

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE TOPLU KONUT ÜRETİMİNDE DİKKATE ALINAN
VERNAKÜLER TASARIM KRİTERLERİNİN
BİNA ÜRETİM SÜREÇLERİNE BAĞLI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bengüsu İBİŞ

Mimarlık Anabilim Dalı

Proje ve Yapım Yönetimi Programı

ARALIK 2019

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE TOPLU KONUT ÜRETİMİNDE DİKKATE ALINAN
VERNAKÜLER TASARIM KRİTERLERİNİN BİNA ÜRETİM SÜREÇLERİNE
BAĞLI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Bengüsu İBİŞ
(502151401)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Proje ve Yapım Yönetimi Programı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Elçin Filiz TAŞ

ARALIK 2019

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502151401 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Bengüsu İBİŞ, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "TÜRKİYE'DE TOPLU KONUT ÜRETİMİNDE DİKKATE ALINAN VERNAKÜLER TASARIM KRİTERLERİNİN BİNA ÜRETİM SÜREÇLERİNE BAĞLI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Danışmanı : **Prof. Dr. Elçin Filiz TAŞ**

Istanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Dr. Öğr. Üyesi Fatma Pınar Çakmak**.....

Istanbul Teknik Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Pelin Karaçar

Medipol Üniversitesi

Teslim Tarihi : **15 Kasım 2019**
Savunma Tarihi : **19 Aralık 2019**

Annem Ferah ve Babam Mustafa'ya,

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tez sürecim boyunca mesleki ve akademik katkılarıyla bana yol gösteren, bu süreçte sabrını benden esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Elçin TAŞ'a içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Tüm eğitim hayatım boyunca bana emeği geçen başta ilkokul öğretmenim rahmetli Elife GÜVEN olmak üzere tüm hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Tüm yaşamım boyunca bana en iyi imkanları sunmaya çalışan, koşulsuz sevgileriyle her durumda yanımda olup, beni destekleyen canım annem Ferah ARIKAN'a ve babam Mustafa İBİŞ'e, yıllardır sonsuz sevgisi, sabrı ve desteğiyle her zaman yanımda olan yol arkadaşım, nişanlım Görkem GÜNER'e, benim gibi bu dönem yüksek lisans tezini teslim etmiş olan, bu süreçteki motivasyon kaynağım, kıymetli dostum ve meslektaşım Ela SARUHAN'a, çalışma hayatımın başından beri patrandan ziyade bana abla ve abi olan, tez sürecimde verdikleri destek, gösterdikleri sabır ve sağlamış oldukları kolaylıklardan dolayı değerli meslektaşlarım Burcu YÜCETAŞ URAL'a ve Erkan URAL'a teşekkürü bir borç bilir, derin minnet ve kocaman sevgimi sunarım.

Aralık 2019

Bengüsu İbiş
Mimar

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR.....	xiii
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xv
ŞEKİL LİSTESİ.....	xvii
ÖZET.....	xxii
SUMMARY.....	xxiii
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Tezin Amacı.....	2
1.2 Tezin Kapsamı.....	3
1.3 Tezin Yöntemi.....	3
2. TOPLU KONUT KAVRAMINA GENEL BAKIŞ.....	7
2.1 Toplu Konutun Tanımı.....	7
2.2 Toplu Konutun Sınıflandırılması.....	10
2.3 Toplu Konutun Üretim Süreçleri.....	12
2.3.1 Fizibilite süreci.....	12
2.3.2 Tasarım süreci.....	13
2.3.3 İhale süreci.....	14
2.3.4 Yapım süreci.....	15
2.3.5 Kullanım süreci.....	16
2.4 Dünyada Toplu Konut Uygulamaları.....	16
2.5 Türkiye'deki Toplu Konut Uygulamaları ve Üretim Modelleri.....	28
2.5.1 1923 – 1984 yılları (Cumhuriyet'in ilanından TOKİ'nin kuruluşuna kadar olan dönem).....	29
2.5.2 1984 - 2019 yılları (TOKİ dönemi).....	37
3. VERNAKÜLER MİMARİ VE KONUT KAVRAMINA GENEL BAKIŞ.....	45
3.1 Vernaküler Mimari ve Konut Kavramı.....	45
3.2 Dünyada Vernaküler Konut Tasarımı.....	50
3.3 Türkiye'de Vernaküler Konut Tasarımı.....	60
3.4 Vernaküler Konut Tasarım Kriterleri.....	67
3.4.1 Coğrafi kriterler.....	74
3.4.1.1 Uygun arazi seçimi.....	75
3.4.1.2 Sıcaklık.....	75
3.4.1.3 Hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri.....	76
3.4.1.4 Güneş yönü ve güneşlenme süresi.....	78
3.4.1.5 Topoğrafya ve yerleşim şekilleri.....	78
3.4.1.6 Bitki örtüsü ve toprak yapısı.....	79
3.4.1.7 Yönelim.....	80
3.4.1.8 Su kaynakları.....	81

3.4.2 Sosyo-kültürel kriterler	82
3.4.2.1 Aile yapısı ve akrabalık normları	83
3.4.2.2 Yaşam şekli, kullanım özellikleri ve kullanıcı eylemleri	83
3.4.2.3 Komşu çevre	85
3.4.2.4 Aitlik hissi.....	85
3.4.2.5 Sosyal hafızadaki olaylar ve anıların yansıması	85
3.4.2.6 Örf, adet ve gelenekler.....	86
3.4.2.7 İnançlar	87
3.4.2.8 Bölgesel geçim kaynakları	87
3.4.3 Ekonomik kriterler	88
3.4.3.1 İlk yatırım maliyetleri.....	88
3.4.3.2 Kendi kendine yetebilme, yaşam döngüsü ve yapı işletim maliyetleri	89
3.4.3.3 Gelecek ulaşım maliyeti	90
3.4.4 Çevresel kriterler	91
3.4.4.1 Araç ve yaya trafiği ve yaya akışı	91
3.4.4.2 Vaziyet planı kararları	91
3.4.4.3 Peyzaj kararları	91
3.4.4.4 Kentsel kurgu ve şehir ölçeği kararları	92
3.4.4.5 Sokak genişlikleri.....	93
3.4.4.6 Mevcut yerleşim yapısı.....	93
3.4.4.7 Mevcut kentsel doku.....	94
3.4.4.8 Kirlilik ve atık malzeme.....	94
3.4.5 Malzeme kriterleri	94
3.4.5.1 Bina malzemesi kalitesi.....	95
3.4.5.2 Uygun maliyetli malzeme seçimi	95
3.4.5.3 Zemin döşemesi için yerel malzeme seçimi.....	96
3.4.5.4 Duvar sistemi için yerel malzeme seçimi	96
3.4.5.5 Bina iskeleti için yerel malzeme seçimi	97
3.4.5.6 Çatı sistemi için yerel malzeme seçimi.....	97
3.4.5.7 Cephe kaplaması için yerel malzeme seçimi.....	98
3.4.5.8 Yenilebilir doğal malzeme seçimi	98
3.4.6 Yapım teknikleri.....	99
3.4.6.1 Yerel yapım sistemleri.....	99
3.4.6.2 Yerel yapım ustaları tarafından yapılması.....	100
3.4.6.3 Yerel izolasyon teknikleri	100
3.4.6.4 Bina bileşenlerinin standartlaştırılması	100
3.4.6.5 Cephe tipolojisi.....	101
3.4.6.6 Prefabrikasyon	101
3.4.6.7 Esnek ve hareketli yapı kısımları	101
3.4.7 Bina formu ve plan kurgusu	102
3.4.7.1 Açık ve kapalı alan yoğunluğu.....	102
3.4.7.2 Mekan kullanımı.....	102
3.4.7.3 Yüzey – renk – doku.....	103
3.4.7.4 Hacim özellikleri.....	104
3.4.7.5 Eylemsel uyumluluk.....	104
3.4.7.6 Kontrol edilebilirlik.....	105
3.4.8 Bina sistemleri	106
3.4.8.1 Isıtma ve soğutma sistemleri	107
3.4.8.2 Havalandırma.....	107

3.4.8.3 Su verimliliği	108
3.4.8.4 Kontrollü gün ışığı alımı	109
3.4.8.5 Nem kontrolü	110
4. TÜRKİYE'DEKİ TOPLU KONUT ÜRETİMİNDE DİKKATE ALINAN VERNAKÜLER TASARIM KRİTERLERİNİN ÜRETİM SÜREÇLERİNE BAĞLI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ALAN ÇALIŞMASI	113
4.1 Alan Çalışmasının Amacı	116
4.1.1 1.aşama anketinin amacı	117
4.1.2 2.aşama anketinin amacı	117
4.2 Alan Çalışmasının Örneklem Grubu	117
4.2.1 1.aşama anketinin örneklem grubu	117
4.2.2 2.aşama anketinin örneklem grubu	118
4.3 Alan Çalışmasının Yöntemi	119
4.3.1 1. Aşama anketinin yöntemi	119
4.3.2 2. Aşama anketinin yöntemi	120
4.4 Alan Çalışmasının Sonuçlarının Değerlendirilmesi	121
4.4.1 1.Aşama anketinin sonuçlarının değerlendirilmesi	121
4.4.1.1 1. Aşama anketi – Kısım A : katılımcılarının genel profilleri...121	
4.4.1.2 1. Aşama anketi – Kısım B : Türkiye'deki toplu konut üretim süreçlerinde fizibilite ve konsept proje sürecinde dikkate alınan vernaküler tasarım kriterlerinin belirlenmesi	123
4.4.2 2.Aşama anketinin sonuçlarının değerlendirilmesi	127
4.4.2.1 2. Aşama anketi – Kısım A	128
4.4.2.2 2.Aşama Anketi – Kısım B	131
4.4.2.3 2.Aşama Anketi – Kısım C	135
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	137
KAYNAKLAR	145
EKLER	157
ÖZGEÇMİŞ	169

KISALTMALAR

AIA	: American Institute of Architects
KİK	: Kamu İhale Kanunu
KİPTAŞ	: İstanbul, Konut İmar Plan Sanayi ve Ticaret A.Ş.
TDK	: Türk Dil Kurumu
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1.1 : Tezin Kurgusu	4
Çizelge 3.1 : Yıllar içerisinde ortaya koyulan farklı vernaküler konut tasarım kriterleri.....	70
Çizelge 3.2 : Vernaküler Konut Tasarım Kriterleri (tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).....	72
Çizelge 3.3 (devamı) : Vernaküler Konut Tasarım Kriterleri (tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).....	73
Çizelge 3.4 (devamı) : Vernaküler Konut Tasarım Kriterleri (tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).....	74
Çizelge 4.1 : Alan Çalışması Kurgu Şeması.....	115
Çizelge 4.2 : Alan Çalışması Örneklem Grubu	118
Çizelge 4.3 : 1.Aşama Anketi Katılım Oranları.....	119
Çizelge 4.4 : 1.Aşama Anketi Soru Yöntemi.....	119
Çizelge 4.5 : 2.Aşama Anketi Katılım Oranları.....	120
Çizelge 4.6 : 2.Aşama Anketi Katılım Oranları.....	120
Çizelge 4.7 : 1.Aşama Anketi Katılımcı Profili.....	121
Çizelge 4.8 : (devamı) 1.Aşama Anketi Katılımcı Profili.....	122
Çizelge 4.9 : Fizibilite ve Konsept Proje Süreçlerine Dikkate Alınan Vernaküler Konut Tasarım Kriterlerinin Anket Ortalama Önem Puanları	123
Çizelge 4.10 : Tüm Vernaküler Konut Tasarım Kriterlerinin Fizibilite ve konsept proje Aşamalarına göre Anket Ortalama Önem Puanları Sıralaması	126
Çizelge 4.11 : 8 Ana Vernaküler Konut Tasarım Kriterlerinin Fizibilite ve Konsept Proje Aşamalarına göre Anket Ortalama Önem Puanları.....	127
Çizelge 4.12 : Katılımcı Profili Tablosu (2. Aşama Anketi - Kısım A)	128
Çizelge 4.13 : Katılımcı Proje Memnuniyet Tablosu (2. Aşama Anketi - Kısım A).129	
Çizelge 4.14 : (devamı) Katılımcı Proje Memnuniyet Tablosu (2. Aşama Anketi - Kısım A).....	130
Çizelge 4.15 : 1. katılımcının 2.aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi	131
Çizelge 4.16 : 2. katılımcının 2.aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi	132
Çizelge 4.17 : 3. katılımcının 2.aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi	132
Çizelge 4.18 : 4. katılımcının 2.aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi	132
Çizelge 4.19 : 5. katılımcının 2.aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi	132
Çizelge 4.20 : 6. katılımcının 2.aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi	133
Çizelge 4.21 : Katılımcıların 2.aşama anketi kısım B'ye verdiği yanıtların derlemesi	134
Çizelge 4.22 : 8 Ana Vernaküler Konut Tasarım Kriterlerinin Uygulama Projesi, İhale ve Yapım Süreçlerine göre Anket Ortalama Önem Puanları	136

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Le Corbusier - Işınsal Şehir – “Ville Radieuse (The Radiant City)” , (Merin, 2013).....	18
Şekil 2.2 : Weissenhof Yerleşimi, J.J. Oud, 1927.	18
Şekil 2.3 : Unite d’Habitation, Le Corbusier, 1952.	21
Şekil 2.4 : Lafayette Park, Mies van der Rohe, 1959.....	21
Şekil 2.5 : Quartiere Forte Quezzi Sosyal Konut Projesi Yerleşim.	22
Şekil 2.6 : Quartiere Forte Quezzi Sosyal Konut Projesi Ortak Alanları.	22
Şekil 2.7 : Park Hill, Jack Lynn ve Ivor Smith, 1961.....	23
Şekil 2.8 : Pruitt-Igoe Bloklarının Yıkılışı , 1977.....	24
Şekil 2.9 : Alexandra Road Sosyal Konut Projesi, Neave Brown, 1978.	25
Şekil 2.10 : Leinefelde ve Halle Renovasyon Projeleri, Stefan Forster, 1999-2010.	27
Şekil 2.11 : Bireysel konut üretim modeli (Tekeli, 2010).	30
Şekil 2.12 : Yapı kooperatifleri eliyle konut üretim modeli (Tekeli, 2010).	31
Şekil 2.13 : Bireysel gecekondü konut üretim modeli (Tekeli, 2010).	32
Şekil 2.14 : Yap-satçı konut üretim modeli (Tekeli, 2010).....	33
Şekil 2.15 : Yarı örgülenmiş gecekondü yapımı konut üretim modeli (Tekeli, 2010).	34
Şekil 2.16 : Yapı kooperatifi birlikleri ve yerel yönetim eli ile toplu konut üretim modeli (Tekeli, 2010).....	35
Şekil 2.17 : Toplu konut şirketleri ile konut üretim modeli (Tekeli, 2010).....	36
Şekil 2.18 : TOKİ'nin alt ve orta gelir sınıfına yönelik toplu konut üretim modeli (TOKİ, 2011).	40
Şekil 2.19 : Gürsel Egemen Ergin'in TOKİ' nin Bursa kentine tokadı” adlı fotoğraf yarışmasında ikincilik ödülü alan fotoğrafı – Bursa Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesi (Url-2.2).	41
Şekil 2.20 : TOKİ konut sunum programları oransal dağılımı (TOKİ, 2019).	42
Şekil 3.1 : Vernaküler Kelimesi Etimoloji (Url- 3.1).	46
Şekil 3.2: Kaziimee'ye göre modern ve vernaküler yaklaşımların karşılaştırılması (Szoboszlai ,2015).....	48
Şekil 3.3 : Life Insurance Corporation Housing / Balkrishna Doshi.	50
Şekil 3.4 : Villa Jeanneret – Perret; La Chaux de Fonds – Le Corbousier (Babačić, 2016).	51
Şekil 3.5 : Kemal Bey Evi – Djakovitsa; Serbia(Kosovo); Bektashi tekke – Djakovitsa; Serbia (Kosovo); Tipik geleneksel kule-ev(Kula) Makedonya ve Kuzey Karadağ Bölgesi (Babačić, 2016).....	51
Şekil 3.6 : Frank Lloyd Wright, Prairie Evi; Arbanasi house, Plovdiv – Bulgaria (Babačić, 2016).	52
Şekil 3.7 : Asya Oyunları Olimpiyat Köyü – Raj Rewal (Url-3.4).	53
Şekil 3.8 : CIDCO Sosyal Konutları – Raj Rewal (Url-3.6).	53
Şekil 3.9 : Sheikh Sarai Konutları – Raj Rewal Rewal (Url-3.2).	53
Şekil 3.10 : Aranya Sosyal Konutları – Balkrishna Doshi (Url-3.9).....	54
Şekil 3.11 : Tara Konutları – Charles Correa (Bahga ve Raheja, 2018).....	54

Şekil 3.12 : Yamuna Apatmanları – Ranjit Sabikhi (Url-3.10).	54
Şekil 3.13 : Hafsia Konutları – Faz 1 (Url–3.11).	55
Şekil 3.14 : Dar Lamane (Url - 3.13).	55
Şekil 3.15 : Molenvliet Projesi, Frans Van Der Werf, 1974.	56
Şekil 3.16 : Quinta Monroy, ELEMENTAL, 2003.	57
Şekil 3.17 : Villa Verde, ELEMENTAL, 2010.	57
Şekil 3.18 : Monterrey Konutları, ELEMENTAL, 2010.	58
Şekil 3.19 : Lo Barnechea Konutları, ELEMENTAL, 2010.	58
Şekil 3.20 : 15. Venedik Mimarlık Bienali'nde sergilenen ve Domino Ev konseptiyle geliştirilen NEUBAU projesi maketi (Görsel tez yazarına aittir).	59
Şekil 3.21 : Life Reusing Posedenia - IBAVI (Instituto Balear de la Vivienda).	60
Şekil 3.22 : Life Reusing Posedenia - IBAVI (Instituto Balear de la Vivienda).	60
Şekil 3.23 : Türkiye'den çeşitli vernaküler konut örnekleri (Sırasıyla 1-Behramköy-Assos, 2- Taşkale-Karaman, 3- Karakabaklı- Silifke, 4- Müskebi-Bodrum, 5-Mardin, 6-Antalya) (Deringöl, 2014).	61
Şekil 3.24 : TOKİ'nin 2002-2013 yıllarında farklı illerdeki toplu konut üretimleri.	64
Şekil 3.25 : 7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması sonucu uygulanan projeler ve uygulandığı şehirler.	66
Şekil 3.26 : Vernaküler konut oluşumuna etki eden etmenler ve tasarım süreci (Rapoport, 1983), (Çal, 2012).	67
Şekil 3.27 : Konut oluşumuna etki eden faktörler (Altman, 1980),), (Çal, 2012).	68
Şekil 3.28 : Vernaküler yapı formunu şekillendiren dinamikler modeli (Heath, 2009), (Çal, 2012).	69
Şekil 3.29 : Yerel veriler ve çeşitleri (Çal, 2012).	70
Şekil 3.30 : Yapının konumu ve rüzgar etkisi (Dörter, 1994).	76
Şekil 3.31 : a- Bir İglo ve kesiti ve rüzgârın hareketi (Germen, 1974) b- Normandiya'da konut ve rüzgâr yönünde çatı formu (Germen, 1974) c- Provence, İsviçre'de kuzey rüzgârına karşı önlemler (Rapoport, 1969).	77
Şekil 3.32 : Eğimli ve eğimsiz arazilerdeki yerleşim dokusunun karşılaştırılması (Karadeniz Bölgesi – Konya).	79
Şekil 3.33 : Kayaköy yerleşim dokusu (Kısa Ovalı, 2014).	80
Şekil 3.34 : Kayaköy binaların araziye yerleşim kesiti (Kısa Ovalı, 2009).	81
Şekil 3.35 : Ünlü köyünden bir bağ evi ve ayazlığı (Çal, 2012).	84
Şekil 3.36 : Trullolar, Güney İtalya, Albeobello bölgesindeki Trullolar'ın Etrüsk kökenli olduğu veya Balkanlardan gelen toplulukların etkisi olduğu düşünülmektedir. Hatta Harran'daki yapılarla ilişkili olduğu bile söylenmektedir. Fakat en olası sonuç, feodal bir 'hediye' dir (Germen, 1974).	86
Şekil 3.37 : Akseki-İbradı Havzası(Ünlü) mimarisinde ek yapısal elemanlar (Çal, 2012).	87
Şekil 3.38 : Anupama Kundoo, Wall House, 2000, Auroville, India (Gerini, 2017). ..	89
Şekil 3.39 : Şanlıurfa kabaltı örneği (Közcü, 2016).	93
Şekil 3.40 : M.Ö.2.bin yılın başlarına ait Boyabat/Kovuklukaya'da ortaya çıkarılan yapının temeli ve restitüsyonu (Tuna, 2008) b- Cevizli Köyü/Şavşat/Artvin, günümüz (Gür ve Batur, 2005).	95
Şekil 3.41 : Akseki-İbradı yöresinde bulunan sedir ağacı, yerel tas ve düğmeli ev mimarisinde kullanımı (Anonim-4,5).	95
Şekil 3.42 : 'Blockbau' ahsap örgü sistemi (Weiss, 1959 and Tronconi, 2008).	97
Şekil 3.43 : Dis yüzeyi sıvasız kuru taş duvar çizimi(Yeşildal, 2008).	99
Şekil 3.44 : Shoji detayları (Yagi, 1986).	102
Şekil 3.45 : Geleneksel Japon Evi'nde fusuma (Url-3.22).	102
Şekil 3.46 : Alagna Valsesia'daki karakteristik bir 'Walser' evi ayazlığı (Url- 3.23).	105
Şekil 3.47 : "Grundbau und Siedler" projesi kapsamında geliştirilen Domino Evi'nin ilk hali (Url-3.24).	106

Şekil 3.48 : “Grundbau und Siedler” projesi kapsamında geliştirilen Domino Evi’nin kullanıcılarından sonraki hallerinden biri (Url-3.24).	106
Şekil 3.49 : Orta Doğu’nun sıcak bölgelerinde kullanılan rüzgar bacaları kesiti (Gallo, 1998).	108
Şekil 3.50 : Bağdir Rüzgar Bacaları (Zilliacus,2017).	108
Şekil 3.51 : a- Sirjan, İran'da hava bacası 'bad-gir' ve çalışma yöntemi b- Hyderabad, Hindistan'da hava bacaları 'bad-girler' ve çalışma yöntemi (UNU, 1986).	111

TÜRKİYE’DEKİ TOPLU KONUT ÜRETİMİNDE DİKKATE ALINAN VERNAKÜLER TASARIM KRİTERLERİNİN ÜRETİM SÜREÇLERİNE BAĞLI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Konutun tek tek değil toplu olarak üretilmesi ve özellikle alt gelir grubu için olan konut açığının kapatılması konusunda niceliksel olarak en etkili yöntemdir. 20.yüzyılın başında sanayileşme ile artan kent nüfusu ve 2. Dünya Savaşı sonrasındaki konut ihtiyacı o dönemde devletleri ve ilgili diğer kurum ve kuruluşları toplu konut üretimine yönlendirmiştir. Dünyanın pek çok yerinde işçi sınıfı ve alt gelir grubu için farklı mimari formlara toplu konutlar üretilmiştir. Ancak 1970’lerin sonların gelindiğinde toplu konut ve toplu konut alanlarına dair eleştiriler artmıştır. Bu eleştiriler özellikle konutun tekil iç çözümlerinden ziyade, bulunduğu konuma, çevresel ve kentsel donatılarının eksikliğine, insanın sosyal bir varlık olma olgusuna uymayan tasarımları üzerinedir. Amerika’da ve Avrupa’da toplu konut bölgelerinin zaman içerisinde suç alanlarına dönüştüğü görülmüştür. 1977’de Amerika’daki Pruitt-Igoe toplu konutlarının yıkılması hem modern mimarlığın çöküşü hem de o zamana kadar üretilmiş toplu konutlara en büyük eleştiri olarak kabul edilir. Bu süreçten sonra dünyada farklı toplu konut arayışları başlamıştır.

Türkiye’de de tüm dünyada olduğu gibi aynı dönemlerde konut sorunu ortaya çıkmış ve hem sayısal olarak hem niteliksel olarak farklı konut üretim modelleri ile konut sorununa çözüm aranmıştır. Ancak yıllar içerisinde artan nüfus ve köyden kente göçün artması nedeniyle özellikle şehirlerdeki konut ihtiyacı sağlanamamıştır. 1984 yılında Toplu Konut İdaresi’nin kurulması ise Türkiye toplu konut üretiminde yeni bir döneme girmiş ve bu tarihten günümüze kadar en büyük toplu konut yapıcısı olarak en önemli aktör sağladığı konut kredileri, kendi eliyle ürettiği toplu konutlar ve sağladığı arsalar da düşünüldüğünde TOKİ olmuştur.

2003 senesinden itibaren TOKİ’nin kendi konutlarını kendi bünyesinde ve iştirak şirketlerinin bünyesinde gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu tarihe kadar konut ihtiyacında devam eden açık TOKİ’nin yetkilerinin artırılması ile birlikte tekrar gündeme gelmiş ve bu tarihten itibaren TOKİ niceliksel olarak konut üretimine hız vermiştir. 2012 yılına kadar olan üretimlerin tip plan üzerinde gerçekleşmesi, her ile aynı konut bloklarının inşa edilmesi hem yıllar içerisinde kentlerin mevcut dokularına zarar vermiş hem de mimarlık çevreleri tarafından eleştirilmiştir. 2013 senesi itibariyle TOKİ eleştirileri dikkate almaya başlamış ve söylemlerinde yerel mimari ve yatay mimari vurgusu öne çıkmaya başlamıştır. Bu yaklaşımın devamı olarak 2014 yılında “7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması” açılmıştır. Yarışma şartnamesi mimarlık çevreleri tarafından eleştirilse de birçok mimar yarışmaya katılım göstermiş ve yarışma sonucunda ödül grubunda olan projeler hızlıca üretime başlamıştır. Bir yandan 2014 yılı yarışmasının projelerinin inşaatı sürerken 2017 yılında ise ilk yarışmanın devamı niteliğinde bu kez “7 İklim 7 Bölge Mahalle Ulusal Mimari Proje Yarışması” açılmıştır. Günümüzde 2017 yılında ödül grubunda olan projelerden yapımı tamamlanmış olan projeler bulunmazken, 2014 yılı yarışması dahilindeki ödül grubu projeleri kazandıkları bölgelerde ve bazıları da diğer bölgelerde hayata geçirilmiştir. Bu teze konu olan kısım ise, 7 iklim 7 bölge adı altında her bölgeye özgü tasarımlar elde etmek için yola çıkılan bir süreçte, hangi

aşamalardan geçerek, hangi organizasyonel ilişkilerden kaynaklı olarak bir bölgeye özgü ödül alan bir projenin bir başka bölgelere uygulandığıdır. Bu amaçla literatür çalışması sonucunda elde edilen vernaküler konut tasarım kriterleri yarışmaya katılan ekiplere ynelti olarak bina üretim süreçlerine bağlı olarak dikkate alınan vernaküler tasarım kriterleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Uygulama sürecindeki ekipler ile de yapım sürecine ve sonuç rne dair ikinci bir anket alışması yapılarak TOKİ’de toplu konut üretimine dair aktörler, sorumluluklar, süreçlere dair mimarların gznden tespitler yapılmaya alışılacaktır.

EVALUATION OF THE CONSIDERED VERNACULER DESIGN CRITERIA AT THE MASS HOUSING PRODUCTION IN TURKEY BASED ON BUILDING PRODUCTION PROCESSES

SUMMARY

Mass housing is the most effective quantitative method in terms of producing the housing collectively, not individually, and in closing the housing deficit especially for the lower income group. At the beginning of the 20th century, the urban population that increased with industrialization and the need for housing after World War II directed the states and other related institutions and organizations to mass housing production. In many parts of the world mass housing has been produced in different architectural forms for the working class and the lower income group. However, in the late 1970s, criticism of mass housing and mass housing areas increased. These criticisms are especially related to the designs of the house, which do not fit the individual's internal solutions, the lack of environmental and urban equipment and the fact of being a social being. In the US and Europe, it has been observed that mass housing areas have become criminal areas over time. The demolition of Pruitt-Igoe housing units in the United States in 1977 is considered both the collapse of modern architecture and the greatest criticism of the mass housing units produced until then. After this process, the search for different housing units started in the world.

Turkey has also emerged in the housing problem in the same period as well as all over the world and the search for solutions until the problem is both quantitative models and qualitative housing with different housing production. However, due to the increasing population and increasing migration from villages to cities over the years, housing needs have not been met, especially in cities. The establishment of the Housing Development Administration in 1984, Turkey housing has entered a new era in the production and up to the present from this date the largest mass most important actors of mortgage loans that provide housing as builders, housing and land provided that produce their own hands was TOKI is also contemplated.

Since 2003, he has been working to build TOKI's own houses and affiliate companies. The deficit, which has been in need of housing until this date, has come up again with the increase of the authority of TOKI and TOKI has accelerated the production of housing quantitatively. The fact that the productions up to 2012 were realized on the type plan and the construction of the same housing blocks with each building damaged the existing textures of the cities over the years and was criticized by the architectural circles. As of 2013, TOKI began to take criticism into consideration and the emphasis on local architecture and horizontal architecture began to come to the fore. As a continuation of this approach, the "National Architectural Project Competition from 7 Climate 7 Regions to the Future" was opened in 2014. Although the competition specifications were criticized by the architectural circles, many architects participated in the competition and as a result of the competition, projects in the award group started to produce rapidly.

On the one hand, while the construction of the projects of the 2014 competition is ongoing, in 2017, the "7 Climate 7 Regional Neighborhood National Architectural Project Competition" was opened as a continuation of the first competition. Today,

while the projects that were in the award group were not completed in 2017, the award group projects within the 2014 competition were implemented in the regions where they won and some of them in other regions. The subject matter of this thesis is a project which takes place under the name of 7 climates and 7 regions and applies a project that receives a region-specific award to another regions through which stages, through which organizational relations, through a process set out to obtain designs specific to each region. For this purpose, the vernacular housing design criteria obtained from the literature study will be directed to the teams participating in the competition and the vernacular design criteria taken into consideration depending on the building production processes will be tried to be determined. A second survey on the construction process and the final product will be conducted with the teams in the implementation process and the determination will be made from the eyes of the actors, responsibilities and architects regarding the mass housing production in TOKİ.

In order to determine vernacular housing design criteria, the vernacular taken into account depending on the building production process of housing production in Turkey to determine housing design criteria and to determine whether these criteria depend on how the building process of production, vernacular in private residential design criteria, the project actors duties and responsibilities of building production in order to determine, depending on the process to the scope of this thesis put forward the mass housing production in the considered vernacular housing design criteria in Turkey to assess, depending on the building production process primarily housing and vernacular literature study on the concepts of architects were carried out. As a result of the literature research conducted within the scope of the concept of mass housing, the definitions of mass housing and social housing were encountered. the concept of public housing and social housing in the world and Turkey are usually used in the same sense, but it is different from this concept, produced by the bulk of the housing industry, housing and social was a concept used to describe the large number of housing units carried out with the physical infrastructure; it is determined that social housing is at least standardized to meet the housing needs of poor or low-income families by public institutions, and it is a health-friendly, cheap housing or a public housing. In this case, it is determined that social housing is in fact a sub-class of housing. Collective housing classifications made by various sources have been compiled and classified as public investment in terms of mass housing type investor to be examined within the scope of the thesis study and public housing produced for lower-middle income group user according to the income status of the user.

However, as a result of this classification research, it was found that there was no classification regarding whether vernacular housing was or not. Feasibility, design, procurement, construction and use of 5 building production processes were provided and feasibility, design, tender and construction processes were included in the field study. When the mass housing production in the world is examined after the industrial cycle, it was seen that housing constructors focused on the production of mass housing in order to close the housing deficit resulting from the increase in urban populations with the industrialization, but especially in the beginning of 1980s It was determined to be abandoned. Within the research on housing practices in Turkey while such developments would be subject presentation in the world is located between the models produced until today's housing production during the period of the Republic of Turkey. Respectively, the houses came to the early 1970s with individual production, building cooperatives production, individual slum production, constructive production, semi-organized slum construction.

However, when these housing production could not meet the housing needs in the cities, mass housing production started with various models. Mass housing production through building cooperatives associations and local government was one of the first implemented models, followed by production through private housing private

companies. When it comes to Mass Housing Administration was founded in 1984 and since then has become the most important actors from the public housing production in Turkey TOKI. TOKI has been established with the aim of closing the housing deficit especially for the lower income group, transformation of slum areas, financing of housing construction, resource development and providing loans. Initially, while the task of creating more resources and land to provide the authority over time TOKI in expanded and in 2003 with the establishment of new companies, partnerships, profit-making applications were equipped with such powers. Over time, he started to produce his own dwelling, and for the next 10 years, he focused on mass housing production. geographical conditions of the environment where this process in quantitative terms found while attempting to shut down housing deficit, socio-cultural structure, livelihood, properties of materials, construction techniques and architectural features identical to without considering over a single type of plan in every region of Turkey public housing blocks have been produced. As a result of the criticism made against these mass housing units produced without taking into account the vernacular housing design criteria, it was determined within the scope of the second part of the thesis that horizontal architecture and floor-specific housing production came to the fore in TOKI discourses as of 2013.

In the third part of the thesis, firstly, vernacular architecture and vernacular housing definitions are emphasized. The first vernacular architecture research was carried out by Rudofsky in 1964, and the term vernacular was introduced into the world literature. The different definitions of vernacular architecture have been compiled and the general approach to vernacular architecture has been determined. Accordingly, vernacular architecture was born out of the ways and methods used by human beings to survive in the natural environment, and is sufficient architecture created using the local materials and tools available to us by nature. It is an ongoing dialogue between generations, it is collective, it reflects the culture of the people. It tries to accomplish most with less. The concept of Critical Regionalism, which is examined within the scope of vernacular architecture research, is defined as the modern interpretation of vernacular and seeks the equivalent of vernacular architecture criteria in today's conditions. In the continuation of the study, vernacular housing production in the world was examined and inferences were made. Accordingly, it has been shown that vernacular architecture is not completely separate from modern architecture and that the products which are considered as modern architecture carry vernacular traces are compared with the housing designs and vernacular housing designs of modern architects such as Frank Lloyd Wright and Le Corbusier. Samples of vernacular housing that could have been found in the vernacular housing literature were examined mostly with the works of Indian architects and it was concluded that vernacular housing applications can be applied in the scale of housing without being exclusively individual.

In this context, it has been determined that the examples of vernacular mass housing are concentrated on the concept of gradual housing. Within the scope of research conducted vernacular housing production in Turkey of vernacular architecture in housing accumulation in Turkey it was determined to have a wide variety of vernacular Although predominantly on the singular subject. In the production of vernacular housing in Turkey "Traditional Turkish House" but excels in the "Traditional Turkish House" it remains insufficient to produce the bulk of the housing. until 2014 in Turkey vernacular housing and mass housing concepts could be seen as independent concepts and productions from each other token 2014 and in 2017 "7 Climate 7 Regions Tradition of Future National Architectural Competition" contest, which was opened under the name of vernacular in Turkey bulk kouti on behalf of the production was the first step taken. Scope of the third part scope vernacular in order to determine housing design criteria in the light of the work done in previous chapters around the world and examined vernacular housing design criteria previously made in Turkey,

but it was concluded that these studies within the criteria presented to the conclusion that not be comprehensive. In addition, neither a criterion system for determining the vernacular design criteria in mass housing production processes in the world nor in our country was found. For this purpose, mass housing production process in order to benefit from a vernacular housing design criteria in order to determine the extent of housing system in the world and vernacular examples in Turkey were examined. As mentioned before, these samples were determined mainly on single housing samples due to the low number of vernacular housing units. As a result of the researches, 53 vernacular housing design criteria have been determined under 8 main headings as geographical, socio-cultural, economic, environmental, materials, construction techniques, building form and plan fiction, building systems. In the surveys conducted within the field study, architects were asked to determine how much they consider these vernacular housing design criteria in terms of feasibility, concept project, implementation project, tendering and construction processes. the scope of the field work, thesis vernacular taken into account in housing production in Turkey housing design criteria have changed, depending on the building production process, which is building its manufacturing processes which is greater emphasis on vernacular housing design criteria and to evaluate is responsible for who these criteria. The sample group of the survey conducted for this purpose was determined by the participants of the Ulusal National Architecture Competition from 7 Climate and 7 Regional Traditions to the Future açılmış opened in 2014 and 2017. The two-stage prepared within the questionnaire stage 1, while for determining vernacular housing feasibility and concept that vernacular taken into consideration in the project process housing design criteria in Turkey, stage 2 vernacular public housing production within the project participants that history to life tenders and their experience in the construction process and to determine the vernacular design criteria considered in these processes. The case study of vernacular housing production in Turkey and the roles of actors that included production and in the process that affect the building process of production of the decisions they have taken, the affected presented how important data about the impact.

1. GİRİŞ

M.Ö. 25 sıralarında yazıldığı tahmin edilen Vitruvius tarafından yazılan “ De Architectura” , günümüzdeki adıyla “ Mimarlık Üzerine On Kitap” da yerel mimarlık öğelerine binanın bir çok yapısal ögesi bazında yer verilmiştir. Vernaküler yani yerel, bölgesel, yöresel mimari kavramı yüzyıllar önce de ortaya çıkmış ve günümüzden yüzlerce yıl öncesinden insanoğlu mimari üretimlerinin yerel veriler ışığında gerçekleştirmiştir. Rudofsky (1964) ‘vernaküler ‘ terimini kültürden kültüre, ülkeden ülkeye değişen anlamında kullanmaktadır. Ancak ‘vernaküler’ terimi informal, spontane, akademik olmayan,özgün, popüler, köye ait, zanaatkar işi, resmi olmayan, anonim ve yerel gibi bir çok anlamda kullanılmaktadır. Bugün ise ‘vernaküler’ kelimesi, belirli bir ülke veya bölgedeki insanlara, çevreye, yaşayış biçimine, geleneklerine ve iklim şartlarına göre değişen spesifik, yerel, lokal ve ortak şeyler anlamında kullanılmaktadır (Fellahi, 2016). Vernaküler kavramı günümüzde hala varlığını sürdüren bir kavram olmasına karşın Türkiye’de ve dünyadaki konut üretimi incelendiğinde vernaküler konut tasarımı örneklerinin pek sık rastlanmaz. İnsanoğlu yüzyıllar öncesinde yaşadığı çevre ile uyumlu konutlar üretirken yıllar içerisinde bunu terk edip kendi sosyal, kültürel ve çevresel tabiatına uymayan konutlar inşa etmeye başlamıştır. Sanayileşmenin de artması ile modern konut adı altında insanı bulunduğu çevreden uzaklaştıran, konfor koşullarını sağlamayan konutlar ve kentler inşa edilmiştir. Türkiye’de ve dünyada zaman içerisinde hızlı ve ekonomik konut üretme amacıyla bulunduğu yer ile ilişki kurmayan, kullanıcı özelliklerini dikkate almayan birbirinin aynısı tip konutlar yaygınlaşmıştır. Bu süreç içerisinde de son 20-30 yılda Türkiye’deki konut tipolojisinde gözle görülür değişiklikler meydana gelmiştir. Gelişen teknolojiler ve yapım yöntemleri inşaat sektörüne hız kazandırıp iş gücü, zaman ve maliyet gibi kavramlardan tasarruf ettirirken bazı mimari ve çevresel donatılara olumsuz etkileri olmuştur. Kent nüfusunun artışı konut sorununu doğurmuş ancak bu konut açık kapatılmaya çalışılırken özgün, yerel, geleneksel mimari dilde kaybolmalar yaşanmış ve Türkiye’nin hemen her bölgesinde aynı mimari dile sahip, aynı malzemelerle ve aynı yöntemlerle üretilen birbirinin benzeri konutlar inşa edilmiştir. Türkiye’deki ana konut üreticilerinden biri olan Toplu Konut İdaresi tarafından sayısal olarak konut açığını kapatmaya yönelik gerçekleştirilen üretimler nicelik açısından beklentileri karşılasada yerel veriler ile uyum açısından yeterli değildir.

1.1 Tezin Amacı

Vernaküler konutlar yüzyıllardır dünyanın farklı yerlerinde farklı toplumlar tarafından çeşitli şekillerde, o bölgeye özgü yaşam şekilleri, kültürler, malzemeler, yapım yöntemleri ve iş gücü kullanılarak yerel veriler doğrultusunda üretilmekte olup, yapımı kolay ve bulunduğu çevredeki malzemeler kullanılarak üretilen konutlar olmaları dolayısı ile aynı zamanda da düşük maliyetli konutlardır. Günümüzde ise konut sorununa çözüm bulabilmek adına devletler ve özel sektör düşük maliyetli ve hızlı üretilen toplu konutların üretimine ağırlık vermektedir. Bu anlamda vernaküler konut tasarım kriterlerinin bir yandan düşük maliyetli bir yandan da çevresine uyumlu toplu konutlar üretmek amacıyla nasıl toplu konut üretimine entegre edilebileceğini tespit etmek üzere bu tezin amaçları aşağıda sıralanmıştır.

- Vernaküler konut tasarım kriterlerini belirlemek
- Türkiye'deki toplu konut üretiminde bina üretim süreçlerine bağlı olarak dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterleri saptanmak ve bu kriterlerin bina üretim süreçlerine bağlı olarak nasıl değiştiğini tespit etmek
- Vernaküler konut tasarım kriterleri özelinde, proje aktörlerinin görev ve sorumluluklarını bina üretim süreçlerine bağlı olarak tespit etmek

Yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda;

- Sanayi devriminden günümüze kadar olan süreçte toplu konut üretiminde Türkiye ve dünyadaki gelişmeleri saptanacak ve eksiklikler tespit edilecek
- Vernaküler kavramının ortaya çıkışını araştırılacak ve tanımı üzerine farklı görüşler derlenecek
- Türkiye ve dünyada günümüze kadar gerçekleştirilmiş vernaküler konut çalışmaları tespit edilecek
- Gerçekleştirilmiş vernaküler konut örnekleri üzerinden bir vernaküler konut tasarım kriterleri kontrol listesi oluşturulacak
- Türkiye'deki mimarların vernaküler konut kavramına bakış açısı tespit edilecek
- Türkiye'de vernaküler toplu konut üretiminde rol oynamış mimarların üretim sürecinde işveren ve diğer proje aktörleri ile olan ilişkileri bina üretim süreçleri üzerinden tespit edilecek

bu veriler ışığında amaca ulaşılmaya çalışılacaktır.

1.2 Tezin Kapsamı

Bu tez çalışmasında Türkiye'deki toplu konut üretiminde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterleri fizibilite, tasarım, ihale ve yapım olmak üzere bina üretim süreçleri özelinde incelenecektir. Burada bahsedilen toplu konutun kapsamı birden çok konutun tek seferde üretilmesi anlamına gelen, düşük maliyetli, devlet eliyle üretilen ve alt-orta gelir grubuna hitap eden toplu konutlardır. Toplu konut kavramı, vernaküler mimarlık kavramı, vernaküler konut tasarım kriterlerinin doğru tanımlanması ve toplu konut ile vernaküler mimari kavramının ilişkisinin belirlenmesi esastır. Bu bağlamda farklılaşan bölgesel koşullara göre tasarımcılar tarafından dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterler bina üretim süreçleri özelinde araştırılacaktır.

Tez kapsamında vernaküler konut tasarım kriterleri Türkiye'deki ve dünyadaki vernaküler konut örnekleri derlenerek oluşturulmuştur. Ancak belirtmek gerekir ki Türkiye'de ve dünyada vernaküler konut örneklerinin daha çok tekil konut özelinde olması ve vernaküler toplu konut örneklerinin sayısının az olması sebebiyle vernaküler konut tasarım kriterleri belirlenirken yararlanılan araştırmalar ve örnekler çoğunlukla vernaküler tekil konutlar olmuş bu durum da tezin en önemli kısıtlarından birini oluşturmuştur.

Daha önce belirtilen amaçlar doğrultusunda Türkiye'deki toplu konut üretim süreçlerine tasarımcıların gözünden, vernaküler konut tasarım kriterleri özelinde bakılacaktır. Bu bağlamda Türkiye'de vernaküler toplu konut üretiminde rol oynamış mimarlar ve/veya mimari ekipler tezin örneklem grubunu oluşturmaktadır.

1.3 Tezin Yöntemi

Tezin yöntemi olarak literatür çalışması ve buna bağlı olarak alan çalışması yapılacaktır. Bu süreç Çizelge 1.1'de gösterilmektedir.

Çizelge 1.1 : Tezin Kurgusu

Bu tez çalışmasında literatür araştırması “toplu konut “ ve “ vernaküler mimari” kavramları ana başlıkları altında şekillenecektir. Öncelikle , Türkiye ve dünyadaki toplu konut üretim süreçleri kronolojik olarak incelenerek günümüzdeki üretim modellerinin tespit edilecek, devletler ve mimarlar tarafından günümüzde gerçekleştirilen uygulamaların geçmişi araştırılacaktır. Bir sonraki bölümde vernaküler tanımı

yapılarak ve dünyadaki ve Türkiye'deki vernaküler konut uygulamaları incelenecektir. Bu incelemeler sonucunda vernaküler konut tasarım kriterleri belirlenerek tezin alan çalışmasına altlık oluşturulacaktır.

Belirlenen vernaküler konut tasarım kriterlerinin mimarlar tarafından hangi oranda dikkate alındığı ve hangi bina üretim süreçlerinde dikkate alındığı Türkiye'de vernaküler toplu konut üretiminde rol almış katılımcılara alan çalışması kapsamında yöneltilecektir.

Alan çalışması 2 aşamalı bir anket çalışmasından oluşmaktadır. 1.aşamada fizibilite ve konsept proje sürecinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerini belirlenecek, 2.aşamada ise 1.aşamadan elde edilecek verilerin uygulanmış vernaküler toplu konut projeleri üzerinden uygulama projesi, ihale ve yapım süreçlerinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterleri ile karşılaştırması yapılacak ve bina üretim süreçlerinde mimarın konumunu ve projenin tüm aktörlerinin süreçler ve vernaküler konut tasarım kriterleri bazında sorumluluklarını tespit edilecektir.

Bu doğrultuda 1.aşama anketinin ilk kısmında yarı yapılandırılmış sorular ile katılımcıların tecrübeleri, uzmanlaştıkları proje tipleri, diğer projelerindeki görev ve sorumluluk tespit edilecektir. 1.aşama anketinin ikinci kısmında ise, literatür kısmında belirlenmiş olan vernaküler konut tasarım kriterlerinin fizibilite ve konsept proje süreçleri özelinde likert ölçeğine göre 1'den 5'e kadar puanlandırılması istenecektir. Alan çalışmasının 2.aşama anketinde, belirlenen vernaküler konut tasarım kriterleri projeleri uygulanan mimarlara yöneltilerek yapım süreci başta olmak üzere işveren ile deneyimlemiş oldukları bina üretim süreçleri hakkında bilgi edinilecektir. Bu amaçla 2.aşama anketinin çoktan seçmeli sorularının yanı sıra dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerini belirlemeye yönelik kısımda likert ölçeğine göre düzenlenmiş sorular bulunmaktadır.

Tezin sonuç bölümünde ise yapılan anket çalışmaları neticesinde vernaküler toplu konut üretim sürecinde yer almış olan aktörlerin süreç boyunca almış oldukları kararlar ve yapmış oldukları uygulamalar tespit edilerek, geleceğe yönelik çalışmalarda olumlu yönlerin geliştirilmesine, olumsuz yönlerin iyileştirilmesine dair çıkarımlarda bulunulacaktır.

2. TOPLU KONUT KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Barınma ihtiyacı insanoğlunun yüzyıllardan beri en temel ihtiyaçlarından biri olmuştur. Bu ihtiyacı gidermek amacıyla yıllar içerisinde farklı barınma birimleri üretmiştir. Konut en temel anlamda insanın barınma ihtiyacını karşılayan en küçük fiziki birim olarak tanımlanmaktadır. Yıllar içerisinde gelişen teknolojiler ve değişen ihtiyaçlar sebebiyle farklı konut üretim şekilleri ortaya çıkmıştır. Konut üretimindeki en belirgin değişim Sanayi Devrimi ile birlikte gerçekleşmiş, artan kentsel nüfusun barınma ihtiyacı giderilmek için konutlar toplu olarak üretilmeye başlanmış ve toplu konut kavramı ortaya çıkmıştır.

2.1 Toplu Konutun Tanımı

Doğan Hasol, toplu konutu, “*sosyal ve fiziksel alt yapısıyla birlikte gerçekleştirilen çok sayıda konut birimini anlatmakta kullanılan terim*” olarak açıklamıştır (Hasol, 2005). Toplu konutun nicelik olarak üretimine dikkat çeken Bingöl’e göre; toplu konut kavramı en temel anlamda tek seferde birden çok konutun üretilmesi olarak tanımlanabilir (Bingöl, 2015).

Toplu konut, Türk Dil Kurumu Sözlüğü’nün açıklamasına göre; “*önceden planlanmış belli bir yerleşim bölgesinde, vatandaşa devletin açtığı kredi yardımları ve katkılarıyla oluşturulan yapılar bütünü*” olarak tanımlanmaktadır (Url-1). TDK bu tanımda toplu konutun devlet eli ile üretildiğine dikkat çekmektedir. Bununla birlikte Keleş’in Kentbilim Terimleri Sözlüğü’nden aktardığına göre toplu konut; “*konut birleşkesi, konut yapım ortaklığı ya da konut bankaları gibi kamusal ya da özel kuruluşlarca gerçekleştirilen ve çok sayıda ailenin barınma gereksinmesini karşılayan büyük çaptaki konutlandırma ve yerleştirim girişimidir*” (Keleş, 1998). Buradan da yola çıkarak toplu konutun sadece devlet eliyle değil, aynı zamanda farklı kamu ve özel sektör kuruluşlarınca da gerçekleştirilen bir mimari öge olmasının yanında arz edilen bir ürün ve bir sosyal olgu olduğunu söylenebilir.

Toplu konut en genel anlamı ile “çok sayıda konuttan oluşan ve toplu olarak inşa edilen bir yerleşme düzeyi” olarak tanımlanmaktadır ancak, toplu konutun farklı boyutlarının olduğu düşünüldüğünde bu tanım eksik kalmaktadır. Takdir edilmelidir ki, toplu konut alanları sadece konut ünitelerinin çok olması ve bir arada inşa edilmesi ile

oluşmamaktadır. Kavramın toplumsal, sosyal ve ekonomik boyutları göz ardı edilemez (Çelen, 2016). Aynı zamanda toplu konut tanımı yapılırken unutulmamalıdır ki sayıca çokluktan ziyade, kentsel altyapı, iş alanlarına yakınlık, konut kalitesi, kullanıcı bütçesine uygunluk gibi özellikler de dikkate alınmalıdır.

Toplu konut uluslararası literatürde yer alan 'Mass Housing' ya da 'Public Housing' kavramlarına karşılık gelmektedir. Tam kelime karşılığı olarak bakıldığında nicelik yönünden karşılıksa, içerik ve anlam olarak birebir karşılığı değildir. Bu sebeple toplu konut, farklı kültürler için farklı sosyal anlamlar ifade etmektedir (Kılıç, 2006).

Toplu konuta farklı ekonomik, sosyal ve teknik açılardan bakan bir çok tanım mevcuttur;

- Toplu konut; T.C. Resmi Gazetesinin 19.01.1982 tarih ve 17579 sayılı nüshasındaki tanıma göre: *"İmar planı onanmış ve inşaatı hazır duruma getirilmiş yerlerde en az iki yüz hektar, yeni açılacak ve yüzölçümü on beş hektar olan yerleşme alanlarında inşa edilecek, hektar başına en az elli konut hesabı ile bulunulacak konut üniteleri ve bunların ortak kullanma tesis ve planları ile işyerlerinin tümünü ifade eden yapı grubudur."*
- Toplu konut yapımı, çok sayıda ailenin barınma ihtiyacının karşılanması yanında üretim zamanından, üretim malzemelerinden, arsadan, mali kaynaklardan tasarruf sağlamaktadır. Ayrıca toplu konutun en önemli bir diğer özelliği, ortak açık alan ve olanakları paylaşmasıdır (Kılıç, 2016).
- Toplu konut, ülke mekânının uyumlu organizasyonunda büyük kentlerin yığılma haline geçişini önlemek, sanayi ve sanayi nüfusunun dengeli dağılımını sağlamak, bölgeler arası farklılığı arttırmamak, kentsel büyüme sürecinde kent içi ve çevresindeki tarihsel ve doğal değerleri korumak, açık alanların kaybolmasını önlemek amacıyla yeni kent politikasının uygun ve verimli bir mekânsal uygulama aracı olarak değerlendirilmelidir (Suher, 1989; Kılıç, 2006).

Yukarıdaki tanımlara göre toplu konut, kentlerin barınma ihtiyacını karşılarken, bir yandan da kent içi sosyal, çevresel ve kültürel unsurları dengede tutmaya yarayan bir araçtır. Buna rağmen günümüz koşullarında özellikle Türkiye şartlarında tam tersi bir algıya sahiptir.

Tekeli'ye göre toplu konut toplumsal ve ekonomik yanı dışında farklı bileşenler de içermektedir. Bu bileşenleri Tekeli şöyle açıklamaktadır (Tekeli, 2001):

"Toplu konut konusu her şeyden önce bir yerleşme terbiyesine, bir yerleşme kültürüne işaret eder: bir yere yerleşmek, bir yeri kaplamak anlamına gelir.

Dolayısıyla da nesnelerin kendilerinden ziyade onlar arasındaki ilişki önceliklidir. Birimler, örüntü içindeki yerleriyle, konumlarıyla, koordinatlarıyla tanımlanırlar; kendi başlarına değil, ötekine göre konumlarıyla var olurlar...Burada yerleşme zaman içinde oluşmak, serpilip gelişmek yerine başından tasarlanmış tek bir projenin ürünü olacaktır, yerleşme bir sosyal işleve, ikamet ve barınma işlevine odaklanmış olacaktır, ikisinin birlikteliği istisnai durumların, tek sefere özgü ihtiyaçların ifadesi olmayıp, genişleyerek yeniden üretilen standardize bir talep biçiminin karşılığı olacaktır.”

Birçok literatürde toplu konut kavramı gibi sosyal konut kavramı da düşük maliyetli ve çok sayıda üretilen uygulamalar olduklarından sıkça birbirleri ile karıştırılmakta ve aynı anlamda kullanılmaktadırlar. Çıkış noktaları benzer olmasına rağmen üretilme biçimleri ve modelleri olarak birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre sosyal konut, ‘Dar gelirli için özel olarak yapılmış, sağlığa uygun ucuz konut’ anlamına gelmektedir (Url-2.1). Hasol, sosyal konutu, ‘yoksul veya dar gelirli ailelerin barınma gereksinimlerini karşılayabilecek biçimde standartlaştırılmış en az boyut ve nitelikte, sağlığa elverişli, ucuz konut, halk konutu’ olarak tanımlamıştır (Hasol, 2005). Toplu konut ile sosyal konut arasındaki ekonomik açıdan oluşum farkına dikkat çeken Tapan’a göre ise "toplu konut" pazar ekonomisinde bir ticari kavram olarak ortaya çıkarken, "sosyal konut" devletin, yerel yönetimin ya da bazı sosyal kurumların ürettiği konut anlamına gelmektedir ve bu tür bir konut, pazar ekonomisinin dışında bir üretim örgütlenmesinin sonucudur (Tapan, 1996).

Palvia (1968)’e göre, sosyal konut yoksul ve dar gelirli halk topluluklarının barınmasını karşılayan konuttur. Daha açık bir şekilde ise, kamu kuruluşları ya da sosyal nedenlerle harekete geçen ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar kanalıyla satmak ya da kiraya vermek üzere ve yönetim ile konutun içerisinde oturacak olan kimseler arasındaki ilişkileri de kapsayacak şekilde konut yapma olarak tanımlanmaktadır (Perçin, 1982 ‘den aktaran Akayoğlu, 2008).

Bingöl ise toplu konut ve sosyal konut arasındaki farkı şu şekilde tanımlamaktadır;

“Toplu konut öncelikle, kapitalist ‘konut pazarı’ ya da ‘konut endüstrisi’ tarafından üretilen konut yerleşmelerini ifade eden bir terimdir. Genel anlamda tek defada çok sayıda üretilen konutlar tanımlanmaktadır. Sosyal konut ise devlet, yerel yönetimler ya da sosyal kuruluşlar tarafından yapılan ve kısmen kapitalist pazarın dışında bir üretimi ifade eder. Özellikle toplumun dar ve orta gelir gruplarına yönelik kiralanmak ya da satılmak üzere üretimi kamu otoritesi

tarafından sübvansede edilen konutları tanımlamaktadır. Sosyal konut kavramının içerdiği başlıca özellikler en genel anlamda, kamu teşebbüsü olması, ticari bir nesne olarak konutun değerlendirilmemesi, kr amacı güdülmemesi, yapım hızı ve yapım maliyeti açısından etkin bir planlama talep etmesi olarak sıralanabilir. “ (Bingöl, 2018)

Birçok ülkedeki uygulamalarda sosyal konut daha çok evsizler, yoksullar ve madde bağımlıları gibi sorunları olan gruplar için resmi kuruluşlarca oluşturulan konut projeleridir. Toplu konut ise toplumun farklı sosyal kesiminden insanların konut ihtiyacına cevaben oluşturulmuş konutlardır. Bilgin, kullanıcı profilini oluşturan alt ve orta gelir grubuna yönelik üretilen konut modelinin “sosyal konut” olduğunu ve günümüzde “toplu konut” kavramı ile bütünleşerek gelişimini sürdürdüğünü belirtmiştir. Bilgin’e göre “toplu konut” üretim süreçlerine, “sosyal konut” ise tüketim normlarına ilişkin kavramlardır ve birbirlerine karışmaları tesadüfi değildir (Bilgin, 1997).

Genel olarak konutlar buldukları kentin ana karakterini oluşturmakta önemli rol oynamaktadır. Konutun hem fiziki hem de sosyolojik bir olgu oluşu, var olduğu çevrenin fiziksel ve sosyolojik özelliklerinde baskın olarak yer almasını sağlar. Toplu konut ya da sosyal konut fark etmeksizin bu kavramlar çok katmanlı ve farklı bilimsel alanlara dayanan konulardır. Bu sebeple konutların yapılış biçimlerinde ilgili tüm otoritelerinin varlık göstermesi son derece önemlidir.

2.2 Toplu Konutun Sınıflandırılması

Toplu konutun tanımındaki çeşitlilik toplu konutun sınıflandırılması için de geçerlidir. Toplu konutlar birden farklı alt başlıklar altında sınıflandırılabilirler. Bu sınıflandırma toplu konutun yatırım kaynağına, hangi gelir grubu için yapıldığına, kent içindeki ya da dışındaki konumuna, hangi aile tipleri için üretildiğine, mimari tipoloji olarak nasıl oluştuğuna (az katlı, çok katlı, apartman vs.) göre değişebilir. Hesapçioğlu (2010), toplu konutları yatırımcısına göre sınıflandırırken, Toplu Konut İdaresi hitap etiği gruplara göre sınıflandırmaktadır. Yatırımcı kriterine ek olarak Hesapçioğlu (2013) toplu konutları hem kent ile olan ilişkisine hem de yerleşim tipine göre sınıflandırmakta iken, Untermann ve Small (1977), Yıldırım (1989), Aka (1992), Dülgeroğlu vd. (1996) ve alış (2002)’de konut tipine göre sınıflandırmaktadır.

Bu toplu konut sınıflandırmaları bir araya getirilerek aşağıdaki beş ölçüt belirlenmiş yeni bir sınıflandırma sistemi oluşturulmuştur.

Buna göre;

1) Yatırımcısına göre; (Hesapçioğlu'nun (2010) İpekar'dan aktardığına göre,1987)

- a) Kamu Yatırımlı Toplu Konutlar
 - i) Kamu Yatırımlı Sosyal Konutlar (TOKİ, KİPTAŞ)
 - ii) Lojmanlar
 - iii) Afet Evleri
- b) Özel Yatırımlı Toplu Konutlar
 - i) Özel Yatırımlı Sosyal Konutlar
 - ii) Özel Konutlar, şahışların hiçbir devlet desteği kullanmadan oluşturdukları toplu konutlar ve konut toplulukları
- c) Karma Yatırımlı Toplu Konutlar : Devletin veya belediyenin arsa tahsisi ile özel inşaat şirketlerinin yürüttükleri projeler; şeklinde dir.

2) Kullanıcısının gelir durumuna göre;

- a) Alt Gelir Grubu
- b) Dar – Orta Gelir Grubu
- c) Üst Gelir Grubu

3) Kent ile olan ilişkisine göre; (Hesapçioğlu, 2010)

- a) Kent içi yerleşimli toplu konutlar
- b) Uydu Kent toplu konutları

4) Yerleşim tiplerine göre; (Hesapçioğlu, 2010)

- a) Çevresine açık tasarımı toplu konutlar
- b) Çevresine kapalı tasarımı toplu konutlar – güvenli kli siteler (gated communities)

5) Konut tipine göre; (Untermann ve Small, 1977, Yıldırım 1989, Aka, 1992, Dülgeroğlu vd. 1996; Çalış, 2002'den).

- a) Tek evli konutlardan oluşan toplu konutlar
- b) İkiz evli konutlardan oluşan toplu konutlar
- c) Sıra evlerden oluşan toplu konutlar

- d) Avlulu evlerden oluşan toplu konutlar
- e) Teras evlerden oluşan toplu konutlar
- f) Çok katlı toplu konutlar

Elbette ki bu sınıflandırmalar, farklı literatür çalışmalarına göre çeşitlendirebilir. Ancak tez çalışması doğrultusunda ele alınan alt gelir ve dar-orta gelir grubu ile yatırım kaynağına göre kamu yatırımlı toplu konut tiplerini kapsayan araştırmalar göstermiştir ki, bu sınıflandırmaların içerisinde bulunduğu bölgenin yerel mimarisi ile olan uyumluluk kriterlerini içeren bir sınıflandırma bulunmamaktadır. Oysa ki yerel mimari üretimlerinin temel amaçlarından biri, üretim maliyetlerinin az olması, bölgesel imkanlar çerçevesinde hayata geçirilmesidir. Böyle bir sınıflandırmanın şimdiye kadar bulunmaması yerel verilerin toplu konut üretiminde dikkate alınmadığının bir göstergesidir. Tez doğrultusunda yapılacak olan çalışmalar ile yerel verilere uygun olarak üretilen toplu konutların da sınıflandırmaya dahil edilmesi ve sonraki çalışmalarda bir değerlendirme kriteri olarak dikkate alınması amaçlanmaktadır.

2.3 Toplu Konutun Üretim Süreçleri

Toplu konut üretim süreçlerinin, toplu konut haricindeki diğer konutların üretim süreçlerinden ana başlık olarak pek farkı bulunmamaktadır. Bunlar; fizibilite, tasarım, ihale, yapım ve kullanım süreçleridir. Ancak bu süreçlerin işleyiş biçimi bazı farklılıklar içermektedir. Süreçler ve işleyişler projenin kapsamına, aktörlerine, kamu ya da özel sektöre yapılan iş oluşuna göre değişiklik gösterebilir. Aşağıda belirtilen durumlar genel kabulleri içermektedir.

2.3.1 Fizibilite süreci

Fizibilite, planlama ve ön araştırma sürecidir. Projenin yeri, amacı ve kısa-uzun vadeli hedeflerinin belirlendiği, aktörlerin ve bunların birbiri ile olan organizasyon ilişkilerinin oluşturulduğu; ön projenin ve buna yönelik maliyet tahminlerinin sosyal, çevresel, ekonomik ve teknik ön incelemeler ve analizler ile yapıldığı aşamadır.

Sezen (1986) toplu konut üretimlerindeki fizibilite aşamasını şöyle tanımlamıştır:

Tüm konut üretim modellerinde de olduğu gibi, yine toplu konut üniteleri üretim modellerinin ilk basamağını, söz konusu proje kapsamındaki giriş aşaması oluşturmaktadır. Bu aşama, konut ünitesinin kullanıcı bireyler ile karşılıklı etkileşimlerini içeren insan performanslarıyla ilgili veriler ile toplumsal sistem ve yaşam kültürünün değerlendirilmesiyle elde edilen temel bulgular doğrultusunda, söz konusu üretimin stratejik ve taktik amaçlarının belirlendiği aşamadır. Bir başka deyiş

ile, üretimde planlamanın/ üretim organizasyonunun oluşturulduğu aşamadır. Üretim organizasyonunun bu aşamasında, rol alan girişimci, toplu konut üretimine ilişkin fizibilite etüdünü, yerleşme ve yer seçimini, ön proje programını, maliyet tahminini, yapı biçimlerinin geliştirilmesini, fiziksel gelişme planını, yapım öncesi özellikler etüdünü, yapım ve yapım sonrası planlama eylemlerini gerçekleştirmektedir (Geçer, 2013).

Toplu konut üretimindeki fizibilite sürecinde belirlenmesi gereken ilk unsurlardan biri toplumun hangi kesimi için üretileceğinin belirlenmesidir. Alt, orta ya da üst gelir grubuna yönelik yapılan toplu konutlar; kentsel donatıları, plan şemaları, maliyet aralıkları ve süreleri bakımından birbirinden ayrışacağı için tasarım aşamasına geçilmeden odak grup doğru belirlenmelidir.

2.3.2 Tasarım süreci

Tasarım süreci, fizibilite aşamasında elde edilen veriler, talepler ve ihtiyaçların projenin süre ve maliyet kabulleri içerisinde kalarak detaylandırıldığı ve sonraki aşamalar için gerekli dokümantasyonların yapıldığı kısımdır. Tasarımcının ağırlıklı rol aldığı bu evrede, temel görevlerinden biri, işverenin ve/veya kullanıcının eğilimleri doğrultusunda sonuç ürünü tasarlamak ve yapıma uygun hale getirmek için gerekli detaylandırmaları yapmaktır.

Orhan'a (2008) göre tasarım aşaması aşağıdaki gibidir:

Fizibilite aşamasında belirlenen kabul ve bilgilerin, üretim amaçlarının ve son olarak tasarım ölçütlerinin ışığında şekillenen tasarım evresidir. Bu aşama çerçevesinde, üretim organizasyonunun ilk ayağında rol alan tasarımcılar ve bu tasarımcıların yerine getirdiği işlevler, diğer üretim bileşenlerine göre daha ağırlıklı bir yere sahiptir. Tasarımcının temel hedefi, somut işlevsel ve fiziksel problemler karşısında, ilk olarak kullanıcı eğilimleri ile ürün özellikleri arasında sağlıklı bir bağ kurmaktır. Tasarım; gelecek için karar verme, vizyon belirleme, amaçlara erişimde araçların bir araya getirilmesi, doğru kullanımı ve tüm eylemlerin yönlendirilmesi hakkındaki kararlar bütünüdür. Tasarımın asıl hedefi fiziksel çevrede düzenleme ve geliştirilme üzerine örülmüş iyileştirme çabasıdır. Aynı zamanda, tasarım aşaması; bir sonraki yapım aşamasına ait taktik kararların alındığı bir süreçtir (Geçer, 2013).

Amerika Mimarlar Enstitüsü, *B101- 207 nolu İşveren ve Mimar arasındaki Standart Tip Sözleşmesi*'nde tasarım aşaması; Şematik Tasarım Aşaması, Tasarım Geliştirme Aşaması, Yapım Dokümanları Aşaması olarak üç alt başlıkta incelenmektedir.

Buna göre Şematik Tasarım Aşaması'nda fizibilite aşamasından sağlanan ilk veriler doğrultusunda konsept proje oluşturulmakta; Tasarım Geliştirme Aşaması'nda konsept proje geliştirilmekte; Yapım Dokümanları Aşaması'nda ise konsept proje yapıma uygun halde getirilmekte, gerekli plan, kesit, görünüş, sistem detayları, nokta detayları, keşif çalışmaları, teknik şartnameler hazırlanmaktadır. Tüm bu aşamalar mimari, elektrik, mekanik ve statik projeler için geçerlidir.

Ancak ülkemizde kamu tarafından gerçekleştirilen projelerde dikkate alınan 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nda bu üç aşama şu şekilde isimlendirilmiş ve tanımlanmıştır;

“Ön proje : Belli bir yapının kesin ihtiyaç programına göre; gerekli arazi ve zemin araştırmaları yapılmadan, bilgilerin halihazır haritalardan alındığı, çevresel etki değerlendirme ve fizibilite raporları dahil elde edilen verilere dayanılarak hazırlanan plân, kesit, görünüş ve profillerin belirtildiği bir veya birkaç çözümü içeren projeyi,

Kesin proje : Belli bir yapının onaylanmış ön projesine göre; mümkün olan arazi ve zemin araştırmaları yapılmış olan, yapı elemanlarının ölçülendirilip boyutlandırıldığı, inşaat sistem ve gereçleri ile teknik özelliklerinin belirtildiği projeyi,

Uygulama projesi : Belli bir yapının onaylanmış kesin projesine göre yapının her türlü ayrıntısının belirtildiği projeyi,”

Özellikle TOKİ tarafından hayata geçirilen birçok toplu konut projesinde uzun yıllar kesin proje ile ihaleye çıkmış ve uygulama projesi ihaleyi alan firma ya da firmalar tarafından bir yandan yapım süreci devam ederken geliştirilmiştir.

2.3.3 İhale süreci

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'na göre ihale, “Bu Kanunda yazılı usul ve şartlarla mal veya hizmet alımları ile yapım işlerinin istekliler arasından seçilecek birisi üzerine bırakıldığını gösteren ve ihale yetkilisinin onayını müteakip sözleşmenin imzalanması ile tamamlanan işlemlerdir.”

Yapım işinin icrası için uygun yüklenicinin belirlenme sürecidir. Bu amaçla, işveren tarafından belirlenen teklif alma ya da ihale yöntemi ile yüklenici belirlenir.

İhale aşaması için önceki bölümde belirtilen yapım dokümanlarına ek olarak Resmi Gazete'de 04.03.2009 tarihinde yayınlanan Yapım İşleri İhaleleri Yönetmeliği'ne göre idari şartname, ön yeterlilik şartnamesi, sözleşme tasarısı da ihale dokümanları içerisinde yer alır.

4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'na göre ihale yöntemleri ve tanımları aşağıdaki gibidir.

“Teklif: Bu Kanuna göre yapılacak ihalelerde isteklinin idareye sunduğu fiyat teklifi ile değerlendirmeye esas belge ve/veya bilgileri,

Açık ihale usulü: Bütün isteklilerin teklif verebildiği usulü,

Belli istekliler arasında ihale usulü: Ön yeterlik değerlendirmesi sonucunda idare tarafından davet edilen isteklilerin teklif verebildiği usulü,

Pazarlık usulü: Bu Kanunda belirtilen hallerde kullanılabilen, ihale sürecinin iki aşamalı olarak gerçekleştirildiği ve idarenin ihale konusu için teknik detayları ile gerçekleştirme yöntemlerini ve belli hallerde fiyatı isteklilerle görüştüğü usulü,

Doğrudan temin: Bu Kanunda belirtilen hallerde ihtiyaçların, idare tarafından davet edilen isteklilerle teknik şartların ve fiyatın görüşülerek doğrudan temin edilebildiği usulü,”

Türkiye’de kamu tarafından gerçekleştirilen alt ve dar-orta gelir grubuna yönelik toplu konut projelerinde TOKİ, özellikle 2004 yılından sonra, aynı zamanda müteahhit konumunda olduğu için iş, ya TOKİ bünyesinde projelendirilerek yine TOKİ bünyesinde inşaa edilmektedir ya da 2009 ve 2014 yıllarında açılmış olan 7 İklim 7 Bölge yarışmalarında olduğu gibi farklı mimarlar tarafından projelendirilip TOKİ tarafından uygulanmaktadır. Bu durum yapım işinin ihale sürecini diğer binalarda olduğundan farklılaştırmaktadır.

2.3.4 Yapım süreci

Belirlenen yapımcı ya da yapımcıların, sözleşme dokümanlarınca belirtilen işi gerçekleştirdiği aşamadır. İhale sonucu imzalanan sözleşme dokümanlarındaki maliyetler, süreler, teknik çizimlere uygun olarak işin somut hale dönüştürüldüğü aşamadır. Bu süreç içerisinde proje dahil olan işveren, tasarımcılar, yükleniciler, alt yükleniciler, tedarikçiler varsa proje yöneticileri ve danışmanlar ile olan ilişkiler bütünün doğru organize edilmesi için sözleşme dokümanlarına uygun olarak çıkmasında oldukça önemlidir. Burada en önemli görev yapımcı ve bu yapım işi kontrol eden tasarımcılar ya da sözleşme dokümanlarında belirlenmiş kontrol mekanizmasındadır. Fizibilite ve konsept proje aşamasında alınan kararlar yapım aşamasında hayata geçirilir.

Orhan’a göre (2008):

Uygulama evresi; proje, gereç ve işçiliğin birbirlerini tamamlayarak strüktür oluşturması evresidir. Aynı zamanda iş programları, şantiye organizasyonu, şantiye yerleşimi, projelerin uygulanması ve kontrolü bu aşamada gerçekleştirilen işlemler arasında yer almaktadır. Ayrıca; temel ilkeler ile belirlenen tasarım sonuçlarının

gerçekte uygulanabilirliği de bu aşamada test edilebilir ve/ veya tasarımda, uygulamada değişim ve dönüşümler sağlanabilir.(Geçer, 2013).

Özellikle Türkiye’de TOKİ tarafında gerçekleştirilen yapım işlerinde özel girişimler sonucunda hayata geçirilen binalardakinden farklı olarak, Kamu İhale Kanunu dahilinde kontrolörlük sözleşmesi bulunmadığı için, TOKİ’ye proje üreten mimarların yapım aşamasında yapım işinin projeye uygunluğunu denetleme yetkisi yoktur. Bir mimari projenin oluşum aşamasındaki en önemli süreçlerden biri olan yapım sürecinde mimarın aktif rol almaması, yapım işi sırasında meydana gelecek olası revizyonların kendi kontrolü dahilinde olmadan değiştirilmesine, onayı alınmadan proje ve malzeme değişiklikleri yapılmasına neden olma riski taşımaktadır. Yapım işinin denetimi TOKİ’nin iştirakları tarafından gerçekleştirilse de mimarın bu aşamada söz hakkının olmaması, evrensel bina üretim süreçleri göz önüne alındığında önemli bir eksiktir.

2.3.5 Kullanım süreci

Kullanım süreci, binanın üretim süreçlerinin en sonucusudur. Çünkü projenin ne kadar çevresel ve sosyal kriterlere uygun tasarlandığı ve uygulandığı kullanım aşamasında kullanıcı ile buluştuğunda ortaya çıkar. Kullanım süreci ile bu aşama başlamış olur. Özellikle toplu konut projelerinde konut dışı alanlar da konutların kendisi kadar önemlidir. Bu alanların ne kadar sosyolojik ve çevresel veriler doğrultusunda tasarlandığı bu aşamada anlaşılır.

Kullanım süreci eksikliklerin görülebildiği en net aşamadır. Bu nedenledir ki, bu aşamaya kadar olan organizasyonun ve sonuç üretimin, toplumun ve kullanıcının istek ve gereksinimlerini ne kadar karşıladığı gözlemlenebilir. Bununla birlikte bu evredeki kullanıcı eğilimleri, talepleri, edilinen olumlu ya da olumsuz geri dönüşler hem o konut projesi için hem de ileriki projeler için önemli birer bilgi kaynağı durumundadır (Geçer, 2013).

İlerleyen bölümlerde kullanım süreci değerlendirmeye alınmamış; fizibilite, tasarım, ihale ve yapım süreci başlıkları, TOKİ tarafından açılan mimari yarışmalar ile hayata geçirilen, alt gelir grubuna ait toplu konut projeleri özelinde değerlendirilmiştir.

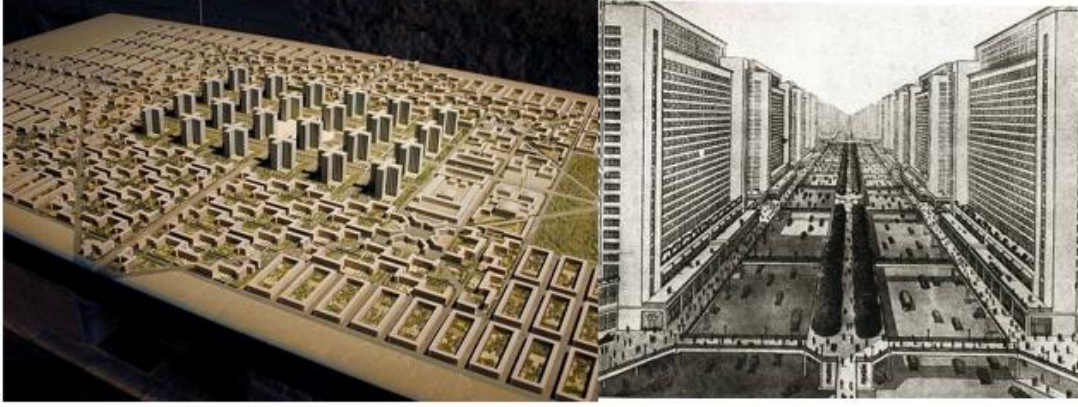
2.4 Dünyada Toplu Konut Uygulamaları

Ülkeden ülkeye toplu konut uygulamaları farklılık göstermekte ve zaman içerisinde değişmektedir. Dünyada toplu konutun ortaya çıkışında, tarihsel sürece bakıldığında görülen bazı istisnai örnekler dışında, Sanayi Devrimi’nde yaşanan gelişmelerin

büyük etkisinin olduğu söylenebilir. Sanayi Devrimi ile beraber 19.yüzyılda Avrupa ve Amerika'da artan kent nüfusunun konut ihtiyacını karşılamak için ortaya çıkan toplu konuta, 20.yüzyıl başlarında I. Dünya Savaşı sonrası gerekliliği artmış ve artık kamu otoriteleri tarafından hayata geçirilmiştir (Bingöl, 2018). Bu dönemde konutların tek tek yapılmasına göre süre, maliyet ve kullanım yönünden daha avantajlı olduğu için konut inşa eden erkler tarafından toplu konut üretimleri tercih edilmiştir. Toplu konut örnekleri ilk olarak endüstrileşmenin yoğun olduğu İngiltere'de ortaya çıkmış, bunu daha sonra Belçika, Almanya, Fransa gibi Avrupa ülkeleri bunu izlemiştir (Tapan, 1996). Bu toplu konutlar genelde tip planlar üzerine şekillenen ortak kullanımlı servis mekanlarından oluşan ve düşük gelir gurubuna hitap eden yapılardır. Toprak mülkiyeti yapısı, sermayenin niteliği, yapım gelenekleri, yönetim düzeni farklılıklarından dolayı kentten kente farklılık gösterirler (Pilgir, 2015).

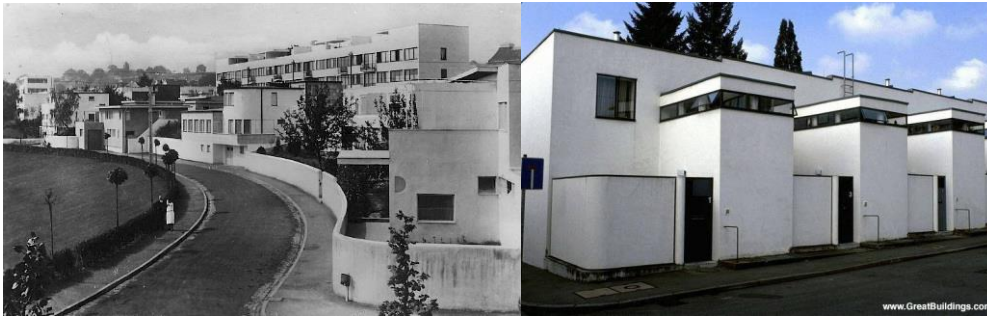
Ebezener Howard tarafından 19. yüzyıl sonlarında ortaya konulan "Bahçe Şehir" kent içindeki sağlıksız yaşam koşullarına tepki olarak sunulmuştur (Ertan, 2004). Bu yeni şehir önerisinin etkisiyle 20. yüzyılın başlarında Tony Garnier tarafından "Endüstri Şehri" projesi ortaya atılmıştır ve bu projede gelecekteki şehirlerin endüstrileşme üzerine kurulacağını iddia etmektedir. Doğal ışık ve hava alan yeşil alanların ön planda olduğu tipolojiler üretilmiştir. Bu üretimler daha sonraki yıllarda başta Le Corbusier olmak üzere, pek çok şehir plancısı ve mimara örnek olacaktır. Le Corbusier, Garnier'in sunduğu "Endüstri Kenti"ndeki gibi kentteki farklı işlevlerin birbirinden ayrılması gerektiğini düşünmektedir (Tekeli, 2011).

Garnier'in savunduğu gibi şehirdeki işlevlerin birbirinden ayrılması gerektiğini düşünen Le Corbusier, Howard'ın "Bahçe Şehir" önerisini bir "Dikey Bahçe Şehir" olarak yorumlamıştır. Bunun sonucunda mükemmel şehir önerisi olarak yüksek yoğunlukta gökdelenlerden oluşan, yeşil alanlara yayılan ve geniş yeraltı raylı sistemleri içeren "Radiant City"yi (Şekil 2.1) 1924 yılında önermiştir. Buradaki amaç, yoğunluğu tek bir alana toplayarak sıklığı ve kirliliği azaltmak, daha sessiz, aydınlık ve ferah evler elde ederek çevreyi yeşile bırakmaktır. Bu anlamda bakıldığında günümüzün yüksek katlı toplu konut projelerinin temelini oluşturmuştur.

Şekil 2.1: Le Corbusier - Işınal Şehir – “Ville Radieuse (The Radiant City)” , (Merin, 2013).

“Bahçe Şehir” zaman içerisinde İngiltere’den Avrupaya yayılmış ve bu anlayış çerçevesinde üretilmiş biçimler Walter Gropius (1927) gibi modernist mimarlar tarafından standartlaştırılarak, Stuttgart’taki Weissenhofsiedlung (Şekil 2.2 ve Şekil 2.3) gibi ilk toplu konut örneği kabul edilen yerleşimlerin temelini oluşturmuştur (Muthesius, 1991). Ancak bu öneriler artan şehir nüfusunun konut ihtiyacını karşılamakta yeterli olmamıştır ve bunun sonucunda kentler için sosyal çöküntü alanları ortaya çıkmıştır. Tekeli bu dönemi şu şekilde yorumlamaktadır (Tekeli, 2001): “20.yy.’ın yerleşme üretimine yön veren ilk kayda değer eğilimi Anglo-Sakson kökenli Bahçe Şehir hareketidir. 1920’ler yolların lineerlesmeye, binaların dik çatılardan, küçük pencerelerden, kıvrımlardan arınmaya başladığı, endüstriyel yapım tekniklerinin uygulanmaya başlandığı dönemdir.”

Şekil 2.2: Weissenhof Yerleşimi, J.J. Oud, 1927.

Bilgin’e göre; 20. yüzyıla gelindiğinde ulaşımda teknolojik imkânlardan yararlanılması gibi gelişmeler, kentsel nüfus artışıyla beraber büyük yerleşimler oluşturulması ihtiyacı ve yatırım ölçeğini genişleten yatırımcıların ortaya çıkması toplu konutun modern bir yerleşme normu haline gelmesine neden olmuştur (Pilgir, 2015).

20. yüzyılın sonlarında konutun yerel yapım ustaları ya da kendi kullanıcıları tarafından bizzat üretilen bir ürün olmaktan çıkıp, özel girişimler ile toplu olarak üretilmeye başladığı görülmektedir (Gür, 2000). Sanayi devrimi ve beraberindeki toplumsal

değişimler, vernaküler konut üretim şeklini değiştirmiş ve hızlı kentleşmenin neden olduğu sorunlara karşı çözüm yolu olarak toplu konut olgusu ortaya atılmıştır.

1. Dünya Savaşı sonrasında meydana gelen yıkımların etkisiyle ve inşai faaliyetlerde yeni malzemelerin ve endüstriyel imkânların yaygınlaşmasıyla iri konut blokları üretilmeye başlanmıştır. Bu yeni konut blokları modern, estetik, geleneksel kaygılardan uzak, süssüz, basit geometrik formların, işlev göz önünde tutularak oluşturulan kompozisyonuna dayanmaktadır (Pilgir, 2015). Bu dönemde özel sektör konut açığını karşılamakta yetersiz kalınca, yerel yönetimler ve merkezi hükümetler tarafından desteklenerek konut açığı kapatılmaya çalışılmıştır (Tapan, 1996). Devlet ve yerel yönetimler altında kurulmaya başlanan kooperatiflerin amacı konut için yapılan yeni yasal düzenlemelerin de desteğiyle dar gelirli için konut üretmektir (Çalış, 2002).

1930larda toplu konut örnekleri görülmüşse de, 2. Dünya Savaşı sonrası yükselen konut ihtiyacı ile birlikte tüm bu modernist blok projelerin sayısı daha da artmıştır. Le Corbusier'nin 'Unité d'Habitation' ve 'Immeubles-Villas' projeleri modern ve lineer konut bloklarının bu dönemki öncüleridir.

1920 – 1960 yılları arasındaki konut üretiminde önemli bir rol oynayan Le Corbusier'nin özellikle konut üretiminde “fonksiyon biçimi takip eder” anlayışını günümüzde hala bir çok planlama ve tasarıma öncülük etmektedir. Le Corbusier, standartlaşmış seri üretimi benimsemekte ve bu şekilde geniş kitlelere yayılan konut açığının yine kitlesel üretim ile çözülebileceğini savunmaktadır. Her bir dairenin eşit ve yeterli düzeyde ışık ve hava aldığı, manzaralı, çok katlı yapı bloklarını savunan Le Corbusier'nin önerileri II. Dünya Savaşı ardından ortaya çıkan acil konut ihtiyacını karşılamak için kullanılmıştır (Çalış, 2002).

Çevrelerinden, 'yer'den, geleneksel kültür öğelerinden bağımsızlaştırılmış konut çevreleri, insanların mutsuz, huzursuz ve dışlanmış yaşamalarına neden olmuştur. Bu anlamda 2. Dünya Savaşı ertesinde eleştirel kanadın çalışmalarında konut ve çevresinin tasarımına yerellik, temsil, aidiyet gibi kaygılarla yaklaşılmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir (Pilgir, 2015).

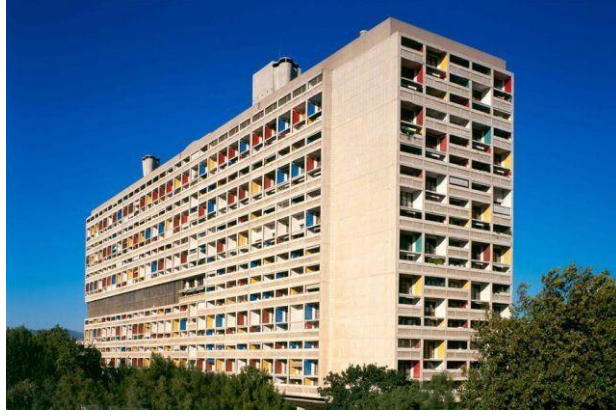
Fransa'da alt gelir grupları için sıfır faizli konut kredileri uygulanmıştır. Avusturya, Danimarka ve Almanya'da da benzer uygulamalar görülmüştür. Diğer kuzey ülkelerinden farklı olarak Finlandiya'da, sosyal konut oranı özel konutlara oranla daha fazladır. Romanya, Estonya, Bulgaristan, Polonya ve Çek Cumhuriyeti gibi ülkelerde kamu eliyle konut üretimi ön plandadır ancak belirli bir politika görülmemektedir. Bununla beraber güneydoğu Avrupa ülkelerinde İngiltere'deki gibi kamu yardımları,

kamu – özel sektör işbirlikleri ve kooperatif oluşumlarına benzer konut uygulamaları görülmektedir (Arıcan, 2010).

II.Dünya Savaşı sonrası özellikle Doğu Avrupa’da milyonlarca konutun yıkılması konut açığı doğurmuştur. 1945’ten sonraki 30 yıl Avrupa’nın gelişmiş ülkelerinde savaş sonrası yeniden inşa, ekonomik büyüme ve sosyal konut konuları açısından “altın çağ” olarak adlandırılmıştır (Malpass, 2008:18).

1920’lerde uygulanmaya başlayan endüstriyel yapım tekniklerine rağmen 1950’lere kadar binalar 5 kat yüksekliğini pek de geçmeyen ve yerleşme bazında genelde birkaç bin kişilik alanlar olarak kalmaktadır. 1950’ler ile birlikte onlarca aileyi içine alan iri bloklar yerleşmeler içinde yerini alır. Bu blok yapılar zaman içerisinde sosyal açıdan yetersiz mekanlarının çöküntü alanları oluşturuyor olması gerekçesiyle eleştirilmişlerdir. Özellikle alt gelir grubu için üretilen sosyal konut niteliğindeki toplu konutlar, kentsel açıdan bazı olumlu donatılar barındırsalar da, en büyük eksiklikleri mekansal olarak her bir bireyin ihtiyaçlarını aynı kabul etmeleridir ve o dönemin getirisi olarak da üç oda bir salon tipolojisi, aile evi tipolojisi olarak kalıplaşmıştır (French, 2002). Bu durum hızlı toplu konut üretimi odaklı anlayışın çevresel, sosyal ve kültürel verileri dikkate almadan, tek tip konut üretmesinden kaynaklanmaktadır ve sonraki yıllarda terk edilmeye çalışılmıştır.

Ekonomik gelişmeler sonucunda yeni aile yapısına göre Le Corbusier tarafından tasarlanan ve “unite” olarak adlandırılan 2700 kişilik mahallelerden oluşan konutlar çağdaş konutun temellerini atmış olan çok katlı yerleşimlerdir. Le Corbusier’in ilk Marsilya (1952) olmak üzere Berlin (1957), Briey (1963) ve Firminy’de (1965) ürettiği “Unite d’Habitation” serisi toplu konutları bireysel birimlerin ve geniş kolektif alanların bir araya geldiği ilk ve en önemli örneklerdendir. Bu anlamda Marsilya’daki Unite’de Habitation (Şekil 2.4), mimarının temelini 1920’lerde attığı, kullanıcılarının sadece barınma ihtiyacını değil, aynı zamanda boş vakitlerini kaliteli kullanabilecekleri yaşama, oynama ve bir araya gelmeye yönelik mekanları içeren “Dikey Bahçe Şehir” önerisini destekleyen konut birimlerine iyi bir örnektir.

Şekil 2.3 : Unite d'Habitation, Le Corbusier, 1952.

1959 yılında Detroit Amerika'da, mimar Mies van der Rohe, peyzaj mimarı Alfred Caldwell ve şehir plancısı Ludwig Hilberseimer tarafından tasarlanan ve dünyadaki ilk kentsel dönüşüm projelerinden biri olarak gösterilen Lafayette Park (Şekil 2.5) projesi hayata geçirilmiştir. Her biri 22 kattan oluşan 3 apartman ve 31 hektarlık bir alana yayılmış yeşil alanların içinde kaybolan küçük ölçekli 2 katlı şehir konutlarından oluşan proje, şehir içindeki konumu sebebiyle de program olarak benzerlerinden ayrılmaktadır (Jones, 2013). Yapımından 50 yıl sonra 2015 yılında ABD Ulusal Simgesi olarak kabul edilen projenin adaylık sürecinde yer alan mimarlık tarihçisi Ruth Mills'e göre "Black Bottom mahallesinde yaşayanlar oldukça büyük bir komüniteydi ve yenileme projesi bu insanların yerlerini değiştirmekle ilgili hiçbir yükümlülük içermiyordu." (Bilgiç, 2015). Bu anlamda Lafayette Park, sunduğu yeşil alan dengesi, alandaki kütle dağılımları, proje aktörlerinin çeşitliliği ve yeni kullanıcılar için değil, mevcut kullanıcılar için geliştirilen bir proje olması yönleriyle dünyadaki kentsel dönüşüm projelerine yol gösterici niteliktedir. Ancak örneklerine ülkemizde pek rastlanmamaktadır.

Şekil 2.4 : Lafayette Park, Mies van der Rohe, 1959.

İnşaatına 1956 yılında başlanan ve 1968 yılında tamamlanan "Quartiere Forte Quezzi" (Şekil 2.6) projesi, o dönemde İtalyan Ulusal Sigorta Enstitüsü tarafından

açılan yarışma sonucunda Cenova Forte Quezzi tepesinde oluşturulan sosyal konut projesidir. Dönemin 5 genç mimarı tarafından tasarlanan 5 farklı konuttan oluşan kompleksin tasarımında Le Corbusier'nin, Cezayir kenti için 1930'larda önerdiği ancak uygulanmayan Plan Obus'tan etkilenilmiştir (Merdim, 2016).

Şekil 2.5 : Quartiere Forte Quezzi Sosyal Konut Projesi Yerleşim.

Vernaküler konut anlayışını form ve malzeme özelinde kıran projede, binalar gün ışığı ve panoramadan yararlanacak şekilde yerleştirilmiş ve yürüyüş yolları, çocuk oyun alanları, kreş ve kilise (Şekil 2.7) düşünülmüştür (Merdim, 2016).

Şekil 2.6 : Quartiere Forte Quezzi Sosyal Konut Projesi Ortak Alanları.

Sağladığı etkileşim mekanları ve sosyal alanları bağlamında değerlendirildiğinde, Quartiere Forte Quezzi, toplu konutların eleştirilen, kentsel donatılardan uzak, tep tip konut bloklarından oluşan projeler olması noktasında ayrılmaktadır.

1950 ve 1960'lı yıllarda Avrupa'da savaş sonrası birçok ülkede toplu konut üretimi açısından benzer politik kararlar alınmaya başlanmış ve bu durum kentlerin birbirine benzemesine ve farklılıklarının azalmasına neden olmuştur (Hesapaçioğlu, 2010). Bu yıllardaki konut üretimine bakıldığında, sayısı artan toplu konutların ortak özellikler taşıdıklarını görülmektedir. Birincisi; konut politikalarının nitel özelliklerden ziyade, sayıca çok konut üretimine odaklanması, kalite ve kullanıcıya göre değişen durumları tasarım kriteri olarak dikkate almamasıdır. İkincisi; bu konutların inşaatının ve

sonrasındaki yönetiminin bir bütün oluşunun (management responsibility) algılanmamasıdır. Üçüncüsü ise; kalkınmanın konut sahipliğine odaklanmasıdır. Toplu konut yerleşimlerinde de, yerel ekonomi ve toplum gibi verilerle ilişki kurulmamıştır (Priemus ve Dieleman, 2009). 1950'lerde başlayan çok katlı apartmanlar, 1960'lar ile birlikte sadece Avrupa'da değil, pek çok ülkede uygulanır hale gelmiştir (Soygeniş, 1995).

1961 yılında tamamlanan İngiltere Sheffield'daki Park Hill (Şekil 2.8) savaş sonrası yüksek yoğunluklu, çok katlı kütleli bloklardan oluşan ve komünite yaratma amacıyla içerisinde doktor, kasap, fırın, eczane vb. dükkanların olduğu, Unite 'd Habitation benzeri toplu konutların örneklerden biridir.

Şekil 2.7 : Park Hill, Jack Lynn ve Ivor Smith, 1961.

Başlarda İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra üretilen en iyi komünite karakterli yerleşke olarak görülse de, 1980'lerde suç oranının ve yoksulluğun çok arttığı, toplum tarafından dışlanmış anti-sosyal kesimin ikamet ettiği sink estate¹ olarak gösterilmektedir (Frearson, 2014).

Kentsel dokular pek çok gelişmiş ülkede yüksek alt yapı çalışmaları ve yapım teknikleri ile yenilenmeye çalışılmış ancak başarılı olunamamıştır (Soygeniş, 1995). Bunun en bilinen örneği olarak 1955 yılında yapılan ancak 1977 yılında yıkılan Pruitt-Igoe toplu konut blokları gösterilebilir. 1955 yılında Minoru Yamasaki tarafından Amerika, St. Louis'te tasarlanan Pruitt-Igoe toplu konut bloklarında yıllar içinde artan suç, ırkçılık ve yoksulluk problemlerinin baş göstermesi, 1977 yılında 33 yapı bloğunun da yıkılmasıyla sonuçlanmıştır.

Pruitt-Igoe yerleşmesinin yıkılması o yıllarda sıkça tartışılan toplu konutlar için bir dönüm noktası olmuştur. Bu durum post-modern mimarlık tarihçisi Charles Jencks tarafından "modern mimarlığın öldüğü gün" olarak tanımlanmıştır (Koyuncu, 2011). (Şekil 2.9) Pruitt-Igoe konutlarının yıkılması aslında o güne kadar ki tüm toplu konut

¹ İngiltere'de işçi sınıfı ailelere ucuz ve yaşanabilir daireler sağlanması için inşa edilmiş kenar mahalle apartman blokları

mimarlığının üretmiş olduğu mimari, sosyal ve ekonomik çevreye dair gösterilen en büyük eleştiri olarak toplu konut literatürüne geçmiştir.

Şekil 2.8 : Pruitt-Igoe Bloklarının Yıkılışı , 1977.

Pruitt-Igoe konutlarının yıkılması, toplu konutun ne olmaması gerektiği konusunda iyi bir olumsuz örnektir. Bu yıkımdan sonra dünya çevrelerinde tek tip, yüksek katlı ve sosyal donatılardan uzak toplu konutların üretimi terk edilmeye çalışılmıştır.

1970 ile birlikte hem gelişmiş, hem de gelişmekte olan kentlerde kentleşme hızı iyice artmış ve göç olgusu hızlanmıştır. Kent merkezlerinde konut fiyatlarının yüksek olması ve yeni konut üretilecek toprak eksikliği sebebiyle yeni barınma birimleri üretemeyen devletler, kent çeperlerinde ürettiği toplu konut alanları ile konut ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. Yine de bu çabaya rağmen, özellikle gelişmekte olan kentlerde, gecekondu oluşumunun önüne geçilememiştir.

Lefebvre 1970'lerdeki kentleşme sorununu şöyle tanımlar; felaket etkileri her yerden belli olan, kar amacı güden, özgünlük, yaratıcılık ve rasyonel çözümler içermeyen kütleli blokların "modernite" adı altında vahşice uygulanmasıdır (1985).

Kamu konut üretimindeki rolünü arttırmış ve önceki yıllarda niceliğe verilen önem, yerini konut kalitesine verilen öneme bırakmıştır. Ana problemin toplumun bazı kesimlerinin iyi kalitedeki konutlara ulaşamaması olduğu tespit edilmiştir ve üreticiden çok tüketicinin önemi artmıştır (King, 2005). Kullanıcı katılımının önemi anlaşılmış ve Amerika'dan önce İngiltere, sonrasında da İsveç, Almanya ve Fransa gibi ülkelere yayılmıştır (Ok, 1985).

1960'ların sonu, 70'lerin başında İngiliz mimar Neave Brown'un sosyal konut çalışmaları dikkat çekmektedir. Tüm kullanıcılar için özel dış mekanı olan, düşük katlı, yüksek yoğunluklu konut çözümleri sadece o dönem için değil, günümüzde de hala düşünülemeyen radikal örneklerdendir (Mairs, 2018). Yüksek yoğunluklu, alçak konut üretiminde akla ilk gelen isimlerden olan Neave Brown'un en bilinen projelerinden biri 1972 ve 1978'de, iki aşamada tamamlanan Alexandra Road konut projesidir.(Şekil

2.10) 500 daireden oluşan projede teraslamaların ve geri çekilmelerin kullanıcılarına özel dış mekanlar sağladığı tipoloji hala daha toplu konutlarda kullanılan bir prototiplerdendir (Thorns, 2018).

Şekil 2.9 : Alexandra Road Sosyal Konut Projesi, Neave Brown, 1978.

Brown, yüksek binalar ile ilgili görüşünü şu şekilde belirtir; "Yüksek binalar sadece çok zenginler için kullanılmalıdır çünkü uygun asansörler, uygun servisler, uygun kontrol, uygun girişler ve uygun ortamlarla yapılabilecek tek onlardır." (2018). Alçak katlı ama yoğun yapılaşmayı savunan Brown için nokta bloklar, suçun, yoksulluğun, çocuklar için kötü oyun alanlarının, işsizliğin ve umutsuzca yaşamının merkezleridir. Bu sebeple de sosyal çöküntü merkezleri haline gelmeleri kaçınılmazdır (2017). Bu yaklaşım günümüzdeki, alt gelir grubu için olabildiğince çok sayıda konut üretmek için yüksek binalara yönelme eğiliminin tersi bir yaklaşımdır ve yıllar içerisinde neden yüksek katlı toplu konutların işlemediğinin cevaplarından biri olabilecek niteliktedir.

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında 1960 ve 1970'li yıllarda gelişmiş Avrupa ülkelerinde konut politikaları dönemin ihtiyacı olan şehirlerinden yeniden inşası ve sosyal konut eksikliği gibi soruna yönelmiştir. (Arıcan, 2010). Ancak 1970'lerin ortalarında yaşanan dünya ekonomik krizi sonucunda büyüme oranları düşmüş, işsizlik ve enflasyon artmış ve her alandaki üretim azalmıştır (Satılmış, 2011). Bu sebeple kriz sonrası süreçte 1980lerde dünya ekonomik olarak yeni bir döneme girmiştir. 1980lere kadar genel olarak dünyadaki uygulamalara incelendiğinde yüksek yoğunluklu ve yüksek katlı örnekler sıkça karşılaşılır.

1980'lerde ve 1990'larda sosyal konutun durumu hızlı bir şekilde değişmiştir. 1980'ler önceki yıllara göre pek çok ülkedeki konut stoğunun azaldığı ve üretiminin gerilediği, sermayenin daha karlı yatırımlara yöneldiği bir dönemdir. Önceki yıllarda üretilen konutlar yaşlanmış ve bakım onarım sorunları ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunun sonucunda ise pek çok ülkedeki konut politikalarında yeni üretimler yerine, mevcutların bakım ve onarımına önem verilmiştir. (Hesapçioğlu, 2010).

O dönemde devletlerin konut sektöründeki rolünün gelişmişlik düzeylerine göre farklılık göstermesinin yanında, gelişmiş ülkelerde de kendi aralarında farklılıklar vardır. Ciddi bir konut sıkıntısı ile karşılaşan gelişmiş ülkelerde merkezi yönetimler ana aktör olarak konut üretimine geçmiş ve aynı zamanda alt gelir grubu için konut desteği sağlamışlardır. Ancak üretilen kamu yatırımlı konut projeleri alt gelir grubunun konut ihtiyacını karşılamaktan çok, orta ve üst gelir gruplarınca satın alınmıştır. Buna sebep olarak ekonomik ve teknolojik yetersizlikler ile konut talebi konusunda doğru örgütlenememe gösterilmiş, bunun üstüne alt gelir grubuna ulaşmak için konut finansmanına dair örgütlenme ve çeşitli sunum modelleri geliştirilmiştir (Tosun, 2005). Benzer bir süreç Türkiye’de de aynı yıllarda yaşanmış, devlet Toplu Konut İdaresi’ni kurarak konut ihtiyacını karşılamada etkin rol almış ancak, üretilen konutlar alt gelir grubunun konut açığını kapatamamıştır.

1990’larda dünyadaki ekonomik eğilimlerin neoliberal politikalara doğru kayması pek çok ülkedeki konut politikalarını etkilemiştir. Neoliberal politikalar, özelleştirmeyi getirmiş böylece kamu ve/veya sosyal konutların hem finansal olarak, hem de yönetsel olarak devletten bağımsızlaşmasına, devletin müdahale ve desteğinin azalmasına neden olmuştur (Satılmış, 2011). Özellikle komunizmin bitmesi ile bu ülkelerde özelleştirilen devlet konutları mevcut kullanıcılarına sembolik fiyatlara satılmış ancak zamanla alt gelir grubunun evlerinin bakım ve onarım masraflarının altından kalkamaması, bu konutların yaşanabilirliğini düşürmüştür (UN-HABITAT, 2009). Yukarıda belirtilen sebepler sonucunda sunduğu yaşam kalitesi kötüleşen mevcut konutların sayısı artış ile birlikte, çoğu toplu konut alanı terkedilmeye başlanmış ve boşalan yerlerin kontrolsüz işgali sonucunda o yerleşimlerde suç oranları da artmıştır.

Bunun sonucuna ekolojik kriterler barındırarak, yaşam kalitesini yükseltmeye yönelik planlanan konut alanları üretilmeye başlanmıştır. O dönemde Berlin’in dışında ulaşımı kolay, büyük binalardan oluşan, eşitlikçi yaşam koşulları vaad eden, şehircilik standartlarına uygun, kaliteli yeşil alanlar sunan, büyük açıklıkları olan konut projeleri hayata geçirilmiştir. Ancak bu alanlar tarihsel bağlamdan yoksun, ruhsuz, tanımsız açık açıklıklar olmaları, kullanıcılarının yaş ve aile yapısı gibi sosyolojik kriterlerden yoksun olmaları ile eleştirilmişlerdir (Çağlar, 1998).

1980 ve 1990’larda üretilen konutlara bakıldığında yeşil alanların arttığını, esnek planlamanın uygulanmaya çalışıldığı ve yeni cephe malzemelerinin kullanıldığı görülmektedir. 1970’lerdeki enerji sıkıntısı ile başlayan ekolojik hareket bu dönemde hız kazanmış, olabildiğince doğal çevreyi korumaya çalışan, yalın ve çevreyi kirliletmeyen tasarımlar üretilmeye çalışılmıştır (Tortop, 2001).

Genel olarak yirminci yüzyıl konutlarına bakıldığında hafif beton elemanlar da dahil olmak üzere beton, çelik ve plastiğin kullanıldığını, bunun yanı sıra eskiden de kullanılan seramik, taş ve ahşabın farklı olarak fabrikasyon işlemlere tabi tutularak da kullanıldığı görülmektedir. Modern kalıp sistemlerinin kullanılmaya başlanması, prefabrikasyon ve modülerlik ortaya çıkmış ve bu mekansal organizasyonları etkilemiştir (Bilgin, 1998).

Buna örnek olarak "Town Villas" yenileme projesi gösterilebilir. (Şekil 2.11) Stefan Forster tarafından 1999-2010 yılları arasında, yedi tanesi Almanya Leinefelde'de, bir tanesi de Almanya Halle'de olmak üzere mevcut kullanıcıların talepleri dikkate alınarak gerçekleştirilen prefabrik levhalardan yapılmış 8 mevcut konut bloğunun, bağımsız konut bloklarına dönüştürülmesi projesidir (Forster, 2012). Günümüzde tüm dünyada geline nokta zamanında çevresel sosyal ve kültürel veriler dikkate alınmadan, tek tipleşmiş konut projeleri artık üretilmese de, daha önce yapılmış olanlar adeta utanç tablosu olarak varlığın sürdürmektedir. Town Villas projesi daha önce yapılmış olan ve mimari zenginlikten yoksun, kullanıcı tarafından benimsenmeyen konutların cephe bazında da olsa dönüşümü açısından iyi bir örnektir.

Şekil 2.10 : Leinefelde ve Halle Renovasyon Projeleri, Stefan Forster, 1999-2010.

20. yüzyıla bakıldığında toplu bir üretimle ve ucuza mal edilmek istenen toplu konutlar, kullanıcının toprakla olan ilişkisini kesmiş ve geleneksel olan yaşam zaman içerisinde terk edilmiştir. Sanayileşme ve getirdiği yeni ekonomik, sosyolojik ve çevresel durumlar yeni ilişkiler, yaşam biçimleri, toplumsal sınıflar tanımlamış ve bu durum da mimari eğilimleri büyük ölçüde değiştirmiştir (Gür, 2000: 86). Buna karşılık 21. yüzyıla bakıldığında sürdürülebilirlik kavramının sosyal konut hedefleri arasında yer aldığı görülür (Turan, 2010). Bunun sebebi 20. yüzyıldaki olumsuzlukların giderilmeye

çalışılması, endüstrileşmenin getirmiş olduğu olumsuzluklardan sıyrılarak tekrar öze, yerele, doğaya dönme çabası olarak yorumlanabilir.

2000ler sonrası sosyal konut örneklerinde farklı kriterler ve yaklaşımların dikkate alındığı görülmektedir. İyi örnekler var olsa da, günümüzde hala askeri konut düzeninin uygulanmaya çalışıldığı, tek işlevi barınmak olarak algılanan, çevresel donatılardan yoksun, komünite algısından uzak, şehirlerin ekonomik ve sosyal ağları ile bağlantısı olmayan şehir adacıkları oluşturan toplu konutlar üretilmektedir.

Bu tipteki üretimlerin yanı sıra gelişmekte olan ülkelerin orta kesiminin günden güne çeşitli sebeplerle tema parklara ve güvenli sitelere kapanmaları, kentin geri kalanına dair ahlaki ve kültürel algılarını zayıflatan başka bir şehircilik ve sosyal kent sorunudur (Davis, 2016, sf.240).

Dünyada toplu konutun günümüze kadar olan serüveni incelendiğinde, ekonomik gelişmelerden çok etkilendiği, meydana gelen ekonomik krizler ve savaşların tüm dünyadaki toplu konut üretimine yansıdığı görülmektedir. Bu sebeple toplu konut üretimi tekil olarak devletlerin politikaları ya da tasarımcı kararları özelinde değerlendirilemez.

2.5 Türkiye'deki Toplu Konut Uygulamaları ve Üretim Modelleri

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de toplu konut uygulamaları, dünya savaşları ve global çaptaki ekonomik gelişmelerden doğrudan etkilenerek, zaman içerisinde bu gelişmelere paralel değişim göstermiştir.

Türkiye'de toplu konutun günümüze kadar olan tarihsel gelişimi Osmanlı İmparatorluğu zamanına dayanmaktadır. Yıllar içerisinde gelişen teknolojiler, nüfus yoğunluğunun kırsala ve kente dağılımı, geçim kaynaklarının ve yaşam şekillerinin farklılaşması, uygulanan politikalar ve en önemlisi Cumhuriyet'in ilanı ile toplu konut uygulamalarının üretilme biçimleri değişiklik göstermiştir. Bu sebeple konut politikaları ve toplu konutun tarihsel gelişim sürecini daha iyi aktarabilmek adına dönemlere ayırmak doğru olacaktır. Cumhuriyet'in ilanı toplu konut uygulamalarının farklılaşması açısından önemli bir dönüm noktası iken, bir diğer dönüm noktası 1984 yılında Toplu Konut İdaresi'nin kurulmasıdır. Bu konu başlığında TOKİ dönemindeki uygulamalara odaklanılmaktadır ve Cumhuriyet öncesi ile sonrasında, TOKİ'nin kuruluşuna kadar olan süreçler genel hatları ile incelenecektir.

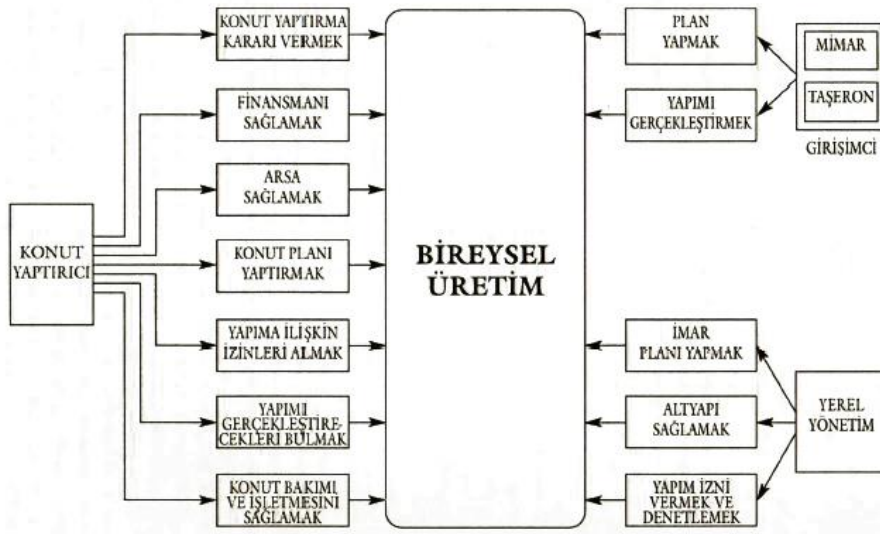
2.5.1 1923 – 1984 yılları (Cumhuriyet'in ilanından TOKİ'nin kuruluşuna kadar olan dönem)

Osmanlı döneminde İstanbul'da 1870 yılında saray memurları için Akaretler Sıra Konutları, 1890'da Taksim Surp-Agop vakfiyesi sıra konutları ve 1918'de Laleli'de Aksaray büyük yangınında konutlarını yitirenler için 124 konut yapılmış ve içeriğinde 25 adet dükkânı bulunan Harikzedegan konutları ülkemizdeki ilk toplu konut örnekleri kabul edilmektedir (Oral, 2014).

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'deki konut üretimi, Cumhuriyet'in ilanı sonrasındaki süreçte sanayileşmenin artmasıyla artan işçi sınıfı nüfusu ve kırsaldan kente göç durumu tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de konut kıtlığı yaratmış ve çeşitli "konut sunum modelleri" * (dipnot; Tekeli, 1982) ile konut ihtiyacı kapatılmaya çalışılmıştır. Bu konut üretimlerinin dönem dönem tekil, dönem dönem ise kitlesel yani toplu konut üretimi olarak yapıldığı görülmektedir.

Atala'ya (2002) göre toplu konut; konut yapım ortaklığı, konut kooperatifleri ya da konut bankaları gibi kamusal ya da özel kuruluşlarca gerçekleştirilen ve çok sayıda ailenin barınma gereksinmesini karşılayan büyük çaptaki konutlandırma girişimidir (Geçer, 2013). Bu tanımdan da anlaşılmaktadır ki, birden farklı toplu konut üretim modeli vardır. Hem Türkiye'de hem de dünyada toplu konut üretimi için farklı politik kararlar ve mimari çözümler ve aktörler doğrultusunda çeşitli üretim modelleri geliştirilmiş ve uygulanmıştır.

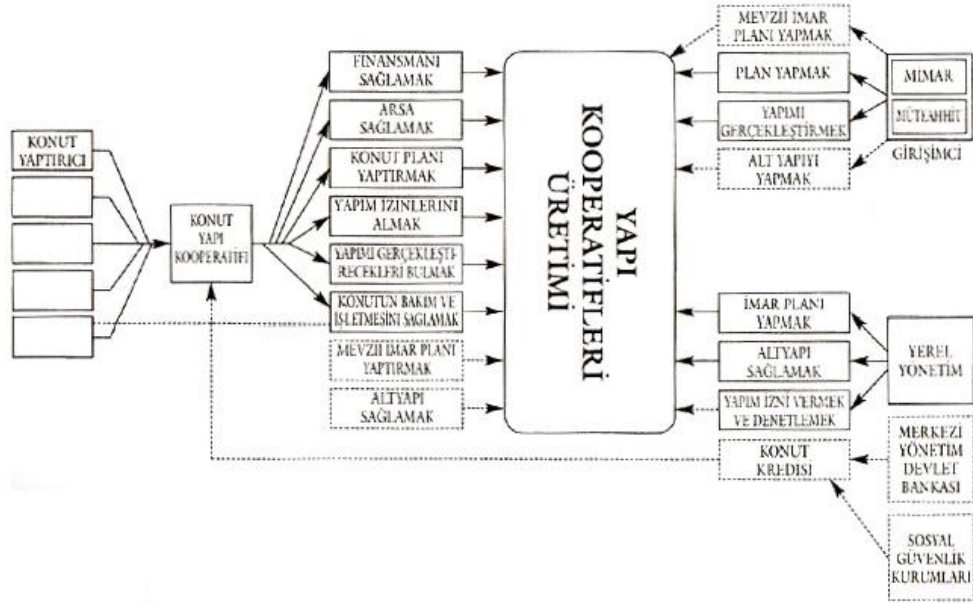
1923-1945 yılları arası dönemde, 1930'ların ortalarına kadar konut sorununa "bireysel üretim modeli" ile çözüm arandığı görülmektedir (Hosanlı, 2011). Bireysel üretim (Şekil 2.12) sonucunda gerçekleştirilen konutlar genel olarak tek parsel içinde yer alan tekil konutlardır (Tekeli, 2010).

Şekil 2.11 : Bireysel konut üretim modeli (Tekeli, 2010).

Bu dönemde kırsaldan kente göçen nüfusun artmasıyla hem konut açığı artmış, hem de arsa fiyatlarının yükselmesi sonucu bireysel üretim modeli üst gelir grubunun karşılayabileceği bir modele dönmüştür. Aynı dönemde bu sebeple yapı kooperatifleri kurulmaya başlanmış ve konut ihtiyaçları bu şekilde karşılanmaya çalışılmıştır (Hosanlı, 2011).

1930'ların ortalarından 1950'lerin ortalarına kadar aktif olarak süren yapı kooperatifi ile konut üretim modeli ilk olarak Ankara'daki orta sınıf memurlara yönelik konut ihtiyacını karşılamak için ortaya çıkmıştır (Tekeli, 2010). (Şekil 2.13) Güney'e göre; "Konut yapı kooperatifleri, Türk Ticaret Kanunu ve Kooperatifler Kanunu'na göre kurulmuş tüzel kişiliklerdir. Konut yapı kooperatiflerini, kişi ve kuruluşların yardımlaşma ve dayanışma suretiyle bir araya gelerek bir konut edinmek amacıyla kurdukları bir kooperatif türü olarak tanımlayabiliriz." (Güney, 2009). Türkiye'de konut kooperatifçiliği anlamdaki ilk örnek olarak kabul edilen Ankara Bahçeli Evler Konut Kooperatifi, cumhuriyetin ilanı sonrası nüfusu hızla artan Ankara'nın konut sorununa çözüm bulmak için kurulmuştur. Açılan yarışma sonucu dönemin Ankara imar planını da hazırlayan Herrmann Jansen'in tasarladığı ve Türkiye'deki ilk bahçeli ev konseptinde tasarlanmış konutlar az katlı, müstakil ve ayırık nizam evler olarak Türkiye'deki ilk toplu konut örneklerinden sayılmaktadır (Cezaoğlu, 2010).

Şekil 2.12 : Yapı kooperatifleri eliyle konut üretim modeli (Tekeli, 2010).

Bireysel üretime göre daha fazla konut üretimi sağlayan bu yapı kooperatiflerinin konut üretim modeli ile devlet tarafından konut üretimi desteklenmiştir. Devlet bunun haricinde aynı dönemde kendi başına memurlar için lojman yapıları üretmeye başlamıştır (Hosanlı, 2011). Bunun ilk örneği ise Prof. Paul Bonatz tarafından 1944 yılında tasarlanan 434 konutlu Saraçoğlu Mahallesi'dir (Pilgir, 2015). Bahçeli Evler Kooperatifi konutları gibi bahçeli yapıda tasarlanan bu evler, gerek hitap ettikleri kesim açısından, gerekse üretim maliyetlerinin düşük olmamasından ucuz konut açığını kapatamamıştır.

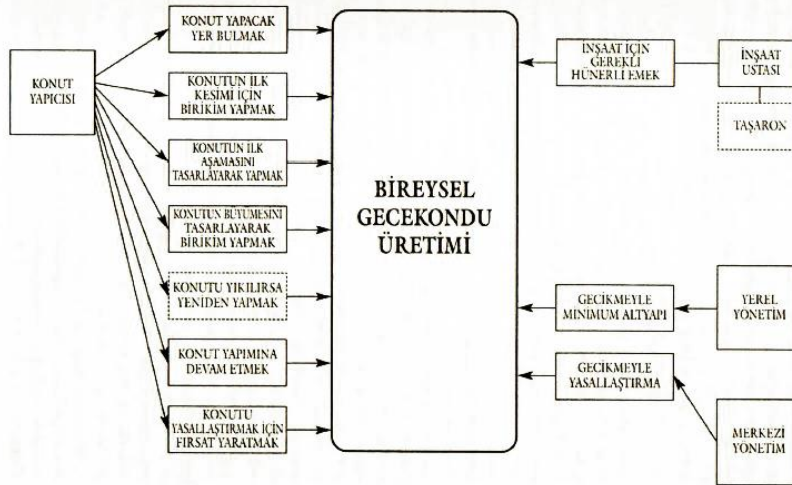
Aynı dönemde ortaya çıkan bir diğer konut modeli ise "şirket kent" modelidir. 1923-1945 yılları arasındaki büyük fabrika yerleşkeleri içerisinde işçi ve memurlar için konut ve sosyalleşme mekanları tasarlanmıştır. Bu üretime örnek olarak 1935 yılında inşa edilen Zonguldak Kömürüş Yerleşkesi (1935), Eskişehir Devlet Demiryolu Yerleşkesi (1925), Sümerbank Kayseri Bez Fabrikası Yerleşkesi (1935), Aydın/ Nazilli Basma Fabrikası Yerleşkesi (1937) ve Karabük Demir Çelik Fabrikası (1937) gösterilebilir. Bu şirket kentler, mimari yapılanmaları, programları, sürdürülebilirlik, kolektif yaşam ve çoklu katılım kriterleri bakımından birbirine benzemektedir (Hazar, 2015).

Tüm bu konut modelleri ile üretilen konutlar tam anlamıyla alt gelir grubuna hitap edecek "düşük bütçeli konut" ihtiyacını karşılayamamışlardır. Bu açık, konut sorununu çözememiş olsa da; o dönem içinde kırdan kente göç hızı çok yüksek olmadığından sonraki dönemlerin gecekondu problemi henüz ortaya çıkmamıştır.

1946'da, konut sorununun devlet eliyle çözülmesi amacıyla örgütlenen Sosyal Sigortalar Kurumu ve Türkiye Emlak ve Kredi Bankası, bireysel kredi modellerine

dayanan toplu konut uygulamaları gerçekleştirmişlerdir. Bunun en başarılı örnekleri Levent (1947-1951) ve Koşuyolu (1951) toplu konut uygulamalarıdır (Özsoy, 2011). Emlak ve Kredi Bankası kent çeperindeki alanlara yönelmesi ile gerçekleştirilen, Bahçe-kent yaklaşımı ile az ve çok katlı karma konutlar içeren ve 1955'te projelendirilen 4.Levent ile Ataköy projeleri, dönemin kamu eliyle yapılmış en kapsamlı uygulamalarıdır (Tapan, 1996). Bu örnekler sosyal ve çevresel açıdan zengin, yeşil alanlar barındıran, eğitim, idari, eğlence ve ticari merkezler içeren ilk başarılı toplu konut örnekleri sayılsalarda, daha çok üst ve orta gelir grubuna hitap etmesi sebebiyle alt gelir grubunun konut ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalmıştır.

İkinci dünya savaşı sonrasındaki dönemde kentleşme süreci hızlanmış ve konut ihtiyacı artmıştır. Kent içindeki konut açığı planlı bir şekilde karşılanamamış, köyden kente göçün artmasıyla bireysel gecekondü üretimi ortaya çıkmıştır (Şekil 2.14). Bu dönemde çeşitli yasalarla gecekondü yapımı yasaklanmaya çalışılmış, aynı zamanda yenilerinin yapılmasını engellemek için uygun arsa ve düşük faizli kredi olanaklarıyla pazardaki konut sayısı arttırılmaya çalışılmıştır (Kahveci Kirpit, 2018).

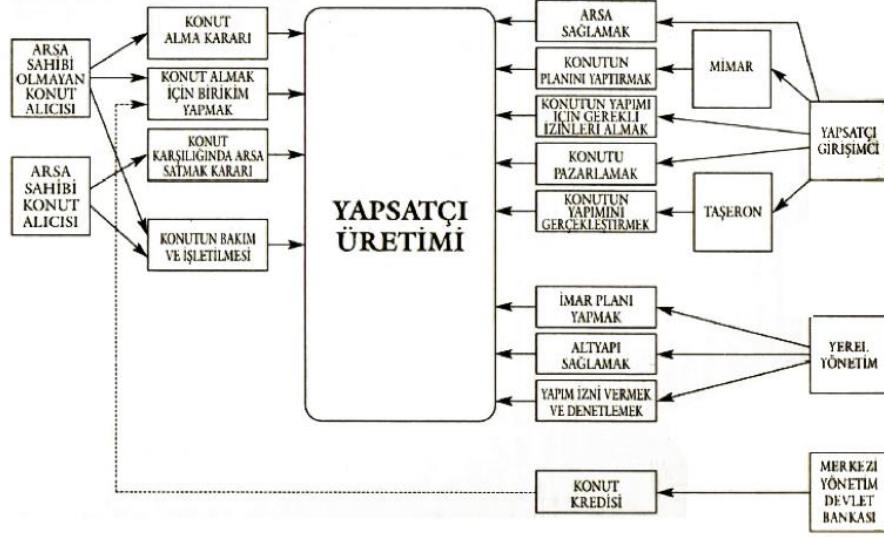

Şekil 2.13 : Bireysel gecekondü konut üretim modeli (Tekeli, 2010).

Dönemin siyasi yapısında konut problemine çözüm bulunamaması bir noktadan sonra aslında gecekonduları destekler niteliğe bürünmüştür. Gecekondulaşmanın engellenememesi yap-satçı konut sunum biçimini ortaya çıkarmış, bireysel üretimlerin konut açığını kapatamaması üzerine apartmanlaşmaya gidilmesine sebep olmuştur.

Yap-satçı konut sunum biçimi, orta sınıfın bireysel olarak karşılayamacağı arsa fiyatları ve yatırım maliyetlerini bir araya gelerek karşılama olanağı sunarken, apartmanlaşma ve kat mülküyetini de beraberinde getirerek bu dönemde yaygın bir konut edinme yöntemi haline gelmiştir (Şekil 2.15). Yap-satçı sunum modeli, dönemin yasalarına uygun olmasına rağmen mimar ve şehir plancıları tarafından meşrutiyeti

sorgunlanmıştır çünkü bu model henüz ömrü dolmadan birçok yapının yıkılarak yeniden yapılmasının önünü açmış, tarihsel çevreyi tahrip etmiş ve kentsel açıdan sağlıksız çevreler yaratmıştır (Tekeli, 2011).

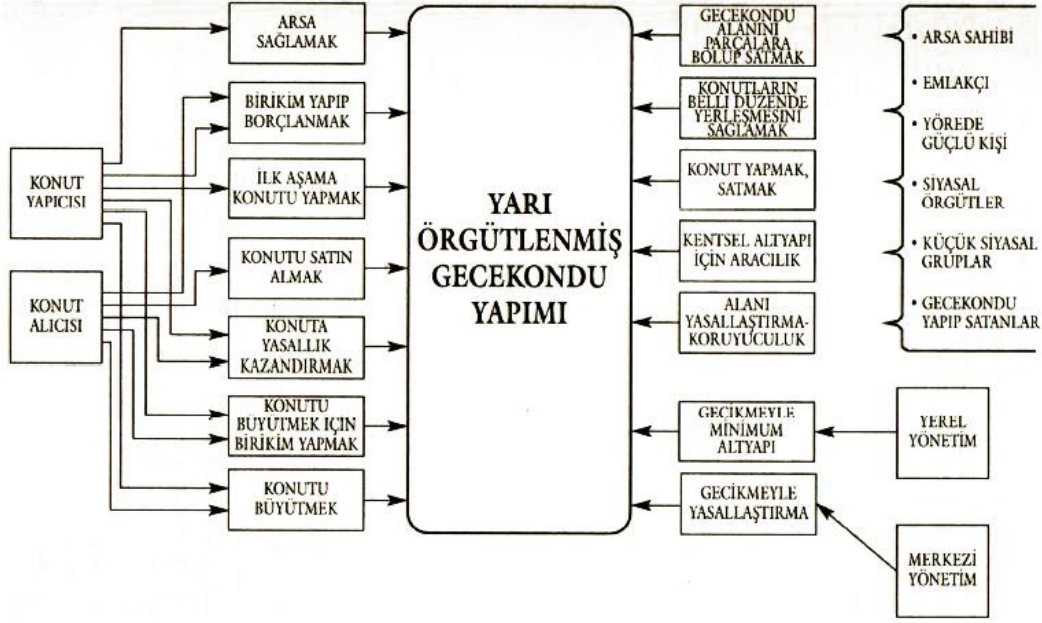
Şekil 2.14 : Yap-satçı konut üretim modeli (Tekeli, 2010).

Yap-satçı konut sunum modeli, bir dönem çok fazla konutun apartmanlaşmasına neden olmuştur, bu yapılırken daha çok kar amaçlı hareket edilmiş ve kentsel doku önemsenmemiştir. Bu durumda zaten göç sebebiyle çöküntü alanlarının oluşmaya başladığı kentlerin, iyiden iyiye kendi kimliklerini kaybetmesine zemin hazırlamıştır.

Arsa fiyatlarındaki artışın da etkisiyle bireysel konut sunum modelinin yetersiz kalması ve kooperatifçiliğin örgütlü işlerde çalışanlara yönelik olması, bireysel gecekondular ve yap-satçı konut üretim modellerinin yaygınlaşmasına neden olmuştur.

1965'lerin sonlarında çıkarılan Kat Mülkiyeti Kanunu, konut üretim süreçleri ve tipleri anlamında dönüm noktalarından biridir. Nüfus artışı ile tek katlı konutların apartmanlaşmaya geçtiği bir dönemde çıkan kanun ile birlikte kentleşme süreci hızlanmıştır ve bu, çok katlı apartmanların artmasına sebep olmuştur. Bu dönemde artan kentleşme hızına yetişilemediği için gecekondulaşmanın önüne geçilememiştir.

1961 Anayasası ile devlete, alt gelir grubu ailelerinin sağlıklı barınma ihtiyacını karşılama görevi verilmiş, bunu sağlamak adına gecekondular alanlarına alt yapı götürülmüş ve gecekondular iyileştirmiştir (Tosun, 2009). 1966 yılında çıkartılan gecekondular yasası ile gecekondular mahallerindeki konut kalitesi arttırılmaya çalışılmıştır ancak uzun vadede yasa gecekondular yapımının ticarileşmesine sebep olmuş ve yarı örgütlenmiş gecekondular yapımı konut modeli türemiştir (Tekeli, 2010). (şekil 2.16)

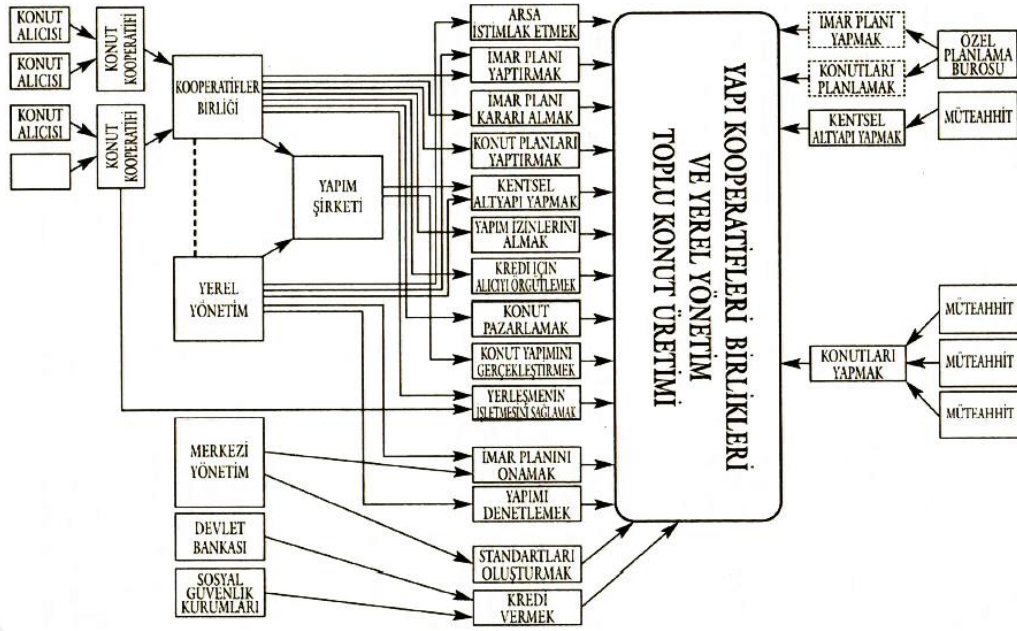
Şekil 2.15 : Yarı örgülenmiş gecekondulu yapıyı konut üretim modeli (Tekeli, 2010).

Gecekonduların azalacağı yerde artması kentlerdeki çöküntü alanlarının artmasına sebep olmuş ve konut açığının karşılanamaması problemi devam etmiştir.

1968-1972 yıllarını kapsayan II. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda toplu konut yapımından söz edilmeye başlanmıştır. Toplu konut üretimi ile yap-satıcılığın önüne geçilerek ve yap-satçılık ile karşılanamayan ucuz konut ihtiyacını karşılamak amaçlanmıştır (Türel, 1996).

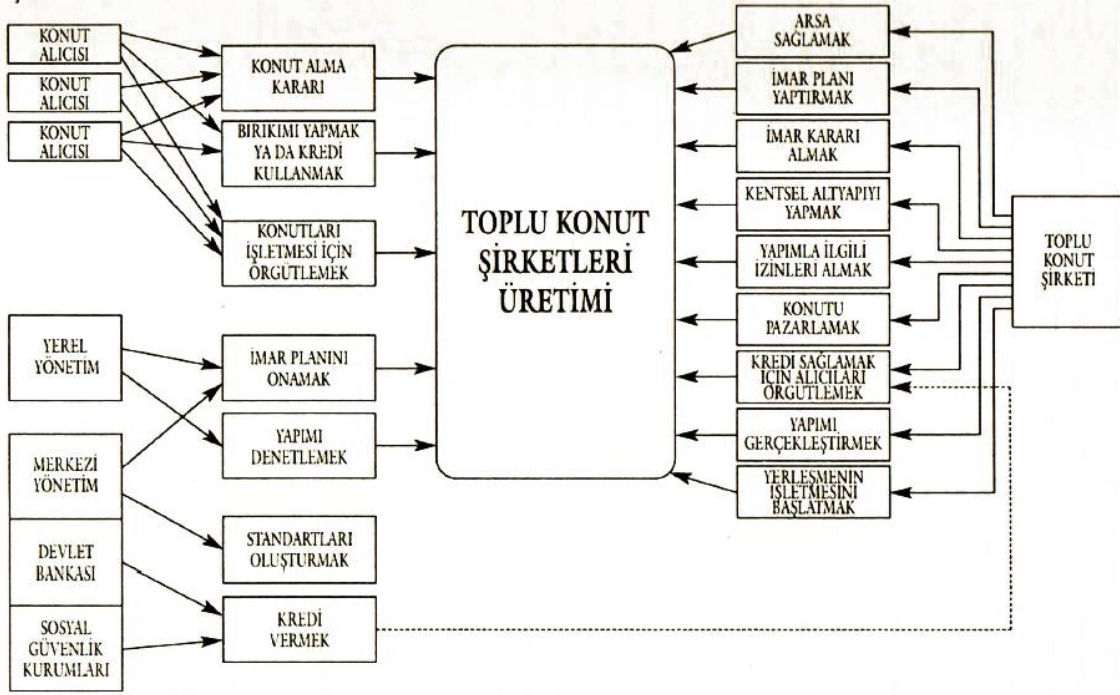
Bu dönemde toplu konut yapımı devlet eliyle olmayıp kooperatifler ve yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmektedir. (Şekil 2.17) Devlet ise kendine bağlı SSK, Emlak ve Kredi Bankası ve Bağ-Kur gibi kurumlar aracılığıyla kredi ve arsa sağlanmaktadır.

Yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen toplu konut uygulamaları 1970'lerin sonlarında artmıştır. Ankara Belediyesi tarafından gerçekleştirilen Batıkent toplu konut uygulaması o dönemdeki girişimlerin en büyüğüdür (Yıldırım, 2012).

Şekil 2.16 : Yapı kooperatifi birlikleri ve yerel yönetim eli ile toplu konut üretim modeli (Tekeli, 2010).

Yapı kooperatifi birlikleri ve yerel yönetim eli ile toplu konut üretimi her iki erkin de karşılıklı fayda sağlaması esasına dayanmaktadır. Bu sisteme göre yapı kooperatifi tek başlarına yeterince ucuz konut sağlayamadıkları için yerel yönetimler imar planlarını yaparak ve arsalari kamulaştırarak kooperatiflere arsa sağlarken, aynı zamanda ihtiyaç sahiplerini örgütleyerek kooperatif birliğinin oluşmasına önyak olmaktadır. Projeler geliştiğinde yerel yönetim tarafından yapı kooperatifine aktarılmakta, yapım süreci yerel yönetimler tarafından yönetilmekte ve denetlenmektedir. Kooperatif tüm bu süreçte konut yapımının dışında, konut planlarını geliştirme, alt yapı işlerini gerçekleştirme, alıcıların kredi bağlantılarını sağlama ve konutları pazarlama görevlerini de üstlenmektedir (Tekeli , 2010). Bu süreçte piyasadaki konut yapım işinin hacmi büyümüş ve bu durum özel toplu konut şirketleri aracılığı ile konut üretim modelini doğurmuştur. (Şekil 2.18)

Şekil 2.17 : Toplu konut şirketleri ile konut üretim modeli (Tekeli, 2010).

Konut üretiminde hem arsa bazında hem de yatırım bazında iş hacminin büyümesi, kullanılan kredilerin hem miltkar hem adet bazında artması toplu konut şirketleri ile yapılan konut üretimini siyasi süreçler ile iç içe geçirmiştir. Özel şirketler aracılığı ile gerçekleştirilen toplu konutlar genelde kentin dışındaki alanlarda ve büyük çapta üretimlerdir. Tek seferde hızlı ve ekonomik üretim yapma ihtiyacı vernaküler konut yapım yöntemlerinin terk edilip endüstriyel yapım tekniklerine yönelmesine sebep olmuştur (Tekeli, 2010).

Tüm bu konut üretim modelleri neticesinde, konut sayısında kayda değer bir artış meydana gelmiştir. Yap-satçı üretimin alt gelir grubuna konut sağlamak konusunda yetersiz kalması nedeniyle devletin bu kesime konut sağlamak için hükümet programlarında destek vermeye başlaması olumlu gelişmeler olarak görülmektedir ancak, alt gelir grubuna ait konutun yasalarla net şekilde tanımlanmamış olması sebebiyle süreklilik sağlanamamıştır. Konut sorununun temel sebeplerinden biri olan köyden kente göç durdurulamamış, gecekondu üretimi örgütlü şekilde devam etmiştir. Tüm bunlara rağmen gerek yapı kooperatifleri ve yerel yönetimler, gerekse özel toplu konut şirketleri aracılığıyla toplu konut üretimine geçilmiş olması gelecek dönemlerdeki toplu konut üretim modellerinin temelini oluşturmuştur.

1980 yılında Milli Konut Politikası benimsenmiş ve 1981 yılında Toplu Konut Yasası çıkartılmıştır ancak 1982 Anayasası'nda devletin barındırma yükümlülüğünün kaldırılması ile bu yasa kapsamında tek bir konut dahi yapılamamıştır (Yıldırım, 2012).

2.5.2 1984 - 2019 yılları (TOKİ dönemi)

1980 sonrasında Türkiye’de neo-liberal politikalar etkili olmuş ve bu durum kentlerdeki sanayileşmeyi arttırarak köyden kente göçün daha önceki dönemlerden daha fazla artmasına sebep olmuştur. Büyük sermayeler kentleşme sürecinde etkin hale gelmiş ve kent rant aracına dönüşmüştür. Bu durum kent içinde iki ayrı yapı oluşturmuş ve hem fiziki, hem de sosyal olarak ikiye ayırmıştır.

Sermayenin kente yatırımı sonucu, kentin çeperindeki rant değeri yüksek alanlar orta ve üst sınıf için korunaklı sitelerle çevrilmiştir. Bu karşın alt sınıf, alt-yapı, sağlık ve çevresel açıdan yoksun “çöküntü alanları”nda yaşamaya mahkum kalmıştır. Buradan yola çıkarak 1980 sonrasındaki dönemin en belirgin özelliklerinden birinin kent içinde sosyo-mekansal ayırım olduğu söylenebilir (Güllüpinar, 2013).

1950-1980 yılları arasında hakim konut biçimleri olan gecekondu ve tekil apartmanlar bir yandan varlığını korurken, 1980 sonrasında “gated community” denilen güvenli siteler ve toplu konutlar hakim yapıyı oluşturmaktadır.

Toplu konutun gelişiminde en büyük dönüm noktası, 1984 yılında Toplu Konut İdaresi’nin (TOKİ) kurulmasıdır. TOKİ’nin kurulması ile alt ve orta gelir grubuna yönelik toplu konut üretimi belirgin şekilde artmıştır.

TOKİ’nin kuruluş amaçlarını şu şekilde sıralamıştır (Bayraktar, 2006):

- *Öncelikle alt gelir grubu ve orta gelir grubundaki konut sahibi olmayan vatandaşların ev sahibi olmalarını sağlanması.*
- *Gecekondu bölgelerinin tasfiye ve dönüşümüyle altyapı hizmetlerinin sağlanacağı yeni iskan alanlarının yaratılması konularında alternatifler geliştirilmesi.*
- *Konut inşaatları için ihtiyaç duyulan finansmanın temini.*
- *Konut üretimi ve kentleşmeye ayrılacak mevcut kamu kaynaklarının dağınıklıktan kurtarılması ve bir bütünlük içinde etkili bir şekilde kullanılması.*
- *Yeni kaynaklar sağlanması, yerinde bir kullanımla konuta ayrılan bütün kaynakların harekete geçirilmesi.*
- *Türkiye’de konut üretim sektöründe faaliyet gösteren konut üreticilerine ve kooperatiflere örnek teşkil etmesi, model oluşturması ve bunları kredi yolu ile desteklemesi.*

Bunların neticesinde TOKİ, konut sorununun giderilmesinde ana aktör konumuna gelmiş ve yetkili tek kamu kurumu olmuştur (Kapan, 2015). Tek karar ve üretim

mekanizması haline gelen TOKİ'nin varlığı sonraki dönemlerde de hükümetler tarafından korunmuştur.

TOKİ'nin varlığı önceki dönemlere göre toplu konut modelinin daha aktif şekilde uygulanmasına rağmen devlet bizzat konut üretimini gerçekleştirmemiş, bunun yerine daha çok kaynak sağlama yoluna gitmiştir. Bu durum konutun devlet himayesini zayıflatmıştır. TOKİ bu dönemde etkin olsa da, alt gelir grubuna karşı yeterince tatmin edici sonuçlar elde edilememiş ve rant çevrelerini oluşturmuştur (Alkışer ve Yürekli, 2004).

Bu dönemdeki bir başka önemli gelişme ise Bilgin'in de belirttiği 1984 yılında çıkarılan gecekondu affı yasasıdır. Bu yasa bir yandan gecekondu alanlarının dönüşümünün önünü açmış, bir yandan da gecekondu sahiplerini kentsel rantın bir paydaşı konumuna getirerek sonraki dönemlerde gündeme gelecek olan kentsel dönüşüm yolu ile konut sunum modelinin temellerini hazırlamıştır (Tekeli, 2010). Kentsel dönüşüm yolu ile konut üretimi fikir olarak çok faydalı görünse de, uygulanış biçiminin ranta dayalı olması sonucunda yine istenilen verim elde edilememiş ve kentsel dokuya uymayan konutların yapılmasına sebep olmuştur.

1980 sonrasında yeni konut sunum modellerinden olan güvenli site kavramı, 1990 yıllarına gelindiğinde Türkiye ve dünyadaki ekonomik serbestliliğin etkisiyle kent içindeki sınıf ayrımını belirginleştirmiş, üst gelir sınıfının kentin çeperlerine taşınmasıyla birlikte artışa geçmiş ve buna paralel olarak kent merkezi işlevlerinin kent dışına kaymasına ve büyük alışveriş merkezlerinin oluşmasına sebep olmuştur (Gök, 2010). Günümüzde güvenli site kavramı sadece üst gelir grubu değil, orta gelir grubu tarafından da talep gören bir konut olgusu halindedir. Başta İstanbul olmak üzere, şehrin çeperlerindeki kapalı konut alanları kendi başlarına semtlere dönüşmüş ve 1980lerde başlayan güvenli site olgusu yıllar içerisinde etkin bir konut üretim modeli haline gelmiştir.

2003 yılı itibarıyla 4966 sayılı yasa ile konut üretim süreçlerinde görevli Konut Müsteşarlığı gibi kamu kurumları TOKİ'ye bağlanarak, TOKİ yeni yetkilerle donatılmıştır. Bu yasa ile TOKİ'ye yeni şirketler kurma, mevcut şirketlere ortak olma, kar amaçlı uygulamalar yapma/yaptırma yetkileri tanınmıştır (Gök, 2010). 2003 senesinde TOKİ'deki en temel değişim artık sadece kaynak sağlama konut edindirme görevlerinin yanında, konut ihtiyacını bizzat kendisi giderme yolunda görevlendirilmiştir. Bu durum Türkiye'deki toplu konut uygulamalarında yeni bir dönemin de başlangıcı niteliğindedir.

2004 yılında artık TOKİ kendi konutunu kendi üreten bir aktör konumuna gelmiştir. Aynı sene TOKİ'nin, Başbakanlık'a bağlanması ile sadece yetkileri arttırılmamış, aynı zamanda karar alma mekanizmasındaki bürokratik süreçler de hızlandırılmaya çalışılmıştır.

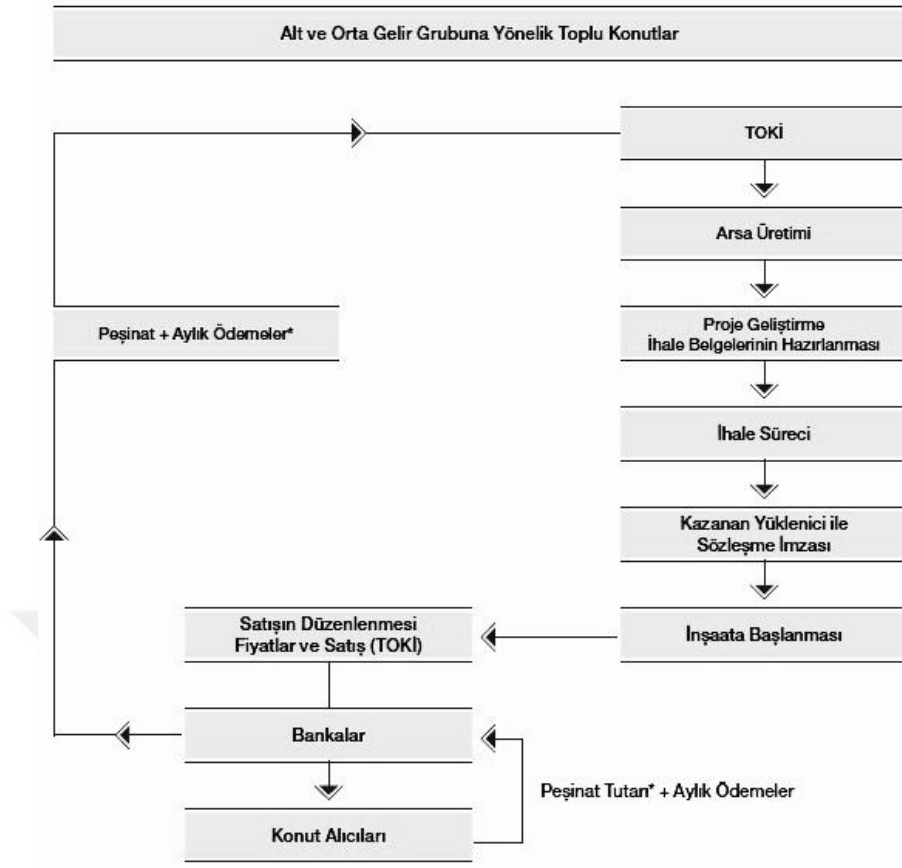
Artan yetkileri sayesinde TOKİ yerel yönetimlerden bağımsız planlama yapma, küçük mülkiyetleri birleştirme, hazineye ait arsaları kullanabilme haklarına sahip olmuştur (Tekeli, 2010). Bunların haricinde TOKİ'ye verilen yetkiler arasında toplu konut, altyapı ve sosyal donatıları planlamak, geliştirmek, gerçekleştirmek, düşük standarttaki konutları tasfiye etmeye yönelik projeleri planlama ve uygulama, gerektiğinde imar planları hazırlama ve gerekli düzenlemeler yapma, gerektiğinde kamu yararına boş arsa veya binaları istimlak etme ile gecekondü dönüşüm projeleri için finansal düzenleme, planlama ve uygulama yetkileri vardır (TOKİ Kurumsal Profili, 2011).

2005 senesinde çıkarılan "Büyükşehir Belediyesi Kanunu" ile belediyelerin şirket kurmasının önü açılmıştır ve eskimiş kent alanlarını restore etme, yapılandırma ve konut alanlarıyla sosyal donatılar oluşturarak deprem riskini azaltmak için kentsel dönüşüm projeleri uygulayabilir hale gelmiştir (Akın, 2007). Bu durum ilerleyen yıllarda hız kazanacak olan "Kentsel Dönüşüm Projeleri"nin temelini oluşturmuştur.

Tüm bu süreçte gecekondü alanlarının dönüşümünde yerel yönetimlerle işbirliği yaparak, gecekondü dönüşüm projesinin uygulanacağı alanlarda imar planı yapma ve yaptırma yetkisine sahip, özel sektör ile iş birliği içerisinde kar amacı güden bir kurum haline gelmiştir (Akın, 2007).

Her geçen sene yetkileri arttırılan TOKİ, 2006 yılında gelir paylaşımı yolu ile ortaklıklar kurarak İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde lüks konutların üretiminde rol oynamıştır. Bu projelerde aktif konut üreticisi olarak değil, arsa sağlayıcı olarak yer almış ve bu sayede elde edilen gelirler alt gelir grubuna ait konutların yapımında sermaye olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde de "Kaynak Geliştirme ve Gelir Paylaşımı Projeleri" adı altında geçen model geçerliliğini sürdürmekte ve TOKİ'ye ek kaynak sağlamaktadır.

TOKİ'nin 2011 yılında yayınlamış olduğu kurumsal profilindeki alt gelir grubu için toplu konut üretim şemasına göre, arsanın sağlanması, projenin oluşturulması, ihale sürecinin denetlenmesi, sözleşmelerin yapılması ve konutlar kullanıcıya teslim edilene kadar bütün bina üretim süreçlerinde TOKİ ana aktör konumundadır. (Şekil 2.19)

Şekil 2.18 : TOKİ'nin alt ve orta gelir sınıfına yönelik toplu konut üretim modeli (TOKİ, 2011).

2007 yılından itibaren TOKİ'deki değişimlerin hükümet söylemlerine de girmesi ile TOKİ artık şehirlerdeki konut piyasasında önemli bir konuma gelmiş ve kentlerin geleceklerini etkileyecek büyüklükte toplu konut üretimlerinde ana merci olmuştur. Ancak 2014 senesine gelene kadar TOKİ'nin ana hedefi niceliksel anlamda konut açığını kapatmaya çalışmak olmuş, sadece sayı odaklı üretimler gerçekleştirilmiştir. Çok sayıda konut yapılmaya çalışılırken, kültürel değerler, tarım alanları, imara kapalı alanların arsa sağlamak amacıyla kullanılması gibi durumlar yaşanmış ve büyük, çok katlı yerleşimler ortaya çıkmıştır (TMMOB, 2009). Bunun en akılda kalıcı örneklerinde biri "TOKİ'nin Bursa kentine tokadı" adlı fotoğraf yarışması ile adını duyuran Bursa Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesidir. (Şekil 2.20)

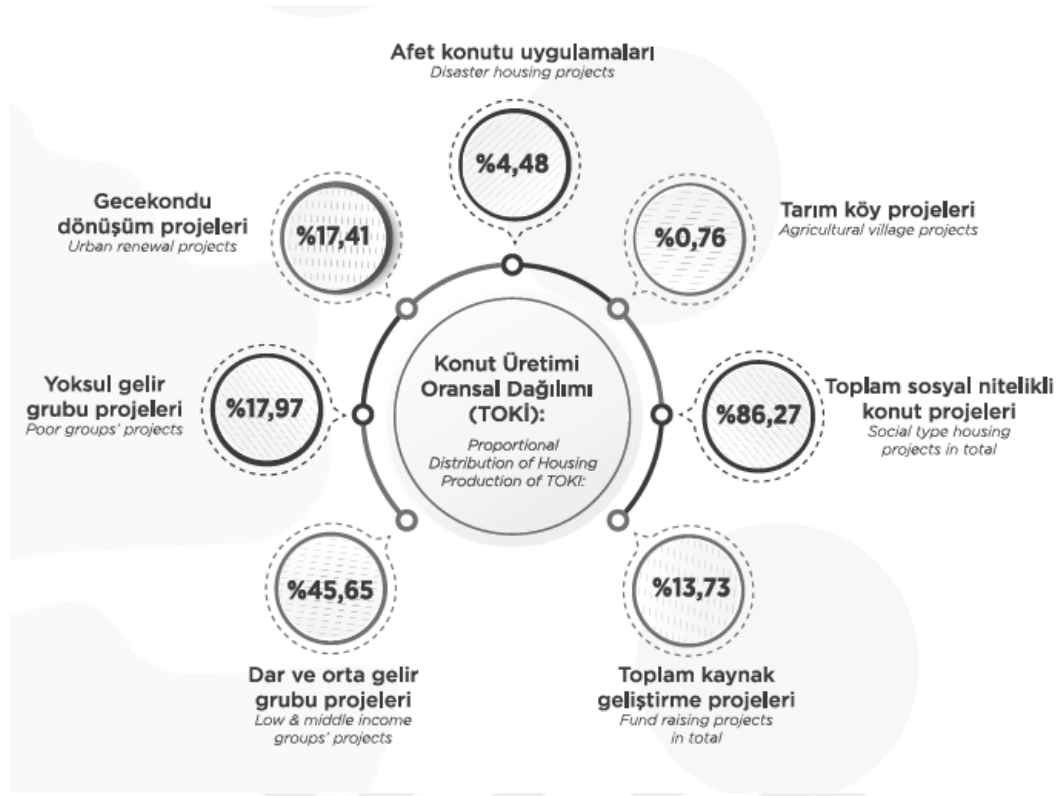

Şekil 2.19 : Gürsel Egemen Ergin'in TOKİ'nin Bursa kentine tokadı" adlı fotoğraf yarışmasında ikincilik ödülü alan fotoğrafı – Bursa Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesi (Url-2.2).

Anlık çözüme dayalı, Türkiye'nin her yerinde tek tip toplu konutların uygulanması kentsel ve mimari dokuya zarar vermiş ve kentlerin sosyal, kültürel, ve coğrafi özellikleri önemsenmemiştir.

2009 yılında açtığı "İstanbul Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Yarışması", TOKİ'nin gelen eleştirileri dikkate alarak Kayabaşı'nda gerçekleştireceği toplu konut projesi için mimarları ve şehir plancılarını yarışma yolu ile sürece dahil ettiği ilk adımdır. Bunun yanında, yarışma haricinde üretilen TOKİ konutlarında tek tiplilik devam etmektedir. 2013 senesine gelene kadar TOKİ, Türkiye'nin bir çok ilinde tep tip toplu konut üretimlerine devam etmiştir. 2013 senesinde gelindiğinde artık eleştirilere kulak vermiş ve söylemlerinde yatay mimari ve yerellik kavramları dile getirilmeye başlanmıştır. 2014 yılında açtığı "7 İklim 7 Bölge, Gelenekten Geleceğe" yarışması ile Türkiye'nin farklı bölgelerinde o bölgeye uygun toplu konut üretimi yapmak için mimarları tekrar sürece dahil etmiştir. Yarışma şartnamesi o dönemde çokça eleştirilmiş, mimarların bir kısmı yarışmaya katılmayı reddetmiştir. Tüm bu eleştirilere rağmen, yarışma sonucunda ödül alan projeler ivedilikle üretilmeye başlanmış ve birçoğu bugün tamamlanmıştır. 2017 yılında ise önceki yarışmanın devamı olan, bu kez "mahalle konsepti"nde "7 İklim 7 Bölge, Gelenekten Geleceğe: Mahalle" yarışması açılmış ve düzenlenen şartnameler, 2014 yılında açılan yarışmada kazanan projelerin uygulandığının mimarlar tarafından görülmesi ve TOKİ'nin önceki yarışmadan ders çıkaran söylemleri sayesinde, 2017'deki yarışmaya katılım öncekine göre daha fazla olmuştur. Bu dönemden sonra TOKİ'nin kendi konutları için tüm söylemlerinde yatay mimari ve yerellik vurgusu eksik olmamıştır.

Temmuz 2018'de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlanan TOKİ'nin, 2019 Eylül ayında yayınladığı Kurumsal Profil kitapçığına göre, konut sunum programlarını oransal dağılımı aşağıdaki gibidir (TOKİ Kurumsal Profili, 2019) (Şekil 2.21):

Şekil 2.20 : TOKİ konut sunum programları oransal dağılımı (TOKİ, 2019).

Bu grafiğe göre TOKİ'nin ürettiği konutların %50'den fazlasının alt gelir grubu ve daha altı gruplara yönelik olduğu söylenebilir. Alt gelir grubuna ait konutların geniş kitlelere ulaşabilmesi için maliyetlerinin düşük olması temel şarttır.

TOKİ'nin kuruluş amacına uygun olarak konut sahibi yapılmaya çalışılan dar gelir grubuna ait konutların maliyeti belirlenirken dikkate alınan başlıklar şu şekilde sıralanmıştır; yapı maliyeti, mekanik, elektrik, altyapı, çevre düzenlemesi, zemin iyileştirme vb. maliyetlerin toplamıdır. TOKİ, ürettiği konutlarının maliyetlerini karşılamak için "gelir paylaşım modeli" olarak adlandırılan üst gelir grubuna yönelik konut sunum modelini kullanmaktadır. Büyük şehirlerde özel sektör iş birliği ve kısa vadeli yatırım giderleri ile uzun vadeli alacakları arasındaki boşluğun kapatılması amaçlanmıştır (TOKİ, 2019).

Konut üretme görevinin yanı sıra iştirak şirketleri aracılığı ile proje yönetimi, gayrimenkul pazarlama, taahhüt, yönetim hizmetleri, gayrimenkul değerlendirme, restorasyon finansmanı alanlarında da hizmet vermektedir (TOKİ, 2019). Bu sayede gerçekleştirmiş olduğu toplu konut uygulamalarında hem inşaat sürecinde, hem de öncesinde kendi iştirakleri ile çalışmaktadır.

TOKİ'nin 2023 hedefleri arasında "Belediyelerle İş Birliği Halinde Kentsel Yenileme ve Gecekondu Dönüşüm Projeleri"ne yer vermekte ve bunlarda yerinde dönüşümün

esas alınması şartı belirtilmektedir (TOKİ, 2019). Bu durum açıkça göstermektedir ki, 1945'lerde ortaya çıkan ve her dönemde varlığını sürdüren gecekondulaşma sorunu günümüzde de hala geçerlidir. Yıllar içerisinde yapı kooperatifleri, yap-satçı konut üretimleri, yerel yönetim iş birlikleri, özel toplu konut şirketleri ya da TOKİ tarafından gerçekleştirilen toplu konut modelleri özellikle kentlerdeki çöküntü alanlarının oluşmasına engel olamamıştır. Bunun sonucu olarak kentsel dokular zaman içerisinde tamamen yokolma noktasına getirilmiştir. Türkiye'deki en büyük konut üreticisi olarak kabul edilen TOKİ'nin uzun bir süre sayısal bakımdan çok fazla konut üretme amacıyla olması ve seneler içerisinde elindeki geniş yetkileri doğru şekilde kanalize edememesi günümüzde sosyolojik açıdan ayrılmış, sosyal ve kültürel değerlerin kaybolduğu kentler yaratmıştır.

Yıllar içerisinde TOKİ tek tip ve vernaküler konut tasarım kriterleri dikkate alınmadan her bölgeye birbirinin aynısı toplu konut bloklarını inşa etmiştir. Bunun sonucunda ülkenin her bölgesinde mimari ve estetik kaygılardan uzak, kentsel ve sosyal donatılardan yoksun birbirinin kopyası bir toplu konut stoğunu ortaya çıkarmıştır. Yıllar içerisinde hem kullanıcılar hem de mimarlık kuruluşları tarafından yapılan eleştiriler neticesinde TOKİ son yıllarda toplu konut üretim stratejisini değiştirdiğini duyurarak kurum tarafından yatay mimari ve yerellik vurguları yapılmaya başlanmıştır. Ancak önümüzdeki yıllarda bu durumun ne kadar kalıcı olacağı ve bu söylemlerin toplu konut üretimine nasıl yansıtacağı henüz tam olarak belli değildir.

3. VERNAKÜLER MİMARİ VE KONUT KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

İnsanlar çok eski zamanlardan beri yerel verileri mimarlık üretimlerinde değerlendirmiş ve buna yönelik olarak uygulamalar gerçekleştirmişlerdir. Bunun en bilinen örneklerinde biri Vitruvius'un Mimarlık Üzerine On Kitap'ında da aktardığı yerel öğeler ışığında hayata geçirilen mimari üretimlerdir. En temel anlamda yerel, bölgesel ve geleneksel gibi anlamları olan vernaküler terimi ve vernaküler veriler dikkate alınarak hayata geçirilen vernaküler mimarlık ürünleri yüzyıllar öncesinde ortaya çıkmış ve zaman içerisinde aktararak günümüze gelmiştir. Bugün Türkiye'de ve dünyada pek çok ve çeşitli vernaküler mimarlık örneklerine rastlamak mümkündür.

3.1 Vernaküler Mimari ve Konut Kavramı

Vernaküler mimariyi anlayabilmek için, insanlığın günümüze kadar olan süreçte çevresi ile olan ilişkilerini incelemek gerekir. Yüzyıllar boyunca insanlar çevresi ile mücadele içinde olmuşlar, gelişen teknolojilerin de yardımıyla ona çok fazla müdahale etmişlerdir.

Magde(1993)'e göre , genel bir kanı olarak insan-doğa dengesinin bozulmasının başlangıcı 18.yüzyılın ortasında gerçekleşen sanayi devrimi olduğu düşünülürse, bir çok yazara için çevre tahribatı 15. ve 16. yüzyılının bilimsel rönesansından önce başlamıştır (Çal, 2012). 20. Yüzyıla gelindiğinde ise sanayileşme artarken çevresel faktörler tamamen göz ardı edildiği için doğa tahribatı hızla artmıştır (Alkın ve İkin, 1991).

21. yy ile birlikte endüstrileşmesinin artması, doğal dengelerin bozulmasına, doğal kaynakların tükenmeye başlamasına sebep olmuştur. Bu sebeple son 30 yılda farklı isimler adı altında daha çevreci ve doğa dostu oldu iddia edilen çevreye daha az zarar veren tasarım anlayışları benimsenmeye başlamıştır. Vernaküler mimarlık ise aslında tüm bu çevreci yaklaşımların temelini oluşturmaktadır.

Bernard Rudofsky ve Paul Oliver, vernaküler mimari araştırmalarının öncüsü olarak kabul edilmektedirler. Rudofsky 1964'deki "Mimarsız Mimarsız" (*Architecture without Architects*) sergisinde mimari bir öge yaratmak için mimar olmak şart mıdır sorusunu sorgulatmıştır. Paul Oliver ise üç ciltlik "Dünyadaki Vernaküler Mimarlığın

Ansiklopedisi” (*Encyclopedia of Vernacular Architecture of the World*) ile bir çok araştırmacıya öncü olmuştur. Rudofsky ve Oliver’in çalışmaları sayesinde vernaküler mimarlığın, mimarlığın sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik yönlerini nasıl kapsadığı , tanımladığı ve binaların bu yönlerini kültürel süreç içerisinde nasıl benimseyip sürdürdüğüne dair çeşitli araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (Özkan, 2006).

Oliver ‘vernaküler’ terimini kullanana kadar toplumsal, iklimsel ve teknolojik durumlarla uyum içinde, toplumlar tarafından evrimleşen ve kendini zaman içerisinde mükemmelleştiren mimarlık için ‘geleneksel mimarlık’, ‘ilkel mimarlık’, ‘halk mimarlığı’, ‘yerel mimarlık’, ‘anonim mimarlık’ ve ‘kurumsallaşmamış mimarlık’ gibi farklı tanımlar kullanılmaktaydı, ancak vernaküler terimi tüm bu tanımları ve tüm toplumsal ve kültürel süreçlerin karmaşıklığını kapsayan bir terimdir (Özkan, 2006). Bu tez kapsamında da bu kısımdan itibaren kavram birliği olması adına artık yukarıda verilen kavramlar yerine vernaküler terimi kullanılacaktır.

Dejtiar’a (2018) göre vernaküler terimi hem mimari hem de filolojik bir kavram olup, kökü doğma büyüme, yerel, doğuştan anlamına gelen “verna” olan latince vernakülüs kelimesinden gelmektedir (Şekil 3.2).

Şekil 3.1 : Vernaküler Kelimesi Etimoloji (Url- 3.1).

Yıllar içerisinde pek çok araştırmacı tarafından pek çok Vernaküler Mimarlık tanımı yapılmıştır.

Bektaş (2001)'a göre vernaküler mimarlık sadece bir mimarlık alanı değil aynı zamanda halkın gelenek-görenek ve inanca sistemleri, değer yargıları, dünya görüşleri, aile ve akrabalık normları, komşuluk ilişkileri bakımında da bir kaynaktır. Bu özelliği sebebiyle zaman içerisindeki değişime çok açıktır, öyle ki doğrudan halk kültürünü yansıtır, kolektiftir, zaman içinde oluşur ve gelişir, alışverişe ve çeşitlenmeye açıktır.

Valverde de vernaküler mimarlığın geleneksel yönünden bahsetmektedir. Valverde (2004), vernaküler mimariyi yüzyıllardır var olan ve aşan bir tür yapı geleneği olarak tanımlamaktadır. Ona göre bu, yapısal formların sosyal, ekonomik, ekolojik ve

iklimsel çevreye göre adapte olmasını talep eden, yakın zamanda kabul görmüş bir gelenektir.

Naciri ise vernaküler mimarlığın tamamen fonksiyondan ortaya çıktığını savunur. Naciri (2007)'ye göre vernaküler mimari ilk insanların kendilerini farklı hava koşullarından korumak için geliştirdikleri zengin akıllıca tekniklerin hepsi olarak tanımlanır ve vernaküler mimarinin muhteşem tekniklerinin modern sürdürülebilir hareket için ilham verici olabileceğini ileri sürmektedir.

Bjornard vernaküler mimarlığın sürdürülebilir yönüne dikkat çekmektedir. Bjornard (2010)'a göre vernaküler mimarlık sadece farklı tarzların kombinasyonu değil aynı zamanda bizi daha sürdürülebilir uygulamalar konusunda yönlendiren biçimsel bir yöntemdir ve az ile en çoğu gerçekleştirmeye çalışan bir çeşit tasarımıdır. Vernaküler binalarda kullanılan taş, ağaç bir çok malzeme doğal olarak dayanıklıdır ya da saman, saz ve tahta zona gibi geçicidir. Tüm bu malzemeler kendi kendini tedavi eden ve yerine konulabilen malzemelerdir. Ona göre vernaküler mimari dayanıklılık ve uzun ömür için kullanılır.

Atek ise vernaküler mimarlığın düşük maliyetli olduğunu vurgulamaktadır. Atek(2012)'in çalışmasında bahsettiği üzere, vernaküler mimarlık, kaynak ihtiyacını optimize eder ve ücretsiz ya da daha az masraflı olan belirli bir alanda mevcut malzemeleri kullanır. Kendi bölgesi ile net bir ilişki içerisindedir.

Sriti vernaküler mimarlığın yer ile olan kuvvetli ilişkisini kullanılan malzemeler ve onların bu sayede hem ekonomik hem de düşük enerjili olmalarından bahseder. Sriti(2013) vernaküler mimarlığı, doğanın bize sağladığı mevcut yerel malzemeler ve araçları maksimum derecede kullanarak oluşturulan yeterli mimarlık olarak tanımlamaktadır. Çalışmasında belirttiği üzere, doğal kaynakların ve yerel malzemelerin vernaküler konutlarda olduğu gibi kullanılması bir çok alandaki enerji tüketimini azaltmaktadır. Çünkü bu durum malzemeler her hangi bir nakliye ve ulaşım ihtiyacı olmaz, bu durum da minimum ekonomik ve çevresel zarara neden olur.

Özorhon'a göre vernaküler mimarlık doğal süreçte ortaya çıkmıştır. Özorhon (2014) ise çalışmasında vernaküler mimariyi insanoğlunun doğal çevrede hayatta kalmak için kullandığı yollar ve metodlar olarak ifade etmekte ve insanların bu mimariyi yerel iklim koşulları, bölgesel özellikler, toplumun kültürü ve ekonomik verilerine göre oluşturduğunu belirtmektedir.

Rupa ve diğerleri ise vernaküler mimarlığın kalıcılığına ve nesiller boyunca aktarılacak bir iletişim kurduğuna dikkat çekmektedir. Rupa ve diğerleri (2015)'e göre vernaküler mimarlık jenerasyonlar arasında devam eden bir diyalogdur. Belirli bir zaman ve

mekandaki, sosyal, kültürel ve sürdürülebilir çalışmaların bölgesel formlar ve malzemeler ile birlikte belirtiler kaynağıdır.

İnsan ve çevre arasındaki bağlantıdan türetilen yerel ve geleneksel yapı ürünleri, insan yaşam kültürünü yansıtmaktadır. Yerel ve geleneksel inşaat ürünlerinden elde edilen binalar topoğrafya, yerel iklim (rüzgar, güneş ışınımı, hava hareketleri, sıcaklık, nem) ve peyzaja uymaktadır. Antik çağlarda, yapılar kullanılmak için gerekli olan materyaller, toplulukların yaşadığı bölgedeki çevreden elde edilirdi. Bir topluluğun kültürüne, yaşam tarzına ve bu tür toplulukların fiziksel ve iklim koşullarına uygun olarak tasarlanmış binalar vernaküler mimari olarak tanımlanmaktadır. Vernaküler mimari, iklim, mimari ve insanlar arasında uyumlu ilişkiler kurar. Vernaküler mimarlık basit, anlaması kolay ve doğaya entegre edilmesi kolaydır. Bina formları, yerel malzemeler, toplumun sosyal ve ekonomik unsurları, doğal çevre ya da sosyal hafızadaki olaylar gibi farklı parametrelere göre şekillenmektedir (Salgın v.d., 2017).

Vernaküler mimarlık sıkça modern mimarlık ile karşılaştırılmaktadır. Kazimee (2009)'den aktarıldığı üzere modern ve vernaküler mimari yaklaşımların sosyal, ekonomik, ve çevresel faktörler özelinde karşılaştırılması aşağıdaki gibidir (Şekil 3.2) (Szoboszlai ,2015).

MODERN YAKLAŞIM	VERNAKÜLER YAKLAŞIM
Doğrusal Mantık, Hiyerarşik	Çevrimsel Mantık, Optimizasyon
İndirgemeci Basitlik	Bütünsel Tamamlama
Fosil yakıt kullanımı (yenilenemez)	Alanın doğal enerji kullanımı (yenilenebilir)
Endüstriyel kompozit malzeme	Yerel malzeme ve teknoloji kullanımı
Tekil fonksiyonlu özel yapılar	Çok fonksiyonlu, esnek, uyarlanabilir yapılar
Bölgesel iklimden bağımsız	Korunaklı ve iklime uyumlu
Doğaya baskın	Doğayla bütünleşik
İnsan merkezli	İnsanlar ve doğa arasında ortak yaşam (simbiyotik) uyum
Ekonomik barınma için az seçenekli	Ortak ve katılımcı süreç
Ekonomik büyüme merkezli	Verimlilik, ekoloji ve ihtiyaç odaklı
Dağınık ve yayılmış yerleşim	Yoğun ve kompakt yerleşim
Otomobil öncelikli yaklaşım	Yürüyüş ve bisiklet öncelikli yaklaşım
Anonimlik ve parçalanmışlık	Kültürel ve tarihi bütünlük

Şekil 3.2: Kazimee'ye göre modern ve vernaküler yaklaşımların karşılaştırılması (Szoboszlai ,2015).

Kazıimee'nin modern mimarlık ve vernaküler mimarlığı karşılaştığı bu tablosuna göre vernaküler mimarlık insan odaklı, doğaya uyumlu, geçmişteki kültürel değerler ile bağlı olan ve daha bütüncül bir yaklaşım sunar iken modern mimarlık bunların tam tersidir.

Vernaküler mimarlık yanımı yapılırken 80lerde ortaya atılan "kritik bölgeselcilik " kavramından da bahsetmek gerekir.

80'lerdeki postmodern tartışmalar ile birlikte vernaküler kavramı yeniden öne çıkmış ve bağlamın önemi tekrar tartışılmaya başlamıştır. Bu dönemde 1983 yılında Kenneth Frampton tarafından bir kültürel strateji olarak benimsenen 'kritik bölgeselcilik' kavramı ortaya çıkmıştır. Frampton(1983)'e göre yapıların yerin ruhunu yansıtmaları, mirasını ve mimari kökenini vurgulaması, taklitten uzak durarak bulunduğu yere, oranın iklimine, doğal ve kültürel değerlerine ve ortak hafızasına saygı duymalı ve benimsemelidir (Çal, 2012). Frampton, binanın coğrafi bağlamını göz önünde bulundurarak, modernizmin evrensel değerlerini "benimsemenin kritik olduğunu" vurgulamaktadır (Url-3.2).

Kritik Bölgeselcilik, modernizme doğrudan muhalefetten türetilmeyen vernaküler mimari geleneğe atıfta bulunulan bölgeselcilik değildir. Bir çeşit reformcu bir modernizmdir ve Paul Ricour'un "Nasıl modern olurken aynı zamanda geleneği devam ettirebiliriz, nasıl eski uygarlıklar evrensel uygarlığın parçası yapılır?" sorusuna yanıt aramaktadır. Kritik Bölgeselcilik, mimaride şekillenmiş vernaküler değerlerin modern bir yorumudur (Babačić, 2016). Bu anlamda kritik bölgeselcilik vernaküler mimarlığın günümüzdeki karşılığını aramaktadır.

Vernaküler mimarlık, doğayı ve kenti bir bütün olarak ele alması, estetik değerlerden önce sosyal ve fiziksel verileri baz alması ve yerel ve doğal malzemenin ve enerjinin kullanılmasını vurgulaması bakımından modern ve günceldir. Vernaküler tasarım kriterlerine göre deneme yanılma yöntemiyle inşa edilen yapıların, modern adı altında inşa edilenlere göre daha yaşanabilir kentler var ettiği görülmektedir (Deringöl, 2015).

Kritik bölgeselcilik anlayışını yapmış olduğu çalışmalarla başarılı şekilde destekleyen mimarlardan biri 2018 senesinde Pritzker ödülüne layık görülen hintli mimar Balkrishna Doshi'dir.

60 yılı aşkın meslek hayatı boyunca Le Corbuier ve Alexander Christopher gibi mimarların yanında çalışmış olan Doshi, modern mimarlık ilkelerini benimseyen ve bunları yerel kültüre, geleneklere, kaynaklara ve doğaya uyarlayan çok çeşitli projeler gerçekleştirmiştir (Şekil 3.4). Pritzker ödülüne layık görülen ilk hintli mimar olan Doshi için jüri Hindistan mimarisinin derin geleneklerinin anlayarak ve takdir ederek, prefabrikasyonu ve yerel zanaatı birleştirdiğini ve tarihle, kültürle ve yerel geleneklerle

ve anavatanı Hindistan'ın değişen zamanlarına uygun bir kelime hazinesi geliştirdiğini belirtmiştir (Kundoo, 2019).

şekil 3.3 : Life Insurance Corporation Housing / Balkrishna Doshi.

Doshi'nin çalışmaları ve ödölü, bundan sonra mimarlığın hangi yöne gitmesi gerektiği adına ders verici niteliktedir.

Yüzyıllar öncesinde gelen vernaküler mimarlık yapım kültürünü günümüzde nasıl kategorize etmemiz gerektiği ise bir başka tartışma konusudur.

Dağıstanlı (2007); vernaküler mimarlık ürünlerini mimarsız mimarlık ürünlerini olarak ele almış, 'Geleneksel Mimarlık Ürünleri' ve 'Günümüz Mimarlık Ürünleri' olmak üzere ikiye ayırmıştır. Ona göre; tarih öncesi dönemden, günümüze kadar süregelen, halkın kendi el emeği ve usta yardımıyla yaptığı vernaküler, yöresel, geleneksel v.b. yapılar olan 'Geleneksel Mimarlık Ürünleri' iken, gecekondular ve gecekonduların gelişimiyle oluşmuş niteliksiz apartmanlar, yapsatçı üretim sonucu oluşmuş apartmanlar ve devlet ve özel kişi ve kurumlarca üretilen tip projeler olan 'Günümüz Mimarlık Ürünleri' grubuna dahildir (Deringöl, 2015).

Kuban (1991) ise, vernaküler mimari kavramının sanayi devrimi öncesinde görülen haliyle aynı olmadığını belirterek, vernaküler mimariyi “geçmiş” ve “bugün” olmak üzere ikiye ayırmıştır (Deringöl, 2015).

Bu ayrımlar, günümüz koşullarında vernaküler mimarlık yaklaşımlarını incelerken, hangi perspektifte bakmamız gerektiği konusunda yol göstericidir.

3.2 Dünya Vernaküler Konut Tasarımı

2.Dünya Savaşı sonrasındaki post-modern dönemde konuta ve toplu konuta dair modern anlayışın getirisi olan bir çok kavram sorgulanmaya başlamıştır. Buldukları 'yer'den kopuklaştırılan, geleneksel öğelerden ve çevreden uzaklaştırılan konutlar

insanların kendilerini dışlanmış hissetmelerine ve mutsuz olmalarına sebep olmuştur. Bu sebeple yeni dönemde üretilen konutlarda yerellik, aidiyet ve bağlam kavramları öne çıkarılmıştır. Toplu konut yerleşimlerinde bağlam ön plana çıkmış, kültürel özellikler, tarihsel referanslar ve bölgesel veriler belli oranlarda vurgulanmıştır.

İddia edilenin aksine, vernaküler mimarlık süslemesiz, basit ve azaltılmış mimari tarzıyla aslında modern mimari tarafından desteklenen bir çok öğeyi barındırmaktadır.

Öyle ki, Le Corbusier ve Frank Lloyd Wright gibi modernist mimarların yirminci yüzyılın başlarında Balkanlara yaptıkları gezilerden sonraki ürünlerinde Balkanların vernaküler mimarisinin izlerine rastlanmaktadır. Le Corbusier'e göre Balkanların yerel mimarisi, modern mimarinin temelini oluşturan ilkeleri barındırmaktadır (Babačić, 2016) (Şekil 3.4) (Şekil 3.5).

Şekil 3.4 : Villa Jeanneret – Perret; La Chaix de Fonds – Le Corbusier (Babačić, 2016).

Şekil 3.5 : Kemal Bey Evi – Djakovitsa; Serbia(Kosovo); Bektashi tekke – Djakovitsa; Serbia (Kosovo); Tipik geleneksel kule-ev(Kula) Makedonya ve Kuzey Karadağ Bölgesi (Babačić, 2016).

Hatta Le Corbusier en ünlü eserlerinden biri olan Villa Savoye'un beş tasarım ilkesinin de Balkan vernaküler mimarisinden geldiğini belirtmiştir (Babačić, 2016).

“Balkan bölgesinin geleneksel şehir evleri, iddiasız, gerçek ihtiyaçlardan, işlevlerden ve yapılardan büyüyen ve Beş Nokta prensiplerini uygulayan Villa Savoye'den çok önce böyle bir mimari değere sahiptir.” (Corbusier, 2006).

F.L. Wright'ın ise özellikle konut projelerinde Balkan vernaküler konut mimarisinin izlerine rastlanmaktadır. Sedat Hakkı Eldem'e göre Frank Lloyd Wright'ın çalışmalarını, Anadolu kırsalında yakından çalıştığı evlerle paralellik göstermekte ve Balkan mimarisinin yatay lineerliğini barındırmaktadır (Babačić, 2016) (Şekil 3.6).

Şekil 3.6 : Frank Lloyd Wright, Prairie Evi; Arbanasi house, Plovdiv – Bulgaria (Babačić, 2016).

Dünyadaki vernaküler konut örnekleri daha çok tekil konutlar üzerine yoğunlaşmaktadır. Vernaküler toplu konut örneklerinin bir çoğu ise 1980'lerde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde vernaküler konut tasarımına farklı bir bakış açısı getirilerek Kritik Bölgeselcilik yaklaşımı üzerinde durulmuştur. Bu yaklaşım çerçevesinde vernaküler mimarlığın güncel koşullar altında nasıl hayat bulacağı üzerine araştırmalar ve uygulamalar yapılmıştır. Bu uygulamaların bir çoğu alt gelir grupları için yapılan, düşük maliyetli ve aynı zamanda yerel formlar, malzemeler, yaşam şekilleri gibi kriterleri dikkate alan vernaküler toplu konut projeleridir.

Kritik-Bölgeselciliğin en önemli temsilcilerinden kabul edilen, vernaküler konut tasarım kriterlerini günümüze uyarlamasıyla tanınan Hintli mimar Raj Rewal, modern mimarlığın, nüfus artışı ve kalkınma gereksinimleri gibi kentsel krizleri vernaküler kültür ve iklim bilgisi birikimi sayesinde aşabileceğini belirtmektedir. Vernaküler bilginin modern bina tasarımlarında oynayabileceği rolü vurgulayan Rewal, bu tekniklerin zamanımız için hala önemli olduğunu, örneğin vernaküler yöntemlerden öğrenilen pasif enerji tasarrufu yöntemlerinin güncel teknoloji olanakları dahilinde modern binalara uyarlanabileceğini belirtmektedir (Url-3.3).

Rewal'ın 1982'de Yeni Delhi, Hindistan'daki Asya Oyunları Olimpiyat Köyü projesi, bulunduğu bölge olan Jaisalmer bölgesindeki toplu konut yerleşimi dokusuna uygun şekilde kümelenmesi, Delhi kuvarsit taşının yapı malzemesi olarak kullanılması, yine bölgedeki mimari dil olan birbiri içine geçen avlulu sistemi barındırması, dar sokak yapısı, çatı terasları, geçitleri bakımından bölgenin vernaküler konutları ile paralellik göstermektedir (Agarwal, 2008) (Şekil 3.7).

Şekil 3.7 : Asya Oyunları Olimpiyat Köyü – Raj Rewal (Url-3.4).

Raj Rewal'in vernaküler toplu konut tasarım anlayışını hayata geçirdiği bir diğer projesi ise CIDCO Sosyal Konutları'dır. Alt gelir grubu için düşük maliyetli konutlar olarak tasarlanan CIDCO , sadece bina formuna değil, binalar arası etkileşime, geleneksel yaşam tarzına, sokak yapısına, yerel malzeme kullanımına dikkat edilerek gerçekleştirilmiştir (Url-3.5). (Şekil 3.8)

Şekil 3.8 : CIDCO Sosyal Konutları – Raj Rewal (Url-3.6).

1982'de tamamlanan 500 dairelik Sheikh Sarai Konutları (Şekil 3.12) projesi ise Raj Rewal'ın kritik bölgeselcilik yaklaşımı adı altında değerlendirilen bir başka vernaküler toplu konut projesidir. (Url-3.7).

Şekil 3.9 : Sheikh Sarai Konutları – Raj Rewal Rewal (Url-3.2).

2018 yılı Pritzker ödülü sahibi, Balkrishna Doshi tarafından 1983 yılında gerçekleştirilen, Aranya Sosyal Konutları de alt gelir grubu için üretilen aynı zamanda da vernaküler konut tasarım kriterleri dikkate alınarak, kullanıcının ihtiyaçlarına göre şekillendirebileceği bir proje olması anlamında önemli bir örnektir (Url-3.8). (Şekil 3.10)

Şekil 3.10 : Aranya Sosyal Konutları – Balkrishna Doshi (Url-3.9).

Yeni Delhi’de 1981 yılında tamamlanan Charles Correa projesi Tara Konutları (Şekil 3.11) ve Ranjit Sabikhi tarafından tasarlanan Yamuna Apartmanları (Şekil 3.12) 1980’lerde Hindistan’daki vernaküler toplu konut örneklerinin en dikkat çekicilerindendir (Bahga ve Raheja, 2018).

Şekil 3.11 : Tara Konutları – Charles Correa (Bahga ve Raheja, 2018).

Şekil 3.12 : Yamuna Apatmanları – Ranjit Sabikhi (Url-3.10).

Tunus'ta gerçekleştirilen ve iki etaplı, yerel mimari ögeler çerçevesinde gerçekleştirilen Hafsia Konutları, her iki etabıyla da Aga Khan dl almıştır (Bardos, t.y.) (şekil 3.13).

şekil 3.13 : Hafsia Konutları – Faz 1 (Url–3.11).

Yerel bağlam içerisinde Abderrahim Charai ve Abdelaziz Lazrak tarafından gerçekleştirilen ve 1984 yılında Aga Khan dln almaya hak kazanan bir başka vernaküler konut projesi rneği ise Fas'taki Dar Lamane Konutları'dır (Url–3.12) (şekil 3.14).

şekil 3.14 : Dar Lamane (Url - 3.13).

Vernaküler konutun en önemli özelliklerinden biri de kullanıcı faktörünün baskınlığıdır. Dünyanın çeşitli yerlerindeki vernaküler konut örnekleri incelendiğinde, konutun mekan organizasyonu başta olmak üzere mimari dilini belirleyen kullanıcı talepleridir. Habraken, kullanıcı katılımı fikrinin öncülerinden sayılmaktadır ve “ katılım bir yapı tasarımının her aşamasında olmalıdır.” sözüyle belirtilen anlayışın yapıya esneklik getireceğini savunmaktadır. yledir ki, mükemmel tasarımın olmadığını hatta bazen kullanıcıların profesyonellerden daha doğru kararlar alabileceğini belirterek kullanıcının tasarım sürecindeki önemini vurgulamaktadır (Bosma, 2000). Habraken, bu sayede insanların eskiden olduğu gibi kendi kültür ve sosyal kimliklerinin özelliklerini barındıran, bina üretiminin her aşamasında söz sahibi olabilecekleri konut

tasarımları yapabileceğini savunmaktadır. Böylece hızlı, maliyet, mekan ve malzeme gibi konularda en pratik çözümü sunan seri üretilen toplu konut olumsuz etkilerinden uzaklaşabileceğini düşünmektedir (1972). Atasoy'un aktardığı üzere; "Programlanmış anonimlik, toplu konutların önceden belirlenmiş nitelikleri insan faktörünü, onun fiziksel mekanını uygunlaştırabilme, değiştirebilme ve onu kontrol edebilme hakkını yok eder." (1980).

Günümüz şartlarında düşünüldüğünde bundan yüz yıl önceki gibi kullanıcının kendi konutunu tasarlaması büyük ölçeklerde mümkün değildir ama konutun kullanıcının müdahale alanı tanınarak tasarlanması mümkündür. Özellikle bu konseptte dünyada tasarlanmış bir çok kademeli toplu konut projesi mevcuttur.

"Molenvliet Projesi" bu amaçla 1974 yılında Frans Van Der Werf tarafından tasarlanmıştır. Rotterdam'da bulunan bu proje kapsamında Werf, kullanıcılara kendi tasarımlarını üretme konusuna yönlendirmiştir (jaarc, 2011). Mimarlar ve kullanıcıların birlikte karar verdikleri bu projede Van der Werf, kullanıcıların bina üzerindeki kontrolüne izin veren ve adaptasyonlarını arttıran, Habraken'in önerisi olan "Destek-Dolgu" (Support-Infill) modelinden yola çıkmıştır (Hosanlı, 2011). "Destek-Dolgu" (Support-Infill) modeli yerel malzemelerin kullanılması ve esneklik sağlayacak kullanıcıya da bırakılarak yerleşim içeriklerinin belirlenmesi olarak ele alınmaktadır. Bu anlayış kullanıcılara, proje geliştiricileri ile işbirliği içinde konutların ideal iç ölçülerini belirleme ve sonrasında da kendi düzenlemelerini yapma olanağı sağlamaktadır (Url-3.14). Bu sayede kullanıcının kendi cephe müdahalelerine plan düzenlemelerine de olanak sağlayan esnek konutlar oluşurken aynı zamanda aslında kullanıcı ve proje üreticisi arasındaki katılımcı sürecin sınırlarını belirleyen, profesyonel bilgiler ve kullanıcı tecrübeleri ile herkes için daha verimli konutlar üretmeyi amaçlayan bir model olarak görülebilir.

Şekil 3.15 : Molenvliet Projesi, Frans Van Der Werf, 1974.

Kullanıcı katılımının ve müdahalesinin ön planda tutulduğu toplu konut projelerin son yıllarda özellikle nüfus yoğunluğunun ve konut açığının olduğu ülkelerde ya da göç bölgelerinde arttığı görülmektedir.

1970lerde temelleri atılan kullanıcı katımlı esnek toplu konut modellerinin günümüzdeki örneklerinden biri Şili’li mimar Alejandro Aravena tarafından Şili ve Meksika’da hayata geçirdiği alt gelir grubu için tasarladığı “incremental” yani kademeli toplu konut projeleridir. Bu projelerdeki amaç kullanıcıların ekonomik durumları geliştikçe oturdukları evlere eklemeler yapabilmelerini sağlayarak hem konutun kullanıcı için olan ilk yatırım maliyetini düşürmek hem de kişiselleşmiş özgün yerleşimler sunmaktır. Bu model kapsamında Şili’de 2003 yılında Quinta Monroy Konutları (Şekil 3.16), 2010 yılında Villa Verde Konutları (Şekil 3.17) ve Lo Barnechea Konutları (Şekil 3.18) ve Meksika’da 2010 yılında Monterrey Konutları (Şekil 3.19) inşa edilmiştir.

Şekil 3.16 : Quinta Monroy, ELEMENTAL, 2003.

Şekil 3.17 : Villa Verde, ELEMENTAL, 2010.

Şekil 3.18 : Monterrey Konutları, ELEMENTAL, 2010.

Şekil 3.19 : Lo Barnechea Konutları, ELEMENTAL, 2010.

Aravena'nın çalışmaları günümüzde kademeli konut mimarisi alanında ufuk açıdır, ancak çalışmaların hem nüfusun fazla olduğu durumlarda düşeyde kademelenmeye izin vermemesi hem de sadece konut yerleşkesi özelinde kalıp şehir ölçeğindeki dönüşümüne dair öneri sunmaması konusunda yetersiz kalmaktadır. Bu anlamda NEUBAU projesi, kademeli konut konseptinin şehir ölçeğindeki dönüşümü ve düşey ilerleme potansiyelleri hakkında daha belirgin bir çerçeve çizmektedir.

2013 yılında gerçekleştirilen, IBA Hamburg tarafından desteklenen ve Alman Bel Architects tarafında "Do It Yourself" yani kendin yap konsepti çerçevesinde geliştirilen "Grundbau und Siedler" projesi ise kullanıcının kendi yaşam tarzını ve kültürünü yansıtmasına olanak sağlayan kademeli konut projelerine bir başka örnektir. 15. Venedik Mimarlık Bienali kapsamında " kullanıcıların hatta göçmenlerin bile kültürlerini yansıtabilecekleri açık kademeli mimarlık" mottosuyla sergilen NEUBAU projesi (Şekil 3.20), "Domino Ev" olarak adlandırdığı kademeli konut kavramına yeni bir bakış açısı getirerek, yatayda değil düşeyde kademelenen ve kullanıcılarının kültürlerine göre esnek şekilde kişiselleştirebileceği ve aynı zamanda da ekonomik olarak elde edilebilir bir konut modeli sunmaktadır (15. Venedik Mimarlık Bienali

Rehberi - b, 2016). “ Doğaya yakın yaşam önerileri” başlığı ile üretilen Grundbau und Siedler projesinin başarısı sadece mimari tasarımındaki esnekliğin haricinde düşük maliyetli konut, düşük enerjili konut ve doğal kaynakları koruyan konut prensipleri de etkili olmuştur. Hamburg belediyesi tarafından geliştirilen projede ilk değerlendirme aşamasından satış aşamasına kadar olan tüm süreç belediyenin sunduğu hizmetler dahilinde gerçekleşmiştir. Bu süreç iki aşamaya ayrılmış olup öncelikle bir fizibilite çalışması / ön inceleme yapılması konusunda işi yapacak firma ile anlaşma yapıldıktan sonra finansman planları ve zaman çizelgeleri hazırlanmış, çeşitli vatandaş katılım araçları kullanılmış, test taslakları geliştirilmiş ve sonuç olarak durumun bir değerlendirmesi yapılmıştır. Fiili olarak projenin geliştirildiği ikinci aşamada ise, IBA Hamburg rakabet prosedürlerini başlatmış ve izlemiş, uzman görüşleri alınmış, proje alanı için işlevsel planlar ve şehir planları geliştirilmiş, bağlayıcı bir arazi kullanım planı şartnameleri oluşturulmuş, şantiye süreci yönetilmiş ve satış işlemi gerçekleştirilmiştir (Url – 3.15).

Şekil 3.20 : 15. Venedik Mimarlık Bienali’nde sergilenen ve Domino Ev konseptiyle geliştirilen NEUBAU projesi maketi (Görsel tez yazarına aittir).

NEUBAU projesini vernaküler konut tasarım kriterleri bazında değerlendirdiğimizde, kullanıcının kendisinin yapması, kendi kültürünü ve yaşam şeklini yansıtacak şekilde mekan organizasyonu imkanı, düşük bütçeli olması ve enerji etkin olması bakımından vernaküler konutun tasarım ilkelerine uymaktadır. Bienal kapsamında sergilenen çalışma ise Domino Ev konseptinin apartman ölçeğinden şehir ölçeğinde nasıl çeşitlenip bir çok sosyal ve kentsel donatıyı barındıran bir proje oluşturabileceğine dair iyi bir örnektir.

Sadece form olarak değil, iş yapış biçimi olarak vernaküler değerlerin dikkate alındığı, 2017 yılında İspanya’da gerçekleştirilen yenileme projesi bir başka

vernaküler toplu konut örneğidir (IBAVI, 2019) (Şekil 3.21) (Şekil 3.21) Günümüz şartlarında nasıl vernaküler konut üretilir ya da mevcut konutlar nasıl vernaküler tasarım kriterleri dikkate alınarak yeniden değerlendirilire iyi bir örnektir.

Şekil 3.21 : Life Reusing Posedonia - IBAVI (Instituto Balear de la Vivienda).

Şekil 3.22 : Life Reusing Posedonia - IBAVI (Instituto Balear de la Vivienda).

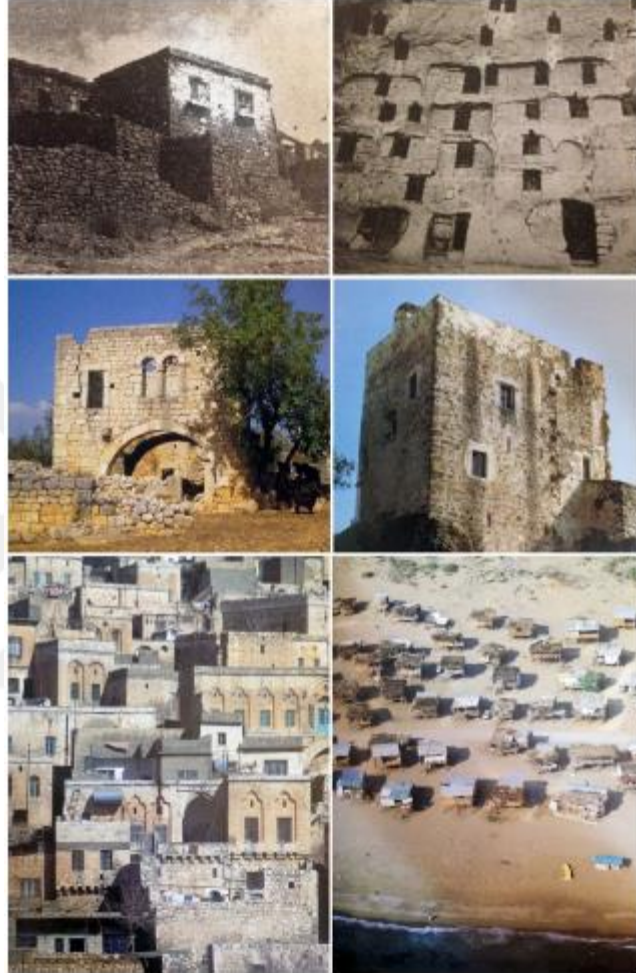
Dünyadaki vernaküler toplu konut projeleri incelendiğinde, vernaküler konut tasarım kriterlerinin günümüz ekonomik ve sosyolojik şartlarında ve teknolojisinde de toplu konut projelerine uyarlanabileceği görülmektedir. Bu anlamda yıllar içerisinde dünyanın farklı yerlerinde geliştirilmiş vernaküler mimarlık birikimini modern mimarlığa uyarlama bakış açısı ile incelemek gerekmektedir. Bu sayede çevresinden kopuk olmayan, aynı zamanda ekonomik ve doğaya uyumlu daha yaşanabilir toplu konutlar hayata geçirilebilir.

3.3 Türkiye’de Vernaküler Konut Tasarımı

Dünyanın pek çok yerinde birbirinden farklı yöntemler ve birikimler ile vernaküler konut örnekleri gerçekleşmiştir. Türkiye’de de coğrafyasındaki iklim, doğal özelliklerin, kültürün çeşitliliği mekansal oluşumlarda da kendini göstermiş ve Türkiye’deki vernaküler konut mimarisinin zenginleşmesine katkı sağlamıştır.

Yaşadığı bölge neresi olursa olsun Anadolu insanı, elindeki imkanlar dahilinde ve bölgenin kendisine sunduğu olanaklar doğrultusunda Anadolu’da vernaküler birikim sağlamıştır.

Türkiye’nin hemen her bölgesinde kendine has vernaküler konut mimarisine rastlamak mümkündür (Deringöl, 2014). (Şekil 3.23).

Şekil 3.23 : Türkiye’den çeşitli vernaküler konut örnekleri (Sırasıyla 1-Behramköy-Assos, 2-Taşkale-Karaman, 3- Karakabaklı- Silifke, 4- Müskebi-Bodrum, 5-Mardin, 6-Antalya) (Deringöl, 2014).

Yapı malzemesi çeşitliliği kuzeyde zengin orman örtüsünden kaynaklı ahşabın ön plana çıkmasına sebep olmuşken, Orta Anadolu’da yapı geleneği olarak taş ve kerpiç kullanımı yaygınlaşmış, Batı Anadolu’da daha çok ahşap, Güney Anadolu’da ise taş ve ahşap olarak kendini göstermiştir (Asatekin, 1994). Anadolu’daki ilk vernaküler konut örnekleri olarak MÖ 7000’lerin ortalarında Çatalhöyük’te kerpiç ve ahşaptan yapılmış tek odalı evler gösterilmektedir (Göğebakan, 2015). Yıllar içerisinde kerpiç ve ahşap kullanımı Aandolu’da zamanla azalsada hala o bölgedeki vernaküler konutların en çok kullanılan yapı malzemelerinden biri kerpiçtir.

20. yüzyıl başlarında tüm dünyada hakim olan milli kimlik arayışları bir çok ülkedeki mimari yaklaşım sade, işlevsel formlara ve vernaküler kriterlere yöneltmiştir. Ancak Türkiye’de vernaküler konut örneklerine daha çok tekil konutlar özelinde rastlanmaktadır.

Türkiye’de erken Cumhuriyet ideolojilerinin de etkisiyle pekişerek “Türk Evi” kavramı doğmuştur (Deringöl, 2014). Yıllar içerisinde Anadolu’da gelişen kültür ve medeniyetler tarafından “Geleneksel Türk Evi” kavramı şekillenmiştir. Anadolu’da inşa edilen Türk Evi, iklim, bitki örtüsü, doğal şartlar ve kültürel değerlerden etkilenmiştir (Göğebakan, 2015). Türk Evi’ne dair ilk en kapsamlı çalışmalar Sedat Hakkı Eldem tarafından gerçekleştirilmiştir. Eldem, Türk Evi’ni sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı plan tipi olmak üzere dört grupta ele almakta, ana mekansal öğeleri sofa asal öğe olmak üzere, odalar ve eyvan olarak nitelendirmektedir. Bu görüş Türk Evi’ni vernaküler konut yaklaşımının yalnızca bir birimi olan “tekil ev” ile ilgilenmektedir (Asatekin, 1994). Bu yaklaşım günümüzdeki nüfus artışının getirdiği konut açığı ve şehircilik ölçeğindeki planlama eksikliklerine çözüm getirebilecek makro ölçek yaklaşımları bakımından yetersiz olup vernaküler toplu konut uygulamaları anlamında örnek oluşturmaktadır.

Türk Evi çalışmalarıyla bilinen Cengiz Bektaş, Geleneksel Türk Evi ilkelerini yaşama, doğaya, çevre koşullarına uygunluk; gerçekçilik, akılcılık; içten dışa çözüm; iç-dış uyumu; tutumluluk; kolaylık ilkesi; ölçüler insan vücudundan çıkar; iklime uygunluk; gereçler en yakından seçilir ve esneklik olmak üzere on madde de toplamıştır (Göğebakan, 2015). Bu ilkeler, Türk Evi’nin Sedat Hakkı Eldem’in tanımında yer almayan üst ölçek kararlarına katkı sağlamaktadır. Bektaş’ın dikkat çektiği bu kriterler ise vernaküler toplu konut tasarımı konusunda geliştirilmeye açık ilkeler içermektedir.

1950’lere gelindiğinde sanayileşmenin hız kazanması, Türkiye’deki vernaküler konut mimarisini de olumsuz etkilemeye başlamış ve bozulma hızlanmıştır. Sanayileşmenin getirdiği kırsaldan kente göç hem şehirlerde konut açığı hızlı konut yapma ihtiyacını doğurmuş hem de kırsaldaki vernaküler konut mirasının korunamamasına yol açmıştır. Böylece apartmanlaşmalar başlamış, betonarmeye eğilim artmış ve konut yapımında kullanıcının katılımcı süreci ortadan kalkmıştır. Kırsal hayatta kendi üretip tüketen toplum, kente geldiğinde başkaları tarafından belirlenen yaşam şartlarında başkaları tarafından belirlenen gelirlerle başkaları tarafından tasarlanan konutlarda yaşamaya başlamışlardır. Konutlar ucuza mal edilmeye çalışırken yapı kalitesi düşmüş, insanın doğa ile olan bağlantısı kopmuş, geleneksel yaşamın parçası olan alışkanlıklar terk edilmiştir. Tüm bu yeni yaşam şekli mimariye de yansımış ve değişime sebep olmuştur (Bayram, 2014). Bilgin bu yapıları ; “kabukları soyulduğunda

ortaya çıkan nesnelere ayndır, öznesi olmadan çoğaltılmış nesnelere” olarak tanımlamaktadır (Deringöl, 2014). Bu dönemde özellikle büyük kentlerde vernaküler konut mimarisi özellikleri zamanla kaybolarak, birbirinin aynı, çok katlı apartmanlar üretilmeye başlanmıştır.

1984’de, kentlerde konut açığını düşük maliyetli toplu konutlar üretmekle kapatmak amacıyla kurulan TOKİ, Türkiye’nin her bölgesindeki konut üretiminde günümüzde de geçerli olmak üzere önemli bir aktör olmuştur. Ancak TOKİ’nin uzun yıllar vernaküler toplu konut üretme konusunda bir yaklaşıma sahip olmamıştır. Bunun yerine bütün bölgelerde birinin tekrarlayan vernaküler konut tasarım kriterlerinden uzak ve tek tip plan şeması üzerine inşa edilen çok katlı toplu konutlar üretilmiştir.

Genel olarak değerlendirildiğinde vernaküler mimari açısından TOKİ ihtiyaçları karşılayamamaktadır. Kurum tarafından yerel iklim verileri etkin kullanılmamakta, sadece bölgenin ortalama sıcaklıkları duvar kalınlıklarını belirlemek için dikkate alınmaktadır. Güneş ve hakim rüzgar yönü ihmal edilmekte, pasif ısınma stratejileri uygulanmamakta, her bölgede aynı tip bina blokları inşa edilmekte, topoğrafya yeterince dikkate alınmamakta ve kültürel değerleri koruma konusunda çeşitli kültürel tasarım yaklaşımları TOKİ tarafından göz ardı edilmektedir (Sezer, 2009).

TOKİ 2002-2011 yılları arasındaki üretiminde konut adedi üzerinde durmuş, tek tip olabildiğince çok konut üretmek üzerine yoğunlaşmış ve bunları modernleştirici neo-liberal politikalar çerçevesinde gerçekleştirmiştir. Bir yandan gecekondulaşma ve çarpık kentleşme ise mücadele ederken bir yandan da konut stoğu açığını kapatmak üzere sadece adet odaklı bir üretim yaklaşımı gerçekleştirmiştir (Karaca, 2017). Bu dönemdeki konut yaklaşımlarında vernaküler mimariye dair verilere rastlanmamaktadır. Bu durum 2013 yılı Mart ayına kadarki süreçte farklı tarihlerde TOKİ başkanları tarafından dile getirilmiştir.

2002-2011 yılları arasında TOKİ başkanı tarafından yapılan açıklamada, 2004 yılı haziran ayında Şanlıurfa’da balkonsuz ev yaptık satamadık” diyerek öz eleştiride bulunmakta ve “Doğu ve Güneydoğu’daki konut projelerini yeniden gözden geçirerek, talebe uygun projeler belirlenecektir” ifadesi kullanılmaktadır (Url – 3.16).

2007 yılında Bala’da meydana gelen deprem sonrası TOKİ tarafından yapımına başlanan afet konutları hakkında yazılı basında Kasım 2010 yılında çıkan habere göre köylüler “Yapılan evleri güzel bulduklarını ancak yaşadıkları yer ve yaptıkları iş nedeniyle evlerinin önünde tandır ve ahıra ihtiyaç duyduklarını belirten bir çok depremzede, evlerin kendi istekleri dışında inşa edildiğini öne sürerek, haklarından vazgeçmek istediklerini bildirdi (Url - 3.17).”

TOKİ'nin 2003-2011 yılları arasındaki uygulamaları incelendiğinde Türkiye'nin farklı yerlerinde aynı tipte konut bloklarının üretildiği TOKİ'nin kendisinde de internet sitesinde yayınlamış olduğu görsellerden görülmektedir (Şekil 3.24).

Şekil 3.24 : TOKİ'nin 2002-2013 yıllarında farklı illerdeki toplu konut üretimleri.

2011-2014 yılları arasında görev yapan başkan tarafından 2012 Aralık ayında “TOKİ konutlarının tek tip olması yönündeki eleştirileri dikkate alarak, TOKİ bünyesinde Tasarım Birimi oluşturduk. Bu birimle, artık Türkiye genelinde daha görsel, Osmanlı Selçuklu mimarisine, yöresel mimari örneklerine uygun projeler üreteceğiz. Yani bundan sonra TOKİ konutları yöresel mimariye uygun olacak” (Url - 3.18) söylemi dile getirilmiş ve o dönemde vernaküler toplu konut kavramı TOKİ’de gündeme gelmeye başlamıştır. Nicelik yerine nitelik arayışları ön plana çıkmıştır. Kat adetleri eleştirilmiş ve bunun üzerine kurum tarafından Mart 2013’de “TOKİ’de Yöresel Mimari” (Url - 3.19) ve “Türk Aile yapısına göre konut çağrısı”(Url -3.20) yaklaşımlarını dile getirilmiş ve 65 projede 25 bin 836 konutun vernaküler mimariye uygun planlandığını bunun 100 bin nüfuslu bir “şehir” anlamına geldiği vurgulanmıştır. Ancak tüm bu söylemlere rağmen, o dönemde gerçekleştirilen projeler incelendiğinde görülmektedir ki, bu söylem konut planı, toplumsal yapı analizi, yerleşim alanı çeşitliliği, farklı gelir gruplarına göre farklı konut tipleri gibi bir çok unsuru dikkate almamış, sadece cephe tasarımı ile sınırlı kalmıştır (Karaca, 2017).

2014 yılı ile birlikte mahalle konsepti söylemleri ilk kez gündeme gelmiştir ve bu söylemler mahalle konsepti ve vernakülerin modernize edilmesi algısı ile geliştirilmiştir. 2014 yılında TOKİ tarafından, tarihinde ilk kez vernaküler toplu konut konseptli bir ulusal yarışma açılmıştır. Aynı zamanda açmış olduğu ikinci toplu konut

yarişması da olan “7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarişması” Türkiye’deki vernaküler toplu konut mimarisi adına önemli bir olmuştur.

Ancak yarişma dahilinde proje alanı tanımı yarişma teknik şartnamesinden aktarıldığı üzere şu şekildedir, “7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarişması,Türkiye’nin 7 bölgesi için ayrı ayrı değerlendirilecek ve ödüllendirilecek olup, Marmara bölgesi dışındaki diğer bölgeler yarişma alanı olarak belirlenen ekli krokideki alanı, kendi bölgelerinde var olan bir alan gibi değerlendirecek ve o bölge için proje geliştirecek olup her bölgenin dereceye girecek projeleri kendi bölge yarişmacıları arasından seçilecektir (Url -3.21)”. Yani yarişma dahilinde katılımcılardan belirledikleri yedi farklı coğrafi bölgeden birine toplu konut tasarımı yapılması beklenirken tanımlanan proje alanının İstanbul ili sınırında olması ve bu alanın “kendi bölgelerinde var olan bir alan gibi değerlendirilmesi”nin beklenmesi yarişma neticesinde alınacak sonuçların vernakülerliği bağlamında olumsuz bir durum teşkil etmiş ve yarişmanın amacına ters düşmüştür. Yarişmanın yola çıkış amacı TOKİ konutlarına yönelik yapılan tek tip olma eleştirisini dikkate alarak, iklim, yaşam şartları, gelir kaynakları, kültür düzeyleri ve bölgeden bölgeye farklılık gösteren vernaküler toplu konut mimarisi vurgusunu öne çıkartmak iken, hem proje alanı olarak verilen yerlerin ilgili bölgede yer alması tutarsızlık içermektedir. Yinede 2014 yılındaki yarişma sonucunda ödül grubunda yer alan projeler hayata geçirilmeye başlanmış ve bir kısmının yapımı tamamlanmıştır. Ancak TOKİ’nin Ödüllü Projeler kitapçığında belirtildiği üzere (2018), “TOKİ, 2014 yılında düzenlenen 7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarişması’nda ödüle değer bulunan projeleri, kazandıkları bölgelerde ve uygun diğer bazı konut alanlarında hayata geçirmeye başladı.” cümlesinde geçen ‘uygun diğer bazı konut alanlarında’ terimi ve yine aynı kitapçıkta bulunan Şekil 3.25 göstermektedir ki, Akdeniz Bölgesi’nde ödül alan bir proje kendi bölgesi hariç Ege Bölgesi’ne de, Güneydoğu Anadolu’da ödül almış bir proje kendi bölgesi hariç Marmara, İç Anadolu ve Ege Bölgelerine de, İç Anadolu’da ödül almış bir proje kendi bölgesi hariç Ege Bölgesi’ne de uygulanmıştır.

AKDENİZ BÖLGESİ

1'İNCİ -
HATAY DÖRTYOL PAYAS
1818 KONUT

2'NCİ -
ADANA SARIÇAM BURUK MAHALLESİ
825 KONUT

2'NCİ MANSİYON -
PROJELENDİRME ALANI
KÜTAHYA EVLİYA ÇELEBİ MAHALLESİ

EGE BÖLGESİ

1'İNCİ -
MANİSA YUNUS EMRE AKGEDİK
1101 KONUT

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

1'İNCİ -
GAZİANTEP ŞEHİTKAMİL - BEYLERBEYİ
666 KONUT

PROJENİN DİĞER UYGULAMA ALANLARI
BURSA İZNIK SELÇUKLU
165 KONUT
ÇANKIRI MERKEZ
502 KONUT
GAZİANTEP KUZEYŞEHİR (3. VE 4. ETAP)
2277 KONUT
MANİSA AKGEDİK (2. ETAP)
1450 KONUT

İÇ ANADOLU BÖLGESİ

1'İNCİ -
PROJENİN UYGULAMA ALANI
MUĞLA MERKEZ EMİRBEBAZIT
1106 KONUT

2'NCİ -
AMASYA MERKEZ ZİYARET
356 KONUT

3'ÜNCÜ -
KONYA MERAM GÖDENE
PROJENİN DİĞER UYGULAMA ALANI
ANKARA ÇANKAYA - ALACAATLI
450 KONUT

Şekil 3.25 : 7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Proje Yarışması sonucu uygulanan projeler ve uygulandığı şehirler.

Yukarıda belirtildiği üzere, belirli bir bölgeye özgü tasarlanan ve ödül verilen projelerin ödül aldıkları bölgeden başka bölgelerde hayata geçirilmiş olması yarışmanın da amacı olan vernaküler olma gayesinin dışına çıkmaktadır.

Bunun haricinde yarışma sonucunda ortaya çıkan sonuç ürünlerin bir çoğunda geleneksel, yerel ve yatay mimari kavramlarının öne çıktığı, yaşanabilir, kendi kendine yeten, yaşam alanı oluşturmayı amaçlayan mahalle konspetinden ziyade büyük kentlerdeki kapalı sitelerdeki doku ve plan tek tipliliği, yerleşim alanı tek tipliliği ve kamusal alan tasarımı gibi konularda tasarım anlayışlarının taklit edildiği, hedeflenen sosyal ve mimari anlayışın elde edilemediği görülmektedir (Karaca, 2017). Elbetteki bu projeleri tek tek vernaküler konut tasarım kriterleri özelinde inceleyerek değerlendirmek daha sağlıklı olacaktır ancak uygulanan projelerin vernaküler konut kriterlerine uygun olmadığına yönelik eleştirildiği görülmektedir.

Tüm bunlara rağmen 2014 yılındaki yarışma sonucunda ödül grubunda yer alan projelerin hayata geçirilmeye başlanmasının ardından ve ilk yarışmanın devamı olarak 2017 yılında açılan "7 İklim 7 Bölge Mahalle" yarışması ile de süreç pekiştirilmek istenmiştir. Ancak yapılan araştırmalar neticesinde henüz daha 2017 yılında açılan yarışma sonucunda hayat geçirilmiş olan bir proje bulunmadığı için sonuç ürünlerin amacına ulaşip ulaşmadığı konusunda olumlu ya da olumsuz bir yoruma rastlanmamıştır.

Tezin bundan sonraki kısmında önceki bölümler doğrultusunda Türkiye ve dünyadan örnekler ile vernaküler konut tasarım kriterleri oluşturulmaya çalışılacaktır. Daha sonra ise bu kriterler Türkiye'deki toplu konut üretiminde bina üretim süreçlerine bağlı olarak dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilecek olan alan çalışmasının örneklem grubu olan 2014 ve 2017 yıllarındaki yarışmalara katılan mimarlara ve projeleri uygulanan mimari ekiplere

yöneltilerek sürecin başından sonuna kadar her iki yarışmanın da ana hedefi olan vernaküler toplu konut üretiminin hangi vernaküler konut tasarım kriterlerince ve hangi bina üretim süreçlerinde dikkate alındığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

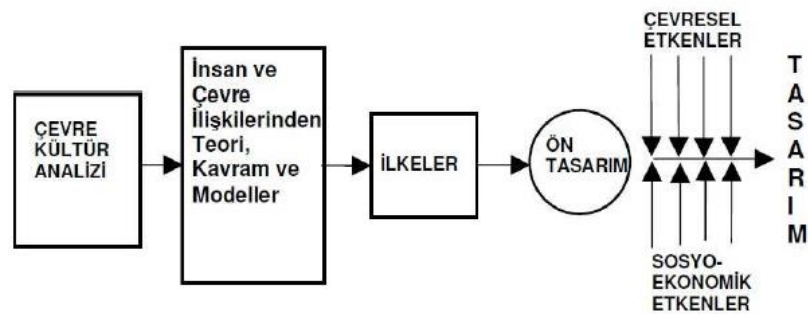
3.4 Vernaküler Konut Tasarım Kriterleri

Tezin bu kısmında çeşitli kaynaklar incelenerek vernaküler konut tasarım kriterleri ortaya konulmuştur. Ancak dünyadaki ve Türkiye'deki vernaküler konut örnekleri incelendiğinde vernaküler konut uygulamalarının daha çok tekil konut örnekleri üzerinden olması sebebiyle vernaküler konut tasarım kriterleri oluşturulurken literatürdeki vernaküler konut örnekleri tekil konut ya da toplu konut ayrımı yapılmadan vernaküler konut tasarım kriterleri oluşturmak amacıyla karışık olarak referans alınmıştır.

Yıllar içerisinde vernaküler konutun tasarımına etki eden kriterler konusunda birbirinden farklı sınıflandırmalar ve alt sınıflandırmalar yapılmıştır. Bazı kaynaklara göre en etkin kriterler doğal veriler olur iken bazı kaynaklara göre de kültürel veriler dikkate alınan ana kriterlerdir.

Rapoport (1969) için kültürel ve toplumsal etmenler konut formunun ve mekanının oluşumunda ana belirleyiciler iken iklim, yapım yöntemleri, malzeme ve teknoloji gibi fiziksel etmenler daha çok değiştirici görevindedir.

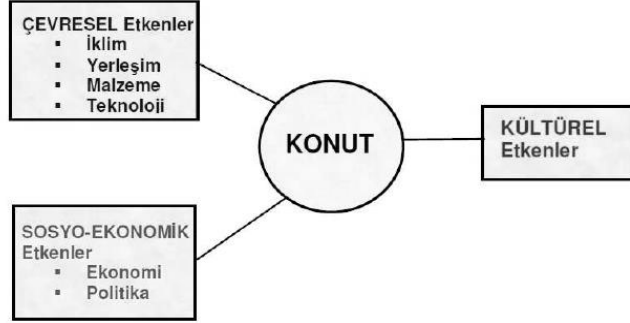
Rapoport'un vernaküler konut tasarımına etki eden etmenleri ve tasarım sürecini açıkladığı diyagramına göre çevresel ve sosyo-ekonomik veriler sonuç ürüne son aşamada etki ederken fizibilite aşaması dahil yerel kültürün verilerinin ise ana belirleyici veri olarak karşımıza çıkar (Şekil 3.26).

Şekil 3.26 : Vernaküler konut oluşumuna etki eden etmenler ve tasarım süreci (Rapoport, 1983), (Çal, 2012).

Rapoport'a göre vernaküler kriterler çevresel ve sosyo-ekonomik etmenler olarak üzere iki farklı açıdan ve fizibilite sürecinde sürece etki ederek vernaküler konut tasarımını oluşturmaktadır.

Altman'a göre (1980) ise çevresel, kültürel ve sosyo-kültürel bileşenler vernaküler konut üretim sürecinde birbirleriyle etkileşim halinde bina formunu etkilemektedir (Şekil 3.27).

Şekil 3.27 : Konut oluşumuna etki eden faktörler (Altman, 1980),), (Çal, 2012).

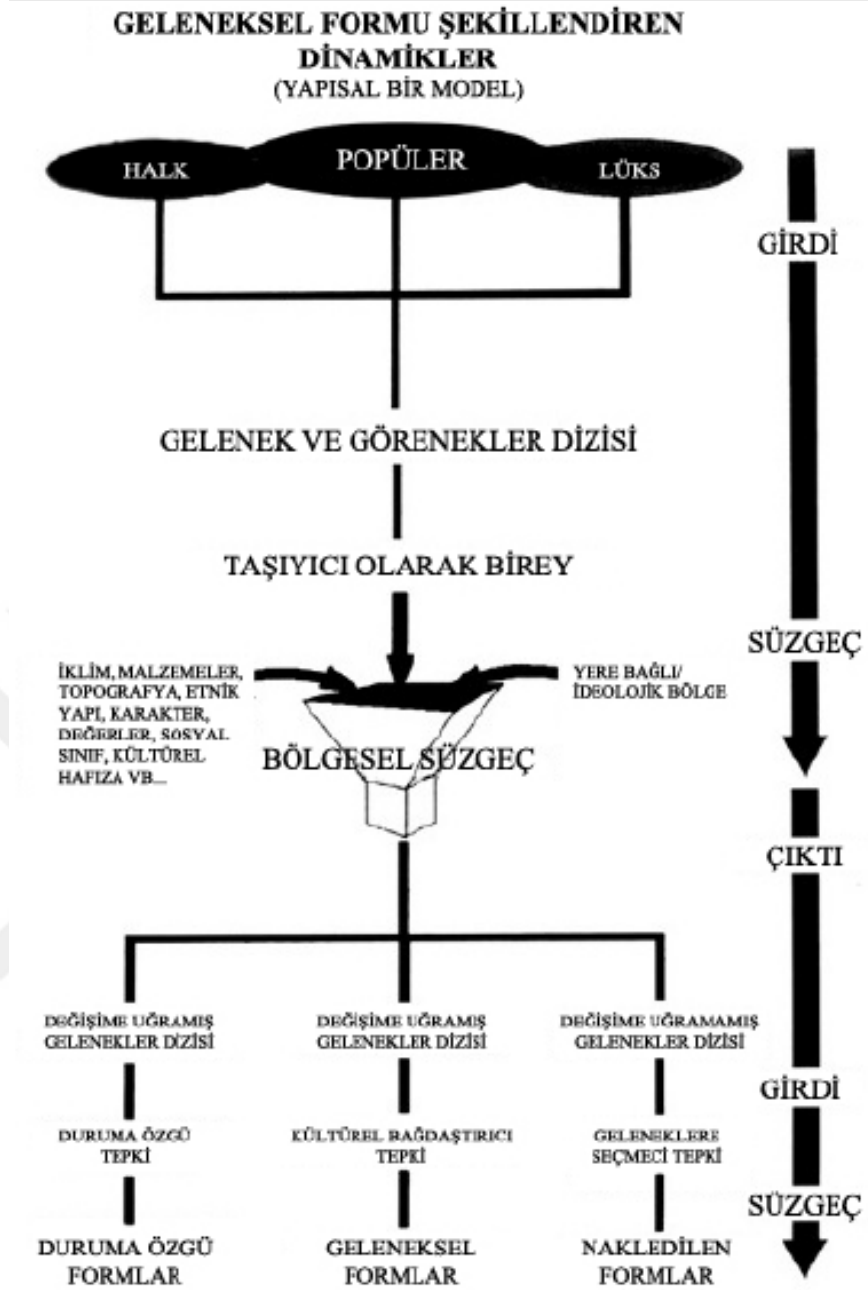
Altman, Rapoport'a'un bahsettiği çevresel ve sosyo-ekonomik etkenlere ek olarak kültürel etkenlerin de vernaküler konut tasarımında etkili olduğunu belirterek vernaküler konut tasarım kriterlerini daha kapsamlı olarak ele almıştır.

Turgut ise çevresel, kültürel, sosyo-ekonomik faktörlerle bina formu arasında konutun üretim sürecinde dönüşümsel bir etki olduğunu belirtmektedir (1990). Turgut, Altman'ın belirtmiş olduğu aynı etmenlerin vernaküler konut üretiminde etkili olduğunu belirtmiştir.

Salgın ve diğerlerinin (2017) aktardığı üzere, Eruzun ve Sözen(1993) Doğu Karadeniz için yapmış oldukları çalışmada bölgenin vernaküler mimarisini etkileyen en önemli faktörler olarak doğal, ekonomik ve sosyo-kültürel faktörleri belirterek, yerleşimin fiziksel çevre koşullarına, ek yapıların ortaya çıkmasını ekonomik koşullara, farklı plan tipolojilerinin varlığını ise farklı etnik grupların varlığına dayandırarak açıklamaktadır.

Günay ve Selman (1994) ise vernaküler konut oluşumuna etki eden faktörler arasında doğal etmenleri bir mimari yerleşmenin biçim ve örüntüsünü etkileyen ana unsurlardan biri olarak tanımlamakta ve iklim koşulları, coğrafik özellikler, topoğrafik özellikler, doğal kaynaklar, doğal ulaşım yolları gibi doğal etmenlerin mekan biçimlenmesinde belirleyici olduğunu belirtir.

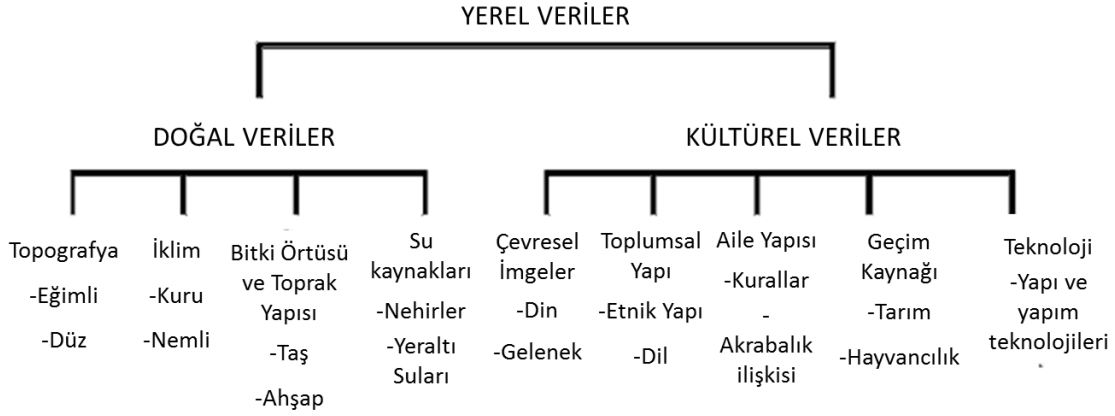
Heath'e (2009) göre ise vernaküler konutun üretim süreci birbirini takip eden girdiler ve çıktılar bütünüdür, her veri bir değişkenin sebebi, her değişken de veri konumundadır (Şekil 3.28).

Şekil 3.28 : Vernaküler yapı formunu şekillendiren dinamikler modeli (Heath, 2009), (Çal, 2012).

Heath; iklim, malzeme, topoğrafya, etnik yapı, karakter, sosyal sınıf, kültürel hafıza ve benzeri bir çok yerel girdinin vernaküler konut tasarımında etkili olduğunu belirtmiş ve bu verilerin bölgesel bir süzgeçten geçerek vernaküler formları şekillendirdiğini savunmuştur.

Çal (2012) ise yerel verilerin vernaküler konut tasarımı üzerindeki etkilerini incelediği çalışmasında ise Altman'ın çevresel, sosyo-ekonomik ve kültürel olmak üzere üç başlıkta incelediği vernaküler konut tasarım sürecine etki eden faktörleri yerel veriler altında doğal ve kültürel olarak iki grup altında toplamaktadır (Şekil 3.29).

Şekil 3.29 : Yerel veriler ve çeşitleri (Çal, 2012).

Altman'ın sosyo-ekonomik etmenler olarak ele aldığı kriterleri Çal kültürel verilerin altında geçim kaynaklarında toplamıştır.

Şimşek (2013) ise vernaküler konut tasarımına etki eden faktörleri coğrafi, kültürel, ekonomik, sosyolojik, malzemeler, bölgeye özgü planlama teknikleri alt başlıklarında incelemektedir.

Yapılan araştırmalar göstermektedirki vernaküler konut tasarım kriterleri konusunda farklı yıllarda birbirinden farklı görüşler ortaya koyulmuştur. (Çizelge 3.1)

Çizelge 3.1 : Yıllar içerisinde ortaya koyulan farklı vernaküler konut tasarım kriterleri.

ARAŞTIRMACI	VERNAKÜLER KONUT TASARIMINA ETKİ EDEN KRİTERLER
RAPOPORT (1969)	çevresel, sosyo-ekonomik
ALTMAN (1983), TURGUT (1990)	çevresel, sosyo-ekonomik, kültürel
ERUZUN VE SÖZEN	doğal, ekonomik, sosyo-kültürel
GÜNAY VE SELMA	doğal
HEATH (2009)	iklim, malzeme, topoğrafya, etnik yapı, sosyal sınıf, kültürel hafıza,vb.
ÇAL (2012)	doğal, kültürel
ŞİMŞEK (2013)	coğrafi, kültürel, ekonomik, sosyolojik, malzemeler, bölgeye özgü planlama teknikleri

Yıllar içerisinde gerçekleştirilen çeşitli sınıflandırmalar göstermektedir ki, vernaküler konut tasarımına etki eden farklı kriterlere dair farklı çalışmalar ve görüşler mevcuttur. Bu çalışmaların arasında Rapoport'un çalışmaları vernaküler konut tasarımını sadece tasarıma etki eden etmenler bazında değil aynı zamanda tasarım süreci dahilinde incelediği için tez çalışmasının araştırma kısmında daha çok uygun olmasına karşın,

ana belirleyici olduğu savunulan kültürel kriterlerin tekil olarak vernaküler konut tasarımında yeterli etken olmayacağı düşünülmektedir. Buna karşın Heath'in modeli göstermektedir ki vernaküler konut tasarımına etki eden verileri sadece doğal, çevresel, kültürel ya da ekonomik olarak sınıflandırmak eksik kalacaktır. Bu anlamda aralarında en kapsalı sınıflandırma kriteri Şimşek'e ait görünsede bu sınıflandırmanın da vernaküler konut tasarım kriterlerini belirlemede yetersiz olduğu düşünülmektedir.

Yapılan araştırmalar neticesinde vernaküler konut tasarımına dair kapsayıcı bir kriter sistemi olmadığı saptanmıştır. Ancak günümüzde vernaküler konut kavramının öneminin artması ve dünyadaki ve Türkiye'deki konut üretim eğilimlerinin bu yönde olması, vernaküler konut tasarım kriterleri ölçüt listesinin varlığını gerekli hale getirmektedir. Bu sebeple vernaküler konut tasarım kriterleri ölçüt sistemi oluşturmak adına mevcut vernaküler konut örnekleri incelenerek, bu konuda yapılan daha önceki çalışmaların da işığında bu tez kapsamında yeni bir vernaküler konut tasarım kriterleri oluşturulmuştur (izelge 3.2).

Çizelge 3.2 : Vernaküler Konut Tasarım Kriterleri (tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

1.Coğrafi Kriterler	
uygun arazi seçimi	Erke, 2004 Çal, 2012
sıcaklık	Karagülle, 2009 Çal, 2012
hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri	Çal, 2012 Bayram, 2014 Deringöl, 2015
güneşlenme süresi ve güneş yönü	Turgut, 1990 Çal, 2012
topoğrafya / yerleşim özellikleri	Bektaş, 1996 Çal, 2012 Bayram, 2014
bitki örtüsü ve toprak yapısı	Çal, 2012
yönelim	Kısaovalı, 2014 Bayram, 2014 Delibaş, 2016
su kaynakları	Çal, 2012
2. Sosyo-kültürel Kriterler	
aile yapısı ve akrabalık ilişkileri	Turgut, 1990
yaşam şekli, kullanım özellikleri ve kullanıcı eylemleri	Turgut, 1990 Çal, 2012 Bayram, 2014
komşu çevre	Ganzerli, 2006 Çal, 2012
aitlik hissi	Szoboszlai, 2005
sosyal hafızadaki olaylar anıların yansımaları	Germen, 1974 Gür, 2000 Bayram, 2014
örf ve adetler, gelenekler	Sezgin, 1984
inançlar	Çal, 2012 Bayram, 2014
bölgesel geçim kaynakları	Çal, 2012 Bayram, 2014
3.Ekonomik Kriterler	
ilk yatırım maliyeti	Çal, 2012 15.Venedik Mimarlık Bienali, 2016
kendi kendine yetebilme, yaşam döngüsü ve yapı işletim maliyetleri	Gerini, 2017 Szoboszlai, 2005 Adil, 2010 Çal, 2012
gelecek ulaşım maliyeti	Bayram, 2014 Bayram, 2014

Çizelge 3.3 (devamı): Vernaküler Konut Tasarım Kriterleri (tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

4.Çevresel Kriterler	
araç ve yaya trafiği ve yaya akışı	Ayyash, 2015
vaziyet planı kararları	Çal, 2012
peyzaj kararları	Çal, 2012 Deringöl, 2015 Olgyay, 2015
kentsel kurgu ve şehir ölçeği kararları	Deringöl, 2015 Közcü, 2016
sokak genişlikleri	Deringöl, 2015
mevcut yerleşim yapısı	Karslıgil, 2007
mevcut kentsel doku	Deringöl, 2015 Gögebakan, 2015
kirlilik ve atık malzeme	Çal, 2012
5.Malzeme Kriterleri	
Bina malzemesi kalitesi	Çal, 2012
uygun maliyetli malzeme seçimi	İltar, 2011 Bayram, 2014
zemin kaplaması için yerel malzeme seçimi	Bayram, 2014
duvar sistemi için yerel malzeme seçimi	Bayram, 2014 Deringöl, 2015
bina iskeleti için yerel malzeme seçimi	Çal, 2012
çatı sistemi için yerel malzeme seçimi	Çal, 2012
cephe kaplaması için yerel malzeme seçimi	Deringöl, 2015 Deringöl, 2015
yenilenebilir doğal malzeme seçimi	15.Venedik Mimarlık Bienali, 2016
6.Yapım Teknikleri	
yerel yapım teknikleri	Çal, 2012 Bayram, 2014 Deringöl, 2015
yapım ustaları tarafından yakından yapılması	Çal, 2012
yerel izolasyon teknikleri	Roaf, 2001 Deringöl, 2015
bina bileşenlerinin standartlaştırılması	Çal, 2012
cephe tipolojisi	Deringöl, 2015
prefabrikasyon	Anadolu Ömekleri
esnek ve hareketli yapı kısımları	Özcan&Güngör, 2019
7.Bina Formu ve Plan Kurgusu	
açık ve kapalı alan yoğunluğu	Deringöl, 2015
mekan kullanımı	Deringöl, 2015
yüzey-renk-doku	Fathy & Shearer, 1986 Givoni; 1998 Weber & Yannas, 2014
hacim özellikleri	Çal, 2012 Deringöl, 2015
eylemsel uyumluluk	Ganzerli,2006 Deringöl, 2015
kontrol edilebilirlik	15.Venedik Mimarlık Bienali, 2016

Çizelge 3.4 (devamı): Vernaküler Konut Tasarım Kriterleri (tez yazarı tarafından oluşturulmuştur).

8.Bina Sistemleri	
ısıtma ve soğutma sistemleri	Kışlalıoğlu, 2010
	Çal 2012
	Deringöl, 2015
havalandırma	Deringöl, 2015
	Çal, 2012
su verimliliği	Atalar, 2004
	Roaf, 2011
	Deringöl, 2015
kontrollü gün ışığı alımı	Deringöl, 2015
nem kontrolü	Bayram, 2014
	Deringöl, 2015

Daha önceki çalışmaların ışığında çeşitli kaynaklar incelenerek var olan literatür taranmış ve yukarıdaki özet tabloya ulaşılmıştır. Buna göre 53 adet vernaküler konut tasarımında dikkate alınan tasarım kriteri belirlenmiş daha sonra bu alt kriterler kendi içlerinde ilişkili oldukları diğer alt kriterler ile gruplanarak “coğrafi”, “sosyo-kültürel”, “ekonomik”, “çevresel”, “malzeme”, “yapım teknikleri”, “bina formu ve plan kurgusu” ve “bina sistemleri” olmak üzere 8 ana başlıkta gruplandırılmıştır. Daha önce yapılan gruplandırmalarda vernaküler konut tasarım kriterlerinin daha çok coğrafi, sosyo-kültürel ve ekonomik kriterler başlıkları altında toplanması malzemeler, yapım teknikleri ve bina formu ve bina sistemleri gibi başlıklar için detaylandırmaya elverişli değildir. Oysaki vernaküler konut tasarımında malzeme kararları zaman zaman coğrafi zaman zaman da ekonomik ya da sosyo kültürel sebeplerden dolayı farklılaşmaktadır. Bu sebeple daha sonra yapılacak olan mimari çalışmalara daha detaylı bir ölçüt sistemi oluşturmak adına bu tez kapsamında vernaküler konut tasarım kriterleri 8 ana başlıkta toplanmıştır.

Tezin bu kısmında yukarıda belirtilen alt kriterler dünyadan ve Türkiye’den çeşitli vernaküler konut örnekleri ile desteklenerek açıklanacaktır.

3.4.1 Coğrafi kriterler

Dünyadaki ve Türkiye’deki vernaküler konut örnekleri incelendiğinde hiçbir yazılı kural olmamasına rağmen konutların buldukları bölgenin coğrafi kriterleri dikkate alınarak tasarlandığı görülmektedir. Bu kriterler uygun arazi seçimi, sıcaklık, hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri, güneşlenme süresi ve güneş yönü, topoğrafya ve

yerleşim özellikleri, bitki örtüsü ve toprak yapısı, yönelim, su kaynakları olmak üzere 8 alt başlıkta toplanmıştır.

3.4.1.1 Uygun arazi seçimi

Uygun arazi seçimi aslında hem küçük ölçekte hem de büyük ölçekte değerlendirebilecek bir kavramdır. Yapılacak olan konutun hem arazi içindeki konumu hem de konutun yapılacağı alanın şehir ölçeğinde çeşitli kaynaklara erişilebilirliği açısından özellikle fizibilite aşamasında dikkate alınması önemli kriterlerden biridir. Konutun yapılacağı arazi belirlenirken, arazinin büyüklüğü, konumu, iklimsel verileri, rüzgar yönü, topoğrafik verileri, ulaşım olanakları, alt yapı özellikleri vb. gibi çeşitli fiziksel özelliklerin dikkate alınarak seçim yapılmalıdır (Erke, 2004). Örneğin, Antalya ili Akseki-İbradi Havzası'nda yer alan Ürünlü köyü Toroslar'da dik ve kayalık bir arazide yer almakta böylece hem vadideki verimli tarım arazilerinden hem de Manavgat Irmağı'ndan yararlanabilmektedir (Çal, 2012). Böylece bulunduğu çevre ile uyum içinde ve aynı zamanda onun koşullarından faydalanacak şekilde yerleşim için uygun bir arazi belirlenmiştir.

3.4.1.2 Sıcaklık

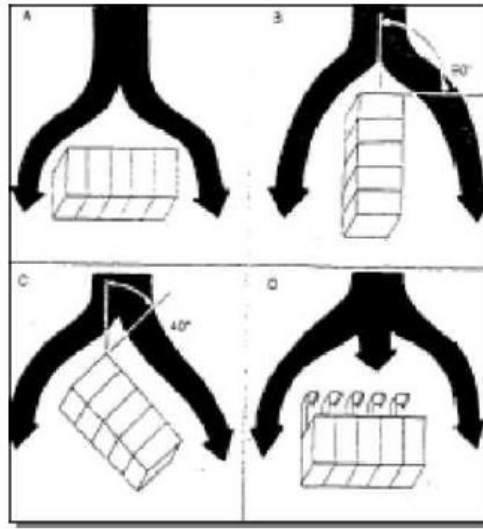
Konfor koşullarına etkisi sebebiyle sıcaklık faktörü konut tasarımının önemli belirleyicilerinden biri olarak gösterilebilir, öyle ki kendi içinde iklimsel veriler, bulunduğu enlem, rakım, su öğelerine olan yakınlık uzaklık ilişkisi, bitki örtüsü gibi mikro ve makro verilere bağlı olarak farklılaşmaktadır. Özellikle vernaküler yerleşimlerde sıcaklığa bağlı olarak iklimsel verilerin yapı ve doku ölçeğindeki ana kararlar için belirleyici konumda olduğu dünyadaki ve Türkiye'deki vernaküler konut yerleşimleri incelendiğinde görülmektedir. Sıcaklık, yapı içerisindeki fiziksel konfor koşullarının sağlanmasında ana etken olmakta ve mekan organizasyonu, yapıım sistemleri ve malzeme tercihleri açısından belirleyici olmaktadır (Karagülle, 2009).

İtalya'daki Piemonte-Val D'ossola Havzası'ndaki Walser evlerinde açıklıklar soğuk hava koşullarından dolayı az tutularak özellikle yan yüzeylerdeki ısı kaybı minimuma indirilmiştir (Çal, 2012).

Sıcaklık, vernaküler konut tasarımını farklı yönlerde etkileyen bir kriterdir. Zaman zaman konut tasarımında kullanılacak malzemeye etki ederken bazı durumlarda ise cephedeki açıklıkların dilini etkileyerek vernaküler mimari bir örüntü oluşmasına katkı sağlamaktadır.

3.4.1.3 Hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri

Hakim rüzgar yönü ve buna bağlı olarak oluşan hava hareketleri yapının formu konusunda belirleyicidir. Proje arazisine ait hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri verileri ile iklim özellikleri birlikte dikkate alınarak tasarım gerçekleştirilmelidir. Bu bağlamda hava hareketleri ve rüzgarın olumlu etkilerinden faydalanabilecek ya da olumsuz etkilerinden korunacak şekilde konutun formu belirlenmelidir. Sıcak iklimlerde yapının rüzgara maruz kalan yönünde bina yüzeyi artırılarak rüzgarın serinletici etkisinden faydalanılabilmektedir, ısı kaybının azaltılmak istendiği durumlarda ise yüzey alanı düşük tutularak tasarım gerçekleştirilebilir (Şekil 3.30)

Şekil 3.30 : Yapının konumu ve rüzgar etkisi (Dörter, 1994).

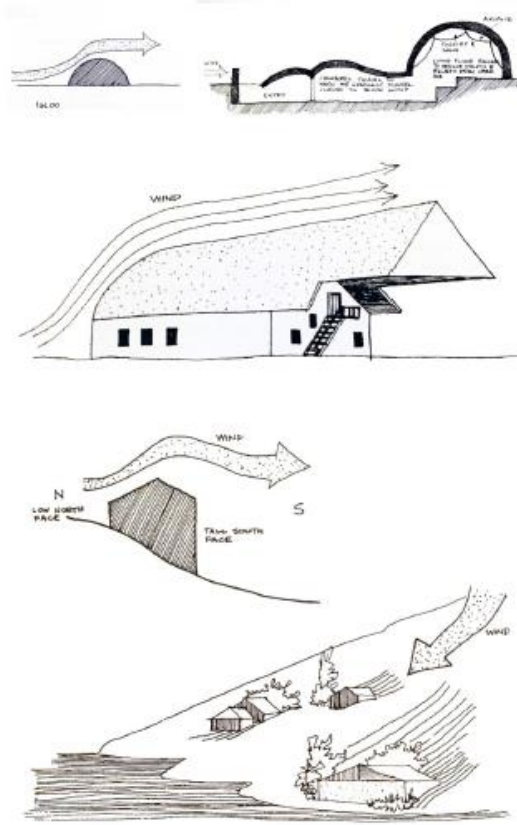
Bu duruma örnek olarak Antalya Ürünlü'deki düğmeli ev mimarisi gösterilebilir. Çal'ın da belirttiği üzere "Ürünlü'deki düğmeli evlerde bir yandan karasal iklim etkisi görülmesi nedeniyle kompakt biçimler kullanılarak bina kabuk yüzey alanı azaltılmış ve içerideki sıcaklığın mümkün olduğunca korunması sağlanmıştır. Diğer yandan bölgenin Akdeniz iklim kuşağında olması nedeniyle ayazlık gibi ek yapısal elemanlarla yüzey alanı artırılmış ve rüzgarın serinletici etkisinden yararlanılmıştır. Özellikle sıcak yaz ayları düşünülürse, birçok fonksiyonu içinde barındıran ayazlığın yarı-açık bir mekan oluşu yüzey alanının artırılmasının yanında doğrudan rüzgar alımını da sağlamaktadır. Böylece her iki iklimin olumlu ya da olumsuz özelliklerine yanıt verebilecek özgün bir mimari ortaya çıkmıştır." (2012).

Özellikle sıcak-kurak iklimlerde sadece bina formundaki değişiklikler yeterli olmamakta ve rüzgarı kontrol altına almak gerekmektedir. Vernaküler konutlarda bu amaçla gerçekleştirilmiş bazı yapısal elemanlar dikkat çekmektedir. Sıcak-kurak iklim bölgelerindeki konutlarda avlu, eyvan, çatı havalandırması, tepe penceresi, mulguf,

hafif kafes ve aprak havalandırma gibi mimari öğelerin kullanıldığı görülmektedir. Vernaküler Gaziantep evleri bunlara örnek gösterilebilir (Deringöl, 2015).

Karadeniz Bölgesi'nde ise yapıların manzara dolasıyla bakış yönü olan kuzey ve kuzey-batıdan gelen ve yağmur getiren rüzgarlar nedeniyle yapıların kuzey ve/veya kuzey bato cepheleri yağma yapım sistemine göre yapılmaktadır (Bayram, 2014).

Rüzgar yönü ve hava hareketlerinin bina formu üzerinde önemli bir etken olduğunu dünyanın farklı yerlerindeki vernaküler konut tasarımlarında gözlenebilir (Şekil 3.31).

Şekil 3.31 : a- Bir İglo ve kesiti ve rüzgârın hareketi (Germen, 1974) b- Normandiya'da konut ve rüzgâr yönünde çatı formu (Germen, 1974) c- Provence, İsviçre'de kuzey rüzgârına karşı önlemler (Rapoport, 1969).

Hem sıcak iklimlerde hem de soğuk iklimlerde vernaküler konutlar tasarlanırken hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri vernaküler konutun formunu etkileyen kriterlerdendir. Rüzgarın yönüne göre konutun yönü şekillenmekte ve iklim şartlarına bağlı olarak rüzgardan yararlanılmak isteniyor ya da istenmiyor olmasına bağlı olarak konutun cephe özellikleri ve bazı durumlarda konutun ek yapıları şekillenmektedir. Vernaküler konutların tasarımında hakim rüzgar yönü ve hava hareketlerinin dikkate alındığı ve kurulan ilişki dünyanın ve Türkiye'nin bir çok yerindeki vernaküler konut örneklerinde okunmaktadır.

3.4.1.4 Güneş yönü ve güneşlenme süresi

Güneş yönü ve güneşlenme süresi vernaküler konut tasarımında dikkate alınan önemli kriterlerden biridir.

Ürünlü evlerinin yerleşim yoğunluğunda güneş yönü etkili olurken, evler birbirlerini gölgede bırakmayacak şekilde ve uygun aralıklarla araziye yerleşilmesine dikkat edilmiştir (Çal, 2012).

Sadece Türkiye’de değil dünyada da güneşin hareketleri konutların formlarında ve yönlendirilmelerinde etkili olmuştur. Baltık ülkelerindeki köy toplumlarında konutların formları ve yönlendirilmeleri güneşin hareketlerine göre yapılmıştır (Turgut, 1990).

Güneş yönü ve güneşlenme süresi vernaküler konut tasarımına doğrudan etki etmektedir. Vernaküler konutlar tasarlanırken hem araziye yerleşimde uzun süre gölgede kalan alanlardan kaçınılmaya çalışılmalı hem de konutun plan şeması yapılırken ana yaşam mekanlarının güneşten yararlanmasını sağlayacak şekilde plan organizasyonu yapılmalıdır.

3.4.1.5 Topoğrafya ve yerleşim şekilleri

Konutların güneş ve rüzgar gibi doğal enerji kaynaklarından etkin şekilde yararlanabilmeleri için topoğrafya ile ilişkisi ve yerleşim özellikleri oldukça önem taşır. Özellikle eğimli arazilerde bu durum daha da önem kazanır ve binaların hem arazi ile olan ilişkisi gözetilirken hem de diğer binalar ile olan etkileşimi dikkate alınmalıdır.

Topoğrafya vernaküler konutların tasarım sürecinde belirleyici faktörlerdendir, öyle ki engebeli arazilerde ve deniz, göl ve nehir gibi su öğelerinin olduğu arazilerde öncelikle tek yapı ölçeğinde olmak üzere parselizasyon ve yol sistemleri üzerinde etkilidir (Çal, 2012).

Bu anlamda oldukça eğimli bir arazi yapısına sahip Karadeniz Bölgesi ile, düz bir arazi yapısına sahip Konya’nın yerleşim dokusunu karşılaştırıldığında arazinin eğiminin hem şehir ölçeğindeki yerleşmeyi hem de vernaküler konutun formunu nasıl etkilediği görülmektedir. (Şekil 3.32).

Şekil 3.32 : Eğimli ve eğimsiz arazilerdeki yerleşim dokusunun karşılaştırılması (Karadeniz Bölgesi – Konya).

Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki vernaküler konut mimarisi bu anlamda doğru örnekler sunmaktadır. Bu bölgedeki eğimli arazi yapısı nedeniyle konutlar dağınık yerleşim düzenine göre konumlandırılmıştır ancak yapılar arazi ile uyum içinde vadiye ve eğime dönük şekilde araziye yerleşmişlerdir (Bayram, 2014).

Bektaş ise vernaküler Anadolu evlerinin araziye oturumunu mahalle yollarının topoğrafyaya oturumu eğime dik olduğu ve yükselti eğrilerine paralel olduğu için amfi düzenine benzetir (1996).

Arazi eğimi sadece konutun yerleşim ölçeğindeki kararlarını değil aynı zamanda mekan organizasyonunu da etkilemektedir. Vernaküler düğmeli ev tipinde zemin kat ve üst katlardaki fonksiyon ayrımı topoğrafyaya göre belirlenmiştir. Zemin katlarda ahır ve depo gibi daha kapalı ve korunma ihtiyacı olan mekanlar çözülürken üst katlar yaşam katları olarak belirlenmiş ve güneş, manzara ve rüzgar ile doğrudan ilişkileri sağlanmıştır (Çal, 2012).

Topoğrafya ve yerleşim şekillerinin vernaküler konut tasarımı üzerinde doğrudan ilişkisi vardır. Bölgeye ait üst ölçek yerleşim kararlarından doğal kaynaklarla olan ilişkisine, konutun mekansal organizasyonundan ve formuna kadar bir çok yönden etkilidir.

3.4.1.6 Bitki örtüsü ve toprak yapısı

Vernaküler konut tasarımında etkili bir başka coğrafi veri ise bitki örtüsüdür ve toprak yapısıdır. Vernaküler konutlar incelendiğinde konutun bulunduğu çevredeki doğal bitki örtüsünde bilinçli olarak yararlanıldığı görülmektedir. Buna en önemli örneklerden biri bitki örtüsünün yapı malzemesi olarak kullanılmasıdır. Toprak yapısı ise konutun araziye yerleşimi yapılırken dikkate alınması gereken bir başka unsurdur.

Antalya'daki Akseki – İbradi Havzası'nın sert kayalıklarda oluşan ve sedir ağaçlarıyla çevrili bir arazidir, bu nedenle Ürünlü Köyü'ndeki konut yerleşimi verimli tarım topraklarını kullanabilmek adına kayalık araziye oturmaktadır (Çal, 2012).

Vernaküler konut tasarımı yapılırken bitki örtüsü ve toprak yapısı dikkate alınmalı, sadece konutun yerleşimi değil yapı malzemesi yönünden de bitki örtüsünün sağlamış olduğu imkanlar değerlendirilmelidir.

3.4.1.7 Yönelim

Yönelim vernaküler konutun yerleşim kararlarında etkili olan faktörlerindedir. Konutun güneş, rüzgar ve bitki örtüsü gibi doğal kaynaklardan dengeli bir şekilde yararlanabilmesi için arazideki yönelimine dikkat edilmesi gerekmektedir, binalar doğru yönelim kararı sayesinde yazın fazla ısınma, kışın fazla soğuma ya da rüzgarın serinletici etkisinden yararlanırken soğuk etkisinden korunma gibi durumlara karşı korunmuş olur.

Muğla ilinin Fethiye ilçesinde bulunan 13.yy'da hristiyan toplumu tarafından kurulduğu tahmin edilen Kayaköy yerleşimi Güney Ege'nin en eski ve en büyük Anadolu-Rum yerleşimi olarak kabul edilmekte ve günümüzde açık hava müzesi olarak kullanılmaktadır. Kayaköy'de 802 tanesi konut olmak üzere 860 tane bina vardır ve bu yapıların yönelimleri incelendiğinde hiç birinin birbirini manzarasını, güneşini ve rüzgarını kesmeyecek şekilde araziye yerleşmiş olduğu görülmektedir (Kısa Ovalı ve Delibaş, 2016) (Şekil 3.33 ve Şekil 3.34).

Şekil 3.33 : Kayaköy yerleşim dokusu (Kısa Ovalı, 2014).

yer altı suları bakımından zengin olan bölgede kuyular sayesinde su biriktirilip kullanılmakta ve yer üstü sularının güçlü olduğu bölgelerde ise değirmenler kurularak su çeşitli amaçlarla değerlendirilmektedir (Çal, 2012). Su kaynaklarının varlığı vernaküler konutların şekillenmesinde bir engel değil bir belirleyici olmuş ve vernaküler konutlar bu kaynaklardan verimli yararlanacak şekilde tasarlanmıştır.

Sonuç olarak uygun arazi seçimi, sıcaklık, hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri, güneş yönü ve güneşlenme süresi, topoğrafya ve yerleşim özellikleri, bitki örtüsü ve toprak yapısı, yönelim ve su kaynakları kriterleri vernaküler konut tasarımını etkileyen ve konut tasarımı yapılırken dikkate alınması gereken önemli coğrafi kriterlerdir. Tüm bu kriterler konut oluşumu üzerinde farklı etkilere sahip olsalarda Türkiye’de ve Dünyada farklı coğrafi şartlarda yaşayan insanlar yıllar boyunca buldukları çevrenin şartlarına uygun olarak, ondan faydalanarak ve uyum içinde konutlarını şekillendirmiştir.

Vernaküler konut örnekleri göstermektedirki, vernaküler konut tasarımı yapılırken coğrafi kriterler dikkate alınmaktadır. Bu sayede bulunduğu bölgenin sıcaklık koşullarına uyumlu, güneş, rüzgar ve su gibi doğal kaynaklara erişebilen ve onlarla uyum içinde olan, topoğrafya veya başka bir konut tarafından engellenmeyecek, bulunduğu bölgenin bitki örtüsüne ve toprak yapısına saygılı vernaküler konutlar üretilebilmektedir.

3.4.2 Sosyo-kültürel kriterler

Sadece coğrafi kriterler vernaküler konutların mimarisini açıklamakta yeterli değildir. Sosyo-kültürel kriterler dünyanın bir çok yerindeki vernaküler konutun şekillenmesinde etkili olmuştur.

Aynı fiziksel çevrede yaşayan farklı kültürlerin konuta dair farklı plan tipleri, yapı biçimleri, doğal kaynakları farklı kullanım biçimleri doğal verilerin ana biçim belirleyici olmadığını bir kanıttır (Bayram, 2014).

Mazumdar & Mazumdar’ın (1994)¹ "sosyal değerler ve mimarlık" başlıklı makalesinde mimari ürünü oluşturan mimari değerler arasında sosyal normları oluşturan sosyal değerlerin önemli bir yer kapladığına vurgu yapmaktadır. Bu sosyal değerlerin kültürel veriler neticesinde oluştuğunu, toplumla ilgili genel fikirleri, inanaçları, dünya görüşlerini, çevreyle ve birbirleriyle olan ilişkilerini, rollerini içerdiğini belirtmektedir (Atik ve Erdogan 2007).

Köşklükaya (2013)’ya göre sosyokültürel değerler insanların yaşadıkları fiziki ortamı şekillendirmektedir. Konutun kullanıcısının kültürel yapısı, o konutun mimari dilini

şekillendirmektedir. Kullanılan malzemeler, bölge ve iklim şartlarına göre farklılık gösterebilir, mekanların organizasyonu evin kullanıcılarının adetleri ile ilgilidir.

Sosyo-kültürel kriterler vernaküler konut tasarımını etkileyen önemli kriterlerin arasında olup bu kriterler aile yapısı ve akrabalık normları, yaşam şekli –kullanım özellikleri ve kullanıcı eylemleri, komşu çevre, sosyal hafızadaki olaylar ve anıların yansımaları, örf-adet ve gelenekler, inançlar, bölgesel geçim kaynakları olmak üzere 7 alt başlıkta toplanmıştır.

3.4.2.1 Aile yapısı ve akrabalık normları

Turgut(1990)'un konut ve kültür ilişkisi araştırmalarında ortaya koyduğu kültürel bileşenlerden biri olan aile yapısı ve akrabalık normları başlığı bu tez kapsamında da vernaküler konut tasarımında etkili olan sosyo-kültürel kriterlerden biri olarak ele alınmaktadır. Burada aile yapısından kasıt nüfus ve demografik yapı ve aile büyüklüğüdür.

Ailenin demografik yapısı, aile içi rolleri ve ilişkileri, evlilik biçimi ve akrabalık ilişkileri kavramları Turgut'un çalışması kapsamında sistem elemanları olarak tanımlanır ve kültür-davranış-mekan etkileşim sisteminin bir parçası olarak görülür (1990).

Ailedeki kişi sayısı ve yaş grupları, vernaküler konutun mekan organizasyonunda nitelik ve nicelik olarak etkilidir, oda sayısı ve odaların içerikleri bu kriterlere göre belirlenir. Eğer aynı çatı altında akrabalık bağı ile birbirine bağlı birden fazla aile yaşıyor ise plan şeması bu durumun gerekliliklerine göre düzenlenir, örneğin sofalı ve sofasız ev tipleri gibi.

Bu anlamda vernaküler konutun kullanıcılarına ait aile yapısı ve akrabalık normları verileri konutun hem formunun hem de mekansal organizasyonunun şekillenmesinde etkilidir.

3.4.2.2 Yaşam şekli, kullanım özellikleri ve kullanıcı eylemleri

Evin hangi amaç için ve kim tarafından kullanıldığı ve eve ait yaşam şekli o evin mekan organizasyonunu, kapalı ve açık alanlarının varlığını ve bu mekanların dizilimini belirlemektedir. Bu sebeple kullanıcıya ait sosyo-kültürel veriler konutun önemli tasarım kriterlerinden biridir.

Ünvanlı köyündeki vernaküler konutlar incelendiğinde burada evlerin bağ evi ve köy evi olarak ikiye ayrıldığı görülmektedir. Bağ evlerinde özellikle bahar ayları arasında kullanılmakta ve kışa hazırlık olarak yetiştirilen meyve ve sebzelerin hazırlıkları yapılmaktadır. Bağ evlerinde sebzelerin kurutulmaları için "köşke ya da ayazlık" olarak

bilinen teraslar bulunmaktadır (Şekil 3.35). Sadece sebze kurutmak için değil aynı zamanda gün boyu kullanılan ve zaman zaman misafir ağırlanan bu ayazlıklar bağ evi kültürünün bir parçasıdır. Ayazlıklar dış mekan faaliyetlerinin merkezi olarak kabul edilmektedir, yemek hazırlama, yemek yeme, bulaşık yıkama, sebze meyve kurutma, çocuklarla vakit geçirme, ibadet etme gibi eylemler gerçekleştirilmektedir. Bu sebeple ayazlıklar ailenin farklı yaş grubundaki bireylerinin ortak vakit geçirdiği sosyal alandır ve bu durum kolektif eylemlerle pekiştirilerek güçlenmektedir (Çal, 2012).

Şekil 3.35 : Ürnlü köyünden bir bağ evi ve ayazlığı (Çal, 2012).

Bayram (2014), Doğu Karadeniz sahilinde Tirebolu'dan batıya gidildikçe konut tipolojisinin değiştiğini saptamıştır. Bunun sebebini de Doğu Karadeniz kıyısında doğudan batıya gidildikçe değişen mahremiyet anlayışına dayandırmaktadır. Bu durum ise mekan organizasyonu içerisinde ortak alanın olup olmaması ya da konumunun farklılığına dayanan salonlu evler, basit aşanalı evler, geçiş hayatlı evler, hayatlı/aşanalı evler ve iç koridorlu evler gibi çeşitli plan tiplerinin oluşmasına sebep olmuştur.

Turgut (1990)'a göre konut içi mekan kullanım alışkanlıkları, yemek hazırlama ve yeme pratikleri, mutfak kullanım alışkanlıkları konut mekanlarını etkileyen kültürel değişkenlerdendir.

Bu durum göstermektedir ki, bölgedeki yaşayış biçimleri ve günlük hayat pratikleri konutun plan tipolojisine yansımaktadır ve konutun mekan görüntüsünü etkilemektedir.

3.4.2.3 Komşu çevre

Benzer çevredeki vernaküler konut yapıları incelendiğinde yapıların mimari anlamda bir uyum içerisinde oldukları görülmektedir ancak bunun sebebi sadece coğrafi etkenler değil aynı zamanda yaşanan halkın kültürel yapısıdır da.

Ganzerli(2006)'ye göre İtalya'nın kuzeyinde Alagna Valsesia bölgesinde bulunan "Walser" evleri o bölgenin en dikkat çeken ürünleri olarak kabul edilmektedir. O bölgedeki köylerdeki konutlar yerel ahşap ve taş kullanılarak inşa edilmektedir. İlk bakıldığında basit bir mimari dile sahip görünselerde evlerin geometrik oranları bir düzen içindedir. Daverio(1983)'e göre bu estetik durum Walser bölgesi insanların karakterinden gelen uyum, dayanışma ve etik değerlerin bir yansımasıdır (Çal, 2012).

3.4.2.4 Aitlik hissi

Bireyin konuta ve çevreye dair aitlik hissi yerel mimarinin önemli özelliklerindedir. Geleneksel yerleşimler incelendiğinde buralarda toplum içerisindeki birlik duygusunun gelişmiş olduğu görülmektedir, bunun oluşmasında yerleşimlerin mimari dillerinin payı vardır.

Yerleşimler içerisinde insanların birbirleri ile etkileşimlerini arttıracak şekilde yapılacak olan mimari düzenlemeler yaşayanların aitlik hissini artmasına yardımcı olacaktır.

Shoenauer (2000)'e göre özellikle küçük yerleşimlerdeki dar sokak yapıları konutlar arasındaki soyutlaşmayı azaltırken ve toplum içerisindeki yüz yüze etkileşimi arttırmakta ve bu da evin içerisindeki aile yapısına kadar yansıyan aitlik hissini güçlendirmektedir. Üstelik daha çok vernaküler konutlar üretmek insanların konut ile daha çok etkileşim halinde olmasına neden olmaktadır ve bu da yer duygusunu güçlendirmektedir (Szoboszlai, 2015).

3.4.2.5 Sosyal hafızadaki olaylar ve anıların yansıması

Bazı durumlarda, bölge toplumunun hafızasında yer eden bir olay veya ortak anılar o bölgedeki yerel yapı dilinin ortaya çıkmasında etkili olabilmektedir. Bir toplumun başından geçen küçük ölçekteki ve büyük ölçekteki olayların tümü insanın günlük yaşamına böylece de evine etki etmektedir. Özellikle savaşlar, kıtlıklar, göçler, doğal felaketlerin konutun önemini daha da arttırmaktadır (Gür, 2000).

Güney İtalya'nın Alberobello bölgesindeki Trullo'lar ise bu duruma örnek teşkil etmektedir. Germen (1974)'e göre, "Trullolar'ın ortaya çıkışıyla ilgili birkaç olasılık mevcuttur. Bunlardan birincisi, Trullo tipi bölgeye dışarıdan gelmiş olabilir. İkincisi, bölgenin daha eski yapılarından geliştirilmiş olabilir. En kuvvetli olan ve İtalyan

kaynaklarının da kabul ettiği üçüncü olasılığa göre; hem tek birimli hem de çok birimli Trullo'ların formları, tümü ile yörede bir dönem uygulanan ve yerel yönetici Baron Gian Girolama'nın taş duvarlı yapıların harçsız üretilmesi emri sonucunda ortaya çıkmıştır. Baronun bu emri vermesinin nedeni, Napoli kralına vermesi gereken verginin bölgede bulunan nüfusa göre hesaplanıyor olmasıdır. Baron, vergi miktarını azaltmak için mevcut ev sayısını, Napoli kralına verdiği bildirimlerde eksik göstermiş, olası bir denetimi de düşünerek evlerin harç kullanılmadan inşa edilmesini emretmiştir. Böylece denetimden önce evler çok kısa bir sürede sökülerek taş yığını haline gelecek, denetimden sonra ise bu taşlarla evler tekrar inşa edilecektir. Bu yasak 1797 yılında kaldırılarak duvar örgülerinde harç kullanılması serbest bırakılmıştır. Fakat oluşan bu yapı formu ve yapı kültürü gelenek olarak devam etmiştir. Trullo'ların ilk örnekleri kalın duvarlı ve alçak yapılar olmalarına karşın zaman içinde duvarlar incelmış, yapıların yükseklikleri artmıştır (Bayram, 2014).” (Şekil 3.36)

Şekil 3.36 : Trullolar, Güney İtalya, Albeobello bölgesindeki Trullolar'ın Etrüsk kökenli olduğu veya Balkanlardan gelen toplulukların etkisi olduğu düşünülmektedir. Hatta Harran'daki yapılarla ilişkili olduğu bile söylenmektedir. Fakat en olası sonuç, feodal bir 'hediye' dir (Germen, 1974).

3.4.2.6 Örf, adet ve gelenekler

Vernaküler konutlar toplumun sosyo-kültürel tüm verilerinin yansıması niteliğindedir, bu sebeple toplumun çeşitli örf, adet ve geleneklerden etkilenerek yıllar içerisinde gelişmektedir.

Vernaküler konutlar, yerel yapım ustaları tarafından yerel gelenek ve göreneklere göre üretilen yerel yapı kültürünün parçalarıdır. Estetik kavramı bu nedenle geleneklerden gelmekte ve yapım teknolojileri ile yıllar içerisinde nesilden nesile aktarıldığı için yapılar zaman içerisinde birbirine benzemektedirler. Bu benzeme durumu ise binalar arasında bütünlük ve uyum sağlamaktadır. Bunlar toplumun sosyo-kültürel değerlerinin yansıması olarak kabul edilir ve nesilden nesile aktararak vernaküler mimari değerleri oluşturmaktadır (Sezgin, 1984).

3.4.2.7 İnançlar

Aynı fiziki çevrede yaşayan bazı farklı kültürlerin mimari üretimleri farklılık gösterebilmekte ve bu durum da sadece çevresel kriter ile açıklanamamaktadır. Bu durumda toplumların sahip olduğu farklı kültürel değerlerin oluşturdukları mimaride etkili olduğu görülmektedir.

Öyle ki, aynı coğrafi çevrede yaşayan farklı kültürel birikime sahip toplumlar farklı özellikte mimari yapılar oluşturabilirler. Bunun sebebi farklı kültür birikimlerine sahip toplumların farklı yapı ve mekan alışkanlıklarına sahip olmalarıdır. Örneğin, Malezya'da aynı yörede yaşayan Budist Çin'liler ile Müslüman Maley'lerin farklı yerleşme biçimleri ve konut tipleri birbirinden farklıdır (Bayram, 2014).

Bazı durumlarda bir vernaküler konutun ahşap kapı işlemindeki farklılık bile inançlardan kaynaklı olabilmektedir (Çal, 2012).

3.4.2.8 Bölgesel geçim kaynakları

Bölge halkının geçimini sağlama şekli tüm vernaküler konut yerleşimlerinin mimari dilini etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Yeri geldiğinde hayvancılık sebebiyle yapılan ayrı bir ahır yapısı, kimi zaman sebze kurutmak için yapılan teraslar hep bölgesel geçim kaynaklarının yerel mimariye olan yansımaları olarak görülebilir.

Ürünlü köyünde yaşam üretime dayanmakta ve bu durum hem tekil olarak konutların hem de köyün mimari bileşenlerini etkilemektedir. Ev bahçelerinde yetiştirilen ve halkın geçim kaynağı olan bir çok sebze ve meyve bulunmaktadır. Bunlardan biri de üzumdür ve üzümün asmaları yapıların ek strüktürünün bir parçası olan gölgelikler olarak kullanılmaktadır (Çal, 2012) (Şekil 3.37).

Şekil 3.37 : Akseki-İbradı Havzası(Ürünlü) mimarisinde ek yapısal elemanlar (Çal, 2012).

Çal (2012)'a göre geçim kaynakları vernaküler konut dokusunun ana belirleyici faktörlerinden olup plan şemaları bu duruma göre oluşmaktadır. Evlerin kaç katlı olacağıı alt kat ve üst katın hangi fonksiyonlar için ayrılacağıında yine bölgesel geçim

kaynakları etkilidir, örneğin genel olarak evlerin alt katı hayvancılığa göre düzenlenmiş mekanlar samanlık, ahır ve depo alanlarından oluşmaktadır. Yatma, oturma ve yeme eylemleri üst katta gerçekleşmekte ve bu kat odalardan ve sofadan oluşmaktadır. Ayazlık ise bir diğer geçim kaynağı olan sebze ve meyvelerin kurutulduğu teras olarak kullanılmaktadır.

Doğu Karadeniz bölgesinde ise ana geçim kaynaklarından biri olan fındığın yerel mimari üzerindeki yansımaları bazen fındık kurutmak için oluşturulan ambar olarak bazen de köyün ortak kullandığı büyük fındık sergi alanları olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra yaylacılık yapanlar ise mevsimsel olarak konakladıkları yeri değiştirdikleri için yayla mimarisi olarak adlandırılabilirler daha basit ve kolay sökülüp takılabilen bir mimari dil oluşturmuşlardır (Bayram, 2014).

3.4.3 Ekonomik kriterler

3.4.3.1 İlk yatırım maliyetleri

Vernaküler konutların en önemli özelliklerinden biri yapım maliyeti olarak karşılanabilir olmasıdır, bunu da çevredeki taş ve ağaç gibi doğal kaynakları kullanarak inşa ediyor olmasına, hafriyat v.b. yatırım maliyetini arttırmayacak şekilde yapıların arazi ile ilişki kurmasına, enerji anlamında çevredeki doğal kaynaklar yararlanmasına ve aktif sistemlerden çok pasif sistemlere konutu tasarlamasına borçludur. Tüm bunlar bir araya gelince ilk yatırım maliyetleri karşılanabilir olan konutlar ortaya çıkmaktadır.

Walser evleri incelendiğinde çevrede fazlaca ve kolayca bulunan ahşap ve taşın evlerin yapım sisteminin önemli bir parçası olduğu görülmektedir (Çal, 2012).

Konut ve ilk yatırım maliyeti konusuna farklı bir yaklaşım getiren Anupama Kundoo'nun 15. Venedik Mimarlık Bienali dahilinde sergilediği ve 2000 yılında geliştirdiği "Wall House" (Duvar Ev) projesi yerel mimari bilgi birikimi, yerel malzemeler ve yerel iş gücü ile inşa edilen bir konut projesidir. Böylece konut üretim süreci boyunca para hem yerel ekonomi içinde kalmakta hem ekonomik olarak daha karşılanabilir bir konut sağlamakta hem de toplumun kendi üretimini yaptığı bir katalizör konumuna gelmektedir (15. Venedik Mimarlık Bienali Rehberi-a, 2016). Kundoo projenin ana fikrini ileri teknoloji ve düşük teknolojinin birlikte kullanılması olarak ifade etmektedir. Kundoo'ya göre son yıllarda endüstriyellemenin artması ile hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde artmakta olan mimarideki standardizasyon ve aşırı üretimi yarattığı durumu el yapımı işlerin lüks olarak görülmeye başlanmasına sebep olmuştur, mimarlığın ise bulunduğu çevreye uygun olması gerekmektedir, bu durumda sadece ileri teknoloji ile üretim yapılmaya devam

edilir ise bunun özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki nüfusun büyük bir kısmının ulaşamayacağı ve sadece elitler için karşılanabilir olan bir konut düzenine sürekleneceğini, yüksek yapılar ve gecekondu bölgelerinin artacağını ve bunun doğal bir sonucu olarak toplumsal ayrışmanın da artacağını ve sonuç olarak birbirinden kopuk şehirler oluşacağını düşünmektedir. Elbetteki günümüzde artık arazi kritik bir kaynak durumuna gelmiştir ve bir çok geleneksel düşük teknoloji tabanlı bina yapım sistemleri artan nüfus artışının sebep olduğu yoğunluğu karşılayabilecek konutlar üretmekte yetersiz kalmakta ve ahşap gibi doğal kaynakları hızla tüketmektedir. Bu sebeple Kundoo bu projesinde ileri teknoloji ile düşük teknoloji arasında denge kurarak sosyo-ekonomik ve çevresel olarak daha iyi işleyen bir sistem oluşturmayı amaçlamıştır (Gerini, 2017) (Şekil 3.38).

Şekil 3.38 : Anupama Kundoo, Wall House, 2000, Auroville, India (Gerini, 2017).

Kundoo'nun projesi göstermektedir ki konutun malzeme ve iş gücü gibi yerel kaynaklar kullanılarak üretilmesi hem konutun ilk yatırım maliyetini düşürerek daha karşılanabilir hale getirmekte hem de yerel ekonomiye ve kültürün sürdürülmesine katkı sağlamaktadır.

3.4.3.2 Kendi kendine yetebilme, yaşam döngüsü ve yapı işletim maliyetleri

Vernaküler konut örnekleri incelendiğinde en büyük özelliklerinden birinin kendi kendine yetebilme olduğu görülmektedir.

Örneğin Karadeniz bölgesindeki yerel mimariye bakıldığında günümüz teknolojilerinin aksine doğayı bir engel olarak görmeyen, eğimli coğrafyaya rağmen arazi ile uyum içinde ve kendi kendine yetebilen konutlardan oluştuğu görülmektedir (Bayram 2014).

Ürünlü köyündeki düğmeli konut mimarisinde kullanılan taşların ise ısı tutma kabiliyetinin yüksek olması sayesinde iç mekandaki ısı uzun süre muhafaza edilebilmekte bu da yakıt tüketimini azaltmaktadır. Mirici ve Cappa(1997)'in aktardığı

üzere Walser evlerinde ısı korunumu pasif sistemle sağlanmaktadır, bu sisteme göre sadece mutfak ve oturma odasında yerel bir taştan yapılan bir ocak vardır, oturma kısmı sadece ocak ve büyükbaş hayvanları barındıran ahır tarafından ısınmaktadır (Çal, 2012).

Ganzerli(2006)'nin aktardığına göre Walser evlerine dair bir başka örnek ise hem yapı içerisindeki hava sirkülasyonuna katkı sağlayan hem de samanların kurumasına yardımcı olan yerel yapı tekniği olan Blockbau' ahşap örgü sistemidir. Ahşabın yerleştirilmesinden sonra büzülmesi sebebiyle oluşan boşluklar yatak odasını yalıtım amacıyla yosun ile doldurulmakta iken gıda ve saman depolarından oluşan birinci kat, bütün haldeki bitmemiş tomruklardan inşa edilir. Tomruklar arası boşlukların açık halde bırakılması sayesinde hem hava sirkülasyonu hem de samanların kurulması sağlanmaktadır (Çal, 2012).

Eryıldız (2005)'in aktardığı üzere; "Konut birimeri minimum enerji harcayan, doğal ısıtma ve soğutma sistemlerinden faydalanan, kışve yaz hava koşullarına göre mekan organizasyonu oluşturulmuş, optimal sirkülasyon ihtiyaçlarının sağlandığı, altyapı sistemlerinin yapı biyolojisi açısından denetlendiği, ev-bahçe fizyolojik ilişkisinin kurulduğu bir sistem oluşturulmalıdır. Konstrüksiyonda kullanılacak olan malzemenin seçiminde yöresel ve az enerji tüketimi gerektiren özellikte malzemeler tercih edilmelidir. Malzeme kötü koku, toksik kimyasallar içermemeli ve radyoaktif olmamalıdır. Çatı sadece bir örtü görevi olarak değil su toplama, yalıtım gibi görevleri de yerine getirmelidir. Yaşam birimleri bulunduğu ekosistemin; güneş, su, biyokütle, rüzgar ve biyogaz gibi enerjilerden faydalanmalıdır." (Adil, 2010)

Modern binaların tasarımında vernaküler konutların, faturalarda ve kaynak maliyetlerinde uzun süreli tasarruflar, yerel malzeme sağlayarak yerel pazar oluşturmak, kültürel bileşenleri konuta entegre ederek gayrimenkul değerini arttırmak gibi ekonomik etkileri dikkate alınmalıdır (Szoboszlai, 2015).

3.4.3.3 Gelecek ulaşım maliyeti

Ulaşım maliyetleri konutun özellikle de daha büyük ölçekteki yerleşimlerde düşünülmesi gereken bileşenlerinden biridir. Konut sadece tekil mimari yapısı özelinde bulunduğu mikro ve makro ölçeklerden bağımsız düşünmek olanaksızdır. Bu sebeple bir konut yerleşimini tasarlarken ona bağlantılı ulaşım stratejileri de projenin bir parçası olarak hesaba katılmalıdır.

Bayram (2014)'ın belirttiği üzere Karadeniz Sahil yolu doğal çevreyi bozması, sosyal çevreyi değiştirmesinin yanı sıra bölgedeki ulaşım ağında olumlu anlamda katkı sağlamamakta ve güney bölgelere gerekli bağlantıları içermemektedir. Bunun

haricinde denize kıyısı olan bir bölgede deniz yolu taşımacılığı bulunmaması eleştirilerek deniz yolu taşımacılığının devreye sokulması yönünde çalışmaların yapılması, yetmediği durumlarda ise ulaşım ağının demir yolu hattı ile desteklenmesi ve maliyetlerin düşürülmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.

Özellikle şehir ölçeğindeki toplu yerleşim alanlarında, yerleşimin toplu taşıma araçlarına yakın olacak şekilde planlama yapılması, yaya erişimlerin mesafelerinin kamusal alanlara yakın olması gerekmektedir.

3.4.4 Çevresel kriterler

Bu başlık altında ele alınan kriterler daha çok yapma çevre ile ilgili olan ve yapının bulunduğu kentsel ölçekteki çevresel kriterleri kapsamaktadır.

3.4.4.1 Araç ve yaya trafiği ve yaya akışı

Ulaşım ağını oluşturan iki ana unsur olan araç ve yaya trafiği stratejileri vernaküler konut tasarımında dikkate alınması gereken kriterlerdendir.

Bağdat kentindeki geleneksel ulaşım örüntü yapısı incelendiğinde cadde, sokak ve komşu mahallerdeki çeşitlilik incelendiğinde her birinin özel fonksiyonlar içerdiği ve belirli sokak genişlikleri olan hiyerarşik bir sistemin parçası olduğu görülmektedir (Ayyash, 2015).

Antik kentlerin ulaşım ağları incelendiğinde ise en önemli özelliklerinin çıkmaz bir sokaktan başlayıp şehir merkezinde biten zigzag yollardan oluşan bir hareket sisteminden olduğu görülmektedir (Ayyash, 2015).

3.4.4.2 Vaziyet planı kararları

Konut tekil olarak var olan bir birim değildir, bir örüntü sisteminin parçasıdır, o nedenle günümüz konutlarında olduğu gibi vernaküler konutlarda da konut her zaman çevresi ile birlikte düşünülmüştür.

Konut yerleşimleri yapılırken eşit şekilde güneş ve rüzgar gibi enerji kaynaklarından yararlanacak şekilde her bir birimin yerleşimi yapılarak vaziyet planı kararları alınmalıdır (Çal, 2012). Bunun haricinde konutun çevredeki yollar ve trafik ilişkisi, girişler ve çıkışlar da tasarım yapılırken dikkate alınmalıdır.

3.4.4.3 Peyzaj kararları

Peyzaj tasarımı kararları sadece estetik sebeplerle değil aynı zamanda işlevsel fonksiyonlar gözetilerek vernaküler konut yerleşimlerinin bir parçası olmuş ve iklimden kaynaklı ortaya çıkan şartların iyileştirilmesine katkı sağlamıştır.

Gaziantep'teki vernaküler konutların dörtte birinde avlu mekanlarında ss havuzu bulunmaktadır. Aynı zamanda konutların çoğunda ekinlik adı verilen ve bitki ve ağağların bulunduğu kısımlar yer almaktadır. Ekinliklerde yetişen sarılıcı bitkiler sayesinde hem zeminin hem de duvarların ısınması önlenmekte hem de bitkiler temiz hava sağlamaktadır. Bu durum Gaziantep bölgesindeki vernaküler konutlarda iklim şartlarına bağlı olarak gelişen koşullara karşı önlem alındığının göstergesidir (Deringöl, 2015).

Peyzaj elemanları bazı durumlarda yapısal hale gelerek konutun bir paręası olmaktadır. Bu anlamdaki en doğru örnek açık kısımların glgelemede kullanılan asmalardır. rnl köyünde konutların asma bahęeleri sokak üstlerine taşmakta ve sıcak Akdeniz iklimine karşı köy halkını korumaktadır. Ayrıca her konutun önüne sokaktan geçen insanların dinlenmesi için "dinlenik taşı" adı verilen oturma elemanları bulunmaktadır (ęal, 2012).

Bilinęli şekilde alınan peyzaj tasarımı kararlarının konutun fiziksel konfor şartlarını sağlamasına ciddi katkısı vardır. Vernaküler konutlarda sadece estetik olarak güzel görünecek bitkilerden ziyade evlerin etrafını saran derin köklere sahip bitkiler tercih edilmektedir (Olgay, 2015). Aynı zamanda yoğun olarak dikildiklerinde ağağlar gürültüyü azaltmakta, mahremiyet sağlamakta ve rahatsız edici güneş işınlarını filtremektedir. Bunların haricinde kişin bariyer görevi görerek ısı kaybını azaltmakta ve yağışlara karşı koruma sağlamaktayken, yazın serinlik yaratmaktadır (Deringöl, 2015).

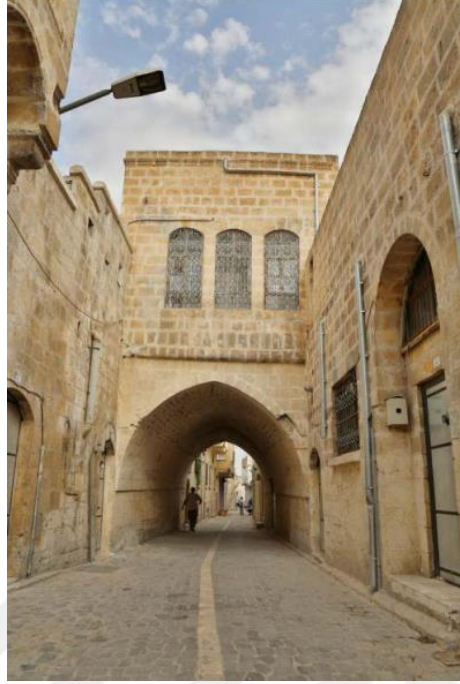
3.4.4.4 Kentsel kurgu ve şehir lęeęi kararları

Vernaküler konut tasarım kriterleri sadece tekil konut özeline uygulanabilecek kriterler değildir, aynı zamanda konut yerleşiminin yerel veriler dahilinde bir araya gelmesi de tasarımın bir paręasıdır ve ancak bu şekilde doğru bir sistem sağlanmış olur. Bu sebeple sadece konut mimarisi özeline değil, şehir lęeęinde de yapılacak olan tasarım vernaküler tasarım kriterlerini kapsmalıdır.

Örneğin Gaziantep kentinde nem oranı düşük olmamasına rağmen karasal iklimin özelliklerinden biri olan gece ve gündüz arasındaki sıcaklık farkları kurak hava oluşmaktadır. Bu sebeple şehir geneli ağağlandırılarak nem oranı dengede tutulmaya ęalıřılmıştır ve su öğeleri eklenmiştir (Deringöl, 2015)

Bazen de konut mimari tasarımı ile şehir lęeęi kararlarını etkilemekte ve kentsel dokuyu şekillendirmektedir. Buna rnek olarak Güneydoğu Anadolu bölgesinde sıkęa görülmekte olan "kabalıtı"lar örnek gösterilebilir. Köprü altı da denilen bu yapılar aslında aynı konuta ait iki binanın sokağın üst kotunda birleşmesi ile oluşmaktadır.

Kabaltıların asıl oluşma amacı, sıcak ve kurak bölgesel iklim şartlarında gölge ve serin alanlar yaratmaktır (Közcü, 2016) (Şekil 3.39).

Şekil 3.39 : Şanlıurfa kabaltı örneği (Közcü, 2016).

3.4.4.5 Sokak genişlikleri

Vernaküler konut yerleşimleri incelendiğinde özellikle sıcak-kuru iklime sahip bölgelerdeki yerleşimlerde sokak genişliklerin mimari tasarım kararlarının bir parçası olduğu görülmektedir.

Gaziantep kenti yerleşiminde olduğu gibi yaz mevsiminde sıcaklığın çok yüksek olması sebebiyle kent ölçeğinde de sıcaktan korunmak için önlemler alınması ihtiyacı doğmuştur. Konutlar yüksek duvarlı, avlulu, içe dönük bir yapıya sahipken, konutların kent ile bir araya geldiği ara yüzde yüksek duvarlar ve dar sokakta genişlikleri koridorlar oluşturarak güneşin gün içinde olabildiğince sokağa gelmesini engellemektedir. Aynı zamanda uzun ve dar sokaklar rüzgar hızını arttırarak serinlik hissi sağlamaktadır. Ayrıca şehrin bazı bölgelerinde doğu-batı yönünden kesilerek kuzey-güney yönünde oluşturulan kesintisiz sokaklar sayesinde kışın batıdan gelen poyrazın hızı kesilmektedir (Deringöl, 2015).

3.4.4.6 Mevcut yerleşim yapısı

Geleneksel mimarilerde konutların yerleşim yapısını daha çok topoğrafya özellikleri ve iklim verileri etkilemektedir. Karadeniz bölgesi gibi yerleşimlerde konutlar daha çok birbirlerinin manzarasını kesecek şekilde ya da Walser evleri gibi güneşini

kesmeyecek şekilde yerleşirlerken, Gaziantep evleri gibi daha düz topoğrafyadaki geleneksel yerleşimlerde yerleşim yapısını belirleyen faktörün değişkenlik gösterdiği saptanmıştır. Bitişik nizam tasarlanan evler birbirlerini koruma amaçlı bir ya da iki cepheleri yan binaya bitişik olacak şekilde tasarlanmaktadır. Ayrıca arazinin az eğimli olması parsel kullanımlarında esneklik sağlamıştır (Karslıgil, 2007).

3.4.4.7 Mevcut kentsel doku

Dünyanın farklı yerlerindeki çeşitli geleneksel yerleşime sahip kenetlerin mevcut mimari dokusu incelendiğinde bölgesel olarak farklılıkların olduğu gözlenmektedir.

Sıcak-kuru iklime sahip bölgelerde ortak duvarlı ve dar sokaklı ve daha çok kerpiç bir yapı olarak karşımıza çıkmaktayken (Deringöl, 2015), Walser evlerinin olduğu İtalya'nın kuzeyinde ise yöresel ahşabın ve taşın kullanıldığı bir doku hakimdir.

Geleneksel mimarinin bir kuralı olarak binaların yapı malzemesi o bölgeden çıkartılan malzemelerden seçilmektedir, bu durum da doğal bir uyum sağlamak ve hem kent ile hem de doğal çevre ile konutun bütünleşmesine yardımcı olmaktadır. Günümüzdeki orta çağ kentlerine bakıldığında cazibelerinin hale varlığını sürdüren bu uyumdan kaynaklandığını belirtmek yanlış olmayacaktır (Gögebakan, 2015).

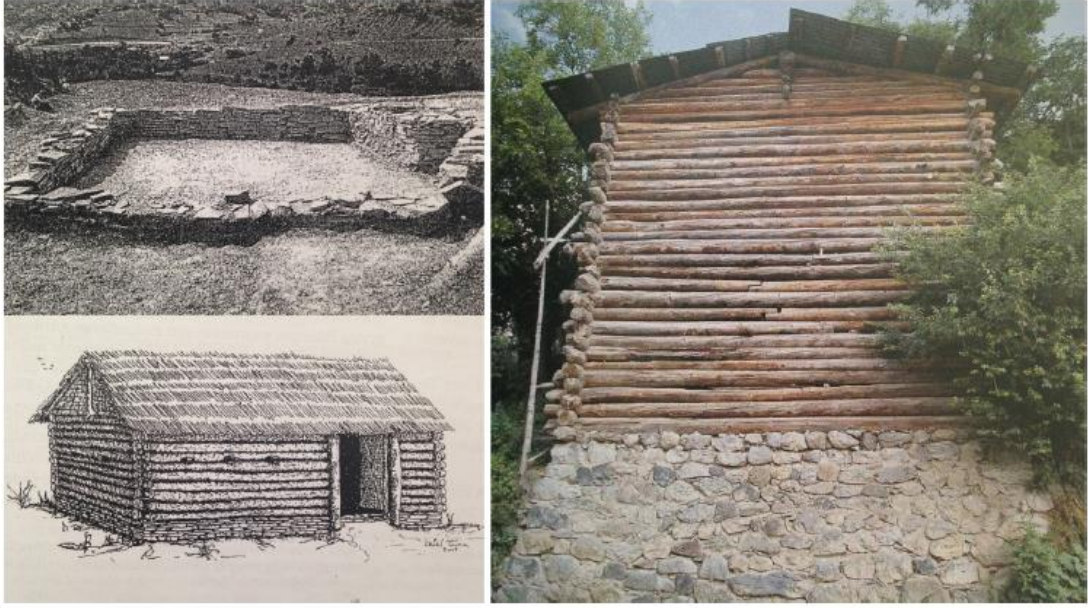
3.4.4.8 Kirlilik ve atık malzeme

Vernaküler konutlar buldukları doğal çevredeki doğal malzemelerden yapıldıkları için o yapı malzemelerinin sonrasında tekrar kullanılmasını ya da doğaya kolayca karışmasını mümkün kılar.

Walser evleri tamamen doğal malzemelerden inşa edildikleri için inşaat atıklarının doğaya karışma süresi kısadır, aynı zamanda taş duvar kısımlarındaki taşlar da tarım arazilerinin temizliğinden çıkan taşlarken ahşap olarak da kurumuş ya da yaşlı ağaçlar tercih edilmekte böylece kirlilik ve atık minimuma indirilmektedir (Çal, 2012).

3.4.5 Malzeme kriterleri

Vernaküler yapı kültüründe malzeme seçimi önemli bir yere sahiptir. Geleneksel mimarlığın temel hedeflerinden biri kolay ve fonksiyonel binalar elde etmektir, bu nedenle bina malzemelerini yakın çevreden seçmek en mantıklı seçenektir. Aynı bölge içinde yıllar içerisindeki vernaküler konutlar incelendiğinde malzeme tercihlerinin çok fazla değişmediği ve geleneksel bir yapı kültürü olduğu görülmektedir (Şekil 3.40).

Şekil 3.40 : M.Ö.2.bin yılın başlarına ait Boyabat/Kovuklukaya'da ortaya çıkarılan yapının temeli ve restitüsyonu (Tuna, 2008) b- Cevizli Köyü/Şavşat/Artvin, günümüz (Gür ve Batur, 2005).

3.4.5.1 Bina malzemesi kalitesi

Akseki İbradi Havzası sert kayalıkların olduğu v ekarışık sedir ağaçlarıyla kaplı bir dağlık arazidir. Yerel adıyla katran olarak bilinen dayanıklı ve kaliteli sedir ağacı konutların temel yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır. Öyle ki sedir ağacı ile yapılan bu evlerin bir kısmı 200 yıllıktır ve büyük bir kısmı ise hala daha kullanılmaktadır (Çal, 2012) (Şekil 3.41).

Şekil 3.41 : Akseki-İbradi yöresinde bulunan sedir ağacı, yerel tas ve düğmeli ev mimarisinde kullanımı (Anonim-4,5).

3.4.5.2 Uygun maliyetli malzeme seçimi

Vernaküler konut en önemli özelliklerinden birisi uygun maliyetli olmalarıdır. Oluşum mantıklarına bakıldığında halk tarafından çevrede bulunan malzemeler ve geleneksel yapı teknikleri kullanılarak inşa edilen yapılardır. Kullanılan malzemeler o bölgede kolayca bulunan malzemelerden seçilerek hem süreden hem de maliyetler kazanç

sağlanır. Bu durumda da uygun maliyetli malzeme seçimi vernaküler konut için olmazsa olmaz kriterlerden biri olmaktadır.

Örneğin Karadeniz bölgesinde kestane ağacı rutubet, yağmur ve aleve dayanıklı olup, kurt işlemeyecek kadar sert yapıdadır ve doğal yapısı gereği daha estetikdir, ancak kestanenin daha pahalı ve daha nadiren bulunuyor oluşu sebebiyle yapılarda kullanımı çok tercih edilmez, bunun yerine çam kullanımı yaygındır. Bunun yanı sıra taş da, taş ocakları ve derelerden kolay elde edilebilir olması sebebiyle bölgenin önemli yapı malzemelerindendir. Ayrıca ahşap ile de organik bir bütünlük sağlamakta ve çoğu eğimli araziye oturan konutları zeminden gelen neme koruma konusunda verimlidir (Bayram, 2014).

Taşın da kireç taşı, andezit ve bazalt gibi bir çok çeşidi vardır ve hepsi konut mimarisinde kullanılmamaktadır. Andezit, dış şartlara dayanıklı ve kesilmeye daha elverişli olmasına rağmen pahalı olduğu için dah açok kamu ve ticaret yapılarında kullanılmaktadır (İltar, 2011).

3.4.5.3 Zemin döşemesi için yerel malzeme seçimi

Yerel malzeme kullanımı binanın tüm bileşenleri için geçerli olan bir mantıktır. Bu anlamda vernaküler konutlarda zemin döşemesinde de yerel malzeme kullanımı esastır.

Karadeniz bölgesinde vernaküler konutların temel yapım malzemesi olan ağaçlar zemin döşemesi de olmak üzere binanın farklı bileşenlerinin ana malzemesidir. Zeminde hem zemin kaplaması hem de kirişleme olarak kullanılmaktadır. Ahşap döşemeye sahip olan yatak odası ve oturma odası gibi mekanların döşemeleri yeterli kalınlık ve sağlamlıktaki kirişleme ahşaplarının taban ağaçlarına bindirilmesiyle oluşmaktadır (Bayram, 2014).

3.4.5.4 Duvar sistemi için yerel malzeme seçimi

Duvar sistemi bir yapının dışarıdan bakıldığında ilk dikkat çeken kısımdır. Geleneksel yapıların bir çoğunda duvarlar, taşıyıcı masif duvarlardan oluşmaktadır ancak zamanla bunun yerini iskelet sistem ve kabuktan oluşan yapı elemanları almıştır. Vernaküler konutlarda çevrede bulunan malzemeye göre duvar sisteminin de malzemesi değişmektedir.

Güney Anadolu Bölgesi'nde sandık duvar adı verilen taş duvarlar aynı zamanda taşıyıcı görevi görmekteyken (Deringöl, 2015) Karadeniz Bölgesi'nde ise ahşap hem bina iskeletini hem de duvar kaplamasını oluşturmaktadır (Bayram, 2014).

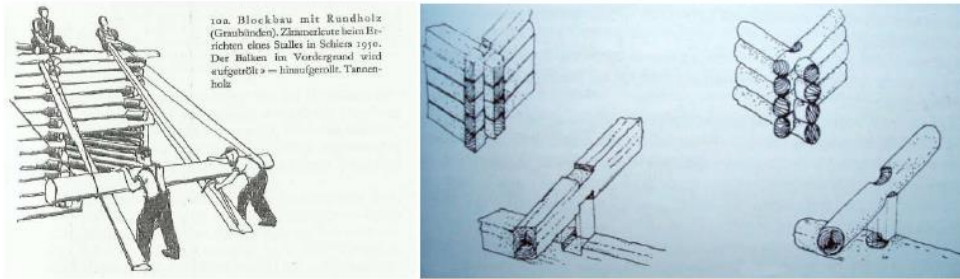
Tüm bu taş ve ahşaplar yapıların bulunduğu yakın çevreden elde edilen yerel malzemelerdir.

3.4.5.5 Bina iskeleti için yerel malzeme seçimi

Dünyanın ve Türkiye'nin farklı yerlerinde farklı yerel malzemeler kullanılarak inşa edilen vernaküler konutları ister masif taşıyıcı duvar sistemi ile olsun ister iskelet sistemiyle farklı farklı isimler almaktadır.

Düğmeli ev mimarisinin iskelet sisteminde kullanılan malzemeler Yeşildal (2008)'dan aktarıldığı üzere şöyledir; “Düğmeli ev mimarisinde taşıyıcılık görevini beden duvarları üstlenmektedir. Beden duvarlarının kalınlıkları evin büyüklüğüne göre değişiklik göstermektedir. Genellikle 50-60 cm den az olmayan kalınlıkta 'kuru duvar' tekniğinde harçsız olarak uygulanmaktadır. 50-60 cm taş duvar örüldükten sonra duvar boyunca duvarın her iki tarafına 7x7 / 8x8 ebatlarında 'hatıl' denilen ahşap latalar uzatılır. Bu hatıllar aynı ebatlardaki 'düğme' veya 'pestivan' olarak adlandırılan kısa latalarla birbirine bağlanır ve araları taşla doldurularak duvar örgüsüne devam edilir. Pestivanların ucu dış yüzeyden 10-15 cm kadar dışarıda bırakılır. Hatıllar arasında kalan kısım yörede 'destur' olarak adlandırılmaktadır. Duvar yükseldikçe, duvar hizasından dışarı taşan pestivanların üzeri basamak olarak kullanılır ve iskeleye ihtiyaç duyulmaz. Taş duvarlarda dışa gelen hatıllarda çam ve sedir (katran), düğmelerde yörede 'andız' olarak adlandırılan ardıç seçilerek yapıların uzun süre dayanması sağlanmaktadır (Çal, 2012).”

Walser evlerinde ise bina iskeleti 'blockbau' adı verilen bir sistem ile kurulur. Karaçam ağaçlarının kare kesitler halinde kesilmesiyle çivilenmeden köşelerdeki ek yerlerinden monte edilerek kullanılmasıyla oluşturulan bu sistem diğer Germen toplulukları tarafından da kullanılmaktadır (Şekil 3.42) (Çal, 2012).

Şekil 3.42 : 'Blockbau' ahşap örgü sistemi (Weiss, 1959 and Tronconi, 2008).

3.4.5.6 Çatı sistemi için yerel malzeme seçimi

Çatı sistemi binanın kabuğunun önemli bir bileşenidir bu sebeple vernaküler konutlarda çatı formu ve kullanılan malzeme de buldukları çevre ile uyum içinde

olacak şekilde oluşturulmaktadır. Bu anlamda yerel malzeme seçimi uygulamayı kolaylaştırmakta ve uyumu arttırmaktadır.

Ürünlü köyündeki vernaküler konutlarda oturtma ahşap çatı sistemi kullanılmaktadır. Çatı taşıyıcısı olarak çevredeki ormanlarda yetişen dayanıklı sedir ağacı kullanılmaktadır. Ayrıca çatı örtü malzemesi olarak da bölgede yaygın olan yonga levha tercih edilmektedir (Çal, 2012)

3.4.5.7 Cephe kaplaması için yerel malzeme seçimi

Vernaküler konutlarda cephe kaplaması seçiminde önemli kriterlerden biri malzemenin ulaşılabilir olmasıdır. Yakın yerden elde edilen malzeme hem ucuz olmasının hem de yerel ekonomiye katkı sağlamasının yanında bölgedeki çevresel şartlar altında oluştuğu için iklim koşullarına uyum sağlamaktadır.

Türkiye'deki vernaküler konutlarda kullanılan cephe malzemeleri genel olarak taş, toprak, kerpiç, saman, ahşap gibi doğal kökenli olup doğaya karışması kolay olan ve gerekli işlemlerden geçtiği takdirde tekrar kullanılabilen malzemelerdir (Deringöl, 2015).

3.4.5.8 Yenilebilir doğal malzeme seçimi

Vernaküler konut yapıları incelendiğinde yapının bir çok bileşeninde yerel malzemelerin tercih edildiği görülmektedir. Yerel malzemeler, mevcut çevresel şartlar altında yetişen malzemeler oldukları için buldukları doğa içerisinde kendiliğinden yaşam döngüsünü sağlayabilmektedirler, bu durum da onları yenilebilir malzeme olma konusunda öncelikli kılar. Yani vernaküler bir konutun yapımında yerel malzeme kullanılması aynı zamanda yenilebilir doğal malzeme kullanması da demektir.

Geleneksel Gaziantep evlerinde kullanılan taş, şehir merkezi çevresindeki taş ocaklarından getirilmektedir. Gaziantep evlerinin taş kullanılarak yapılan masif duvar sistemi sıcak-kurak sadece iklim şartlarına uyum sağlamakla kalmaz, aynı zamanda çıkarılma, taşınma ve bakım-onarım açısından kolaylık sağlarken, doğal yapısı gereği de yeniden kullanılabilir bir malzemedir (Deringöl, 2015).

Kundoo'ya göre sonsuz bir döngü içerisinde yenilebilir kaynakların oluşturabilmesi için yerel malzemeler ve kapasiteleri anlamaya çalışmak ve mimarlığı bu bağlam içerisinde düşünerek icra etmek temel şarttır (15. Venedik Mimarlık Bienali Rehberi - a, 2016).

3.4.6 Yapım teknikleri

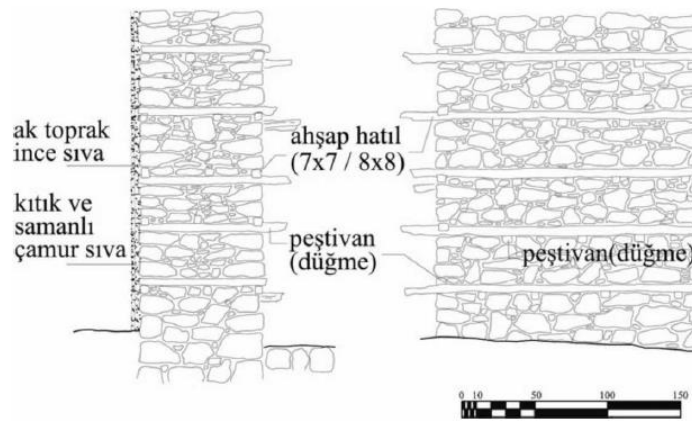
3.4.6.1 Yerel yapım sistemleri

Vernaküler konutlar incelendiğinde aynı bölgede bulunan konutların aynı bölgesel yapım tekniğiyle inşa edildiği görülmektedir. Hiç şüphesiz ki vernaküler konutların üretiminde yıllar içerisinde gelişen ve biriken yerel yapım sistemleri önemli bir kriterdir.

Ülkemizde de pek çok bölgedeki vernaküler konutun yapım tekniği olan bağdadi yapı tekniği, Bağdat bölgesindeki konutların yapım tekniğine verilen isimdir, ancak zaman içerisinde bu teknik ülkemizde de özellikle Güney Doğu Anadolu bölgesinde yaygınlaşmıştır. Atalar(2004)'dan aktarımla bağdadi yapım tekniği şu şekildedir; "Antep evlerinin sokağa bakan bölümlerinin ikinci katından sokağa doğru bir oda veya sofa çıkıntısı göze çarpmaktadır. Bu çıkıntıların taştan yapılmış olanlarına "köşk", ahşaptan yapılmış ve üzeri tudyala ile kaplanmış olanlara ise "saçak" denilmektedir. Yaklaşık 1-1.5 metre uzunluğunda olan saçığın ahşap duvarı içten nacarlanmış, içi iki taraflı ızgara yapılmış ve arası hampara taşı ile doldurulmuştur. İçinin ızgara şeklinde döşenmesi işine "Bağdadiye" denilmektedir. Bağdadiye işlemi yapıldıktan sonra ızgaraların üzeri ince ince dilimlenmiş kendir, kül ve kireçten yapılan harç, ile sıvanmaktadır. Bu işlemden sonra üzerine asıl sıva olan keymiş tozu, kül ve kireç karışımı sıva yapılmaktadır. Dış cephesi ise bu işlemlerden sonra kalın teneke ile kaplanmakta ve boyanmaktadır" (Deringöl, 2015).

Anadolu'daki yapım teknikleri incelendiğinde bir çok tekniğin vernaküler konutların yapımında yüzyıllardır kullanılarak günümüze geldiği görülmektedir (Bayram, 2014).

Ürünli düğmeli evleri incelendiğinde tüm evlerde sıvasız bir sistem olan aynı duvar yapım tekniğinin kullanıldığı görülmektedir (Şekil 3.43) (Çal, 2012).

Şekil 3.43 : Dış yüzeyi sıvasız kuru taş duvar çizimi(Yeşildal, 2008).

3.4.6.2 Yerel yapım ustaları tarafından yapılması

Vernaküler mimarlığın tanımlarına bakıldığı en büyük özelliklerinden biri bazı kaynaklara göre mimarsız mimarlık olarak da adlandırılan yerel halkın kendi imkanlarıyla icra etmesi özelliğidir. Bu insanlar buldukları çevre şartları, ihtiyaçları ve imkanları doğrultusunda kendi konutlarını kolektif bir şekilde üretirler. Bu süreçte insanlar yapım teknikleri ve yapım malzemelerinin doğası konusunda uzmanlaşırlar ve becerilerini geliştirirler.

Vernaküler konut üretiminde proje planlama aşamasındaki kararlar yerel ustaların zaman içerisinde edindikleri tecrübeler doğrultusunda alınır (Çal, 2012). Bu tecrübelerin ışığında, yıllar içerisinde vernaküler konut öğretileri aktarılabilmektedir.

3.4.6.3 Yerel izolasyon teknikleri

Vernaküler konutlar içinde yaşayanlar tarafından inşa edildikleri için, önceki nesillerden de aktarılan bilgiler doğrultusunda ve zaman içerisinde kullanıcılar konfor şartlarını optimize etmişler ve vernaküler konut, izolasyon teknikleri bakımından kendine çözümlerini üretmiştir.

Binanın taşıyıcısı olan masif duvarlar aynı zamanda termal kütle oluşturarak sığal izolasyon sağlamaktadır. Bu sebeple pek çok ülkede duvarlar kalındır, bu sayede yazın ve kışın ideal iç ısı korunabilmektedir (Roaf, 2001).

Gaziantep vernaküler konutlarında da duvarlar kalın yapılmıştır, bu sayede iç mekanlara ısı geçişi azaltılmış, odalarda kullanılan ahşap kaplama sayesinde de taş ile odanın bağlantısı kesilerek oda içi ısı korunmuştur. Çatıda ise hem ısı hem de su yalıtımı sağlamak adına bardakaltı adı verilen mekanlar oluşturulmuştur. Zemin ile iç mekanı ayırmak için ise mağara mekanları kullanılmıştır. Düz çatılarda ise su ve ısı yalıtımı sağlamak için saman, tuz ve toprak kullanılmıştır (Deringöl, 2015).

3.4.6.4 Bina bileşenlerinin standartlaştırılması

Vernaküler konutlarda standartlaşmadan kasıt endüstriyelleşmedeki standardizasyondan farklı olarak yere özgü olma özelliğini kaybetmeden, geleneksel yapım kültüründeki bileşenlerin tekrarlanmasını ifade eder.

Ganzerli (2006)'ye göre Walser evleri, evin etrafında tekrarlanan 180cmlik bir modülün kullanımı ile üretilmektedir. Bu modülün ölçüsü altın oran çizimindeki gibi bir insanın kollarını açtığı anda etrafında oluşan alandan yola çıkılarak belirlenmiştir ve hem ayazlık taşıyıcıları arasındaki mesafeyi hem de yerleşik bir yatağın uzunluğunu vermektedir (Çal, 2012).

3.4.6.5 Cephe tipolojisi

Konutun bulunduğu bölgedeki iklimsel şartlar, kültürel değerler gibi çeşitli faktörler konutların cephe tipolojileri üstünde etkili olmuştur.

Örneğin; geleneksel Gaziantep evleri güneş ve rüzgarın olumsuz etkilerinde korunmak ve aynı zamanda olumlu etkilerinden de doğru şekilde faydalanmak adına bitişik nizam kurulmuşlardır. Rüzgar yaz mevsiminde ihtiyaç duydukları bir kaynak iken kışın istenememektedir. Bu durum sebebiyle rüzgardan faydalanmak için başka yöntemler bulunmuş ve cepheler açılmamıştır. Güneşten korunmak ve mahremiyet sağlamak adına yüksek ve kapalı cephe duvarları tercih edilmiştir. Eyvani teras ve balkon gibi elemanlar ile cephe yüzeyleri arttırılmış ve serin mekanlar oluşturulmaya çalışılmıştır. Zemin kotta genellikle sadece kapı bulunurken pencereler üst katlara yerleştirilmiştir ve iç kısımlarında ahşap panjurlar bulunmaktadır. Bu sayede yazın güneşi keserken kışın da soğugun etkisi azaltılmaktadır. (Deringöl, 2015).

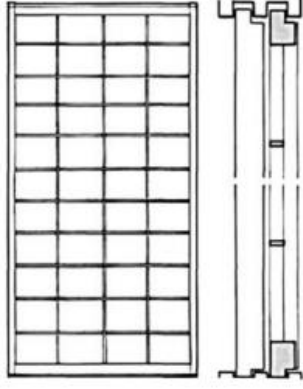
3.4.6.6 Prefabrikasyon

Prefabrikasyon yani ön üretim, daha çok modern dünyanın yapım tekniklerine ait bir yöntemmiş gibi görünsede aslında dünyanın farklı yerlerinde bazı vernaküler konut kültürünün bir parçası olmuştur. Özellikle Anadolu da oldukça fazla kullanılan kerpiç yapım tekniğinde kalıplar halinde önceden hazırlanıp inşaata hazır hale getirilen toprak ve saman karışımından oluşan tuğlalar prefabrikasyona örnek gösterilebilir.

3.4.6.7 Esnek ve hareketli yapı kısımları

Esnek ve hareketli yapı kısımları Anadolu vernaküler konut kültürünün bir parçası olmasada dünyanın başka yerlerindeki vernaküler konut tasarımlarının bir parçasıdır.

Örneğin Geleneksel Japon Evleri incelendiğinde konutu oluşturan yapı elemanları mekanların dönüşmesine katkı sağlamaktadır. Shoji (Şekil 3.44) ve Fusuma (Şekil 3.45) adı verilen hareketli bölmeler sayesinde mekanlar büyüyüp küçülebilmekte, ve ihtiyaca göre dönüşebilmektedir. Bu iki bölme dışında, iki veya daha fazla panelin bir araya gelmesi ile oluşan byobu ve sudare adı verilen katlanır bambu şeritleri gibi çeşitli hareketli portatif bölücüler Geleneksel Japon konutu'na özgünlük kazandırmaktadır (Özcan ve Güngör, 2019).

Şekil 3.44 : Shoji detayları (Yagi, 1986).

Şekil 3.45: Geleneksel Japon Evi'nde fusuma (Url-3.22).

3.4.7 Bina formu ve plan kurgusu

3.4.7.1 Açık ve kapalı alan yoğunluğu

Özellikle sıcak-kuru iklimlerde yaz mevsiminde aşırı sıcaklardan korunmak için çeşitli yollar aranmıştır. Bunun vernaküler konut üzerine olan en belirgin yansıması yüksek cephe duvarları arasında kalan avlulardır. Gaziantep evlerinde avlular evin kalbidir, sosyalleşme mekanıdır. Evlerde ortak kullanımı vardır. Binaların mesafeleri avlu boyutları ile belirlenmektedir ve aynı zaman avlunun ölçüleri de ailenin ekonomik durumu ile ilgilidir (Deringöl, 2015).

3.4.7.2 Mekan kullanımı

Farklı bölgelerdeki vernaküler konutlar farklı mekansal kullanımlar olduğu görülmektedir.

Örneğin Akdeniz iklim özelliklerine sahip Ürünlü'deki konutlarda ayazlıklar ailenin sosyalleşme, yemek yeme mekanı iken sıcak-kurak iklime sahip Gaziantep evlerinde aynı görevi yüksek duvarlarla çevrili içe dönük hayat adı verilen avlular görmektedir.

Avlu mekanları Mezopotamya ve Akdeniz mimarisinin temel elemanlarından, her iki bölgenin ortasında kalan Gaziantep bölgesindeki vernaküler konutların hemen hemen hepsinde de avluya rastlanmaktadır. Bu anlamda Gaziantep evleri, geleneksel Türk evi plan şemasında görülen ve dağılım mekanı olarak görev yapan sofalı konut tipolojisinden avlulu yapısıyla farklılaşmakta ve avlu evin merkezi olmaktadır. Avlulardan odalara direk geçiş olabildiği gibi bazı konutlarda üst katlarda avlu ve odalar arasında eyvan bulunmaktadır. Eyvan yaşama mekanı olmaktan çok odaların iklimlendirilmesi için tasarlanmıştır. Avluda oluşan hava akımı eyvan ile iç kısımlara kadar ulaşabilmektedir. Soğuk havalarda cam ile örtülü olan eyvan sera etkisi yaparak ısınmaya katkı sağlamaktadır. (Deringöl, 2015).

Vernaküler konutların çoğunda alt katlar depo ya da ahır olarak kullanılırken üst katlar yaşam mahalleridir. Ancak yinede iklimsel verilerin vernaküler konutların mekan kullanımında önemli bir etkisi vardır. Konutun yapılacağı bölgeye göre yapı kültüründe var olan mekan kullanımlarına tasarım süreçlerinde dikkat edilmelidir. Çoğu zaman bu mekanlar vernaküler konut dilinin ana belirleyicileridir.

3.4.7.3 Yüzey – renk – doku

Konutun dış katmanındaki yüzey, renk ve doku tercihleri vernaküler konutun tasarım süreçlerinde dikkate alınması gereken bir başka kriterlerdir. Özellikle dış cephe için renk seçimi iklimsel şartların zorlaştığı çevrelerde daha da önemli hale gelmektedir.

Dünyanın sıcak bölgelerinde gün boyu güçlü güneş ışınları binaların aşırı ısınmasına sebep olmuş insanlar da zaman içerisinde evin içine giren güneş ışığını ve veya eve ulaşan güneş olaylarını azaltmaya çalışmışlardır (Givoni, 1998). Bu stratejilerden biri de bina yüzeyinin emdiği radyasyonu azaltmak veya bir başka deyişle, emisyon seviyesini düşürmektir. Çeşitli cephe malzemeleri ve boyları sıralanmış ve yansıtıcılık yüzdeleri belirlenmiştir. Bu anlamda güneş ışınması yansıtma konusunda en etkili yüzey beyaz boyalı yüzeylerdir, sonrasında daha az yansıtıcıya göre sırayla cilalı-parlak yüzeyler, alüminyum boyalı yüzeyler, kırmızı tuğla ve taşlar, galvaniz metaller ve koyu boyalı yüzeyler gelmektedir (Fathy & Shearer, 1986). Lübnan ve Yunanistan'daki evler güneş ışınlarını bina yüzeyinden yansıtma amacıyla beyaza boyanmışlardır (Weber & Yannas, 2014).

3.4.7.4 Hacim özellikleri

Hacimsel özellikler vernaküler konutların önemli tasarım kriterlerinden biridir.

Soğuk iklim kuşağında bulunan konutlarda dış ortam koşullarından olabildiğince az etkilenecek şekilde daha kompakt formlar tercih edilerek yüzey alanları azaltılmaktadır (Çal, 2012).

Sıcak iklim bölgelerindeki konutlarda ise durum tam tersidir, binanın ısı kaybının artırılması için yüksek cepheli konutlar tasarlanmaktadır. Ancak kış mevsimindeki ısı kaybını azaltmak adına eyvan gibi kapanabilen mekanlar yapıya eklenmiştir (Deringöl, 2015).

Çatıda ise bardakaltı ya da çatı katı denilen yaşama mekanları, zemin katta ise depo ve ahır olarak kullanılan mekanlar oluşturularak yapı dış mekandan koparılmaktadır (Deringöl, 2015).

Bu örnekler göstermektedir ki, konutun bulunduğu bölgeye göre çevre koşullar farklılaştığı için hacimsel özellikleri de çeşitlilik göstermektedir.

3.4.7.5 Eylemsel uyumluluk

Türkiye'nin ve dünyanın farklı bölgelerindeki vernaküler konutlar incelendiğinde en önemli özelliklerden birinin konutun mekansal organizasyonu ve formunun kullanıcılarına ve onların yaşam tarzına göre şekillendiğidir. Bunun en büyük sebebi, vernaküler konutun kullanıcıyı tasarımın odağına alarak tasarlanmasıdır. Bu sebeple sonuç ürün, kullanıcının günlük hayatına, geleneklerine, alışkanlıklarına göre şekillenen ve her bir elemanı bir eylemsel amaca hizmet eden mekanlar oluşmaktadır.

Örneğin, mahremiyetin önemli bir tasarım kriteri olduğu Güney Doğu Bölgesindeki vernaküler konutlarda kullanılan avlunun en önemli oluşum sebeplerinden biri konutlar arasındaki görsel bağlantıyı keserek mahremiyet sağlamaktır. Öyle ki, avlu duvarı birinci kat boyunca uzanan merdiven sahanlığından itibaren bir insan boyu yüksekliğine kadar çıkartılarak, komşu binanın avlusu ile görsel temas engellenmiştir (Deringöl, 2015).

İtalya'daki Walser evlerinin özgün yapı elemanlarından biri olan ve yapıyı saran ayazlıklar, yapının çatısına kadar en az üç cepheyi sararak yükselmektedir. Ayazlıklar, yüksek nem oranı nedeniyle tarlalarda kurumayan samanları yaz ve güz mevsimlerinde kurutmak için kullanılmaktadır. Aynı zamanda evlerin içinde merdiven olmadığı için ayazlıklardaki merdivenler katları birbirine bağlamaktadır (Ganzerli, 2006). (Şekil 3.46)

Şekil 3.46 : Alagna Valsesia'daki karakteristik bir 'Walser' evi ayazlığı (Url- 3.23).

3.4.7.6 Kontrol edilebilirlik

Vernaküler konutlarda kontrol edilebilirlik her örnekte rastlanmasada dünyanın çeşitli yerlerindeki vernaküler konutlarda karşımıza çıkmaktadır.

Örneğin Japon vernaküler konutunda shoji ve fusuma gibi hareketli bölücü duvarlar sayesinde kullanıcı ihtiyaçlarına göre kullanabileceği mekanlar oluşturabilmektedir.

Daha önceki kısımlarda vernaküler konutun sadece bölgedeki coğrafi şartlara ya da kullanılan malzeme ya da yapım tekniklerine bağlı olmadığını, kültürel verilerin de vernaküler konutun şekillenmesinde önemli bir etken olduğundan bahsedilmişti. Bu ilkedan yola çıkarak 2013 yılında gerçekleştirilen, IBA Hamburg tarafından desteklenen ve Alman Bel Architects tarafında geliştirilen "Grundbau und Siedler" projesi örnek gösterilebilir. 15. Venedik Mimarlık Bienali kapsamında "kullanıcıların hatta göçmenlerin bile kültürlerini yansıtabilecekleri açık kademeli mimarlık" mottosuyla sergilen NEUBAU projesi, "Domino Ev" olarak adlandırdığı kademeli konut kavramına yeni bir bakış açısı getirerek, yatayda değil düşeyde kademelenen ve kullanıcılarının kültürlerine göre esnek şekilde kişiselleştirebileceği bir konut modeli sunmaktadır (15. Venedik Mimarlık Bienali Rehberi - b, 2016). (Şekil 3.47) (Şekil 3.48)

Şekil 3.47 : “Grundbau und Siedler” projesi kapsamında geliştirilen Domino Evi’nin ilk hali (Url-3.24).

Şekil 3.48 : “Grundbau und Siedler” projesi kapsamında geliştirilen Domino Evi’nin kullanıcılarından sonraki hallerinden biri (Url-3.24).

3.4.8 Bina sistemleri

Vernaküler konutların en önemli özelliklerinde biri kendi kendilerine yetebilmeleridir. Doğanın sert koşulları karşısında güneş, rüzgar ve yağmur gibi çevresel verileri olumlu ve olumsuz etkilerini dikkate alarak konut tasarımının bir parçası haline getiren vernaküler konutlarda günümüz konutlarının aksine aktif sistemler değil pasif sistemler kullanıldığı bilinmektedir.

Rudofksy’e göre vernaküler yapım ustaları, vernaküler konutları doğal çevreyle cebelleşmeden, uyum içinde olacak şekilde üretmişlerdir. Günümüzde eski olarak kabul edilen bir çok yöntem aslında teknolojinin gelişiminden çok daha önce yerel konutlarda uygulanmaktaydı. Sadece standartlaşma, hareketli parçalar ve prefabrikasyon gibi modern mimarlığın getirileri olarak görülen özellikler değil, ısıtma ve soğutma, kontrollü gün ışığı alımı, nem kontrolü, yağmur suyu kullanımı gibi çözümler de geleneksel yapılarda uzun zamandır kullanılmaktaydı (Bayram, 2014).

3.4.8.1 Isıtma ve soğutma sistemleri

Vernaküler konut projeleri incelendiğinde ısıtma ve soğutma çözümlerinin konutun tasarımının bir parçası olduğu görülmektedir.

Gaziantep vernaküler konutlarında ilk olarak konutun yeri yazın ve kışın güneşten optimum fayda sağlanacak şekilde belirlenmiştir. Konutlar komşu parseldeki binalara bitişik nizam yerleştirilmiş, böylece kuzeyin soğuşundan, batı ve doğunun da güneşinden korunmaya çalışılmıştır. Cephe açıklıkları küçük ve korumalı yapılırken, duvarlar ısıyı emmesi için kalın yapılmıştır. Bu pasif sistem çözümleri sayesinde güneş enerjisinden ısıtma ve soğutma amaçlı faydalanılmıştır (Deringöl, 2015).

Ayrıca serinlik elde etmek için suyun buharlaşma ilkesinden yararlanılmış bu sebeple avluda ya da evin önüne taşlık yapılarak burasının gün sonunda sulanmasıyla serinlik elde edilmektedir (Kışlalıoğlu,2010).

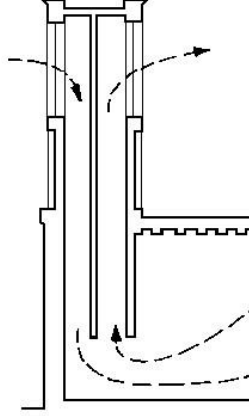
Ürünlü ve Walser evleri incelendiğinde, zemin katların ahır olarak kullanıldığı böylece elde edilen ısının üst katlardaki yaşam alanlarına yükselerek ısınma sağladığı, rüzgarın olumsuz etkilerinden korunmak için bina yüzey alanının azaltılarak kompakt formların tercih edildiği, yazın ise rüzgarın serinletici etkisinden yararlanmak için ayazlık adı verilen mekanların oluşturulduğu görülmektedir. Walser evlerinde ahıra ek olarak evin merkezine yerleştirilen mutfağın taş ocağı merkezden ısı yayarak konutu ısıtmaktadır. (Çal, 2012).

3.4.8.2 Havalandırma

Özellikle sıcak-kurak iklimlerde havalandırma ekstra önem kazanmaktadır, bu bölgelerin vernaküler konutları incelendiğinde ısınan havanın yükselmesi ve çapraz havalandırma prensibine dayanarak iç mekan konforu sağlanmaya çalışılmıştır. Havanın yükselmesi prensibine göre doğal iklimlendirme sağlayan tepe pencereleri, çatı pencereleri, kubbe ve delikli tavanlar, rüzgâr yakalama kuleleri, çift kabuklu cepheler, çapraz havalandırma prensibine dayanarak ise eyvan, yarı açık mekânlar, çatı pencereleri, rüzgâr yakalama kuleleri ve çapraz açıklıklar geleneksel Gaziantep konutunun bir parçası olmuştur. Ayrıca dış cephe malzemesi olarak da ahşap, taş ve kerpiç gibi hava alan doğal malzemelerin kullanılması havalandırma çözümleri özelinde etkili olmuştur. Evlerin çok rüzgar alan cephelerindeki üst kat penceresinde camsız pencere adı verilen malkaf açıklıkları bulunmaktadır, bu sayede hava tepeden girip bina içinde yol alırken serinletici bir etki yaratmaktadır. (Deringöl, 2015).

Sıcak bölgelerin en dikkat çeken doğal havalandırma örneklerinden biri olan rüzgar bacaları, her hangi bir yönden gelen esintiyi yakalayarak baca yolu ile binanın içine

iletir (Gallo,1998). (Şekil 3.49) Ortadoğu'daki konutların en belirgin yapı elemanlarından biri sıcak-kurak iklimin neden olduğu olumsuz şartlardan biri olan kuraklığa buldukları çözüm olarak rüzgar bacalarıdır. (Şekil 3.50)

Şekil 3.49 : Orta Doğu'nun sıcak bölgelerinde kullanılan rüzgar bacaları kesiti (Gallo, 1998).

Şekil 3.50 : Bağdir Rüzgar Bacaları (Zilliacus,2017).

Bir çok vernaküler konutta kullanılan masif duvar sisteminin boşluklu yapısı ve Walser evlerinde kullanılan 'blockbau' sisteminin açıklıklı yapısı konutun havalandırılmasında etkilidir (Çal, 2012).

Karadeniz bölgesinde ise yağış miktarının fazla olması sebebiyle çatılar geniş saçaklı yapılmaktadır, çatı konstrüksiyonu içerisindeki boşluk sayesinde hava sirkülasyonu sağlanmaktadır.

3.4.8.3 Su verimliliği

Bir çok ülkedeki vernaküler konutlar incelendiğinde yağmur suyunun toplanarak çeşitli amaçlarla kullanıldığı görülmektedir (Roaf, 2001).

Deringöl (2015)'den aktarıldığı üzere; "Antep'in su ihtiyacı 13. Yüzyıldan itibaren kanavet denilen kayalara oyulmuş kanal veya dehliz sistemi ile getirilen suyla karşılanmaktadır. Bu kerhiz sistemi Orta Asya ve İran'da da mevcuttur. Şehirde her eve her mabede ve her meydana uğrayan bu kanavet sistemi ile akarsuya yukardan açılan bir kuyu ile ulaşmak mümkündür. Ayıntab ve Kilis bölgesinde yeryüzünün altında kanallar içinde akıtılan suya ulaşmak için kısmen veya yerin altında yapılan kastel adı verilen su tesisleri bölgede oldukça önemli su yapılarındandır (Yiğit, 2007). Evlerde, bahçenin bir köşesinde genellikle bir kuyu bulunmakta ve evin su ihtiyacı bu kuyudan sağlanmaktadır. Kuyuların kenarları

yükseltilmiş, keymih veya karataştan kapak yapılmıştır. Bu kuyuların çoğunluğu "livas" adı verilen yer altı kanalları ile birbirine bağlanmıştır. Kuyular ayrıca evin bazı gıda maddelerinin saklandığı yerdir. Özellikle yaz günlerinde et ve benzeri gıda maddeleri kuyulara sarkıtılarak uzun süre dayanması sağlanmıştır. Ayrıca evlerin bahçelerinden geçen ve mahallenin tüm evleri dolaşan açık su kanalları vardır (Atalar, 2004)."

Bahçenin uygun olan bir yerinde binaya veya bahçe duvarına monte edilmiş olarak mutlaka bir depolu çeşme bulunmaktadır. Bu çeşmeler bazı evlerde iç mekân tasarımında düşünülmüş ve alt sofalara konulmuştur. Evlerin bahçelerinde hem bazı ihtiyaçları görmek için, hem de görsel amaçlı küçük havuzlar yapılmıştır. Bu küçük havuzlara "gane" denilmektedir. Evden eve kiremit künklerle yer seviyesinde gelen su ihtiyaç olduğunda ganelere yönlendirilmekte ve ganeler su ile doldurulmaktadır (Atalar, 2004). Keymih taşından veya karataştan yapılan ganeler çeşitli ebatlarda olmakta ve genellikle bahçenin ortasında bir yere yapılmaktadır. Ganelerdeki su yün yıkamak, halı-kilim yıkama gibi birçok işte kullanılmaktadır. Ganeler çeşitli ebat ve şekillerde yapılmış ve bahçenin en gösterişli yeri olan orta kısmına konulmuştur."

Ürünlü köyünde bazı yerlere sarnıçlar yapılarak yağmur suyu ve yer altı suları toplanmıştır. Dolan sarnıçtaki su, su teknesine aktarılarak hayvanların su ihtiyacı karşılanır, bahçeler sulanırdı. Şiddetli akıntının olduğu yerlerde ise değirmen yapılmaktaydı. Walser evlerinde ise kanallar aracılığıyla Alp dağlarının eriyen ve dereleri çayları dolduran karı yerleşim merkezine taşınır, buradan çeşmelere aktarılarak çeşitli amaçlarla kullanılırdı.

3.4.8.4 Kontrollü gün ışığı alımı

Vernaküler konutlar bazen peyzaj çözümleriyle, bazen ise yapısal eleman eklemeleri ile gün ışığının evin içine alımı kontrollü hale getirilmeye çalışılmıştır.

Geleneksel Gaziantep evlerinde avluya dikilen selvi, çınar gibi ağaçlar ve asma sayesinde yazın avlu içine giren ışık filterelenerek ışıma etkisi azaltılmaktadır. Eyvan ya da balkon gibi, odaların önündeki yarı açık mekanlar ise ara bir hacim yaratarak güneşin geliş açısını kesmekte ve içeri giren direk ışık miktarını azaltmaktadır (Deringöl, 2015)

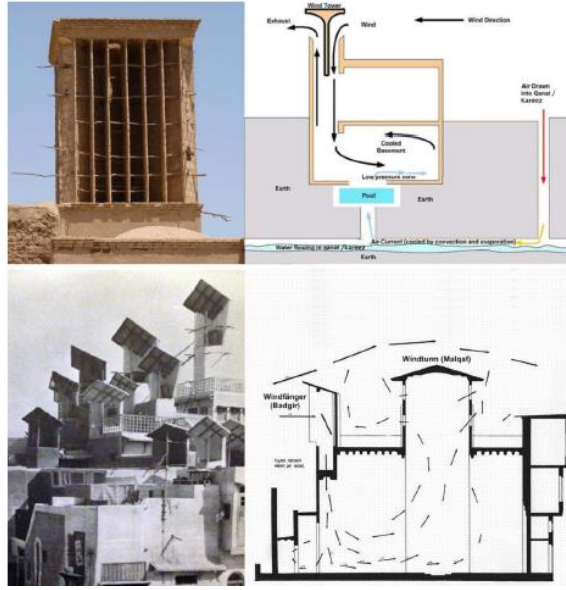
3.4.8.5 Nem kontrolü

Vernaküler konutların en önemli özelliklerinden biri de ortam içindeki nem kontrolünü sağlamak için özelleşmiş yapısal elemanlara ihtiyaç duymasıdır. Nem, konut içerisindeki konfor koşullarına etki eden ana faktörlerden biridir. Bu nedenle yıllar boyunca vernaküler konut tasarımlarında konut içerisindeki nem oranını ayarlamaya yönelik mimari düzenlemeler yapılmıştır.

Özellikle sıcak iklime sahip bölgelerde nem oranının yüksek olduğu durumlarda bina içerisindeki nem miktarını ayarlayabilmek için çeşitli baca sistemleri ile ventilasyon gerçekleştirilerek ve ısı kaybı sağlanmaya çalışılmıştır. Nemin az olduğu kurak bölgelerde ise çeşitli su öğeleri ve bitkilendirme ile ortamdaki nem oranı yükseltilmeye çalışılmıştır (Bayram, 2014).

Geleneksel Gaziantep evlerinde nem kontrolü sağlamak adına çeşitli çözümler geliştirilmiştir. Avlu'da yer alan ve gane adı verilen havuzlar sayesinde nem oranı artarak serinlik hissi elde edilmektedir. Konutların çoğunda bulunan ekinliklerdeki ağaçlar ve bitkiler de nem dengesinin sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Zemin kaplama malzemesi olarak mermer ya da taş tercih edilmekte ve zemine sıcak günlerde su dökülerek serinlik sağlanmaktadır. Pencere önlerine konulan testilerdeki su buharlaşarak konut içerisindeki nem oranını düşürmektedir (Deringöl, 2015).

İran vernaküler konut mimarisinin bir parçası olan 'badgir' adı verilen rüzgar bacaları sayesinde konut içerisinde nem kontrolü sağlanmaya çalışılmıştır (Şekil 3.51) (Bayram, 2014).

Şekil 3.51 : a- Sirjan, İran'da hava bacası 'bad-gir' ve çalışma yöntemi b- Hyderabad, Hindistan'da hava bacaları 'bad-girler' ve çalışma yöntemi (UNU, 1986).

Nem oranı iç mekan konfor koşullarını etkileyen en önemli faktörlerdendir. Bu nedenle dünyanın neresinde olursa olsun, vernaküler konutlar tasarlanırken nem kontrolü dikkate alınan kriterlerden olmuştur.

Yukarıda sekiz ana başlık altında incelenen ve Türkiye'den ve dünyadan çeşitli örneklerle desteklenen vernaküler konut tasarım kriterleri incelenmiştir. Coğrafi, Sosyo-Kültürel, Ekonomik, Çevresel, Malzeme, Yapım Teknikleri, Bina Formu ve Plan Kurgusu, ve Bina Sistemleri ana başlıkları altında değerlendiren bu kriterler göstermiştir ki, vernaküler konutların tasarımını etkileyen kriterlerin hiç biri tekil olarak konutun tasarımının ana bileşeni olmamaktadır. Her bir bileşen bir diğerinin sebebi ya da sonucu olabilmektedir. Her bir ana kriter başlığı bir diğeri ile ilişki içerisinde olup her biri birini etkilemekte ve bir diğerinden etkilenmektedir. Bu nedenle her bir kriterin birbirinin hem etkeni hem de sonucu olduğu görülmekte ve tüm kriterlerin aslında birbiri ile iç içe olup birbirinden etkilendiği kabul edilmektedir. Vernaküler konut tasarımı bir sistemler bütünüdür, bu sebeple konut üretim sürecinde birden fazla etkenin dikkate alınarak tasarım yapılması gerekmektedir.

Tezin sonraki kısmında gerçekleştirilen alan çalışması yukarıda belirlenmiş olan 53 alt vernaküler konut tasarım kriteri temel alınarak oluşturulmuştur.

4. TÜRKİYE'DEKİ TOPLU KONUT ÜRETİMİNDE DİKKATE ALINAN VERNAKÜLER TASARIM KRİTERLERİNİN ÜRETİM SÜREÇLERİNE BAĞLI OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİNE YÖNELİK BİR ALAN ÇALIŞMASI

Toplu konut ve vernaküler konut ile ilgili yapılan literatür araştırmalarında toplu konut üretim süreçlerinde dikkate alınan vernaküler tasarım kriterlerini belirlemeye yönelik bir ölçüt sistemine Türkiye'deki ve dünyadaki çalışmalar içerisinde rastlanmamıştır. Bu ölçütü belirlemeye yönelik yapılan araştırmalar dahilinde vernaküler konut tasarım kriterleri literatür araştırmaları sonucunda belirlenmiştir. Türkiye'deki toplu konut üretiminde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerini belirlemek amacıyla TOKİ tarafından 2014 ve 2017 yıllarında açılmış “7 İklim 7 Bölge, Gelenekten Geleceğe” yarışmalarına katılan mimarlar örneklem grubu olarak seçilmiştir.

Alan çalışmasında kullanılacak anket çalışmasını belirlemek adına her iki yarışmanın şartnameleri incelenmiştir. Buna göre 2014 yılındaki “7 İklim 7 Bölge, Gelenekten Geleceğe” yarışmasının amacı yarışma şartnamesinden aktarıldığı üzere şu şekildedir.

“Geçmişin belleği ve kimliğini dikkate alarak kentleri algılamak, kentlerin geleceğini doğru kurgulamanın vazgeçilmez koşuludur. Geleneksel Türk Mimarisi kent dokusu her bölgede farklılık gösterir. Bu farklılıklar bölgenin iklim özellikleri, insanların yaşam koşulları, gelir kaynakları, kültür ve yaşam tarzlarıyla doğrudan ilişkilidir. Uzun yılların deneyimleriyle meydana gelen geleneksel mimari, çevreye zarar vermeden konfor koşullarını sağlamıştır. Gelişmekte olan Türkiye’de hızlı nüfus artışı ve köyden kente göçler sonucu ortaya çıkan yoğun konut talepleri plansız yapılaşmanın kaynağını oluşturmuş, hızlı yapılaşma, gelişen yapım teknolojileri ve değişen yaşam koşulları nedeniyle geleneksel mimariden uzaklaşmış, bu durum ise kimliksiz yapıların oluşmasına neden olmuştur. Bu kapsamda yarışmanın amacı, kent kimliğinin varlığının ve devamının bilincinde olarak günümüz koşullarına uygun yeni yapılaşmanın geleneksel mimariden ilham alarak oluşmasını teşvik etmektir.”

Bu tez çalışması kapsamında örneklem grubu dahilindeki diğer yarışma olan 2017 yılındaki “7 İklim 7 Bölge, Gelenekten Geleceğe: Mahalle” yarışmasının amacı yarışma şartnamesinden aktarıldığı üzere şu şekildedir.

“Hızlı nüfus artışı ve köyden kente yoğun göçlere karşı hazırlıksız yakalanan kentlerimizde yaşanan plansız ve kimliksiz yapılaşma, estetik değerlerin göz ardı edilmesi ve değişen yaşam koşulları; binlerce yıllık bir mimari kültür, gelenek ve birikimin yansımaları olan mahallelerimizin özgün mekânsal ve sosyo-ekonomik dokularının bozulmasına ve kaybolmasına neden olmaktadır. Bu durum özellikle geleneksel değerlere ve geleceğe aktarılması gereken çok zengin bir kültürel birikime sahip ülkemiz şehirlerinde, konut ve yaşam alanlarının yerel kimliğinin korunması ve yaşam kalitesinin artırılması için yeni ve bütüncül değerlendirmelerin yapılmasını gündeme getirmektedir.

Şehirlerimizde var olan geleneksel ve kadim değerlerin günümüz yaşam koşullarına taşınmasına yönelik “mahalle” odaklı kentsel planlama ve tasarım ilkelerinin geliştirilmesi ile nitelikli kentsel mekânların sağlanmasına yönelik kararların üretilmesi önem arz etmektedir.

Bu kapsamda yarışmanın amacı, insanların bir arada çeşitli etkileşimlerde buldukları ve birbirlerinin hayatlarına dokundukları en temel alan olan mahalle alanının günümüz kentsel ihtiyaçları ile güncel şehircilik, kentsel tasarım, mimarlık ve peyzaj anlayışları doğrultusunda kurgulanarak;

- *Kentsel ölçekte şehrin kimliğini ve sürdürülebilir gelişimini destekleyen,*
- *Yaşam alanı ölçeğinde (fiziksel ve toplumsal açıdan) güvenli, yaya dostu ve erişilebilir / engelsiz olan,*
- *Çevresel veriler (doğal yapı, iklimsel özellikler), yöresel mimari ve geleneksel değerlere saygılı ve sosyal bütünleşmeyi sağlayan,*
- *Estetik kalitede,*
- *İnsan odaklı yaşam alanlarının oluşmasını teşvik etmektedir.”*

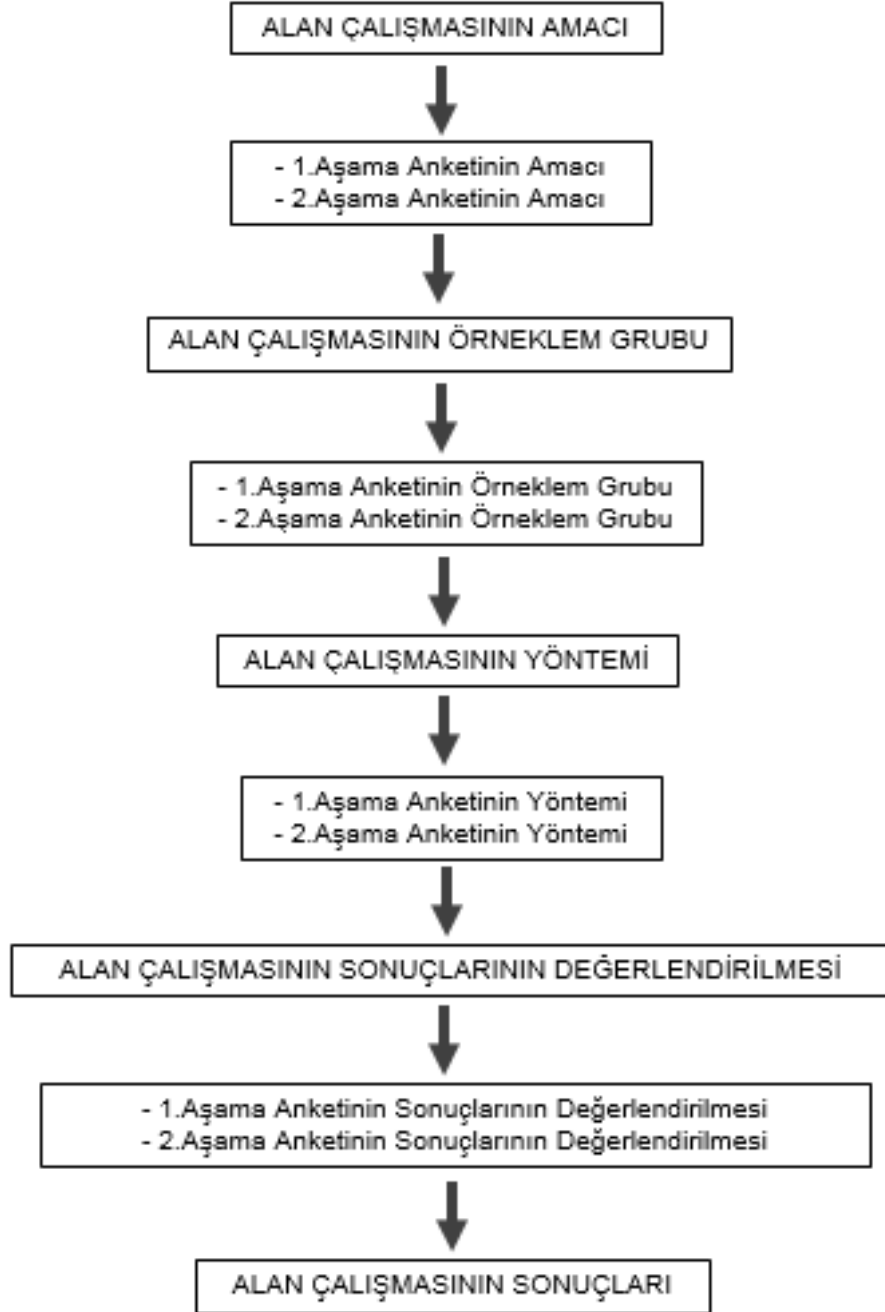
2017 yarışmasının da amacı ilkinde göre büyük oranda benzerlik göstereceği bu yarışma özelinde vernaküler toplu konut tasarımı mahalle konsepti vurgusu altında yapılmaktadır.

2014 ve 2017 yıllarındaki yarışmaların şartnamelerindeki altı çizili alanlardaki vernakülerlik vurguları ve bunların günümüz koşullarına uyarlanması arayışı göstermektedir ki, bu yarışmalar amaçları itibarıyla Türkiye’deki toplu konut üretiminde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerini bina üretim süreçlerine bağlı olarak belirlemeye yönelik olarak örneklem grubu olarak seçilmek için uygundur.

Fizibilite, tasarım, ihale ve yapım süreçlerinden oluşan bina üretim süreçleri bu örneklem grubu dahilinde değerlendirilmesi sebebiyle “7 İklim 7 Bölge” yarışmalarında olduğu şekliyle yani fizibilite, konsept proje, uygulama projesi, ihale ve yapım süreçleri olarak değerlendirilecektir.

Bu doğrultuda alan çalışmasının kurgusu Çizelge 4.1’de gösterilmiştir.

Çizelge 4.1 : Alan Çalışması Kurgu Şeması

4.1 Alan Çalışmasının Amacı

Alan çalışmasının iki temel amacı vardır.

- Literatür çalışması kapsamında belirlenmiş olan vernaküler konut tasarım kriterlerinin toplu konut üretim sürecinde bina üretim süreçlerine bağlı olarak değerlendirilmesi
- Literatür çalışması kapsamında belirlenmiş olan vernaküler konut tasarım kriterlerinin toplu konut üretim sürecinde rol alan aktörler ile olan ilişkisinin bina üretim süreçlerine bağlı olarak belirlenmesi

Bu amaçlar doğrultusunda;

- Türkiye’de vernaküler toplu konut tasarımında rol oynayan mimarların bina üretim süreçlerine bağlı olarak fizibilite sürecinde dikkate aldıkları vernaküler konut tasarım kriterlerinin tespiti
- Türkiye’de vernaküler toplu konut tasarımında rol oynayan mimarların bina üretim süreçlerine bağlı olarak konsept proje sürecinde dikkate aldıkları vernaküler konut tasarım kriterlerinin tespiti
- Türkiye’de vernaküler toplu konut üretiminde rol oynayan mimarlara göre hangi aktörlerin (işveren, tasarımcı, yapımcı, proje yöneticisi) fizibilite, tasarım, ihale ve yapım olmak üzere hangi bina üretim sürecinde hangi vernaküler konut tasarım kriterinden sorumlu olması gerektiğinin tespiti
- Türkiye’de vernaküler toplu konut üretiminde rol oynayan mimarların gözlemine bağlı olarak hangi aktörlerin (işveren, tasarımcı, yapımcı, proje yöneticisi) fizibilite, tasarım, ihale ve yapım olmak üzere hangi bina üretim sürecinde hangi vernaküler tasarım kriterinden sorumlu olduğunun tespiti
- Türkiye’de vernaküler toplu konut tasarımında rol oynayan mimarların bina üretim süreçlerine bağlı olarak uygulama projesi sürecinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerinin tespiti
- Türkiye’de vernaküler toplu konut tasarımında rol oynayan mimarların gözlemine bağlı olarak ihale sürecinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerinin tespiti
- Türkiye’de vernaküler toplu konut tasarımında rol oynayan mimarların gözlemine bağlı olarak yapım sürecinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerinin tespiti yapılacaktır.

Fizibilite ve konsept proje sürecinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerini belirledikten sonra ve bunların uygulama projesi, ihale ve yapım süreçlerindeki dikkate alınma oranları ile karşılaştırmak amacıyla alan çalışması 2 aşamada gerçekleştirilmiştir.

4.1.1 1.aşama anketinin amacı

1.aşama anketinin amacı, Türkiye'deki toplu konut üretiminde fizibilite ve konsept proje süreçlerinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerinin belirlenmesidir.

4.1.2 2.aşama anketinin amacı

2.aşama anketinin amacı, Türkiye'deki vernaküler toplu konut üretiminde projeleri hayata geçmiş olan mimarların bina üretim süreçlerindeki deneyimlerinin tespit edilmesi uygulama projesi, ihale ve yapım süreçlerinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerinin belirlenmesi, bina üretim süreçlerinde rol alan aktörlerin bu süreçler özelinde dikkate aldığı ve dikkate alması gereken vernaküler konut tasarım kriterlerinin belirlenmesidir.

4.2 Alan Çalışmasının Örneklem Grubu

Literatür çalışması kapsamında belirlenmiş olan vernaküler konut tasarım kriterlerinin toplu konut üretim sürecinde bina üretim süreçlerine bağlı olarak değerlendirilmesi ve literatür çalışması kapsamında belirlenmiş olan vernaküler konut tasarım kriterlerinin toplu konut üretim sürecinde rol alan aktörler ile olan ilişkisinin bina üretim süreçlerine bağlı olarak belirlenmesi amaçları doğrultusunda TOKİ tarafından 2014 ve 2017 yıllarında açılmış "7 İklim 7 Bölge, Gelenekten Geleceğe" yarışmalarına katılan mimarlar örneklem grubu olarak seçilmiştir.

4.2.1 1.aşama anketinin örneklem grubu

1.aşama anketinin amacına yönelik olarak Fizibilite ve konsept proje sürecinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerini belirlemek için 2014 ve 2017 yıllarındaki "7 İklim 7 Bölge" yarışmalarının tüm katılımcıları 1.aşama anketi örneklem grubuna dahil edilmiştir.

Bu doğrultuda katılımcılara ulaşılma aşamasına geçilmiş, ancak 2014 ve 2017 yarışmalarını açan kurumlar olan TOKİ ve Emlak Konut GYO ile yapılan resmi yazışmalar neticesinde her iki seneki katılımcıların isim ve iletişim bilgileri talep edilmiş ancak gizlilik şartları gereği bu bilgiler tez yazarı ile paylaşılmamıştır. Bunun neticesinde çeşitli mimari platformlar taranarak ödül grupları ve katılımcı bilgilerine

ulaşılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, 2014 yılı yarışmasına katılan 13 mimar, 2017 yılı yarışmasına katılan ise 38 mimarın bilgilerine ulaşılmıştır. Bu ekiplerden 6 tanesinin her iki seneki yarışmaya da katılım gösterdiği tespit edilmiştir. Neticede, 2014 ve 2017 yıllarındaki yarışmalara katıldığı tespit edilen grupların toplamı olarak 47 farklı mimar 1.aşama örneklem grubu katılımcısı olarak belirlenmiştir.

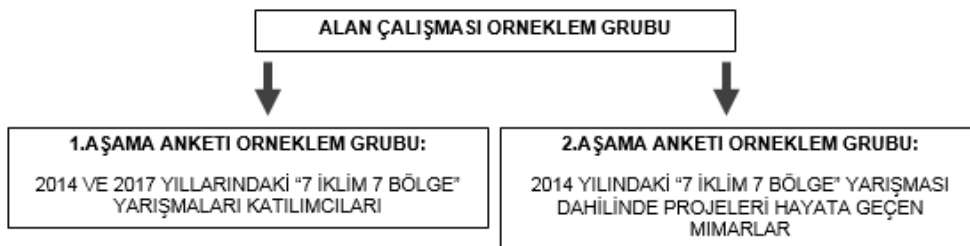
4.2.2 2.aşama anketinin örneklem grubu

Projeleri hayata geçmiş mimarlara yönelik olarak oluşturulan 2.aşama anketinin örneklem grubu, 1.aşama anketi neticesinde yapılan görüşmeler sonucunda belirlenmiştir. Buna göre, 2014 ve 2017 yıllarındaki “7 İklim 7 Bölge” yarışmaları neticesinde sadece 2014 yılındaki ödül grubu projeleri hayata geçirilmiş olup 2017 yılı ödül grubu dahilinde henüz hayata geçmiş proje bulunmamaktadır. Bu durumda 47 mimar arasından projeleri hayata geçirilen 9 mimar tespit edilmiş ve 2.aşama anketi dahilinde Türkiye’deki vernaküler toplu konut üretiminde projeleri hayata geçmiş olan mimarların bina üretim süreçlerindeki deneyimlerinin tespit edilmesi, uygulama projesi, ihale ve yapım süreçlerinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerinin belirlenmesi, bina üretim süreçlerinde rol alan aktörlerin bu süreçler özelinde dikkate aldığı ve dikkate alması gereken vernaküler konut tasarım kriterlerinin belirlenmesine yönelik olarak saptanmıştır.

2.aşama anketi için 7 İklim 7 Bölge yarışması dahilinde projeleri hayata geçmiş mimarlara ek ve istisnai bir durum olarak, 2017 yarışmasında 2 ödül alan bir katılımcı aynı zamanda 2009 yılında TOKİ’nin açmış olduğu ilk mimari yarışma özelliği olan İstanbul-Kayabaşı Bölgesi için Konut Tasarımı Ulusal Mimari Fikir Proje Yarışması dahilinde hayata geçirdikleri TOKİ Kayabaşı 24. Bölge Toplu Konutları özelinde 2.aşama anket sorularını yanıtlamıştır. Bu katılımcı anket sorularını 2009 yılı yarışması dahilinde hayata geçirilen Kayabaşı 24. Bölge Toplu Konutları özelinde yanıtlamıştır.

Alan çalışması örneklem grupları Çizelge 4.2’de gösterilmiştir.

Çizelge 4.2 : Alan Çalışması Örneklem Grubu

Sonuç olarak 1.aşama anketi örneklem grubu için 47 mimar, 2.aşama anketi örneklem grubu için 9 mimar belirlenmiştir.

4.3 Alan Çalışmasının Yöntemi

İki anket çalışması için belirlenmiş olan uygulama ve soru içerikleri yöntemleri farklılaşmaktadır.

4.3.1 1. Aşama anketinin yöntemi

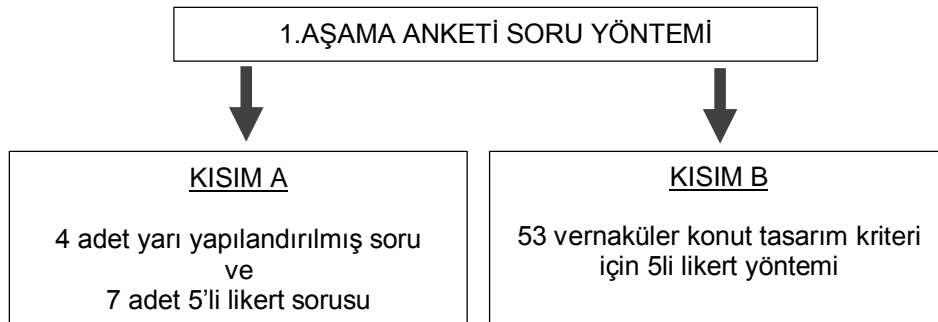
1.aşama anketinin uygulama yöntemi olarak, belirlenmiş olan 47 mimara telefon ve e-posta yolu ile ulaşılmış ve konu ile ilgili bilgilendirme yapılarak ankete dahil olmak isteyenlere 1.aşama anketi iletilmiştir. 47 mimar arasından sadece 27 tanesi 1.aşama anketini yanıtlamıştır. Buna göre ankete katılım oranları Çizelge 4.3'de verilmiştir.

Çizelge 4.3 : 1.Aşama Anketi Katılım Oranları

	Hedeflenen Katılımcı Sayısı	Katılan Sayısı	Yüzde
1. Aşama Anketi	47	27	%57,44

Yukarıda katılım oranları verilen 1.aşama anketi (EK A) iki kısımdan oluşmaktadır. 1.aşama anketi Kısım A'da, 8 adet yarı yapılandırılmış soru bulunmaktadır. Bu soruların 6 tanesi katılımcı profilini anlamaya yönelik sorular olup, 1 tanesi katılımcıların vernaküler kavramına bakışlarını anlamaya yönelik sorulardır. 1.aşama anketi Kısım B ise katılımcılardan Bölüm 3.4 kapsamında literatür araştırması yapılarak elde edilmiş olan 53 adet vernaküler konut tasarım kriterinin likert yöntemine göre 1'den 5'e kadar, fizibilite ve konsept proje aşamalarına göre ayrı ayrı, her bir kriteri dikkate aldıkları oranda puanlamaları istenmiştir. 1.aşama anketine soru yöntemi Çizelge 4.4'de verilmiştir.

Çizelge 4.4 : 1.Aşama Anketi Soru Yöntemi

4.3.2 2. Aşama anketinin yöntemi

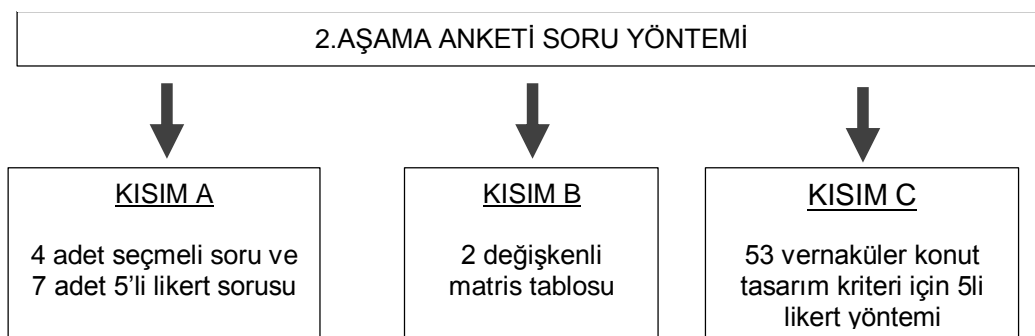
2.aşama anketi, belirlenmiş olan 9 mimar ile yüz yüze görüşme yapılarak elde edilecek verilere dayalıdır. Bu katılımcıların hepsi 1.aşama anketini yanıtlamış katılımcılardan oluşmaktadır. Bu 9 mimar arasından sadece 6 tanesi ile bir araya gelinebilmiş ve anket çalışması uygulanmıştır. Buna göre ankete katılım oranları Çizelge 4.5’de verilmiştir.

Çizelge 4.5 : 2.Aşama Anketi Katılım Oranları

	Hedeflenen Katılımcı Sayısı	Katılan Sayısı	Yüzde
2. Aşama Anketi	9	6	%66,66

Yukarıda katılım oranları verilen 2.aşama anketi (EK B) üç ısımdan oluşmaktadır. Bu kapsamda Kısım A, 7 tanesi 5’li likert olmak üzere toplam 11 adet sorudan oluşmaktadır. Kısım B’de ise amaç, mimarın coğrafi, sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel, malzeme, yapım teknikleri, bina formu ve plan kurgusu ve bina sistemleri olmak üzere sekiz ana vernaküler konut tasarım kriterinden fizibilite, tasarım, ihale ve yapım süreçlerinde işveren, tasarımcı, yapımcı ve proje yöneticisi aktörlerinden hangilerinin sorumlu olması gerektiğini düşündüğünü tespit etmek ve gerçekte hangi aktörlerin sorumlu olduğunu tespit etmektir. Bu amaçla her bir bina üretim süreci için sekiz ana vernaküler konut tasarım kriteri ve dört aktörden oluşan iki değişkenli bir matris oluşturularak katılımcılardan her bir süreç ve her bir ana vernaküler konut tasarım kriteri için kimin sorumlu olduğunu işaretlemeleri istenmiştir. Kısım C’de ise amaç Türkiye’deki toplu konut üretiminde ihale ve yapım aşamalarında daha önce belirlenmiş olan 53 adet vernaküler konut tasarım kriterinden hangilerinin hangi oranda dikkate alındığını tespit etmektir. Bu sebeple, 1.aşama anketi Kısım B’de olduğu gibi bu kısımda da 1’den 5’e kadar likert ölçeğine göre katılımcılardan her bir maddeyi puanlandırmaları istenmiştir. 2.aşama anketine soru yöntemi Çizelge 4.6’de verilmiştir.

Çizelge 4.6 : 2.Aşama Anketi Katılım Oranları

4.4 Alan Çalışmasının Sonuçlarının Değerlendirilmesi

Alan çalışmasına ait sonuçları uygulanan iki aşamalı anket dahilinde ayrı ayrı incelemek daha doğru olacaktır.

4.4.1 1.Aşama anketinin sonuçlarının değerlendirilmesi

1.aşama anketi dahilinde 27 katılımcı tarafından cevaplanan anketlerin sonuçları aşağıdaki gibidir.

4.4.1.1 1. Aşama anketi – Kısım A : katılımcılarının genel profilleri

Anketin 1.aşaması – Kısım A kapsamında Türkiye’de vernaküler toplu konut üretiminde rol oynamış mimarların genel profilini tespit etmek için yönetilen 6 soruya verilen cevaplara dair oranlar aşağıda verilmiştir.

Çizelge 4.7 : 1.Aşama Anketi Katılımcı Profili

Sorular		Cevaplar	
			Katılımcı yüzdesi
1.soru	Firmanızın tasarım alanındaki faaliyet süresi?	1- 5 yıl	30.8%
		6-10 yıl	46.2%
		11-15 yıl	7.7%
		16-20 yıl	0%
		21-25 yıl	0%
		26-30 yıl	7.7%
		31-35 yıl	3.8%
		36-40yıl	3.8%
2.soru	Firmanızın faaliyet gösterdiği alanlar nelerdir?	Konsept Projeler	100%
		Uygulama Projeleri	96.3%
		Yarışma Projeleri	96.3%
		Ruhsat Projeleri	55.6%
		İç Mimari Projeler	55.6%
		Müteahhitlik Hizmetleri	18.6%
		Diğer	11.1%
		3.soru	Firmanızın uzmanlaştığı proje tipleri nelerdir?
Ofisler	77.8%		
Kültür Yapıları	63%		
Eğitim Yapıları	59.3%		
Oteller	51.9%		
Restoran ve Kafeler	33.3%		
Müzeler	22.%		
Endüstriyel Yapılar	18.5%		
Ulaşım Yapıları	18.5%		
Peyzaj Tasarımı	18.5%		
Diğer	11.1%		

Çizelge 4.8 : (devamı) 1.Aşama Anketi Katılımcı Profili

4.soru	Firmanız bünyesinde hayata geçirilmiş proje ya da projeleri var mıdır?	Evet	96.3%
		Hayır	3.7%
4.soru	Firmanız bünyesinde hayata geçirilmiş proje ya da projelerdeki rolünüz nedir? (Evet yanıtı verenler arasından)	Mimari Proje Müellifi	92.3%
		Konsept Proje Mimarı	65.4%
		Mimari Mesleki Kontrolör	30.8%
		Proje Yöneticisi	19.2%
5.soru	Firmanız bünyesinde daha önce toplu konut projesi üretilmiş midir?	Evet	53.6%
		Hayır	46.4%
5.soru	Daha önce toplu konut projesi üretmiş katılımcıların projelerinin işveren profili	TOKİ eliyle	71.42%
		Özel sektör toplu konut firması eliyle	28.5%
6.soru	Firmanızda tasarım yapılırken en çok dikkate alınan 3 kriter nedir?	Bina Formu ve Plan Kurgusu	74.1%
		Coğrafi Kriterler	63%
		Sosyo-kültürel Kriterler	63%
		Çevresel Kriterler	59.3%
		Ekonomik Kriterler	44.4%
		Yapım Teknikleri	25.9%
		Malzeme Kriterleri	18.5%
		Bina Sistemleri	14.8%
7.soru	Vernaküler kavramını daha önce duyduunuz mu?	Evet	77.8%
		Hayır	22.2%

Buna göre 1.soru kapsamında alınan sonuçlar neticesinde 1. Aşama anketi örneklem grubu katılımcılarının tecrübelerinin fizibilite ve konsept proje sürecinde dikkate aldıkları vernaküler konut tasarım kriterleri özelinde bir farklılık yarattığı tespit edilmemiştir. Katılımcıların 2.soruya göre faaliyet gösterdikleri alanların birden fazla olduğu görülmekte iken uygulama projesi alanında faaliyet gösterenlerin oranının katılımcıların tamamına yakın çıkmasına istinaden bu katılımcıların uygulama süreçleri ile ilgili bilgilerinin yeterli olgunlukta olabileceği var sayılmaktadır. 3.soru dahilinde katılımcıların en çok konut proje tipi üzerine uzmanlaşmış olması hem ülkemizde konut üretiminin diğer tiplere göre olan yoğunluğuna dair fikir vermekte hem de yarışmanın konusu itibari ile tutarlı bir durum sunmaktadır. Yine bu soruya verilen yanıtlardan hareketle katılımcıların birden fazla proje tipi üzerine uzmanlaştığı görülmektedir. 4.soruya verilen cevaplara göre katılımcıların tamamına yakınının daha önce hayata geçmiş projelerinin bulunmaktadır. 5.soru kapsamında verilen

cevaplara göre katılımcıların neredeyse yarısından fazlasının daha önce toplu konut üretiminde sahiptir. 6.soruya verilen yanıtlara göre örneklem grubunda yer alan katılımcıların yüzde 74.1'i Bina Formu ve Plan Kurgusu kriterini tasarım sürecinde diğer 7 kritere göre daha çok dikkate almıştır. Bu da vernaküler verileri içeren diğer kriterlere oranlara mimarlar tarafından mimarı kaygıların daha ön planda olduğuna dair bir göstergedir. 7.soruya verilen yanıtlara göre katılımcıların yüzde 77.82'i daha önce vernaküler kavramını duymuşlardır.

4.4.1.2 1. Aşama anketi – Kısım B : Türkiye'deki toplu konut üretim süreçlerinde fizibilite ve konsept proje sürecinde dikkate alınan vernaküler tasarım kriterlerinin belirlenmesi

1.aşama anketi Kısım B kapsamında uygulanan "Türkiye'deki Toplu Konut Üretim Süreçlerinde Fizibilite ve Konsept Proje Aşamasında Dikkate Alınan Vernaküler Tasarım Kriterlerinin Belirlenmesine Yönelik Anket Formu" dahilinde katılımcılardan coğrafi, sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel, malzeme, yapım teknikleri, bina formu ve plan kurgusu ve bina sistemleri olmak üzere 8 ana başlık altında toplanmış 53 adet vernaküler konut tasarım kriterinin fizibilite ve konsept proje aşamalarında verilen öneme göre 1'den 5'e kadar sıralanması istenmiştir. Her bir ana başlığın alt kriteri, verilen cevapların aritmetik ortalaması alınarak Çizelge 4.9'da sıralanmıştır.

Çizelge 4.9 : Fizibilite ve Konsept Proje Süreçlerine Dikkate Alınan Vernaküler Konut Tasarım Kriterlerinin Anket Ortalama Önem Puanları

	Fizibilite Süreci		Konsept Proje Süreci	
Coğrafi Kriterler	topoğrafya / yerleşim özellikleri	4,08	topoğrafya / yerleşim özellikleri	4,77
	sıcaklık	3,80	yönelim	4,27
	güneşlenme süresi ve güneş yönü	3,64	sıcaklık	4,23
	yönelim	3,58	güneşlenme süresi ve güneş yönü	4,15
	bitki örtüsü ve toprak yapısı	3,31	hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri	3,75
	hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri	3,19	bitki örtüsü ve toprak yapısı	3,68
	uygun arazi seçimi	3,04	uygun arazi seçimi	3,31
	su kaynakları	2,84	su kaynakları	3,04
Sosyo-kültürel Kriterler	komşu çevre	3,56	komşu çevre	4,12
	yaşam şekli, kullanım özellikleri ve kullanıcı eylemleri	3,51	yaşam şekli, kullanım özellikleri ve kullanıcı eylemleri	4,10
	aitlik hissi	3,50	aitlik hissi	4,08
	örf ve adetler, gelenekler	2,96	örf ve adetler, gelenekler	3,27
	aile yapısı ve akrabalık ilişkileri	2,93	aile yapısı ve akrabalık ilişkileri	3,22
	bölgesel geçim kaynakları	2,79	bölgesel geçim kaynakları	2,98
	sosyal hafızadaki olaylar anıların yansımaları	2,58	inançlar	2,81
	inançlar	2,58	sosyal hafızadaki olaylar anıların yansımaları	2,69

Çizelge 4.9 : (devamı)Fizibilite ve Konsept Proje Süreçlerine Dikkate Alınan Vernaküler Konut Tasarım Kriterlerinin Anket Ortalama Önem Puanları

Ekonomik Kriterler	ilk yatırım maliyetleri	3,54	ilk yatırım maliyetleri	3,46
	kendi kendine yetebilme, yaşam döngüsü ve yapı işletim maliyetleri	3,09	kendi kendine yetebilme, yaşam döngüsü ve yapı işletim maliyetleri	3,27
	gelecek ulaşım maliyetleri	3,04	gelecek ulaşım maliyetleri	3,08
Çevresel Kriterler	vaziyet planı kararları	4,04	vaziyet planı kararları	4,62
	araç ve yaya trafiği ve yaya akışı	3,95	araç ve yaya trafiği ve yaya akışı	4,60
	mevcut yerleşim yapısı	3,88	peyzaj kararları	4,54
	sokak genişlikleri	3,85	sokak genişlikleri	4,50
	mevcut kentsel doku	3,81	kentsel kurgu ve şehir ölçeği kararları	4,45
	kentsel kurgu ve şehir ölçeği kararları	3,81	mevcut yerleşim yapısı	4,31
	peyzaj kararları	3,80	mevcut kentsel doku	4,12
kirillik ve atık malzeme	2,85	kirillik ve atık malzeme	3,12	
Malzeme Kriterleri	bina malzemesi kalitesi	3,62	bina malzemesi kalitesi	4,35
	uygun maliyetli malzeme seçimi	3,60	uygun maliyetli malzeme seçimi	4,35
	zemin kaplaması için yerel malzeme seçimi	3,27	zemin kaplaması için yerel malzeme seçimi	3,65
	cephe kaplaması için yerel malzemesi seçimi	3,00	yenilenebilir doğal malzeme seçimi	3,38
	duvar sistemi için yerel malzeme seçimi	2,96	cephe kaplaması için yerel malzemesi seçimi	3,31
	yenilenebilir doğal malzeme seçimi	2,85	duvar sistemi için yerel malzeme seçimi	3,19
	çatı sistemi için yerel malzeme seçimi	2,76	çatı sistemi için yerel malzeme seçimi	2,92
	bina iskeleti için yerel malzeme seçimi	2,38	bina iskeleti için yerel malzeme seçimi	2,68
Yapım Teknikleri	bina bileşenlerinin standartlaştırılması	3,92	bina bileşenlerinin standartlaştırılması	4,35
	cephe tipolojisi	3,88	cephe tipolojisi	4,35
	prefabrikasyon	2,88	yerel yapım teknikleri	3,12
	yerel yapım teknikleri	2,88	prefabrikasyon	3,04
	esnek ve hareketli yapı kısımları	2,77	esnek ve hareketli yapı kısımları	3,04
	yerel yapım ustaları tarafından yapılması	2,7	yerel yapım ustaları tarafından yapılması	3,00
	yerel izolasyon teknikleri	2,6	yerel izolasyon teknikleri	2,84
Bina Formu ve Plan Kurgusu	mekan kullanımı	4,23	mekan kullanımı	4,77
	açık ve kapalı alan yoğunluğu	4,04	açık ve kapalı alan yoğunluğu	4,62
	hacim özellikleri	3,88	yüzey-renk-doku	4,58
	yüzey-renk-doku	3,85	hacim özellikleri	4,50
	eylemsel uyumluluk	3,73	eylemsel uyumluluk	4,23
	kontrol edilebilirlik	3,35	kontrol edilebilirlik	3,69
Bina Sistemle	kontrollü gün ışığı alımı	3,96	kontrollü gün ışığı alımı	4,65
	havalandırma	3,64	havalandırma	4,27
	ısıtma ve soğutma sistemleri	3,46	ısıtma ve soğutma sistemleri	3,81
	su verimliliği	3,08	su verimliliği	3,47
	nem kontrolü	3,08	nem kontrolü	3,42

Çizelge 4.9'e göre fizibilite ve konsept proje süreçlerinde en çok dikkate alınan coğrafi kriter fizibilite sürecinde topoğrafya-yerleşim özellikleri iken, en az dikkate alınan kriter

su kaynakları olmuştur. Coğrafi kriterlerin kendi içindeki sıralamasında bakıldığında mimarlar tarafından binanın tasarımına daha fazla etkisi olan kriterin en fazla dikkate alınan olduğu görülmektedir. Sosyo-kültürel kriterler arasında da fizibilite ve konsept proje süreçlerinde en çok komşu çevre dikkate alınırken, en az dikkate alınan kriter ise fizibilite aşamasında inançlar ve tasarım aşamasında ise sosyal hafızadaki olaylar anıların yansımaları olmuştur. Bu durum coğrafi kriterlere benzer olarak mimari olarak daha belirleyici olan kriterin daha fazla dikkate alındığı yönündedir. Ekonomik kriterler için ise fizibilite ve konsept proje süreçlerinde ilk yatırım maliyeti en çok ve gelecek ulaşım maliyetleri en az dikkate alınan tasarım kriterleri olmuştur. Çevresel kriterler yine mimari tasarımı en fazla etkileyen kriterlerden vaziyet planı hem fizibilite hem de tasarım aşamasında en çok dikkate alınan kriter olurken, kirlilik ve atık malzeme kriteri her ikisinde de en az dikkate alınan çevresel kriter olmuştur. Malzeme Kriterleri arasında bina malzemesi kalitesi kriterinin hem fizibilite hem de tasarım aşamalarında en çok dikkate alınan kriter olması mimarın seçimine bırakılabilmesi açısından diğerlerine göre daha esnek olduğu için mimarlar tarafından önemsendiğine dair yorumlanırken, malzeme kriterleri arasında bina iskeleti için yerel malzeme seçimi kriteri özellikle belli bir işveren tarafından gerçekleştirilen toplu konut projeleri özelinde mimarın seçimine en az bırakılan karar olduğu için bu anket çalışması kapsamında hem fizibilite hem de tasarım aşamalarında en az dikkate alınan malzeme kriteri olduğu düşünülmektedir. Yapım teknikleri kriterleri arasındaki sıralamaya göre ise en çok dikkate alınan kriterin fizibilite ve konsept proje süreçleri için bina bileşenlerinin standartlaştırılması kriteri olması toplu konut üretimi özelinde maliyet açısından avantajlı olacağı için tutarlı bir durum olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra en az dikkate alınan kriterin yerel izolasyon teknikleri olması günümüzde izolasyon anlamında pek çok pratik yöntem var iken özellikle toplu konut projelerinde yerel izolasyon tekniklerinin daha az gözetilmesi olarak yorumlanmıştır. Bina formu ve plan kurgusu, mekan kullanımı diğer kriterler arasında en fazla dikkate alınan kriter olması, mimarlar için fonksiyonun önce geldiğinin göstergesidir. Kontrol edilebilirlik kriterinin ise hem fizibilite hem de tasarım aşamasında en az dikkate alınan kriter olması büyük ölçekli bir projede hızlı üretim yapmak adına tercih edilmesi doğal olarak görülürken, farklı kullanıcı grupları adına esneklik sağlamadığı için olumsuz olarak nitelendirilmiştir. Bina sistemleri kriterlerine verilen yanıtlar incelendiğinde kontrollü gün ışığı alımı kriterinin en fazla dikkate alınan bina sistemi kriteri olması, bunun yanında nem kontrolünün ise en az dikkate alınan kriter olması mimarların kontrollü gün ışığı alımı konusunda daha fazla ve daha kolay fikir üretebilmeleri sebebiyle yukarıda yer alırken, nem kontrolünün fiziksel olarak tasarımda dikkate alması daha zor bir kriter olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Her bir vernaküler konut tasarım kriterinin kendi içindeki sıralaması haricinde 53 kriterin hepsi aldıkları puan ortalamalarına göre birlikte bir sıralama yapıldığında ise Çizelge 4.10'daki gibi bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bu çizelge kriterlerin birbirine göre yerlerini görebilmek adına önemlidir.

Çizelge 4.10 : Tüm Vernaküler Konut Tasarım Kriterlerinin Fizibilite ve konsept proje Aşamalarına göre Anket Ortalama Önem Puanları Sıralaması

Fizibilite Süreci			Konsept Proje Süreci		
Bi.Kur.	mekan kullanımı	4,23	Coğ.Krı.	topoğrafya / yerleşim özellikleri	4,77
Coğ.Krı.	topoğrafya / yerleşim özellikleri	4,08	Bi.Kur.	mekan kullanımı	4,77
Çev.Krı.	vaziyet planı kararları	4,04	Bi.Sis.	kontrollü gün ışığı alımı	4,65
Bi.Kur.	açık ve kapalı alan yoğunluğu	4,04	Çev.Krı.	vaziyet planı kararları	4,62
Bi.Sis.	kontrollü gün ışığı alımı	3,96	Bi.Kur.	açık ve kapalı alan yoğunluğu	4,62
Çev.Krı.	araç ve yaya trafiği ve yaya akışı	3,95	Çev.Krı.	araç ve yaya trafiği ve yaya akışı	4,60
Yap.Tek.	bina bileşenlerinin standartlaştırılması	3,92	Bi.Kur.	yüzey-renk-doku	4,58
Çev.Krı.	mevcut yerleşim yapısı	3,88	Çev.Krı.	peyzaj kararları	4,54
Yap.Tek.	cephe tipolojisi	3,88	Çev.Krı.	sokak genişlikleri	4,50
Bi.Kur.	hacim özellikleri	3,88	Bi.Kur.	hacim özellikleri	4,50
Çev.Krı.	sokak genişlikleri	3,85	Çev.Krı.	kentsel kurgu ve şehir ölçeği kararları	4,45
Bi.Kur.	yüzey-renk-doku	3,85	Mal.Krı.	bina malzemesi kalitesi	4,35
Çev.Krı.	mevcut kentsel doku	3,81	Mal.Krı.	uygun maliyetli malzeme seçimi	4,35
Çev.Krı.	kentsel kurgu ve şehir ölçeği kararları	3,81	Yap.Tek.	bina bileşenlerinin standartlaştırılması	4,35
Coğ.Krı.	sıcaklık	3,80	Yap.Tek.	cephe tipolojisi	4,35
Çev.Krı.	peyzaj kararları	3,80	Çev.Krı.	mevcut yerleşim yapısı	4,31
Bi.Kur.	eylemsel uyumluluk	3,73	Coğ.Krı.	yönelim	4,27
Coğ.Krı.	güneşlenme süresi ve güneş yönü	3,64	Bi.Sis.	havalandırma	4,27
Bi.Sis.	havalandırma	3,64	Coğ.Krı.	sıcaklık	4,23
Mal.Krı.	bina malzemesi kalitesi	3,62	Bi.Kur.	eylemsel uyumluluk	4,23
Mal.Krı.	uygun maliyetli malzeme seçimi	3,60	Coğ.Krı.	güneşlenme süresi ve güneş yönü	4,15
Coğ.Krı.	yönelim	3,58	Çev.Krı.	mevcut kentsel doku	4,12
Sos.Krı.	komşu çevre	3,56	Sos.Krı.	komşu çevre	4,12
Eko.Krı.	ilk yatırım maliyetleri	3,54	Sos.Krı.	yaşam şekli, kullanım özellikleri ve aitlik hissi	4,10
Sos.Krı.	yaşam şekli, kullanım özellikleri ve kullanıcı eylemleri	3,51	Sos.Krı.	aitlik hissi	4,08
Sos.Krı.	aitlik hissi	3,50	Bi.Sis.	ısıtma ve soğutma sistemleri	3,81
Bi.Sis.	ısıtma ve soğutma sistemleri	3,46	Coğ.Krı.	hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri	3,75
Bi.Kur.	kontrol edilebilirlik	3,35	Bi.Kur.	kontrol edilebilirlik	3,69
Coğ.Krı.	bitki örtüsü ve toprak yapısı	3,31	Coğ.Krı.	bitki örtüsü ve toprak yapısı	3,68
Mal.Krı.	zemin kaplaması için yerel malzeme	3,27	Mal.Krı.	zemin kaplaması için yerel malzeme	3,65
Coğ.Krı.	hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri	3,19	Bi.Sis.	su verimliliği	3,47
Eko.Krı.	kendi kendine yetebilme, yaşam döngüsü ve yapı işletim maliyetleri	3,09	Eko.Krı.	ilk yatırım maliyetleri	3,46
Bi.Sis.	ner kontrolü	3,08	Bi.Sis.	ner kontrolü	3,42
Bi.Sis.	su verimliliği	3,08	Mal.Krı.	yenilenebilir doğal malzeme seçimi	3,38
Coğ.Krı.	uygun arazi seçimi	3,04	Coğ.Krı.	uygun arazi seçimi	3,31
Eko.Krı.	gelecek ulaşım maliyetleri	3,04	Mal.Krı.	cephe kaplaması için yerel malzemesi seçimi	3,31
Mal.Krı.	cephe kaplaması için yerel malzemesi seçimi	3,00	Eko.Krı.	kendi kendine yetebilme, yaşam döngüsü ve yapı işletim maliyetleri	3,27
Sos.Krı.	örf ve adetler, gelenekler	2,96	Sos.Krı.	örf ve adetler, gelenekler	3,27
Mal.Krı.	duvar sistemi için yerel malzeme seçimi	2,96	Sos.Krı.	aile yapısı ve akrabalık ilişkileri	3,22
Sos.Krı.	aile yapısı ve akrabalık ilişkileri	2,93	Mal.Krı.	duvar sistemi için yerel malzeme seçimi	3,19
Yap.Tek.	prefabrikasyon	2,88	Yap.Tek.	yerel yapım teknikleri	3,12
Yap.Tek.	yerel yapım teknikleri	2,88	Çev.Krı.	kirillik ve atık malzeme	3,12
Çev.Krı.	kirillik ve atık malzeme	2,85	Eko.Krı.	gelecek ulaşım maliyetleri	3,08
Mal.Krı.	yenilenebilir doğal malzeme seçimi	2,85	Coğ.Krı.	su kaynakları	3,04
Coğ.Krı.	su kaynakları	2,84	Yap.Tek.	prefabrikasyon	3,04
Sos.Krı.	bölgesel geçim kaynakları	2,79	Yap.Tek.	esnek ve hareketli yapı kısımları	3,04
Yap.Tek.	esnek ve hareketli yapı kısımları	2,77	Yap.Tek.	yerel yapım ustaları tarafından yapılması	3,00
Mal.Krı.	çatı sistemi için yerel malzeme seçimi	2,76	Sos.Krı.	bölgesel geçim kaynakları	2,98
Yap.Tek.	yerel yapım ustaları tarafından yapılması	2,7	Mal.Krı.	çatı sistemi için yerel malzeme seçimi	2,92
Yap.Tek.	yerel izolasyon teknikleri	2,6	Yap.Tek.	yerel izolasyon teknikleri	2,84
Sos.Krı.	sosyal hafızadaki olaylar anıların yansımaları	2,58	Sos.Krı.	inançlar	2,81
Sos.Krı.	inançlar	2,58	Sos.Krı.	sosyal hafızadaki olaylar anıların yansımaları	2,69
Mal.Krı.	bina iskeleti için yerel malzeme seçimi	2,38	Mal.Krı.	bina iskeleti için yerel malzeme seçimi	2,68

Çizelge 4.10'a göre, fizibilite ve konsept proje aşamalarında dikkate alınan vernaküler konut tasarımı alt kriterlerinin sıralamasının birbirinden farklı olması fizibilite aşamasından tasarım aşamasına geçişte önceliklerin değişebildiğinin bir göstergesidir. Mekan kullanımı ve topoğrafya özelliklerinin her iki aşamada da en fazla dikkate alınan ilk 2 kriter olması mimarlar tarafından mimari kaygıların yanı sıra coğrafya ile uyumun da önemini ortaya koymaktadır. Tüm bunlar arasında bina iskeleti için yerel malzeme seçiminin her iki aşamada da 53 kriter arasında en az dikkate alınan olması binanın vernaküler konut olma yolunda en önemli bileşenlerinden birini oluşturan bina iskeletinin için betonarme haricinde bir malzemenin düşünülmediğini göstermekte ve bu durumun da işveren taleplerindeki değişmez bazı tercihlerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Türkiye'deki Toplu Konut Üretiminde Dikkate Alınan Vernaküler Konut Tasarım Kriterlerinin Üretim Süreçlerine Bağlı Olarak Değerlendirilmesine Yönelik Anket Çalışması sonucunda 8 ana kriterin ortalama puanları karşılaştırıldığında (Çizelge 4.11) "Bina Formu ve Plan Kurgusu" kriterinin fizibilite ve konsept proje aşamalarında en çok dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriteri olması tasarımcılar tarafından mimari forma ilişkin kriterlerin diğer kriterlerden daha fazla önemsendiğini ortaya koymaktadır. Coğrafi kriterlerin fizibilite aşamasında altlarda kalması tasarımcılar tarafından yere özgü olan durumların fizibilite aşamasında dahi çok fazla dikkate alınmadığının göstergesidir.

Çizelge 4.11 : 8 Ana Vernaküler Konut Tasarım Kriterlerinin Fizibilite ve Konsept Proje Aşamalarına göre Anket Ortalama Önem Puanları

Fizibilite Süreci		Konsept Proje Süreci	
Bina Formu ve Plan Kurgusu	3,77	Bina Formu ve Plan Kurgusu	4,32
Çevresel Kriterler	3,62	Çevresel Kriterler	4,10
Bina Sistemleri	3,44	Bina Sistemleri	3,92
Ekonomik Kriterler	3,27	Coğrafi Kriterler	3,59
Coğrafi Kriterler	3,19	Ekonomik Kriterler	3,27
Malzeme Kriterleri	2,79	Malzeme Kriterleri	3,10
Sosyo-kültürel Kriterler	2,77	Yapım Teknikleri	3,01
Yapım Teknikleri	2,76	Sosyo-kültürel Kriterler	2,99

Ayrıca aynı ana kriter özelinde fizibilite aşaması ortalama puanının tasarım aşaması ortalama puanına göre daha düşük çıkması projelendirme süreci kabullerine göre doğru bir yaklaşım olup, anketin güvenilirliği açısından destekleyici olmaktadır.

4.4.2 2.Aşama anketinin sonuçlarının değerlendirilmesi

2.aşama anketi dahilinde 6 katılımcı tarafından cevaplanan anketlerin sonuçları aşağıdaki gibidir.

4.4.2.1 2. Aşama anketi – Kısım A

2.aşama anketi – kısım A kapsamında Türkiye’de vernaküler toplu konut üretimi dahilinde projeleri hayata geçirilmiş olan mimarların işveren ilişkileri, diğer proje müellifleri ile olan süreç ilişkisi açısından tespitleri yaparak bunların vernaküler konut tasarım kriterlerine etkisini saptamak amacıyla için yöneltilen 11 soruya verilen cevaplara göre sonuçlar Çizelge 4.12’de gösterilmektedir.

Çizelge 4.12 : Katılımcı Profili Tablosu (2. Aşama Anketi - Kısım A)

Sorular		Cevaplar						
		Katılımcı 1	Katılımcı 2	Katılımcı 3	Katılımcı 4	Katılımcı 5	Katılımcı 6	
1.soru	Uygulama projesi süresince istek ve beklentileri hangi konularda yoğunlaşmıştır?	Teknik Konular	x		x	x	x	
		Mali Konular	x			x		
		Çevresel Tasarım Kriterleri			x	x		
		Malzeme Seçimleri	x			x	x	
		Süre	x		x	x	x	
		Diğer						
2.soru	Uygulama projesinin ihalesi hangi yöntem ile yapılmıştır?	Teklif						
		Açık İhale Usulü	x			x		x
		Doğrudan Temin			x			
		Belli İstekler Arasında İhale Usulü					x	
		Pazarlık Usulü						
		Diğer						
3.soru	Fizibilite, Tasarım, İhale ve Yapım süreçlerini göz önüne aldığınızda statik, elektrik, mekanik ekiplerle bir araya gelindi mi? Gelindiyse hangi süreçte?	Fizibilite Süreci						
		Tasarım Süreci		x	x	x	x	x
		İhale Süreci		x				
		Yapım Süreci	x				x	

Buna göre, katılımcılardan bazıları işveren tarafından istek ve beklentilerin yoğunlaştığı hiçbir konu olmadığını belirtirken bir başkasının teknik konular, mali konular, çevresel tasarım kriterleri, malzeme seçimleri ve süre özelinde istek ve beklentilerin yoğunlaştığını belirtmesi ve diğerlerinin de tüm konularda olmasada en az üçünde işveren tarafından istek ve beklentilerin yoğunlaştığı bir konu olduğunu belirtmesi aynı işveren ile çalışıldığı halde mimarların iş yapış biçimlerindeki farklılıktan kaynaklı olarak bazı katılımcılar ile işveren ilişkilerinin daha esnek ve rahat iken bazılarından bu ilişkinin daha baskıcı ve gergin gittiği şeklinde yorumlanabilir. Kısıtlama getirildiği belirtilen konular incelendiğinde işveren tarafından en çok teknik konularda ve süre bakımından kısıtlama getirilmiş olması buna karşın malzeme seçimlerinde daha serbest bırakılması tasarlanan konutların vernakülerliğinin sadece

malzeme kriterleri bakımından sağlanmaya çalışılmasının bir göstergesi olup vernaküler konut tasarımının bütüncül olarak ele alınamaması açısından olumsuz bir sonuç oluşturmaktadır.

Katılımcılardan birinin projenin ihale yöntemini bilmiyo oluşu ihale sürecine dahil olmadığını göstermekte iken diğer katılımcıların da 3 tanesinin açık ihale yöntemi ile yapıldığını belirtip diğer 2 tanesinin farklı ihale yöntemleri işaretlemesi, açık ihale yönteminin daha çok uygulandığını ancak zaman zaman teklif ve belli istekliler arasında ihale gibi yöntemlerin de işin ihale edilme yöntemi olarak uygulandığını göstermektedir.

Mimari bir ürünün üretim süreci, kesin sınırları olmayan fizibilite, tasarım, ihale ve yapım süreçlerinin hepsinin birbiri içine girdiği ve birbirini etkilediği süreçlerdir. Bir toplu konut yapısının tasarımı mimari, elektrik, mekanik ve statik tüm proje gruplarının birlikte tasarımını içermektedir. O nedenle verilen cevaplara göre mimari ekip ve diğer elektrik, mekanik ve static ekiplerin sadece tasarım ya da sadece yapım aşamalarında değil bina üretim süreçlerinin tüm aşamalarında bir araya gelerek, proje ilerledikçe değişen ve gelişen ihtiyaçlara göre projeleri birbirleri ile koordineli bir şekilde güncellemeleri gerekmektedir.

Çizelge 4.13 : Katılımcı Proje Memnuniyet Tablosu (2. Aşama Anketi - Kısım A)

	Sorular	Cevaplar						ORTALAMA
		Katılımcı 1	Katılımcı 2	Katılımcı 3	Katılımcı 4	Katılımcı 5	Katılımcı 6	
4.soru	Projenin yapım aşamasına ne kadar dahil olduğunuzu düşünüyorsunuz? (1'den 5'e kadar puanlayınız)	4	1	2	1	2	5	2,5
5.soru	Projenin yapım aşamasında gereken çizimi detay, vs. revizyonların ne kadarı size danışıldı? (1'den 5'e kadar puanlayınız)	5	4	1	1	4	5	3
6.soru	Projenin yapım aşamasında gereken çizimi detay, vs. revizyonların ne kadarı sizin tarafınızdan yapıldı? (1'den 5'e kadar puanlayınız)	5	5	1	1	4	5	3,5
7.soru	Kullanım aşamasındaki kullanıcı olumlu ya da olumsuz dönüşlerinden ne kadar haberdar edildiniz?(1'den 5'e kadar puanlayınız)	1	5	1	1	1	1	2
8.soru	Kullanım aşamasına geçildikten sonra gereken olası revizyonlardan ve/veya değişikliklerden ne kadar haberdar edildiniz?(1'den 5'e kadar puanlayınız)	1	1	1	1	1	1	1
9.soru	Sonuç ürün ile uygulama projesi ne kadar örtüşmektedir? (1'den 5'e kadar puanlayınız)	5	5	4	2	4	5	4
10.soru	Sonuç üründen genel anlamda ne kadar memnunsunuz? (1'den 5'e kadar puanlayınız)	5	5	3	1	4	5	4

Çizelge 4.14 : (devamı) Katılımcı Proje Memnuniyet Tablosu (2. Aşama Anketi - Kısım A)

11.soru	Sonuç ürün ile uygulama projesi hangi vernaküler konut tasarım kriterleri özelinde örtüşmektedir?	Coğrafi Kriterler	x	x	x	x	x	x
		Sosyo-kültürel Kriterler		x			x	x
		Ekonomik Kriterler	x	x		x	x	x
		Çevresel Kriterler	x	x			x	x
		Malzeme Kriterleri	x	x	x		x	x
		Yapım Teknikleri	x	x	x		x	x
		Bina Formu ve Plan Kurgusu	x	x	x	x	x	x
		Bina Sistemleri	x	x	x	x	x	x

Katılımcıların yapım aşamasına ne kadar dahil olduklarına dair verilen puanlara incelendiğinde 6 katılımcı arasından sadece 2 tanesinde yüzde 50 üstünde puan verilmişken, yapım aşamasında ortaya çıkan çizim, detay vs. revizyonlarından ne kadar haberdar edildiklerine ve bunlarının ne kadarının kendileri tarafından gerçekleştirildiğine dair sorulara verilen yanıtlar incelendiğinde 4 katılımcı 4 ve üstü yanıt vermiştir. Yapım aşamasına büyük oranda dahil edilmeseler dahi bu aşamada meydana gelen revizyonlardan haberdar edilemeleri ve bu revizyonların mimari müellif ekip tarafından gerçekleştirilmesi göstermektedir ki, bu durum uygulama projesi ile sonuç ürün arasındaki benzerliği arttırmakta ve proje müellifinin uygulama projesi ile sonuç üründe arasındaki benzerliğinden duyulan tatminini pekiştirmektedir. Katılımcıların sadece bir tanesinin kullanım aşamasındaki olumlu ve olumsuz dönüşlerden haberdar olması ancak hiç birinin bu kullanım aşamasındaki olası değişiklik ve revizyonlardan haber edilmemesi mimarın kullanım aşamasında projenin geliştirebilir yönlerine dair edindiği kazanımların eksikliği açısından olumsuz bulunmuştur. Katılımcıların sonuç ürün memnuniyetine dair soruya 8 ve üstü cevap verenlerin, 12.soru dahilinde sonuç ürünün hangi vernaküler tasarım kriterleri bakımından örtüştüğüne dair verilen yanıtlarda neredeyse her kriterin işaretli olması, mimarların kendi içinde verdiği tutarlı yanıtlar olması açısından önemlidir. Ancak 2 katılımcının sonuç ürünle uygulama projesinin ne kadar örtüştüğü sorusuna verdikleri puanın, sonuç üründen ne kadar memnun olduklarına dair olan soruya verdikleri puandan yüksek olması, bu katılımcılar özelinde fizibilite ve konsept proje aşamalarında projenin kendi belirledikleri kriterler dahilinde ilerlemediğine dair yorum yapılmasına sebep olmuştur. Likert ölçeğine göre verilen puanların ortalamaları incelendiğinde katılımcıların projenin yapım aşamasında kısmen dahil olduklarını düşündükleri, yapım aşamasında gereken çizimi detay, vs. revizyonların zaman zaman kendilerine danışıldığı, bu revizyonların ise az bir kısmının proje müellifi mimar tarafından yapıldığı, kullanım aşamasına geçildikten sonra gereken olası revizyonlardan ve/veya değişikliklerden haberdar edilmedikleri, sonuç ürün ile

uygulama projesi büyük oranda örtüştüğü, katılımcıların sonuç üründen genel anlamda büyük oranda memnun oldukları bilgilerine ulaşılmıştır.

2014 yılın yarışması neticesinde hayata geçirilen projelerde bina üretim süreçlerinin dinamikleri ve dikkate alınan kriterler bazında bir ortaklık bulunmayıp , tasarımcının bilgi ve becerisine göre şekillenmiştir. Bu durumda farklı ekiplerin yapım sürecinde ve sonuç ürün memnuniyeti bakımından birbirinden çok farklı deneyimler yaşamasına sebep olmuştur.

Projeleri hayata geçen ekipler ile yapılan yüzyüze görüşmeler neticesinde, 2. Aşama anketinin A kısmındaki likert sorularına yüksek puan veren ekiplerin ortak özelliğinin kontrolörlük bedeli almadan kendi imkanları dahilinde projenin takibini yaptığı saptanmıştır.

Elektrik, mekanik ve statik diğer proje müellifleri ile bir araya gelme sürecinin katılımcı ekipten ekibe farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Bu durum sonuç üründen alınan verimin düşmesine sebebiyet verebilmektedir.

4.4.2.2 2.Aşama Anketi – Kısım B

Anketin 2.aşaması – kısım B kapsamında Türkiye’de vernaküler toplu konut üretimi dahilinde projeleri hayata geçirilmiş olan mimarların coğrafi, sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel, malzeme, yapım teknikleri, bina formu ve plan kurgusu ve bina sistemleri olmak üzere sekiz ana vernaküler konut tasarım kriterinden fizibilite, tasarım, ihale ve yapım süreçlerinde işveren, tasarımcı, yapımcı ve proje yöneticisi aktörlerinden hangilerinin sorumlu olması gerektiğini düşündüğünü tespit etmek ve gerçekte hangi aktörlerin sorumlu olduğunu tespit etmek için oluşturulan matris verilen yanıtlar aşağıda aktarılmaktadır.

Çizelge 4.15 : 1. katılımcının 2.aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi

Vernaküler Konut Tasarım Kriterleri	Fizibilite Süreci						Tasarım Süreci						İhale Süreci						Yapım Süreci						
	Sorumlu Olması Gereken			Gerçekte Kim Sorumluydu			Sorumlu Olması Gereken			Gerçekte Kim Sorumluydu			Sorumlu Olması Gereken			Gerçekte Kim Sorumluydu			Sorumlu Olması Gereken			Gerçekte Kim Sorumluydu			
	iyveren	tasarımcı	yapımcı	proje ve yönetim yöneticisi	iyveren	tasarımcı	yapımcı	proje ve yönetim yöneticisi	iyveren	tasarımcı	yapımcı	proje ve yönetim yöneticisi	iyveren	tasarımcı	yapımcı	proje ve yönetim yöneticisi	iyveren	tasarımcı	yapımcı	proje ve yönetim yöneticisi	iyveren	tasarımcı	yapımcı	proje ve yönetim yöneticisi	
1. Coğrafi Kriterler	X			X	X				X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
2. Sosyo-kültürel Kriterler	X			X	X				X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
3. Ekonomik Kriterler	X			X	X				X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
4. Çevresel Kriterler	X	X		X	X				X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
5. Malzeme Kriterleri	X	X		X	X				X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
6. Yapım Teknikleri	X	X		X	X				X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
7. Bina Formu ve Plan Kurgusu	X	X		X	X				X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
8. Bina Sistemleri	X	X		X	X				X	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X

Çizelge 4.16 : 2. katılımcının 2. aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi

Vernaküler Konut Tasarımı Kriterleri	Fizibilite Süreci				Tasarım Süreci				İhale Süreci				Yapım Süreci			
	Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu	
	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	
1. Coğrafi Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
2. Sosyo-kültürel Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
3. Ekonomik Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
4. Çevresel Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
5. Malzeme Kriterleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
6. Yapım Teknikleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
7. Bina Formu ve Plan Kurgusu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
8. Bina Sistemleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	

Çizelge 4.17 : 3. katılımcının 2. aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi

Vernaküler Konut Tasarımı Kriterleri	Fizibilite Süreci				Tasarım Süreci				İhale Süreci				Yapım Süreci			
	Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu	
	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	
1. Coğrafi Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
2. Sosyo-kültürel Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
3. Ekonomik Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
4. Çevresel Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
5. Malzeme Kriterleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
6. Yapım Teknikleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
7. Bina Formu ve Plan Kurgusu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
8. Bina Sistemleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	

Çizelge 4.18 : 4. katılımcının 2. aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi

Vernaküler Konut Tasarımı Kriterleri	Fizibilite Süreci				Tasarım Süreci				İhale Süreci				Yapım Süreci			
	Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu	
	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	
1. Coğrafi Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
2. Sosyo-kültürel Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
3. Ekonomik Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
4. Çevresel Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
5. Malzeme Kriterleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
6. Yapım Teknikleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
7. Bina Formu ve Plan Kurgusu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
8. Bina Sistemleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	

Çizelge 4.19 : 5. katılımcının 2. aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi

Vernaküler Konut Tasarımı Kriterleri	Fizibilite Süreci				Tasarım Süreci				İhale Süreci				Yapım Süreci			
	Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu	
	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	İyveren	tasarıma yapınca	proje ve yapım yöneticisi	
1. Coğrafi Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
2. Sosyo-kültürel Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
3. Ekonomik Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
4. Çevresel Kriterler	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
5. Malzeme Kriterleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
6. Yapım Teknikleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
7. Bina Formu ve Plan Kurgusu	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
8. Bina Sistemleri	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	

Çizelge 4.20 : 6. katılımcının 2. aşama anketi Kısım B için verdiği yanıtlar çizelgesi

Vernaküler Konut Tasarımı Kriterleri	Fizibilite Süreci						Tasarım Süreci						İhale Süreci						Yapım Süreci						
	Sorumlu Olması Gereken			Gerçekte Kim Sorumluydu			Sorumlu Olması Gereken			Gerçekte Kim Sorumluydu			Sorumlu Olması Gereken			Gerçekte Kim Sorumluydu			Sorumlu Olması Gereken			Gerçekte Kim Sorumluydu			
	İşveren	İsalamcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	İsalamcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	İsalamcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	İsalamcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	İsalamcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	İsalamcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	
1. Coğrafi Kriterler	X	X		X	X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X	
2. Sosyo-kültürel Kriterler	X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		
3. Ekonomik Kriterler	X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		
4. Çevresel Kriterler	X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		
5. Malzeme Kriterleri	X	X		X	X	X		X	X	X		X	X	X		X	X	X		X	X	X		X	X
6. Yapım Teknikleri	X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		
7. Bina Formu ve Plan Kurgusu		X		X			X			X			X			X			X			X			
8. Bina Sistemleri	X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		X	X		

Sonuç üründen memnun olan 4 katılımcının Kısım B kapsamında verdikleri yanıtlara göre 1 tanesi hariç diğer hepsinde yapım aşamasında proje ve yapım yöneticisinin her bir kriter özelinde sorumlu olmuş olmasının, proje ve yapım yöneticisinin varlığının projenin yapım aşamasında uygulama projesi ile olan uyumu açısından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

İşverenlerin fizibilite, ihale ve yapım süreçlerinde sorumlu olması gerektiği, tasarım sürecinde ise sorumlu olmaması gerektiği konusunda ekipler ortak görüş bildirmişlerdir. Ancak bu işverenin bina üretim sürecinin her aşamasında bulunması sürecin devamlılığı açısından büyük önem teşkil etmektedir.

Tasarımcının bina üretim süreçlerindeki sorumlulukları bakımından bir katılımcı hariç tüm katılımcılar tasarımcının sadece tasarımcı süreci değil fizibilite, ihale ve yapım süreçlerinden tümünden sorumlu olması gerektiği konusunda görüş bildirmişlerdir. Ancak çoğuna fizibilite, ihale ve yapım süreçlerindeki varlıkları sorulduğunda verilen yanıtlar olması gereken ile örtüşmemekte ve bu durum gerçekte tasarımcıların daha çok tasarımcı sürecinde sorumlu tutularak diğer süreçlere dahil edilmediğine dair veriye ulaştırmaktadır.

Yapımcının yapım sürecinde bütün vernaküler tasarım kriterlerinden sorumlu olması gerekliliği hemen hemen bütün katılımcılar tarafından belirtilmiştir, ancak bazı yanıtlarda gerçekte yapım sürecinde bu kriterlerinden yapımcının değil işveren tarafından sorumlu olduğunun belirtilmiş olması TOKİ'nin üstlenmiş olduğu yapımcı görevinin bir göstergesidir. Bu durumda TOKİ'nin hem işveren hem de yapımcı konumunda olması diğer bina üretim süreçlerindeki görev ve sorumlulukların ayrımı anlamında farklılık göstermektedir.

Bütün katılımcılar tarafından verilen yanıtlarda fizibilite sürecinde ve tasarım sürecinde proje yöneticisinin olmadığını belirtmesi ve sorumlu olması gereken kısmında ise bir çoğu tarafından proje ve yapım yöneticisinin işaretlenmiş olması, proje ve yapım yöneticisinin sadece ihale ve tasarım aşamalarında değil fizibilite ve konsept proje süreçlerinde de varlığının gerekli olduğunu göstermektedir.

Yukarıdaki çizelgede aktarılmış olan fizibilite, tasarım, ihale ve yapım süreçlerinde işveren, tasarımcı, yapımcı ve proje ve yapım yöneticisinin hangi vernaküler konut tasarım kriterlerinden sorumlu olması gerektiği ve örneklem grubu dahilinde hayat geçen projelerde nasıl gerçekleştiğine dair ortak bir tablo oluş olan 6 katılımcının verdiği yanıtlar derlenerek Çizelge 4.13'de aktarılmıştır.

Çizelge 4.21 : Katılımcıların 2. aşama anketi kısım B'ye verdiği yanıtların derlemesi

Vernaküler Konut Tasarımı Kriterleri	Fizibilite Süreci				Tasarım Süreci				İhale Süreci				Yapım Süreci			
	Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu	
	İşveren	Tasarımcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	Tasarımcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	Tasarımcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	Tasarımcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi
1. Coğrafi Kriterler	X	X	X	X					X	X	X	X				
2. Sosyo-kültürel Kriterler	X	X	X	X					X	X	X	X				
3. Ekonomik Kriterler	X		X	X					X	X	X	X				
4. Çevresel Kriterler	X		X	X					X	X	X	X				
5. Malzeme Kriterleri	X		X	X					X	X	X	X				
6. Yapım Teknikleri	X		X	X					X	X	X	X				
7. Bina Formu ve Plan Kurgusu	X		X	X					X	X	X	X				
8. Bina Sistemleri	X		X	X					X	X	X	X				

Buna göre öncelikle olması gereken tabloya incelenecek olur ise örneklem grubu dahilindeki mimarlar verilen tarafından verilen yanıtlara göre işveren tasarım süreci hariç diğer tüm süreçlerde vernaküler konut tasarım kriterlerinden sorumlu olmalıdır, tasarımcı ise tasarım , ihale ve yapım süreçlerinde tüm vernaküler konut tasarım kriterlerinden sorumlu olması gerekmesinin yanı sıra fizibilite sürecinde de coğrafi ve sosyo-kültürel kriterlerden sorumlu olmalıdır , yapımcının sadece yapım sürecinde tüm vernaküler konut tasarım kriterlerinden sorumlu olması gerekirken, proje ve yapım yöneticisi tüm bina üretim süreçlerinde tüm vernaküler konut tasarım kriterlerinden sorumlu olmalıdır. Öte yandan gerçekte süreçlerinin nasıl olduğuna dair verilen yanıtlar birleştirildiğinde ortaya çıkan sonuca göre, işveren fizibilite , ihale ve yapım süreçlerinin tamamından sorumluyken, tasarım sürecinde de coğrafi, sosyo-kültürel, ekonomik kriterler ve malzeme kriterlerinden sorumluydu. Tasarımcı ise fizibilite sürecinde sadece bina sistemleri kriterinden, tasarım ve yapım sürecinde tüm vernaküler konut tasarım kriterlerinden sorumluydu. Yapımcı , sadece yapım sürecinde tüm vernaküler konut tasarım kriterlerinden sorumlu iken proje ve yapım yöneticisi sadece yapım sürecinde bulunan bir aktör iken bu süreçte de coğrafi, ekonomik, yapım teknikleri, bina formu ve plan kurgusu ve bina sistemleri kriterlerinden sorumluydu.

Anket katılımcıları tarafından verilen olması gereken ve gerçekten olan tabloları karşılaştırıldığında görülmektedir ki, tüm süreçlerde proje ve yapım yöneticisinin olması gerekirken gerçekte sadece yapım aşamasında belli vernaküler tasarım kriterlerinden sorumlu şekilde sürece dahil olmuştur. Mimarlar tarafından belirtilen görüşe göre işverenin tasarım sürecinde karışmaması gerekirken gerçekten bazı

kriterler özelinde sürece dahil olmuştur. Proje ve yapım yöneticisinin aktör olarak tasarım sürecinde gerçektyer almış olsaydı işveren adına bu görevi o üstlenirdi. Normal şartlarda işverenin mesleki yetkinlik de gereği tüm süreçlere hakim olması mümkün değildir. O nedenle tüm süreçleri işveren adına mimar yada mühendisten oluşan proje ve yapım yöneticisinin yürütmesi süreçlerin verimi açısından en doğru olanıdır. Çizelge 4.13'e göre en çok dikkat çeken kısım gerçekte yapım sürecindeki aktörlerin varlığıdır. Bu örneklem grubu dahilinde TOKİ tarafından açılan yarışma sonucu hayata geçen projelerin bina üretim süreçleri incelendiği üzere bu yapım işi KİK dahilinde yapım işi ihale edilen bir iş olup yasal prosedürler gereğince mimara mimari mesleki kontrollörlük görevi verilmemekte ve dolayısı ile bu aşamada bir ücret ödenmemektedir. Bu anlamda Çizelge 4.13 dahilindeki gerçekte olan tablosundaki aktörlerin varlığı bu çerçevede düşünerek değerlendirmek gerekmektedir.

Genel olarak bakıldığında tasarımcının projeye dahili olduğu süreçler arttıkça sonuç üründen memnuniyeti ve sonuç ürün ile uygulama projesinin benzerliği artmaktadır. Aynı şekilde proje ve yapım yöneticisinin yapım süreci başta olmak üzere bütün süreçlerdeki varlığı sonuç ürün ile uygulama projesinin uyumu açısından önemlidir.

Kısım B dahilinde verilen cevaplar doğrultusunda katılımcılar proje ve yapım yöneticisinin varlığı sadece yapım sürecinde değil, tüm fizibilite, tasarım, ihale de dahil olmak üzere tüm bina üretim süreçlerinde gerekli olduğunu düşünmektedir.

4.4.2.3 2.Aşama Anketi – Kısım C

Anketin bu kısmında bir katılımcı hariç bütün katılımcılar ihale ve yapım süreçlerinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterleri için puanlandırma yaparken tasarım aşamasında vermiş oldukları puanlarının aynısının kabul edilmesini belirtmişlerdir. Bunun sebebi olarak projelerinin tasarım aşamasındaki belirlenmiş olan kriterlere uygun olarak hayata geçmiş olduğunu beyan etmişlerdir. Sadece bir katılımcı tasarım aşamasında bina malzemesi kalitesi' kriteri için dikkate almış olma derecesini 3 olarak puanlamışken bunun yapım aşamasında 1'e düştüğünü belirtmiştir. Sonuç olarak uygulama projelerinin büyük oranda yapımda uygulandığı, yapım sürecinde değişikliklerin yaşanmadığı tespit edilmiştir.

2. aşama anketi Kısım C için verilen cevaplara göre katılımcıların tasarım aşaması için daha önce verdikleri puanların ihale ve yapım aşamalarında da geçerli olması yönünde fikir beyan etmesi özellikle sonuç ürün ile uygulama projesinin örtüşmediğini beyan eden ekipler bazında tezat oluşturmaktadır. Bu durumun oluşmasının nedeninin ekiplerin 53 alt kriter bazında süreci irdelemedeki zorluğu göstermekte ve detaya inildiğinde süreç hakimiyetinin kaybolduğu yorumu yaptırmaktadır.

Çizelge 4.22 : 8 Ana Vernaküler Konut Tasarım Kriterlerinin Uygulama Projesi, İhale ve Yapım Süreçlerine göre Anket Ortalama Önem Puanları

Uygulama Projesi Süreci		İhale Süreci		Yapım Süreci	
Bina Formu ve Plan Kurgusu	4,32	Bina Formu ve Plan Kurgusu	4,32	Bina Formu ve Plan Kurgusu	4,32
Çevresel Kriterler	4,10	Çevresel Kriterler	4,10	Çevresel Kriterler	4,10
Bina Sistemleri	3,92	Bina Sistemleri	3,92	Bina Sistemleri	3,92
Coğrafi Kriterler	3,59	Coğrafi Kriterler	3,59	Coğrafi Kriterler	3,59
Ekonomik Kriterler	3,27	Ekonomik Kriterler	3,27	Ekonomik Kriterler	3,27
Malzeme Kriterleri	3,10	Malzeme Kriterleri	3,10	Malzeme Kriterleri	3,10
Yapım Teknikleri	3,01	Yapım Teknikleri	3,01	Yapım Teknikleri	3,01
Sosyo-kültürel Kriterler	2,99	Sosyo-kültürel Kriterler	2,99	Sosyo-kültürel Kriterler	2,99

Alan çalışmasından elde edilen verilen neticesinde literatür çalışması kapsamında belirlenmiş olan vernaküler konut tasarım kriterlerinin toplu konut üretim sürecinde bina üretim süreçlerine bağlı olarak değerlendirilmiştir. Buna göre Bina formu ve Plan Kurgusu fizibilite, tasarım, ihale ve yapım süreçlerinde en çok dikkate alınan kriter olur iken, sosyo-kültürel kriterler tüm süreçler içerisinde en az dikkate alınan kriter olmuştur. Literatür çalışması kapsamında belirlenmiş olan vernaküler konut tasarım kriterlerinin toplu konut üretim sürecinde rol alan aktörlerin bina üretim süreçlerin ebağlı olarak görev ve sorumlulukları incelendiğinde işveren ve proje yöneticisinin tüm süreçlere dahil olması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Yapımcı yapım süreci dahil hiç bir süreçte aktif rol oynamazken, tasarımcının tasarım süreci başta olmak üzere tüm süreçlerden sorumlu olması gerektiği, yapım sürecinde ise tüm aktörlerin tüm kriterlerden sorumluluğu olması gerektiği sonucuna varılmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Vernaküler konut tasarım kriterlerini belirlemek, Türkiye'deki toplu konut üretiminde bina üretim süreçlerine bağlı olarak dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterleri saptanmak ve bu kriterlerin bina üretim süreçlerine bağlı olarak nasıl değiştiğini tespit etmek, vernaküler konut tasarım kriterleri özelinde, proje aktörlerinin görev ve sorumluluklarını bina üretim süreçlerine bağlı olarak tespit etmek amacıyla ortaya konan bu tez çalışması kapsamında Türkiye'de toplu konut üretiminde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerinin bina üretim süreçlerine bağlı olarak değerlendirilmesine yönelik olarak öncelikle toplu konut ve vernaküler mimari kavramları üzerine literatür çalışması gerçekleştirilmiştir. Toplu konut kavramı kapsamında yapılan literatür araştırması neticesinde toplu konut ve sosyal konut tanımları ile karşılaşılmıştır. Dünyada ve Türkiye'de toplu konut ve sosyal konut kavramlarının genellikle aynı anlamda kullanıldığı ancak bu kavramın birbirinden farklı olduğu, toplu konutun konut endüstrisi tarafından üretilen sosyal ve fiziksel altyapısıyla birlikte gerçekleştirilen çok sayıda konut birimini anlatmakta kullanılan bir kavram iken; sosyal konutun kamu kuruluşları tarafından yoksul veya dar gelirli ailelerin barınma gereksinimlerini karşılayabilecek biçimde standartlaştırılmış en az boyut ve nitelikte, sağlığa elverişli, ucuz konut ya da halk konutu olduğu tespit edilmiştir. Bu durumda sosyal konutun aslında toplu konutun bir alt sınıf olduğu belirlenmiştir. Çeşitli kaynaklar tarafından yapılan toplu konut sınıflandırmaları derlenerek tez çalışması kapsamında incelenecek toplu konut türü yatırımcısı bakımından kamu yatırımı, kullanıcısının gelir durumuna göre ise alt-orta gelir grubu kullanıcılarına yönelik üretilen toplu konutlar olarak belirlenmiştir. Ancak yapılan bu sınıflandırma araştırması neticesinde daha önce toplu konutun vernaküler olup olmamasına dair bir sınıflandırma olmadığı saptanmıştır. Fizibilite, tasarım, ihale, yapım ve kullanım olmak üzere 5 bina üretim süreci hakkında bilgi verilmiş, bu çalışma kapsamında fizibilite, tasarım, ihale ve yapım süreçleri alan çalışmasına dahil edilmiştir. Sanayi devrimi sonrası dünyadaki toplu konut üretimi incelendiğinde endüstrileşme ile birlikte kent nüfuslarının artması ile ortaya çıkan konut açığını kapatmaya yönelik olarak konut yapımcıların toplu konutun üretimine ağırlık verdiği görülmüş ancak çevrelerinden kopuk, sosyal, çevresel ve mimari donatılardan uzak üretilen toplu konut bloklarının

özellikle 1980'lerin başında terk edilmeye başladığı belirlenmiştir. Türkiye'deki toplu konut uygulamaları üzerine yapılan araştırma dahilinde ise dünyada bu gibi gelişmeler olur iken Türkiye'de toplu konut üretimi Cumhuriyet döneminden günümüze gelene kadar üretilen konut sunum modelleri arasında yer almaktadır. Sırasıyla konutlar bireysel üretim, yapı kooperatifleri üretimi, bireysel gecekondü üretimi, yapsatçı üretim, yarı örgütlenmiş gecekondü yapımı ile 1970'lerin başına kadar gelmiştir. Ancak bu konut üretimleri kentlerdeki konut ihtiyacını karşılayamayınca çeşitli modeller ile toplu konut üretimine geçilmiştir. Yapı kooperatifleri birlikleri ve yerel yönetim yoluyla toplu konut üretimi ilk uygulanan modellerdendir, bunu daha sonra toplu konut özel şirketleri yoluyla üretim izlemiştir. 1984 yılına gelindiğinde Toplu Konut İdaresi kurulmuş ve bu tarihten sonra TOKİ Türkiye'deki toplu konut üretiminden en önemli aktör haline gelmiştir. TOKİ özellikle alt gelir grubuna yönelik olarak konut açığını kapatmak, gecekondü alanlarının dönüşümü, konut inşaatı finansman temini, kaynak geliştirme, kredi sağlama gibi hedefler doğrultusunda kurulmuştur. Başlarda daha çok kaynak oluşturma ve arsa sağlama görevleri var iken zaman içerisinde TOKİ'nin yetkileri genişletilmiş ve 2003 yılı ile birlikte yeni şirketler kurma, ortaklıklar yapma, kar amaçlı uygulamalar gerçekleştirme gibi yetkilerle donatılmıştır. Zaman içerisinde kendi konutunu kendi üretmeye başlamış ve gelecek 10 sene boyunca adet odaklı olarak toplu konut üretimi gerçekleştirmiştir. Bu süreçte nicel anlamda konut açığı kapatılmaya çalışılırken bulunduğu çevrenin coğrafi koşulları, sosyo kültürel yapısı, geçim kaynakları, malzeme özellikleri, yapım teknikleri ve mimari özellikleri dikkate alınmadan Türkiye'nin her bölgesinde tek plan tipi üzerinden birbirinin aynısı toplu konut blokları üretilmiştir. Vernaküler konut tasarım kriterleri dikkate alınmadan üretilen bu toplu konutlara yönelik yapılan eleştirilen neticesinde 2013 yılı itibariyle TOKİ söylemlerinde yatay mimari ve yere özgü konut üretiminin ön plana çıktığı tezin 2.bölümü kapsamında tespit edilmiştir.

Tez çalışmasının 3.bölümü dahilinde öncelikle vernaküler mimari ve vernaküler konut tanımları üzerinde durulmuştur. Vernaküler mimarlık araştırmalarının ilk kez 1964 yılında Rudofsky tarafından yapılmaya başlanması ile birlikte vernaküler terimi dünya literatürüne girmiştir. Vernaküler mimari üzerine yapılan farklı tanımlamalar derlenerek genel olarak vernaküler mimari kavramına olan yaklaşım tespit edilmiştir. Buna göre vernaküler mimarlık, İnsanoğlunun doğal çevrede hayatta kalmak için kullandığı yollar ve metodlardan doğmuştur ve doğanın bize sağladığı mevcut yerel malzemeler ve araçları kullanarak oluşturulan yeterli mimarlıktır. Jenerasyonlar arasında devam eden bir diyalogdur, kolektiftir, halkın kültürünü yansıtır. Az ile en çoğu gerçekleştirmeye çalışır. Vernaküler mimarlık araştırmaları dahilinde incelenen

Kritik Bölgeselcilik kavramı özetle vernakülerin modern yorumu olarak tanımlanmakta ve vernaküler mimarlık kriterlerinin günümüz koşullarındaki karşılığını aramaktadır. Çalışmanın devamında dünyadaki vernaküler konut üretimi incelenerek çıkarımlar yapılmıştır. Buna göre vernaküler mimarlığın modern mimarlıktan tamamen ayrık olmadığı, modern mimarlık olarak nitelendirilen ürünlerin vernaküler izler taşıdığı Frank Lloyd Wright ve Le Corbusier gibi modern mimarların konut tasarımları ve vernaküler konut tasarımları ile karşılaştırılarak gösterilmiştir. Vernaküler konut literatüründe az olsa yer bulabilmiş olan vernaküler toplu konut örnekleri Hintli mimarların işleri ağırlıkta olmak üzere incelenmiş ve vernaküler konut uygulamalarının sadece tekil konut özelinde kalmadan toplu konut ölçeğinde de uygulanabilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Günümüzde vernaküler toplu konut örneklerinin kademeli konut kavramı üzerinde yoğunlaştığı tespit edilmiş bu kapsamda Şili ofisi ELEMENTAL'in güney amerikadaki az katlı ve kademeli toplu konut uygulamaları ve Almanya'da Hamburg belediyesi tarafından gerçekleştirilen "Grundbau und Siedler Projesi" kapsamında düşey kademeli toplu konut uygulamaları incelenmiştir. Türkiye'deki vernaküler konut üretimi kapsamında yapılan araştırma dahilinde Türkiye'de vernaküler mimari birikiminin çok çeşitli olmasına karşın vernaküler konut örneklerinin ağırlıklı olarak tekil konut üzerine olduğu saptanmıştır. Türkiye'deki vernaküler konut üretiminde "Geleneksel Türk Evi" öne çıkmakta ancak "Geleneksel Türk Evi" konutun toplu olarak üretilmesi konusunda yetersiz kalmaktadır. 2014 yılına kadar Türkiye'de vernaküler konut ve toplu konut kavramları birbirinden bağımsız kavramlar ve üretimler olarak görülmekte iken TOKİ'nin 2014 ve 2017 yıllarında "7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Yarışması" adıyla açmış olduğu yarışmalar Türkiye'deki vernaküler toplu konut üretimi adına atılan ilk adım olmuştur.

3.bölüm kapsamında vernaküler konut tasarım kriterlerini belirlemek adına önceki bölümlerde de yapılan çalışmaların ışığında dünyada ve Türkiye'de daha önce yapılan vernaküler konut tasarım kriterleri incelenmiş ancak bu çalışmalar dahilinde sunulan kriterlerin kapsamlı olmadığı kanısına varılmıştır. Ayrıca ne dünyada ne ülkemizde toplu konut üretim süreçlerindeki vernaküler tasarım kriterlerini belirlemeye yönelik bir ölçüt sistemine rastlanmamıştır. Bu amaçla toplu konut üretim süreçlerinde yararlanılmak üzere bir vernaküler konut tasarım kriterleri ölçüt sistemi belirlemek adına dünyadaki ve Türkiye'deki vernaküler konut örnekleri incelenmiştir. Daha önce de bahsedildiği üzere bu örnekler vernaküler toplu konut örneklerinin az olması sebebiyle ağırlıklı olarak tekil konut örnekleri üzerinden belirlenmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde coğrafi, sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel, malzeme, yapım

teknikleri, bina formu ve plan kurgusu, bina sistemleri olmak üzere 8 ana başlıkta toplam 53 adet vernaküler konut tasarım kriteri belirlenmiştir. Alan çalışması dahilinde gerçekleştirilmiş olan anketlerde mimarlardan bu vernaküler konut tasarım kriterlerini fizibilite, konsept proje, uygulama projesi, ihale, ve yapım süreçleri özelinde ne kadar dikkate aldıklarını belirlemeleri istenmiştir.

Tezin alan çalışması kapsamında Türkiye’de toplu konut üretiminde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerinin bina üretim süreçlerine bağlı olarak değişip değişmediğini, hangi bina üretim süreçlerinde hangi vernaküler konut tasarım kriterlerine daha çok önem verildiğini ve bu kriterlerden kimlerin sorumlu olduğunu değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu amaçla gerçekleştirilen anketin örneklem grubu 2014 ve 2017 yıllarında açılmış olan “ 7 İklim 7 Bölge Gelenekten Geleceğe Ulusal Mimari Yarışması” katılımcıları belirlenmiştir. İki aşamalı olarak hazırlanan anket soruları dahilinde 1.aşama, Türkiye’deki vernaküler toplu konut fizibilite ve konsept proje süreçlerinde dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterlerini belirlemeye yönelik iken, 2. aşama vernaküler toplu konut üretimi dahilinde projeleri hayata geçmiş olan katılımcıların ihale ve yapım süreçlerindeki deneyimlerini ve bu süreçlerde dikkate alınan vernaküler tasarım kriterlerini tespit etmeye yönelik olmuştur. Yapılan alan çalışması Türkiye’deki vernaküler toplu konut üretimi ve bu üretime dahil olan aktörlerin rolleri ve bu süreçte almış oldukları kararların bina üretim sürecini etkileyip etkilemediği, etkiledi ise nasıl etkilediği hakkında önemli veriler sunmuştur.

Literatür çalışması ve alan çalışması dahilinde elde edilen sonuçlar aşağıda sıralanmıştır.

- Vernaküler konut, bulunduğu çevrenin coğrafik, sosyolojik, ekonomik ve kültürel koşullarından faydalandığı için doğal olarak yapımı kolay ve ekonomiktir.
- Sadece nicel hedefler doğrultusunda üretilen toplu konut yerleşimlerinin niteliksel olarak yetersiz kaldığı incelenen dünyadan ve Türkiye’den örneklerde görülmektedir.
- Vernaküler toplu konut üretimi konusunda dünyada ucuz, hızlı ve vernaküler kriterler dikkate alınarak üretilen başarılı örnekler mevcuttur.
- Güncel ve geçmişteki uygulamalara bakıldığında Türkiye’deki vernaküler toplu konut uygulamaları kamu kuruluşları eliyle gerçekleştirilmektedir.
- Seçilen örneklem grubu dahilinde yukarıda aktarılanlar göstermektedir ki, Türkiye’deki toplu konut üretiminde dikkate alınan vernaküler tasarım kriterleri

belirleme ölçütünde eksiklik olmasının yanı sıra vernaküler toplu konut üretme girişimlerinde de süreçler bazında eksiklikler söz konusudur.

- Türkiye'deki vernaküler toplu konut üretim vernaküler konut tasarım kriterleri dahilinde mimarlar tarafından en çok bina formu ve plan kurgusu dikkate alınırken sosyo kültürel kriterler ve yapım tekniklerinin en az dikkate alınan kriterler olmasında işverenin TOKİ olması sebebiyle yapım tekniği ve hitap edeceği kullanıcı profilinin belirli olması nedeni ile olumsuz bir sonuçtur.
- Türkiye'deki vernaküler toplu konut üretiminde henüz yapım teknikleri ve kullanılan malzemeler seçimleri özelinde özgür bir çalışma ortamı bulunmamaktadır.
- Türkiye'deki vernaküler toplu konut üretimi henüz sadece TOKİ eliyle yapıldığı için projeler KİK dahilinde ihale edilmekte ve mimari proje müellifleri proje kontrolörlüğü için ayrı bir ücret almamaktadır. Bu durum, mimari müellif kendi imkanları doğrultusunda bila bedel projenin denetimini gerçekleştirmez ise projenin mimari müellifin denetimi olmadan yapım işinin tamamlanmasına, bu süreçte gereken revizyonlar konusunda mimari ekipten bağımsız olarak hareket edilmesine sebep olmaktadır.
- Türkiye'deki vernaküler toplu konut üretim sürecinde elektrik, mekanik ve statik proje müellifleri sürecin her aşamasında projeye dahil değillerdir.
- Türkiye'deki vernaküler toplu konut üretim süreçleri aynı işveren ile çalışılmasına rağmen projeye dahil olma, yapım aşamasındaki revizyonlardan haberdar edilme ve o revizyonları gerçekleştirme, sonuç ürün memnuniyeti açısından vernaküler toplu konut üretiminde rol oynayan mimarlar açısından aynı ilerlememiştir.
- Türkiye'deki vernaküler toplu konut üretim sürecinde tasarım aşamasında dikkate alınan vernaküler konut tasarım kriterleri yapım aşamasında büyük oranda dikkate alınarak vernaküler konut üretimi gerçekleşmiştir.
- Türkiye'deki vernaküler toplu konut üretim süreci, aktörler arası ilişkileri ve görevler özelinde Türkiye'deki toplu konut üretim süreçlerinden farklı ilerlememektedir.
- Türkiye'de vernaküler toplu konut üretimi gerçekleştirmek için başlatılan sürecin, özünde işveren tarafından asıl gayenin farklı mimari proje müellifleri ile tanışmak ve iletişim kurmak olduğu, uygulanan projelerin bazılarının

tasarım sürecinde elde edilen projelerin bölgelerinden farklı olması sebebiyle düşünülmektedir.

- Proje ve yapım yöneticisinin varlığı fizibilite, tasarım, ihale de dahil olmak üzere tüm vernaküler toplu konut üretim süreçlerinde gereklidir.
- Türkiye’de vernaküler toplu konut üretimi sadece kamunun elindedir ve yaygın değildir. Ancak kamu tarafında gerçekleştirilen uygulamalar incelendiğinde ise bir başka bölge için konsept projesi geliştirilen projelerin başka bir bölgede uygulandığı tespit edilmiş bu da alınan kararların projelerin amacına ulaşması anlamında yanlışlığını göstermektedir.
- Türkiye’de kamu eliyle gerçekleştirilen vernaküler toplu konut projelerinde tek tiplilik görülmesi, vernaküler konut tasarımının önemli bir parçası olan yere özgü yapım tekniklerinin uygulanmayıp tünel kalıp yöntemi ile konutların yapılması günümüzde ülkemizde gerçekleştirilen vernaküler toplu konut üretimine dair önemli eleştirilerdendir.

Yukarıda tespit edilen olumlu sonuçların geliştirilerek devam ettirilmesi ve olumsuz sonuçlarının ise giderilmesine yönelik olarak yapılan öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Türkiye’deki vernaküler toplu konut üretimini süreçte yer alan bütün aktörler tarafından analiz etmek adına işveren ve yapımcılar ile de bir alan çalışması düzenlenmelidir.
- Bu tez çalışması kapsamında bina üretim süreçleri özelinde incelenen Türkiye’deki vernaküler toplu konut örnekleri, vernaküler konut tasarım kriterlerinin projelerdeki mimari karşılıkları özelinde de incelenmeli ve kriterler ile uyumlulukları tespit edilmelidir. Böylece bu çalışma kapsamında belirlenmiş olan vernaküler konut tasarım kriterlerinin de geliştirilmesi sağlanmalıdır.
- Vernaküler toplu konut üretiminde rol oynayan tüm aktörlerle yapılan görüşmeler ve alan çalışmaları ve hayata geçmiş projeler üzerinde yapılacak mimari incelemeler doğrultusunda Türkiye’deki vernaküler toplu konut üretimi konusunda yol gösterici olması adına “Türkiye Vernaküler Toplu Konut Üretim Rehberi” hazırlanmalıdır. Bu tez çalışması dahilinde daha çok tekil konutlar üzerinden tespit edilen vernaküler konut tasarım kriterlerinin vernaküler toplu konut kriterlerine uyumu bu rehber kapsamında çalışılmalıdır. Rehberin hazırlanması konusunda meslek odaları, ilgili kamu birimleri, akademisyenler, inşaat firmaları, mimari profesyoneller ve halk bir araya gelerek çalıştaylar düzenlenmelidir. Bu süreçte Almanya’daki NEUBAU projesinde olduğu gibi

yerel yönetimlerden hem tasarım sürecinde hem de yapım sürecinde yardım alınmalıdır.

- Yapılacak rehber neticesinde her bir vernaküler konut tasarım kriterinin hangi bina üretim süreci dahilinde dikkate alınması gerektiğine yönelik olarak detaylandırma yapılmalı, her bir bina üretim süreci bazında dikkate alınması gereken vernaküler konut tasarım kriteri önerisi geliştirilmelidir.
- Yapılan çalıştaylar neticesinde vernaküler toplu konut üretim sürecinde dikkate alınması gereken kriterler belirlenip, sürece dahil olan aktörlerin görev ve sorumlulukları belirlendikten sonra bunlar yasal süreçler ile desteklenmeli ve zorunlu kılınmalı ve denetimlerini sağlamak adına ilgili birimler oluşturulmalıdır.
- Mimari bilginin ve vernaküler toplu konut tasarım kriterlerinin ön planda olduğu toplu konut yerleşimleri üretilmeye çabalanmalı, bunun için özel sektör de teşvik edilmelidir.
- Mimari projenin müellifinin yapım sürecinde mimari mesleki kontrolörlük kapsamında denetleme görevini yerine getirmesi adına gerekli ek bedeller tespit edilmeli ve işin bütçesi buna göre belirlenmelidir.
- Toplu konut üretiminde bina üretim süreçlerinin hepsine proje ve yapım yöneticisi dahil edilmelidir.
- Son yıllarda dünyanın farklı yerlerinde farklı şekillerde ortaya çıkan, kullanıcının kendi yaşam tarzını, kültürünü yansıtmaya olanağı tanıyan ve aynı zaman kendi ekonomik koşulları dahilinde geliştirebildiği “kademeli konut” modellerinin Türkiye koşullarına adaptasyonu üzerine araştırmalar geliştirilmelidir.
- Kritik Bölgeselcilik yaklaşımı altında özellikle uzakdoğu ve Hindistan’da hayata geçirilen projeler vernaküleri güncel mimariye uyarlama konusunda ilham verici örneklerdir. Bu örnekler tez çalışması kapsamında belirlenmiş olan coğrafi, sosyo-kültürel, ekonomik, çevresel, malzeme, yapım teknikleri, bina formu ve plan kurgusu, bina sistemleri olmak üzere 8 ana başlıkta incelenerek Türkiye’deki vernaküler toplu konut örneklerine kaynak oluşturacak şekilde ülkemiz koşullarına uyarlanarak Türkiye’deki vernaküler toplu konut üretimine altlık oluşturulabilir.
- Türkiye’deki kentlerin son yıllarda içinde olduğu dönüşüm sürecinde görülmüş olan tek tip ve kimliksiz kentleşme sorununa vernaküler konut ve toplu konut

üretimi özelinde çözüm getirilmelidir. Bu anlamda yapılacak dönüşüm uygulamalarında da yere özgü değerlerin sürdürülmesi hem mevcut kullanıcıların yeni konutlara uyumunu kolaylaştırır hem de kentsel çöküntü alanları oluşumunu engelleyebilir.

- Türkiye’de vernaküler toplu konut üretimi sadece kamunun elindedir olmamalı ve bu konuda özel sektör teşvik edilmelidir.
- Türkiye’de kamu eliyle gerçekleştirilen vernaküler toplu konut projelerinde tek tiplilik engellemey çalışılmalı, tünel kalıp sistemine alternative başka yapım teknikleri denenmelidir.
- İşveren, mimar, yapımcı ve proje ve yapım yöneticisi olmak üzere vernaküler toplu konut üretim sürecinde yer alan aktörlerin görev tanımlarının sınırlarının net şekilde belirlenmesi gerekmektedir.
- Projenin başından itibaren statik, elektrik ve mekanik ekiplerin de süreçlere dahil edilmesinin vernaküler toplu konut üretiminde daha etkin sonuçlar alınabileceği düşünülmektedir. Böylelikle süreç içerisindeki hatalar ve eksiklikler başından tespit edilebilecek ve müdahalesi kolaylaşacaktır.
- Vernaküler konut tasarım kriterleri dikkate alınarak gerçekleştirilen toplu konut üretiminde, sosyo-kültürel kriterlere riayet edilerek gerçekleştirilmiş olmasından ötürü kullanıcılar açısından da daha tatmin edici sonuçlar çıkacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- 15. Venedik Mimarlık Bienali Rehberi - a**, (2016). Marsilio Editori, 138.
- 15. Venedik Mimarlık Bienali Rehberi - a**, (2016). Marsilio Editori, 122.
- Adil, S.** (2010). Ekolojik Kentleşme Ve Toplu Konutlarda Ekolojik Planlama Yaklaşımının Başakşehir 4. Etap Örneğinde İncelenmesi. (Doktora tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- AIA Document B101.** (2007). Erişim tarihi: 23 Nisan 2019, http://content.aia.org/sites/default/files/2017-04/B101_2017%20sample.pdf
- Agarwal, A.** (2017). *How is Modern Architecture Influenced By Traditional Architecture*. (Yüksek Lisans tezi). Savitribai Phule Pune University, Aayojan School of Architecture and Design, Maharashtra.
- Akayoğlu, T.** (2008). İzmir Kentinde Örnek Olarak Seçilen Toplu Konut Alanları Dış Mekanları İncelemesi. (Yüksek Lisans tezi). Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 7.
- Akın, E.** (2007). Kentsel Gelisme ve Kentsel Rantlar: Ankara Örneği. (Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 83-239.
- Alkin, E., İlkin, A.** (1991). Ekonomik ve Sosyal Sorunlar Çözüm Önerileri Dizisi, 1, Çevre Sorunları. TOBB, İstanbul, 1-6.
- Alkışer, Y., Yürekli, H.** (2004). Türkiye’de “Devlet Konutu” nun Dünü, Bugünü, Yarını. İTÜ Dergisi/a, Cilt 3, Sayı 1, 63-74, Mart.
- Altman, I., Chemers, M.M.** (1980). Culture and Environment. Cambridge University Pres, Cambridge.
- Anonim-4** <<http://www.iztv.com.tr/>>, Erişim tarihi: 30 Eylül 2011.
- Anonim-5** <<http://www.panoramio.com/>>, Erişim tarihi: 08 Ekim 2011.
- Arcan, E.F., Evci, F.** (1992). Mimari Tasarıma Yaklaşım. 2K Yayınları, İstanbul.
- Aslan, F.** (2007). *Toplu Konut Yerleşimlerinde Peyzaj Tasarımı ve Yönetimi Sorunlarının Çözümünün, Ankara Koru-Yön Örneğinde İrdelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 7, 10, 11, 14.
- Atasoy, A.** (1980). Yapımda Endustrilesme Tasarlama İlliskileri, Bir Katımlı Tasarlama İncelemesi. İTU Matbaası, İstanbul, 12-25.
- Atik, D., Erdoğan, N.**, (2007). Geleneksel Konut Mimarlığını Etkileyen Sosyo-Kültürel Faktörler: Edirne’de Sinasi Dörtok Evi. *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 8(1), 21-27.
- Ayyash, A. B.** (2015). Sustainability İn Vernacular Architecture Of Iraq And İts Applicability İn Modern Residential Buildings İn Iraq Region. (Doktora tezi). Çankaya Üniversitesi, Doğa ve Uygulamalı Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Babačić, E.** (2016). *The Effects Of The Vernacular On Contemporary Architecture Houses From Balkan Region*. (Yüksek Lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bahga, S., Raheja, G.** (2018). An Account Of Critical Regionalism İn Diverse Building Types İn Postcolonial Indian Architecture. *Frontiers of Architectural Research*, 7(4), 473-496.
- Bardos, A.** (1998). Hafsia Quarter, Medina of Tunis, Tunisia. Erişim tarihi: 23.04.2019. <http://web.mit.edu/akpia/www/AKPsite/4.239/hafsia/hafsia.html>
- Bayram, Ö.F.** (2014). *Doğu Karadeniz Bölgesinde Geçmişten Günümüze Vernaküler Mimari*. (Yüksek Lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bektaş, C.** (1996). *Türk Evi*. YKY, İstanbul, 64.
- Bektaş, C.** (2001). *Halk Yapı Sanatı*. Literatür Yayınları, İstanbul.
- Bilgin, İ.** (1996). "Modernleşme", *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*. Türk Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 472-490.
- Bilgin, İ.** (1997). "Toplu Konutun Tarihi Kent Gündemi", TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayınları, Ankara, 1(2), 23-25.
- Bilgin, İ.** (1998). Modernleşme Modernizm ve Konut. *Arredamento Mimarlık Dergisi*, Vol.109.
- Bilgin, İ.** (2001). Modern Bir Yerleş(tir)me Biçimi Olarak Toplu Konut, *Domus M*, Vol.11, 51-58
- Bilgin, İ.** (2008). Toplu Konut. *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Yapı-Endüstri Merkezi, İstanbul, Cilt 3, 1519-1523
- Bingöl, Ö.** (2015). Mimari Bir Tipoloji Olarak Toplu Konut. *XXI Dergisi Görüş Yazısı*. Erişim tarihi: 10.04.2019 . <https://xxi.com.tr/i/mimari-bir-tipoloji-olarak-toplu-konut>
- Bingöl, Ö.** (2018). Sosyal Konut Yerleşmelerinde Kentsel Mekân Üretimi: İstanbul Kayabaşı 24. Bölge Sosyal Konut Yerleşmesi. *I. İstanbul Konut Kurultayı*, Kağıthane Osmanlı Arşivleri Kongre Merkezi, 10-11 Mayıs, İstanbul, 456 – 489.
- Bosma, K.** (2000). *Housing for the Millions John Habraken and the SAR 1960-2000*. Netherlands Architecture Institute, Rotterdam, 23-46, 320-330.
- Brower, S. N.** (1996). *Good Neighbourhoods; a study of in-town and sub-urban residential environments: Territory in Urban Settings*. Westport, Conn. Praeger, London, 10-232.
- Cengiz, (2017).** *Sokak Temelli Konut Projesi*. Erişim: 14 Kasım 2015. <https://www.arkitera.com/haber/sokak-temelli-konut-projesi/>
- Cezaoğlu, S.** (2010). *Toplu Konut Alanlarında Planlama ve Kentsel Tasarım İlkeleri: Toki Kayseri Uygulamaları Üzerinden Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çağlar, T.** (1998). *Toplu Konut Alanlarında Açık Alanların Kullanıcı Memnuniyeti Açısından Değerlendirilmesi - Ataşehir Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çal, İ.** (2012). *Yerel Verilerin Geleneksel Mimari Üzerindeki Etkilerinin Sürdürülebilirlik Bağlamında Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi: Akseki-ibradı Ve*

- Piemonte-val D'ossola Örneği.*(Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelen, B.** (2016). *Toplu Konut Projeleri Ve Sistemik Kentsel Tasarım İlkeleri İle Sosyal Donatıların Değerlendirilmesi- Kayaşehir Örneği.* (Yüksek Lisans tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dejtiar, Fabian.** (2018). *Etymology in Architecture: Tracing the Language of Design to its Roots.* (Ella Comberg, Çev.). Erişim tarihi: 8 Kasım 2019. <<https://www.archdaily.com/898648/etymology-in-architecture-tracing-the-language-of-design-to-its-roots/>> ISSN 0719-8884
- Davis, M.** (2016). *Gecekondu Gezegeni.* Metis Yayınları, İstanbul, 240.
- Thorns, E.** (2018). *Neave Brown, RIBA Gold Medalist Winner, Sadly Passes Away Aged 88.* Erişim tarihi: 14 Kasım 2019. <https://www.archdaily.com/886940/neave-brown-riba-gold-medalist-winner-sadly-passes-away-aged-88/>
- Erke, D.** (2004). *Adana Metropolünde Uygulanan Toplu Konutların Mekansal, Alansal Ve Boyutsal Analizleri.* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Erözgün Satılmış, E.** (2011). *Türkiye’de İllere Göre T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (Toki) Tarafından Gerçekleştirilen Konut Üretiminin Konut Gereksinimini Karşılamadaki Katkısı.* Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Eruzun, C., Sözen, M.** (1993). *Anadolu’da Ev ve İnsan.* Emlak Bankası Yayınları, İstanbul.21
- Deringöl, T.** (2015). *Sürdürülebilir Çağdaş Konut Tasarımında Gaziantep’in Yerel Mimarisinden Öğrenilenler.*(Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Dörter, H.** (1994). *Konutlarda Isıtma Enerjisi Korunumu Amaçlı Mimari Tasarıma Yön Verici İlkelerin Ve Çözümlerin Belirlenmesinde Bir Yaklaşım Araştırması.* (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Fathy, H., Shearer, W.** (1986). *Natural energy and vernacular architecture: Principles and examples with reference to hot arid climates.* University of Chicago Press, Chicago.
- Fellahi, N.** (2016). *Algerian Vernacular Architecture In The Context Of Sustainability: Learning From Casbah And M'zab.*(Yüksek Lisans tezi).Yaşar Üniversitesi, Doğa ve Uygulamalı Bilimler Enstitüsü,İzmir.
- Frampton, K.** (1983). *Towards a Critical Regionalism: Six Points for an Architecture of Resistance in The Anti-Aesthetic: Essays on Post- Modern Culture.* Bay Press, Wahington.Erişim tarihi: 06 Ağustos 2011,<<http://www.colorado.edu/envd/courses/envd4114-001/Spring%2006/Theory/Frampton.pdf>>
- Forster, S.** (2012). *Townvillas: Transformation of Prefabricated Blocks.* Erişim tarihi: 15 Kasım 2019. <https://www.archilovers.com/projects/47958/townvillas.html>
- Ganzerli, S., Ganzerli, L.** (2006).*The Structure of Valsesia’s Walser Houses.*

- Geçer, H.** (2013). *Toplu Konut Üretiminin Kalite Bağlamında Yapımcı Ve Kullanıcı Açısından Karşılaştırmalı İrdelenmesi – Kiptaş Maltepe Evleri Örneği*.(Yüksek Lisans tezi).Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mühendislik Ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Gerini, J.** (2017). *Anupama Kundoo: Current Methods of Construction are Producing More Problems Than They Solve* (Amanda Pimenta, Çev.) Erişim tarihi: 19 Kasım 2019. <https://www.archdaily.com/880897/anupama-kundoo-current-methods-of-construction-are-producing-more-problems-than-solving-it/> ISSN 0719-8884
- Germen, A.** (1974). Trullo'lar.*Mimarlık*, Vol.5, 35-37.
- Girginer, S.** (2006). *Kentsel Tasarım İle Ekolojik Sürdürülebilirliğin İlişkilendirilmesi Ve Toplu Konut Gelişim Bölgelerinde Örneklenmesi*. (Yüksek Lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Givoni, B.** (1998). *Climate Considerations In Building And Urban Design*. Van Nostrand Reinhold, New York.
- Gögebakan, Y.** (2015). Karakteristik Bir Değer Olan Geleneksel Türk Evi'nin Oluşumunu Belirleyen Unsurlar ve Bu Evlerin Genel Özellikleri. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 1(1), 41-55.
- Gök S. F.** (2010). *Konut Ediniminde Kullanıcı Kararlarını Etkileyen Faktörler; İstanbul İli Toplu Konut Projeleri Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Güllüpinar, F.** (2013). Türkiye'nin Kentleşme Deneyimi (II): 1980 sonrası. (F. Güneş, Düz.).*Kent Sosyolojisi*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir, 252-283.
- Günay, B., Selman, M.S.** (1994). *Kentsel Görüntü ve Kentsel Estetik Örnek Kent: Ankara*. Kent, Planlama, Politika, Sanat, Tarık Okyay Anısına Yazılar, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Cilt:1, Ankara.
- Güney, S.** (2009). Mortgage Krizi ve Yapı Kooperatifleri.*Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (30): 169.
- Gür, M.** (2012). Kimlik Sorunu: TOKİ Konutları. *VI. Ulusal Çatı ve Cephe Sempozyumu*, 12-13.
- Gür, Ö.** (2000). *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*. Yem Yayıncılık, İstanbul, 1.Baskı.
- Gür, Ş., Batur, A.** (2005). *Doğu Karadeniz'de Kırsal Mimari*, MasMatbaacılık, İstanbul, 3.
- Jencks, C.** (1991). *The Language Of Post-Modern Architecture*.Academy Ed., Londra.
- Habraken, J.,** (2011). *Open Building as a condition for industrial construction*. Erişim tarihi: 25 Mayıs 2019. <http://www.iaarc.org/publications/fulltext/isarc2003-81.pdf>
- Hatipoğlu, B.** (2015).*Yerel Yönetimler Yoluyla Üretilmiş Toplu Konut Projelerinde Kullanıcı Memnuniyeti Konya Örneği*. (Yüksek Lisans tezi).KTO Karatay Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hasol, D.** (2005). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. Yem Yayınları, İstanbul.
- Hazar,E.** (2015). *Küreselleşme Çağında Sosyal Konut Kavramının Yeniden Ele Alınması: Türkiye Örneği*.(Yüksek Lisans tezi).İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 42- 44.

- Heath, K.W.** (2009). *Vernacular Architecture and Regional Design: Cultural Process and Environmental Response*. Elsevier, Oxford, 9.
- Hesapçioğlu, B.** (2013). *Toplu Konutlarda Kullanıcı İhtiyaçlarına Bağlı Planlama Ve Tasarımı Etkileyen Faktörler*. (Yüksek Lisans tezi). Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne,14.
- Hosanlı, M. S.** (2011). *Cumhuriyet Sürecinde Toplu Konut – Politika İlişkisi: Ankara Örneği*.(Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karslıgil Ünal, Z. G.** (2007). *Antep Evi; Günlük Yaşamın Özel Alanı, Gaziantep Dört Yanı Dağlar Bağlar*.YKY, İstanbul.
- Kazimee, B.A.** (2009). Representation of vernacular architecture and lessons for sustainable and culturally responsive environment. *Int. J. of Design & Nature and Ecodynamics*, 4,4, 337-350.
- Kışlalioğlu, M., Berkes F.** (2010). *Çevre ve Ekoloji*.Remzi Yayınevi, İstanbul.
- Köşklükaya, N.** (2013). Mimarlık Disiplininin Halk Mimarisi ve SomutOlmayan Kültürel Miras” Bağlamında Halkbilimi Disiplini ile İlişkisi, *Bilim veKültür-Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 01:126-140.
- Közcü, H.** (2016). *Urfa Mimarisinde Kabaltılar*. Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi, 90-91. Erişim tarihi: 20.10.2019 <http://surkav.org.tr/surkavdergi/surkav27.pdf>
- Kundoo, A.** (2018). *Pritzker Prize-Winner Balkrishna Doshi Reminds Us That "The Architect Is at the Service of Human Society*. Erişim tarihi: 25 Kasım 2019. <https://www.archdaily.com/890452/pritzker-prize-winner-balkrishna-doshi-reminds-us-that-the-architect-is-at-the-service-of-human-society/>
- ICOMOS**, (2013). *ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi*. Erişim tarihi: 04.05.2019 <http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR>
- İltar, G.** (2011). *Giresun İli Kentsel Konut Mimarisi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- İpekar, S.** (1987). *Toplu Konutların Kullanım Evresinde Belirlenen Bakım SorunlarınınÇözümüne İlişkin Bir Yöntem Araştırması*.(Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen BilimleriEnstitüsü, İstanbul.
- Le Corbusier.** (1985). *Towards a New Architecture*. Dower Pub. Inc., New York.
- Le Corbusier.** (2010). *Modern Bir İcat Olarak Gelenek*.Erişim tarihi: 12.06.2019 <http://www.mekânar.com.tr>
- IBAVI.** (2019). *Life Reusing Posidonia*. Erişim tarihi: 29 Kasım 2019. <https://www.archdaily.com/910485/life-reusing-posidonia-ibavi-instituto-balear-de-la-vivienda/>
- Lux, M. Ed.** (2000). *Social Housing In Europe 2000*. The Collection of Papers from the International Workshop Being Held in Prague, Institute of Sociology Publication,Czech Republic.
- Merin, G.** (2013). *AD Classics: Ville Radieuse / Le Corbusier*.Erişim tarihi: 9 Aralık 2019. <https://www.archdaily.com/411878/ad-classics-ville-radieuse-le-corbusier/>
- Nieboer, N., Gruis, V.H.** (2006). *Does Reduced Government Intervention Produce Market-Oriented Social Landlords? Impressions from an International Comparative Study*. In RO Rowlands & ET Ferrari, eds. (2006),

- Housing Markets, Communities and Consumers (pp. 1-11). University of York, York.
- Olgay, V.** (2015). *Design with Climate: Bioclimatic Approach to Architectural Regionalism-New and expanded Edition*. Princeton University Press, New Jersey.
- Pascucci, D.** (2014). *AD Classics: Kubuswoning / Piet Blom*. Erişim tarihi: 15 Kasım 2019. <https://www.archdaily.com/482339/ad-classics-kubuswoning-piet-blom/>
- Rapoport, A.** (1969). *House Form and Culture*. Prentice-Hall, Inc., New Jersey.
- Rapoport, A.** (1983). Development, Culture Change and Supportive Design, *Habitat International*, 7, 5-6, 267.
- Rudofsky, B.** (1964). *Architecture without Architects-An Introduction to Non-Pedigreed Architecture*. New York: The Museum of Modern Art Co.
- Salgın, B., Bayram, Ö., Akgün, A., Agyekum, K.** (2017). Sustainable Features Of Vernacular Architecture: Housing Of Eastern Black Sea Region As A Case Study. *Arts*, Vol. 6, 3, 11, Multidisciplinary Digital Publishing Institute.
- Kahveci Kirpit, G.** (2018). *Kentsel Değişim Ve Konut Trabzon Yenimahalle Bahçelievler Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kamu İhale Kanunu.** (2002). Erişim tarihi: 23 Nisan 2019. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4734.pdf>
- Kapan, T.** (2014). *Toplu Konut Ve Yasam Tarzları: İstanbul Kayabası Örneği*.
- Karaca, N.** (2017). *Toki Toplu Konut Uygulamalarında Siteden Mahalleye Dönüşüm*, (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Karagülle, S.** (1978). *Toplu Konutlarda Yerleşim İlkeleri Ve Uygulama Önerisi*. Ege Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, İzmir.
- Karagülle, C.** (2009). *Yerel Verilerin Konut Tasarım Sürecinde Değerlendirilmesi: Mardin Örneği*, (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keleş, R.** (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*. İmge Yayınevi, İstanbul
- Keleş, R.** (2012). *Kentleşme Politikası*. İmge Yayınevi, Ankara.
- King, P.** (2005). *The Common Place*. Ashgate Publishing Limited, Cornwall.
- Kılıç, A.** (2006). *Toplu Konut Projelerinin Çevrelerine Olan Rant Etkisi Ve Ataşehir Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kısa Ovalı, P.** (2009). *Türkiye İklim Bölgeleri Bağlamında Ekolojik Tasarım Ölçütleri Sistematığının Oluşturulması-Kayaköy Yerleşmesinde Örneklenmesi*. (Basılmamış Doktora tezi). Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Kısa Ovalı, P.** (2014). Kişisel Fotoğraf Arşivi.
- Kısa Ovalı, P., Delibaş N.** (2016). Yerel Mimarinin Sürdürülebilirliği Kapsamında Kayaköy'ün Çözümlemesi. *MEGARON*, Cilt.11, Vol. 4, 515-529.

- Koşaner, Y.** (1989). *A Critical Review of Batıkent*. Anadolu Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Mairs, J.** (2017). Drone footage captures brutalist Robin Hood Gardens ahead of imminent demolition. Erişim tarihi: 16.04.2019. <https://www.dezeen.com/2017/06/15/robin-hood-gardens-brutalist-housing-estate-demolition-drone-footage-movie-alison-peter-smithson-london-uk/>
- Mairs, J.** (2017). *High-rise buildings should only be used to house the very rich, says Neave Brown*. Erişim tarihi: 16.04.2019. <https://www.dezeen.com/2017/10/05/neave-brown-interview-high-rise-buildings-only-for-very-rich-social-housing/>
- Mairs, J.** (2017). Key housing projects by 2018 Royal Gold Medallist Neave Brown. Erişim tarihi: 16.04.2019. <https://www.dezeen.com/2017/09/29/key-projects-by-2018-royal-gold-medallist-neave-brown/>
- Mairs, J.** (2018). Housing Pioneer Neave Brown dies aged 88. Erişim tarihi: <https://www.dezeen.com/2018/01/10/architect-neave-brown-dies-obituary/>
- UNU.** (1986). *Natural Energy and Vernacular Architecture: Principles and Examples with Reference to Hot Arid Climates*. Erişim tarihi: 21 Kasım 2019. <http://www.nzdl.org/gsdImod?e=d-00000-00---off-0ccgi--00-0---0-10-0---0---0direct-10---4-----0-1l--11-en-50---20-help---00-0-1-00-0-0-11-1-OutfZz-8-00&cl=CL1.3&d=HASH011c18f48d81ff6aeed198f1.8>2>
- NESC Secretariat Papers.** (2018). *International Approaches to Land Use, Housing and Urban Development*. Erişim tarihi: 21 Kasım 2019. http://files.nesc.ie/nesc_secretariat_papers/No_14_InternationalApproachestHousingandUrbanDevelopment.pdf
- Ok, Z.** (1985). *Konut Gerçekleştirme Sistemlerinde Kullanıcı Katkısının Etkinliğini Arttırıcı Oneriler ve Yardımlı Kendi Evinin Yapımda Orneklenmesi*. (Doktora Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 48-128.
- Oral, T.** (2014). *TOKİ Konutlarından Memnuniyet: Gölçük TOKİ Konutları Örneği*. (Doktora Tezi). Yalova Üniversitesi, Yalova.
- Orhan, V.** (2008). *Toplu Konutlarda Kullanım Aşaması Kalite Değerlendirmesi - Eryaman 7. Etap Toplu Konut Uygulaması*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özcan, U., Güngör, S.** (2019). Geleneksel Türk Evi ile Geleneksel Japon Evinin Yapısal Açısından Karşılaştırılması. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Sayı: 16, 646-661. Erişim tarihi: Ağustos 2019. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/769026>
- Ozkan, S.** (2006). Traditionalism and Vernacular Architecture in the Twenty-First Century (Lindsay Asquith, Marcel Vellinga, Düz.). *Vernacular Architecture In The Twenty-First Century: Theory, Education, And Practice*. Taylor & Francis, New York.
- Özkan, S., Turan, M., Üstüncök, O.** (1979). Institutionalized Architecture, Vernacular Architecture and Vernacularism in Historical Perspective, METU Journal of the Faculty of Architecture, Cilt 5, Sayı 2, 127-156.
- Özgür, E. F.** (2012). Tüketime Bağlı Bir Kimlik Ögesi Olarak Konut. *Tasarım ve Kuram Dergisi*, Cilt 8, Sayı 14, 29-46.

- Özsoy, A. M.** (2006). *Konut Mekan Kurgusunun İstanbul Ve Gaziantep Te Kültürlerarası Karşılaştırma Yöntemi İle Değerlendirilmesi*. (Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özsoy, A. M.** (2011). Toplu Konut Uygulamalarının Gelişimi-Bir Değerlendirme. *Ekolojik Yapılar ve Yerleşimler Dergisi*, (3), 42-46.
- Pilgır, E.** (2015). *Türkiye’de Toplu Konut Üretimi ve Üretilmiş Biçimler*. (Yüksek Lisans Tezi). Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 49.
- Roaf, S.** (2001). *Ecohouse, A Design Guide*. Architectural Press, Oxford.
- Sezer, M.** (2009). *Housing As A Sustainable Architecture İn Turkey: A Research On TOKI Housing*. (Doktora tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sezgin, H.** (1984). Vernaküler Mimari, *Mimarlık*, Sayı 3-4, 44-47.
- Suher, H.** (1989). *Çeşitli Yönleriyle Toplu Konut*. Toplu Konut Yapımcıları Derneği, İstanbul. Değerlendirilmesi, Doktora Tezi,
- Szoboszlai, L.** (2015). *Vernacular Building Design Strategies For Modern Sustainable Buildings In Hot, Temperate, And Cold Regions* (Doktora tezi). University Of Waterloo, Faculty of Environment, Ontario.
- Şimşek, N.** (2013). *Mardin Geleneksel Konutlarında Değişimin Mekan Dizimi Yöntemiyle İrdelenmesi*. (Yüksek Lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tapan, M.** (1996). Toplu Konut ve Türkiye’deki Gelişimi. (Yıldız Sey, Düz.). *Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme*, Tarih Vakfı, İstanbul, 366-378.
- Tekeli, İ.** (2010). *Konut Sorununu Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 84, 174-207, 251-255.
- Tekeli, İ.** (2011). *Türkiye’nin Kent Planlama ve Kent Araştırmaları Tarihi Yazıları*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 29-45.
- Tekeli, İ.** (2011). Türkiye'nin Konut Tarihine Konut Sunum Biçimleri Kavramını Kullanarak Yaklaşmak. *Konut Araştırmaları Sempozyumu*, 283-297.
- TDK.** (1998). Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara
- TMMOB** (2009). *TOKİ Çalışmaları Üzerine Değerlendirmeler*. Çalıştay, TMMOB, Ankara.
- TOKİ Kurumsal Profili.** (2011). Erişim tarihi: 14.02.2019. <http://i.toki.gov.tr/content/images/main-page-slider/30102016225052-pdf.pdf>
- Tosun E. K.** (2009). Sürdürülebilirlik Olgusu ve Kentsel Yapıya Etkileri. *PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, Yıl 5, Sayı 2. Erişim tarihi: 13.05.2019. <http://www.paradoks.org>
- Tortop, H.** (2001). *Toplu Konut Planlamasında Esneklik Sorununa Ön Üretim Doğrultusunda Bir Yaklaşım Araştırması* (Yüksek Lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tronconi, O.** (2008). *L’architettura Montana*. Maggioli Editore, Rimini.
- Tuna, C.** (2008). *Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

- Turan, İ.** (2010). *T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ) Sosyal Konut Uygulamalarının (2003-10) Sürdürülebilir Mimarlık Çerçevesinde Değerlendirilmesi Bezirganbahçe Örneği*. (Yüksek Lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Turgut, H.** (1990). *Kültür – Davranış – Mekan Etkileşiminin Saptanmasında Kullanılabilecek Bir Yöntem*. (Doktora tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türel, A., Şenyapılı, T.** (1996). *Ankara’da Gecekondu Olusum Sureci ve Ruhsatlı Konut Sunumu- Ankara’da Ruhsatlı Konut Sunumu*. Batıbirlik Yayınları, Ankara, 57-90.
- UN-HABİTAT.** (2009). *Financing Affordable Housing in Europe*. United Nations Human Settlement Programme, Nairobi.
- Untermann, R., Small, R.** (1997). *Site Planning For Cluster Housing*. University of Washington, Department of Architecture, Washington.
- Weiss, R.** (1959). *Hauser und Landschaften der Schweiz*. Erlenbach, Zurich.
- Weber, W., Yannas, S.** (2014). *Lessons From Vernacular Architecture*. Routledge, New York.
- Rohan Varma.** (n.d.). <<http://dash-journal.com/cidco-housing/>> Erişim tarihi:18.03.2019
- Yapım İşleri İhaleleri Yönetmeliği.** (2009). <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.12916&Mevzuatlliski=0&sourceXmlSearch=> > Erişim tarihi: 23 Nisan 2019.
- Yazman D.** (2011). *Sosyal Konut Tanımı, Dinamik Bir Tanımdır*. Erişim tarihi: <http://www.arkitera.com/haber/5563/sosyal-konut-tanimi-dinamik-bir-tanimdir?fbclid=IwAR2F8J4sEDBjS8ykGa9PsOPUIqLCUKN7qOy2n9cPB-RnW62gMoYI2ZQLj3E>
- Yagi, K.** (1986). *A Japanese Touch for Your Home*. Kodansha International Ltd., Tokyo.
- Yeşildal, N.** (2008). *Antalya, Ürünli Köyü Sivil Mimari Örneği Yapıların Yapım Sistemlerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, H. Y., Mengi, A. T. D.** (2012). *TOKİ’nin Sosyal Konut Ve Lüks Konut Projelerinin Değerlendirilmesi: Ankara Örneği*. (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, E.** (2016). Konut Sorunu Ve Toplu Konut Üretiminde Toki’nin Ve Belediyelerin Rolü. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(7), 31-50.
- Zilliacus, A.** (2017). *The Top 10 Historical Architecture Sites to Visit in Iran*. Erişim tarihi: 23 Kasım 2019. <https://www.archdaily.com/804808/the-top-10-historical-architecture-sites-to-visit-in-iran/>
- Url-2.1** <<https://sozluk.gov.tr/?kelime=toplu%20konut>>, erişim tarihi 18 Nisan 2019.
- Url-2.2** <<http://www.mimarizm.com/karanlik-oda/toki-nin-bursa-kentine-tokadi-759>>, erişim tarihi: 05.02.2019
- Url-3.1** <<https://www.google.com/search?q=etymology+of+vernacular&oq=etymology+of+vernacular&aqs=chrome..69i57j0.7192j1j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8>>, erişim tarihi: 04.04.2019

- Uri-3.2** <<https://www.historiasztuki.com.pl/kodowane/003-02-05-ARCHWSP-REGIONALIZM-eng.php>>, erişim tarihi: 06.03.2019
- Uri-3.3** <<https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/use-traditional-architecture-ways-to-solve-urban-crisis-raj-rewal/articleshow/51078643.cms>>, erişim tarihi: 08.05.2019
- Uri-3.4** <http://www.greatbuildings.com/cgi-bin/gbi.cgi/Asian_Games_Village.html/PCD.2286.1012.0904.026.html>, erişim tarihi: 07.03.2019
- Uri-3.5** <<http://dash-journal.com/cidco-housing/>>, erişim tarihi: 07.03.2019
- Uri-3.6** <<https://ebuild.in/cidco-housing-navi-mumbai>>, erişim tarihi: 07.03.2019
- Uri-3.7** <<http://www.rajrewal.in/projects/housing-sheikh-sarai.html>>, erişim tarihi: 07.03.2019
- Uri-3.8** <http://web.mit.edu/incrementalhousing/articlesPhotographs/pdfs/aranya-3-Details_1146.pdf>, erişim tarihi: 07.03.2019
- Uri-3.9** <<https://www.akdn.org/architecture/project/aranya-community-housing>>, erişim tarihi: 07.03.2019
- Uri-3.10** <https://archnet.org/sites/669/media_contents/15388>, erişim tarihi: 07.03.2019
- Uri-3.11** <<https://www.akdn.org/architecture/project/hafsia-quarter-i>>, erişim tarihi: 07.03.2019
- Uri-3.12** <<https://www.akdn.org/architecture/project/dar-lamane-housing>>, erişim tarihi: 07.03.2019
- Uri-3.13** <<https://archnet.org/sites/493>>, erişim tarihi: 07.03.2019
- Uri-3.14** <http://cms.bsu.edu/Academics/CollegesandDepartments/CAP/CentersOutreach/BuildingFutures/OpenBld/Residential/~/_/media/DepartmentalContent/BFI/ThesisCh4.ashx>, erişim tarihi: 10.03.2019
- Uri-3.15** <<https://www.internationale-bauausstellung-hamburg.de/en/iba-hamburg-gmbh/skill-set/holistic-neighbourhood-development.html>>, erişim tarihi: 10.03.2019
- Uri-3.16** <<http://www.hurriyet.com.tr/sanliurfa-da-balkonsuz-ev-yaptiksatamadik-38619526>>, erişim tarihi: 28 Kasım 2019.
- Uri-3.17** <<http://www.hurriyet.com.tr/vestiyer-yerine-ahir-mutfak-yerine-tandir-16416271>>, erişim tarihi: 28 Kasım 2019.
- Uri-3.18** <<http://www.hurriyet.com.tr/toki-yoresel-mimariye-yoneliyor-22178829>>, erişim tarihi: 10.03.2019
- Uri-3.19** <<http://www.iha.com.tr/haber-toki-den-yoresel-mimari-276834/>>, erişim tarihi: 10.03.2019
- Uri-3.20** <<http://www.iha.com.tr/haber-turk-aile-yapisina-gore-konut-cagrisi->>, erişim tarihi: 10.03.2019
- Uri-3.21** <<https://docplayer.biz.tr/2647146-7-iklim-7-bolge-gelenekten-gelecege.html>>, erişim tarihi: 17.08.2019
- Uri-3.22** <<http://artehistoriaestudios.blogspot.com/2018/12/capitulo-4-japon-moderno-temprano.html>>, erişim tarihi: 20 Kasım 2019.

Uri-3.23

<https://www.google.com/imgres?imgUrl=https%3A%2F%2Fi1.trekearth.com%2Fphotos%2F39565%2Fzarsenni.jpg&imgrefUrl=https%3A%2F%2Fwww.trekearth.com%2Fgallery%2FEurope%2FItaly%2FPiedmont%2Fvercelli%2FVal_d_Otro%2Fphoto422604.htm&docid=ytp8SCbyYL7x3M&tbnid=WKfJKcADmsXKSM%3A&vet=10ahUKEwjx7vz_ofzIAhVjAWMBHswIBDcQMwhCKAAwAA..i&w=800&h=533&bih=635&biw=1366&q=walser%20houses&ved=0ahUKEwjx7vz_ofzIAhVjAWMBHswIBDcQMwhCKAAwAA&iact=src&uact=8>, erişim tarihi: 21 Kasım 2019.

Uri-3.24

<<https://www.world-architects.com/en/projects/view/smart-price-houses-iba-hamburg>>, erişim tarihi: 15.06.2019

EKLER

EK A: Türkiye'deki Toplu Konut Üretiminde Dikkate Alınan Vernaküler Tasarım Kriterlerinin Üretim Sürecine Bağlı Olarak Belirlenmesine Yönelik Anket Çalışması
Mimar Soru Formu _ 01

EK B: Türkiye'deki Toplu Konut Üretiminde Dikkate Alınan Vernaküler Tasarım Kriterlerinin Üretim Sürecine Bağlı Olarak Belirlenmesine Yönelik Anket Çalışması
Mimar Soru Formu _ 02

EK A: Türkiye'deki Toplu Konut Üretiminde Dikkate Alınan Vernaküler Tasarım Kriterlerinin Üretim Sürecine Bağlı Olarak Belirlenmesine Yönelik Anket Çalışması
Mimar Soru Formu _ 01

Değerli Katılımcı;

Bu anket çalışması, İstanbul Teknik Üniversitesi Proje ve Yapım Yönetimi Yüksek Lisans Programı kapsamında yürütülen bir tez çalışmasına aittir. Bu tez çalışması kapsamında Türkiye'deki toplu konut üretiminde dikkate alınan vernaküler tasarım kriterleri üretim süreçlerine bağlı olarak araştırılmaktadır.

Anket verileri isimsiz olarak değerlendirilecektir. Talep edildiği takdirde anket sonuçları sizlerle paylaşılabilir.

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

TÜRKİYE'DEKİ TOPLU KONUT ÜRETİMİNDE DİKKATE ALINAN VERNAKÜLER TASARIM KRİTERLERİNİN ÜRETİM SÜRECİNE BAĞLI OLARAK BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI MİMAR SORU FORMU _ 01

Kısım A

1. Firmanızın tasarım alanındaki faaliyet süresi?

.....

2. Firmanızın faaliyet gösterdiği alanlar nelerdir? (Birden çok işaretlenebilir)

☐ Konsept Projeler	☐ Ruhsat Projeleri
☐ Uygulama Projeleri	☐ İç Mimari Projeler
☐ Yarışma Projeleri	☐ Müteahhitlik Hizmetleri
☐ Diğer,	

3. Firmanızın uzmanlık alanları nelerdir?

☐ Konutlar	☐ Ofisler
☐ Eğitim Yapıları	☐ Kültür Yapıları
☐ Müzeler	☐ Ulaşım Yapıları
☐ Endüstriyel Yapılar	☐ Oteller
☐ Peyzaj Tasarımı	☐ Restoran ve Kafeler
Diğer,.....	

4. Firmanızın hayata geçirilmiş proje ya da projeleriniz var mıdır?

- Evet, bu projelerdeki rolünüz?
- Mimari Proje Müellifi

- Konsept Proje Mimarı
- Proje Yöneticisi
- Mimari Kontrolörlük
- Diğer

Hayır

5. Firmanız bünyesinde daha önce toplu konut projesi üretilmiş midir?

Evet

Proje kapsam bilgileri (yıl, işvereni, büyüklük, yer vb.)

.....

Hayır

6. Firmanızda tasarım yapılırken en çok dikkate alınan 3 kriter nedir?

Coğrafi Kriterler

Sosyo-Kültürel Kriterler

Ekonomik Kriterler

Çevresel Kriterler

Malzeme Kriterleri

Yapım Teknikleri

Bina Formu ve Plan Kurgusu

Bina Sistemleri

Diğer,

7. “Vernaküler” kavramını daha önce duydunuz mu?

Evet

Hayır

Kısım B

TÜRKİYE'DEKİ TOPL+A1:K54U KONUT ÜRETİM SÜREÇLERİNDE FİZİBİLİTE VE TASARIM AŞAMASINDA DİKKATE ALINAN VERNAKÜLER KONUT TASARIM KRİTERLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKET FORMU _01

Lütfen fizibilite ve tasarım aşamalarında dikkate aldığınız aşağıdaki vernaküler tasarım kriterlerini önem sıranıza göre puanlayınız.

1- hiç önemsenmedi 2-biraz önemsendi 3-ne az ne de çok önemsendi 4-çok önemsendi 5-aşırı önemsendi

Vernaküler Konut Tasarımında Dikkate Alınan Kriterler	Fizibilite Süreci					Konsept Proje Süreci				
1. Coğrafi Kriterler										
1.1. uygun arazi seçimi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.2. sıcaklık	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.3. hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.4. güneşlenme süresi ve güneşlenme süresi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.5. topoğrafya / yerleşim özellikleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.6. bitki örtüsü ve toprak yapısı	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.7. yönelim	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1.8. su kaynakları	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Sosyo-kültürel Kriterler										
2.1. aile yapısı ve akrabalık ilişkileri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2.2. yaşam şekli, kullanım özellikleri ve kullanıcı eylemleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2.3. komşu çevre	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2.4. aitlik hissi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2.5. sosyal hafızadaki olaylar anıların yansımaları	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2.6. örf ve adetler, gelenekler	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2.7. inançlar	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2.8. bölgesel geçim kaynakları	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3. Ekonomik Kriterler										
3.1. ilk yatırım maliyeti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3.2. kendi kendine yetebilme, yaşam döngüsü ve yapı işletim maliyetleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3.3. gelecek ulaşım maliyeti	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Çevresel Kriterler										
4.1. vaziyet planı kararları	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.2. araç ve yaya trafiği ve yaya akışı	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.3. peyzaj kararları	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.4. kirlilik ve atık malzeme	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.5. kentsel kurgu ve şehir ölçeği kararları	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.6. sokak genişlikleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.7. mevcut yerleşim yapısı	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4.8. mevcut kentsel doku	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Malzeme Kriterleri										
5.1. bina malzemesi kalitesi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5.2. uygun maliyetli malzeme seçimi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5.3. zemin kaplaması için yerel malzeme seçimi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5.4. duvar sistemi için yerel malzeme seçimi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5.5. bina iskeleti için yerel malzeme seçimi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5.6. çatı sistemi için yerel malzeme seçimi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5.7. cephe kaplaması için yerel malzeme seçimi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5.8. yenilenebilir doğal malzeme seçimi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Yapım Teknikleri										
6.1. bina bileşenlerinin standartlaştırılması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6.2. yerel izolasyon teknikleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6.3. cephe tipolojisi	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6.4. prefabrikasyon	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6.5. esnek ve hareketli yapı kısımları	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6.6. yerel yapım ustaları tarafından yapılması	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6.7. yerel yapım teknikleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7. Bina Formu ve Plan Kurgusu										
7.1. açık ve kapalı alan yoğunluğu	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7.2. mekan kullanımı	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7.3. yüzey-renk-doku	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7.4. hacim özellikleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7.5. eylemsel uyumluluk	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7.6. kontrol edilebilirlik	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8. Bina Sistemleri										
8.1. su verimliliği	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8.2. ısıtma ve soğutma sistemleri	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8.3. havalandırma	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8.4. kontrollü gün ışığı alımı	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8.5. nem kontrolü	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

EK B: Türkiye'deki Toplu Konut Üretiminde Dikkate Alınan Vernaküler Tasarım Kriterlerinin Üretim Sürecine Bağlı Olarak Belirlenmesine Yönelik Anket Çalışması
Mimar Soru Formu _ 02

Kısım A

1. Uygulama projesi süresince işveren tarafından istek ve beklentiler hangi konularda yoğunlaşmıştır?

☐ Teknik Konular	☐ Malzeme Seçimleri
☐ Mali Konular	☐ Süre
☐ Çevresel Tasarım Kararları	☐ Diğer,

2. Projenin yapım ihalesi hangi yöntem ile yapıldı?

☐ Teklif	☐ Belli İstekliler Arasında İhale Usulü
☐ Açık İhale Usulü	☐ Pazarlık Usulü
☐ Doğrudan Temin	

3. Fizibilite, Tasarım, İhale ve Yapım süreçlerini göz önüne aldığımızda statik, elektrik ve mekanik ekiplerle bir araya gelindi mi?

☐ Evet, hangi aşama ya da aşamalarda?	☐ Fizibilite Süreci
	☐ Tasarım Süreci
	☐ İhale Süreci
	☐ Yapım Süreci
☐ Hayır	

Aşağıdaki soruları 1 en düşük 10 en yüksek olacak şekilde puanlayınız.

4. Projenin yapım aşamasına ne kadar dahil olduğunuzu düşünüyorsunuz?

1 2 3 4 5

--	--	--	--	--	--

5. Projenin yapım aşamasında gereken çizim, detay vs. revizyonlarının ne kadarı size danışıldı?

1 2 3 4 5

--	--	--	--	--	--

6. Projenin yapım aşamasında gereken çizim, detay vs. revizyonlarının ne kadarı sizin tarafınızdan yapıldı?

1 2 3 4 5

--	--	--	--	--	--

7. Kullanım aşamasındaki kullanıcı olumlu ya da olumsuz dönüşlerinden ne kadar haberdar edildiniz?

1 2 3 4 5

--	--	--	--	--	--

8. Kullanım aşamasına geçildikten sonra gereken olası revizyonlardan ve/veya değişikliklerden ne kadar haberdar edildiniz?

1 2 3 4 5

--	--	--	--	--	--

9. Sizce sonuç ürün ile uygulama projesi ne kadar örtüşmektedir?

1 2 3 4 5

--	--	--	--	--	--

10. Sizce sonuç üründen genel anlamda ne kadar memnunsunuz?

1 2 3 4 5

--	--	--	--	--	--

11. Sonuç ürün ile uygulama projesi aşağıdaki hangi kriterler özelinde örtüşmektedir? (Eğer hiç biri için örtüşmediğini düşünüyorsanız bu soruyu boş bırakınız.)

- Coğrafi Kriterler
- Ekonomik Kriterler
- Malzeme Kriterleri
- Bina Formu ve Plan Kurgusu
- Diğer,

- Sosyo-Kültürel Kriterler
- Çevresel Kriterler
- Yapım Teknikleri
- Bina Sistemleri

Kısım B

TÜRKİYE'DEKİ TOPLU KONUT ÜRETİM SÜREÇLERİNDE DİKKATE ALINAN VERNAKÜLER TASARIM KRİTERLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKET FORMU _ 02

Kısım B

Aşağıda ana başlıkları verilen vernaküler konut tasarım kriterlerinin her bir üretim sürecinde (fizibilite, tasarım, ihale, yapım) hangi aktör ya da aktörlerin sorumluluğunda olması gerektiğini düşündüğünüzü ve gerçekte nasıl olduğunu işaretleyiniz.

Vernaküler Konut Tasarımı Kriterleri	Fizibilite Süreci				Tasarım Süreci				İhale Süreci				Yapım Süreci			
	Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu		Sorumlu Olması Gereken		Gerçekte Kim Sorumluydu	
	İşveren	Tasarımcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	Tasarımcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	Tasarımcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi	İşveren	Tasarımcı	Yapımcı	Proje ve Yapım Yöneticisi
1. Coğrafi Kriterler																
2. Sosyo-kültürel Kriterler																
3. Ekonomik Kriterler																
4. Çevresel Kriterler																
5. Malzeme Kriterleri																
6. Yapım Teknikleri																
7. Bina Formu ve Plan Kurgusu																
8. Bina Sistemleri																

Kısım C

TÜRKİYE'DEKİ TOPLU KONUT ÜRETİM SÜREÇLERİNDE DİKKATE ALINAN VERNAKÜLER TASARIM KRİTERLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKET FORMU _ 02													
Kısım D													
<p>Lütfen uygulama projesi, ihale ve yapım süreçlerinde dikkate aldığınız aşağıdaki vernaküler konut tasarım kriterlerini önem derecenize göre puanlayınız.</p> <p>1- hiç önemsenmedi 2-biraz önemsendi 3-ne az ne de çok önemsendi 4-çok önemsendi 5-aşırı önemsendi</p>													
Fizibilite Sürecinde Dikkate Alınan Vernaküler Konut Tasarımı Kriterleri (Puan sırasına göre)	Fizibilite Süreci Anket Ortalama Önem Puanı	Konsept Proje Sürecinde Dikkate Alınan Vernaküler Konut Tasarımı Kriterleri (Puan sırasına göre)	Konsept Proje Süreci Anket Ortalama Önem Puanı	Uygulama Projesi Süreci	İhale Aşaması	Yapım Aşaması							
1. Coğrafi Kriterler													
1. Coğrafi Kriterler [topoğrafya / yerleşim özellikleri]	4,08	1. Coğrafi Kriterler [topoğrafya / yerleşim özellikleri]	4,77	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. Coğrafi Kriterler [sıcaklık]	3,80	1. Coğrafi Kriterler [yönelim]	4,27	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. Coğrafi Kriterler [güneşlenme süresi ve güneş yönü]	3,64	1. Coğrafi Kriterler [sıcaklık]	4,23	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. Coğrafi Kriterler [yönelim]	3,58	1. Coğrafi Kriterler [güneşlenme süresi ve güneş yönü]	4,15	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. Coğrafi Kriterler [bitki örtüsü ve toprak yapısı]	3,31	1. Coğrafi Kriterler [hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri]	3,75	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. Coğrafi Kriterler [hakim rüzgar yönü ve hava hareketleri]	3,19	1. Coğrafi Kriterler [bitki örtüsü ve toprak yapısı]	3,68	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. Coğrafi Kriterler [uygun arazi seçimi]	3,04	1. Coğrafi Kriterler [uygun arazi seçimi]	3,31	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1. Coğrafi Kriterler [su kaynakları]	2,84	1. Coğrafi Kriterler [su kaynakları]	3,04	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Sosyo-kültürel Kriterler													
2. Sosyo-kültürel Kriterler [komşu çevre]	3,56	2. Sosyo-kültürel Kriterler [komşu çevre]	4,12	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Sosyo-kültürel Kriterler [yaşam şekli, kullanım özellikleri ve kullanıcı eylemleri]	3,51	2. Sosyo-kültürel Kriterler [yaşam şekli, kullanım özellikleri ve kullanıcı eylemleri]	4,10	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Sosyo-kültürel Kriterler [aitlik hissi]	3,50	2. Sosyo-kültürel Kriterler [aitlik hissi]	4,08	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Sosyo-kültürel Kriterler [örf ve adetler, gelenekler]	2,96	2. Sosyo-kültürel Kriterler [örf ve adetler, gelenekler]	3,27	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Sosyo-kültürel Kriterler [aile yapısı ve akrabalık ilişkileri]	2,93	2. Sosyo-kültürel Kriterler [aile yapısı ve akrabalık ilişkileri]	3,22	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Sosyo-kültürel Kriterler [bölgesel geçim kaynakları]	2,79	2. Sosyo-kültürel Kriterler [bölgesel geçim kaynakları]	2,98	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Sosyo-kültürel Kriterler [sosyal hafızadaki olaylar anlarının yansımaları]	2,58	2. Sosyo-kültürel Kriterler [inançlar]	2,81	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
2. Sosyo-kültürel Kriterler [inançlar]	2,58	2. Sosyo-kültürel Kriterler [sosyal hafızadaki olaylar anlarının yansımaları]	2,69	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3. Ekonomik Kriterler													
3. Ekonomik Kriterler [ilk yatırım maliyetleri]	3,54	3. Ekonomik Kriterler [ilk yatırım maliyetleri]	3,46	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3. Ekonomik Kriterler [kendi kendine yetebilme, yaşam döngüsü ve yapı işletim maliyetleri]	3,09	3. Ekonomik Kriterler [kendi kendine yetebilme, yaşam döngüsü ve yapı işletim maliyetleri]	3,27	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
3. Ekonomik Kriterler [gelecek ulaşım maliyetleri]	3,04	3. Ekonomik Kriterler [gelecek ulaşım maliyetleri]	3,08	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

4. Çevresel Kriterler																		
4. Çevresel Kriterler [vaziyet planı kararları]	4,04	4. Çevresel Kriterler [vaziyet planı kararları]	4,62	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Çevresel Kriterler [araç ve yaya trafiği ve yaya akışı]	3,95	4. Çevresel Kriterler [araç ve yaya trafiği ve yaya akışı]	4,60	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Çevresel Kriterler [mevcut yerleşim yapısı]	3,88	4. Çevresel Kriterler [peyzaj kararları]	4,54	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Çevresel Kriterler [sokak genişlikleri]	3,85	4. Çevresel Kriterler [sokak genişlikleri]	4,50	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Çevresel Kriterler [mevcut kentsel doku]	3,81	4. Çevresel Kriterler [kentsel kurgu ve şehir ölçeği kararları]	4,45	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Çevresel Kriterler [kentsel kurgu ve şehir ölçeği kararları]	3,81	4. Çevresel Kriterler [mevcut yerleşim yapısı]	4,31	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Çevresel Kriterler [peyzaj kararları]	3,80	4. Çevresel Kriterler [mevcut kentsel doku]	4,12	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
4. Çevresel Kriterler [kirlilik ve atık malzeme]	2,85	4. Çevresel Kriterler [altyapı ve enerji dağıtımı]	3,12	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Malzeme Kriterleri																		
5. Malzeme Kriterleri [bina malzemesi kalitesi]	3,62	5. Malzeme Kriterleri [bina malzemesi kalitesi]	4,35	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Malzeme Kriterleri [uygun maliyetli malzeme seçimi]	3,60	5. Malzeme Kriterleri [uygun maliyetli malzeme seçimi]	4,35	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Malzeme Kriterleri [zemin kaplaması için yerel malzeme seçimi]	3,27	5. Malzeme Kriterleri [zemin kaplaması için yerel malzeme seçimi]	3,65	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Malzeme Kriterleri [cephe kaplaması için yerel malzemesi seçimi]	3,00	5. Malzeme Kriterleri [yenilenebilir doğal malzeme seçimi]	3,38	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Malzeme Kriterleri [duvar sistemi için yerel malzeme seçimi]	2,96	5. Malzeme Kriterleri [cephe kaplaması için yerel malzemesi seçimi]	3,31	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Malzeme Kriterleri [yenilenebilir doğal malzeme seçimi]	2,85	5. Malzeme Kriterleri [duvar sistemi için yerel malzeme seçimi]	3,19	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Malzeme Kriterleri [çatı sistemi için yerel malzeme seçimi]	2,76	5. Malzeme Kriterleri [çatı sistemi için yerel malzeme seçimi]	2,92	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
5. Malzeme Kriterleri [bina iskeleti için yerel malzeme seçimi]	2,38	5. Malzeme Kriterleri [bina iskeleti için yerel malzeme seçimi]	2,68	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Yapım Teknikleri																		
6. Yapım Teknikleri [bina bileşenlerinin standartlaştırılması]	3,92	6. Yapım Teknikleri [bina bileşenlerinin standartlaştırılması]	4,35	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Yapım Teknikleri [cephe tipolojisi]	3,88	6. Yapım Teknikleri [cephe tipolojisi]	4,35	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Yapım Teknikleri [prefabrikasyon]	2,88	6. Yapım Teknikleri [yerel yapım teknikleri]	3,12	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Yapım Teknikleri [yerel yapım teknikleri]	2,88	6. Yapım Teknikleri [prefabrikasyon]	3,04	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Yapım Teknikleri [esnek ve hareketli yapı kısımları]	2,77	6. Yapım Teknikleri [esnek ve hareketli yapı kısımları]	3,04	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Yapım Teknikleri [yerel yapım ustaları tarafından yapılması]	2,65	6. Yapım Teknikleri [yerel yapım ustaları tarafından yapılması]	3,00	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
6. Yapım Teknikleri [yerel izolasyon teknikleri]	2,62	6. Yapım Teknikleri [yerel izolasyon teknikleri]	2,84	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7. Bina Formu ve Plan Kurgusu																		
7. Bina formu ve plan kurgusu [mekan kullanımı]	4,23	7. Bina formu ve plan kurgusu [mekan kullanımı]	4,77	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7. Bina formu ve plan kurgusu [açık ve kapalı alan yoğunluğu]	4,04	7. Bina formu ve plan kurgusu [açık ve kapalı alan yoğunluğu]	4,62	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7. Bina formu ve plan kurgusu [hacim özellikleri]	3,88	7. Bina formu ve plan kurgusu [yüzey-renk-doku]	4,58	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7. Bina formu ve plan kurgusu [yüzey-renk-doku]	3,85	7. Bina formu ve plan kurgusu [hacim özellikleri]	4,50	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7. Bina formu ve plan kurgusu [eylemsel uyumluluk]	3,73	7. Bina formu ve plan kurgusu [eylemsel uyumluluk]	4,23	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
7. Bina formu ve plan kurgusu [kontrol edilebilirlik]	3,35	7. Bina formu ve plan kurgusu [kontrol edilebilirlik]	3,69	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8. Bina Sistemleri																		
8.Bina sistemleri [kontrollü gün ışığı alımı]	3,96	8.Bina sistemleri [kontrollü gün ışığı alımı]	4,65	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8.Bina sistemleri [havalandırma]	3,64	8.Bina sistemleri [havalandırma]	4,27	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8.Bina sistemleri [ısıtma ve soğutma sistemleri]	3,46	8.Bina sistemleri [ısıtma ve soğutma sistemleri]	3,81	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8.Bina sistemleri [su verimliliği]	3,08	8.Bina sistemleri [su verimliliği]	3,47	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
8.Bina sistemleri [nem kontrolü]	3,08	8.Bina sistemleri [nem kontrolü]	3,42	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Bengüsu İBİŞ

Doğum Tarihi ve Yeri : 20.06.1991, İzmir

E-posta : bengusuibis@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2015, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

- 2016 – halen, Nord Mimarlık Tasarım, Mimar
- 2015 yılında, Yalın Mimarlık, Mimari Ofis Stajı
- 2015 yılında, İzmir Bornova Belediye Binası ve Çevresi Mimari Proje Yarışması 3.lük Ödülü (Yalın Mimarlık bünyesinde), Ekip: Ömer Selçuk Baz, Burçin Akcan Ünal, Ece Özdür, Elif Tuğçe Sarıhan, Ege Battal, Cihan Poçan, Merve Kavas
- 2015 yılında, Teğet Mimarlık, Mimari Ofis Stajı
- 2014 yılında, TechnoBee® Proje ve Teknoloji Geliştirme, Yönetim, Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti., Öğrenci Asistanı
- 2014 yılında, 12. Villa Adriana Uluslararası Müzeografi Tasarım Yarışması Mansiyon Ödülü, Ekip: Margherita De Nardis, Pietro Manara, Ceren Özşahin, Hande Yıldız, Alper Tüzünoğlu
- 2013 yılında, APAVE Türkiye, Şantiye Stajı (CarrefourSA-Maltepe Park AVM)

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

Taş, E., İbiş, B., 2016. Mimarın AIA ve KİK Dokümanlarında Tanımlanmış Tasarım Evresinde Maliyet Tahmini ve Planlamasına İlişkin Görev ve Sorumlulukları, *4. Proje ve Yapım Yönetimi Kongresi*, Kasım 3-5, 2016, Eskişehir, Türkiye.